

પસ્તાવના.

વર્તમાન સમયમાં આ અસાર સંસારરૂપી સમુદ્ર તરી વાર પડવા માટે આસંબનરૂપ શ્રી જૈનપ્રતિમા અને સંવત્સ કેવળી ભગવાન ભાષિત જૈનસિદ્ધાંતાદિ પૂરાંચાર્યો પ્રણિત દીક્ષા, ભાષ્ય, ચૂર્ણી આદિ પ્રમાણુ થયા છે; આ વાત નિર્નિવાદ છે કેટલું પણ હકીકત સાચ હોવા છતાં મનુષ્ય માત્રના મનપર તેની છાપ બેસાડવાને દૃષ્ટાંતની પૂરેપૂરી આવશ્યકતા છે એમ કહેવાથી ના કહી શકાય તેમ નથી.

વળી જૈનશાસન શિવાય અન્યમતના ગ્રંથોમાં દૃષ્ટાંત આપેલાં જોવામાં આવે છે, તથાપિ તે કશિષ્ટ હોવાથી કેટલાક અતિશયોક્તિને લીધે અને કેટલાક અસમજસ હોવાને લીધે ખરું કહીયે તો ખરાં નહીં હોવાથી જોડએ તેવી તો શું પરંતુ કાંઈ પણ અસર કરી શક્યા નથી એમ કહીયે તો તે બીજકુલ ખોટું નથી. જૈનશાસનને વિષે તેમ છેજ નહીં; તેમાં તો ખરી હકીકત તારસ બનેલી પૂર્વજીવોના સંબંધ સદ્ જ્ઞાનરૂપી ચક્ષુ-વડે કેવળીઓએ નિહાળેલાં દૃષ્ટાંત—ચરિત્રવડે અનુભવ સિદ્ધ થાય દર્શાવેલી છે; જે જાણવાથી મનુષ્યને અનેક લાભની પ્રાપ્તિ થાય એ નિઃસંદેહ છે. અમુક વ્રત, નિયમ, જપ, અનુષ્ઠાનાદિક કરવાથી પુન્યોપાર્જન થાય છે, લાભ મળે છે, સંસારમાં બોલબાજા થાય છે, કષ્ટ જાય છે અને આખરે સિવવત્સુ પણ સહેલાઈથી વરમાળા આરોપણ કરે છે એમ કહેવાની સાથે અમુક વ્રત નિયમાદિ કરવાથી અમુક (રાખસ) તુ' કાર્ય સફળ થયું એમ તેની સચિસ્તર હકીકત સહજજાણમાં આવે તો તે વાત કાળજીમાં ઠેરાઈ રહેતાં તેવાં કાર્ય કરવામાં પ્રવૃત્ત થવાને ઉત્કંઠા થાય એ સ્વભાવિક છેજ, અને તેથીજ અમેાએ આ પુસ્તક સર્વેના હેતુ રૂપી ભૂત થવા પ્રગટ કર્યું છે.

કથાઓનો અનુક્રમ.

- ૧ આવકના પ્રથમ પાણાતિથાત વ્રત—જવડયા પાણવા ઉપર દરિયળ મન્હીનું સંપૂર્ણ ચરિત્ર, જેમાં જળમાં પ્રથમ આ વતાર એકજ જવને અભયદાન દેવાનો નિયમ રાખવાથી રાખવાથી પામી પરમાનંદ પામ્યા મુખીનું સવિસ્તાર વૃત્તાંત છે.
- ૨ આવકના ત્રીજા અદલાદલ વિરમાલુવળ ઉપર મુખિત ચંક તું સંપૂર્ણ ચરિત્ર છે.
- ૩ પિતાનું વચન પુરિથી પ્રમાણ કરી પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ કરી લેવામાં મદાદશ અભયકુમારનું ચરિત્ર છે, જેમાં એજિફ રાજાનું ધનકેડના પુત્રી મુનંદા સાથે થયેલ પાણિમદુળાદિ દુકીકત સાથે પ્રસન્નજીત રામએ સો મુનમાં તેઓ તાના છતાં પરિક્ષા કરી રામય સમર્પણ કર્યા સંબંધીનું વૃત્તાંત છે.
- ૪ ગરીબ છતાં અનુકંપાદાનનો તથા કહીયારો (લાકડાં કાપી લાવો વેચી ખાનાર) છતાં લીલાં લાકડાં નહીં કાપવાનો નિયમ લેનાર કાનકડિયારાની સવિસ્તાર કથા છે.
- ૫ મુનિને દાન દેવાથી થયેલ અગ્નિકા દેવીને શ્રી નેમનાથસ્વા મિના તિર્થને વિષે મુર્ખતાસ્વામિએ અધિષ્ઠાવિકા દેવીપણે સ્થાપન થયેલ અગ્નિકાનું અતિ જાણવા જોગ ચરિત્ર છે.
- ૬ સંસારનું અસાર સ્વરૂપ જાણી દિક્ષા અગ્નિકાર કરનાર વળીકની ચિનાકર્ષક કથા છે.
- ૭ સમ્યક્ પ્રકારે પોતાનાં પાપ પ્રગટપણે કહી બતાવી પ્રવત્યા અંદણું કરી સિધ્ધપદ પ્રાપ્ત કરનાર કામલદેવીનું ચરિત્ર છે.
- ૮ કલંક ચડાવવાથી તથા વિયોગ પાડવાથી તેનાં તેવાંજ કુળ ભોગવનાર મૃગાંકલેખા પૂર્વજવની દુકીકત જાણી વૈરાગ્ય પામી દિક્ષા લઈ સિધ્ધપદ પામ્યાનું સંપૂર્ણ ચરિત્ર છે.
- ૯ સીયળ પ્રભાવે મુતરના તાંનણે ચાલણી બાંધી કુવામાંથી જળ કાઢી છાંટીને ચંપાનગરીના દરવાજા ઉઘાડનાર મુસદ્દા સતીની કથા છે.

- ૧૦ પૂંજામાં પાપની પાંખો ઉડાવો દાખો ઉડાવનાર કે સાવનીનું અતિ અસરકારક અને ઘોરપણું ચરિત્ર છે.
- ૧૧ માતાપિતાને યુક્તિસદ્વિન સંસારની અસારતા સમજાવો બાળકમાં દિશા મદજુ કરી માફ મેળવનાર મૃગાપુત્રી કથા છે.
- ૧૨ ઘોર ભગવાનની વાણીથી લપુ વપમાં પ્રતિબંધ પામી પોતાનાં માતા પિતાને જળાવી આશા લેઈ દિશા અગિયાર કરનાર અંધમતા કુંવરનું ચરિત્ર છે.
- ૧૩ સાત્યાગી યત્ર પાળનાં મરજુકાદુ મુખીનું મદદા સંકટ સદન કરી મનની પાંખપાલના કરવાથી ફાંસી ફીટી રાજમારીપર બિરાજનાર ભારતિંદુ તથા તેની સત્તિ મુઠ્ઠરીચીની કથા છે.

એ રીતે ઉપર મુજબ આ પ્રથમ ભાગમાં તેર કથાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આ અઠીસો પાનાનું પાંચ મજબુત પુઠા મુખાંતનુ પુસ્તક ફક્ત રૂ ૧-૦-૦ લેવાજ કરાવ્યું છે;

અમારા આ પહેલા પ્રવાસની સારી રીતે કદર જુજવામાં આવેલી અમારા અગાઉ થયેલા માલકથીજ કહી આપે છે,

જાલો ભાગ નવીન નવેરસખી ભરપૂર અતિ આનંદહાસકારક કથાઓનો તારકિ ઉદાર પાઠવા આ પુસ્તકના મુદ્દા માલકો-એ અગાઉ ઉત્કટિત કર્યા છે, તે વાત અમલમાં લેઈ અમેાએ પ્રગટ કરેલ છે તેની કીમત પણ એક રૂપૈયા રાખી છે.

આ પુસ્તકમાં જે કોઈ જગાએ દૃષ્ટિદાય વિગેરેના કારણસર થયેલી જુલ સદમદુસ્થો મુદ્દારી વાંચણો, અને તે માટે અમેા મિચ્છામિદુક્કડ' કહ્યો છીએ.

સર્વે જાતના કૈની પુસ્તકો લેવાનાર.

જેશંગભાઈ મોતીલાલ અને કંપની.

રીયલિટી-અમદાવાદ.

॥ श्री ॥

જૈન કથા સંગ્રહ.

ભાગ ૧લો.

છવ દયા ઉપર.

હરિવલ મર્છાનો કથા.

ચાંદી (૩૫) અને ગુવર્ણાદિક લક્ષ્મીએ કરી વિરાજમાન
એવા હાંચનપુર નગરમાં, સર્વ વૈદી રાજના શૈન્યને ગ્રાસ પમા
કનારે વસંતસેન નામે રાજા શાલ્ય કરતો હતો, તેને ઇદ્રાણીના
રૂપને જોતે એવી વસંતસેના નામે પરરાણી હતી; તે રાજા રા-
ણીને હાંધ પુત્રાદિક ન હોવાથી તેઓ માનતાં ઇચ્છતાં એકદા
ધણા મનોરથ ગુણુનું પાત્ર એવી વસંતસી નામે પુત્રી થઇ. તે
જીવાન પ્રશ્નના મનને ઉન્માદની કરનારી જાણે એ વસંતરૂપની
મુર્તિજ હોય નહિ !!! તે વસંતસીને યોગ્ય વર તેને પિતા ધ-
ણાએ જીએ છે. તમાયિ મળતો નથી.

હવે એજ નગરમાં પ્રકૃતિયે ભદ્રક અને પાણીમાં જળ નાં
ખવામાં નિપુણ એવો હરિબળ નામે મચ્છી રહેતો હતો. તેને
અનાર્યમાં શિરદાર અને પરિજાએ કુપ્ત એવી સત્યા નામે સાર્યા
હતી તેનાથી હરિબલ સદાય બીહિતો ઉદ્દેગતા પામતો રહેતો,
પરંતુ ગુણ તો રેવપનામાં રેખતો નહો.

કથું છે કે:—

કુપ્રાપવાસઃકુનરેદ્રસેવા । કુમોમનેકોષયુષીચમાર્ગા ॥

કન્પાવદુત્વંચદરિદ્રતાચ । પદ્મજીવલોકનરક્તનિસંતિ ॥

[illegible][illegible]

થશે. આવું મુનિનું વચન સાંભળી તે નિયમ પાળવો મુસલ જાણી હરિમળે તે પ્રત્યક્ષ અંગોકાર કર્યું.

પછી પોતાના આત્માને કૃતાર્થ માનતો એવા હરિમળે ન-
દીના ઉંડા જળમાં જળ નાંખી. તે નાંખતાવેતજ તે નિયમ-
નુ અનુસ કૃત દેખાડવા માટે એક મોટો માસ જળમાં આ-
વ્યો. ત્યારે સોજના સમુદને ફેડીને તે હરિમળે જેવામાં તે મ-
ત્સ જળમાં આવ્યો, તેજ સમયે પોતાનો નિયમ રાખવા તે
માસને ગળે એક કોડી બાંધીને તેને જળમાં નાંખી દીધા. વ-
ળો જળ નાંખી કે તરત તેજ માસ નિર્લયપણે તે જળમાં
આવ્યો, તેને પણ તેમજ પાછો નાંખ્યો. એમ જેટલીવાર જળ
નાંખી. તેટલી વાર તેના તેજ માસને આવતો જાત્રા તે સ્થાન
કને હાડી દઇ તે બાજે સ્થાનકે જળ નાંખવા લાગ્યો, તે પણ
પાછો તેનો તેજ માસ જળમાં આવવા લાગ્યો. એમ સ્થાનક
બદલતાં બદલતાં સંખ્યાકાળ થઇ તોપણ તેનો તેજ માસ આ-
વવા લાગ્યો; તોપણ તે હરિમળને સગાર પણ પડ્યાતાપથયો નહીં
અને પોતાનો નિયમ દ્રઢ રાખવા માટે તેણે આપણમાં પણ
ધીરતા મુકી નહીં. સાંઝ સમયે તે માસને પાછો પાળીમાં મુક્યો.
ત્યારે તેજ માસ મનુષ્યનો વાળોએ બોલ્યો.—હે સાહસિક !
ત્હારા સાહસથી હું ત્હારા ઉપર વૃદ્ધમાન થયો છું, માટે વચન
માગ. તે સાંભળી હરિમળે વિરમય પામતાં છતાં તે માસને
કહ્યું કે, તું માસ થઈને અને મું આપીશ ? તે કહે. ત્યારે માસ
બોલ્યો.—તું મને માસ ન બોલીશ, હું સવળ સમુદનો અધિ-
પત્યક દેવના છું. અદિ સમય વિચારીને ત્હારા નિયમની ડઠ
મર્યાદા મેં હોડી, મદજ કે યજ્ઞ જન તો પ્રતિજ્ઞા નથી, અને
કેટલાએક સે છે, તો સેડને પાળના નથી; પરંતુ નિયમ સેડને
જે બતાવર પાળે, એવા ત્હારા મર્યાદા પુરૂષ તો એકા છે ।
માટે તારા નિયમની દ્રઢતા દેખીને હું વૃદ્ધમાન થયો છું, તે-
થી તું જે વરદાન માગીશ, તે હું આપીશ; એવું બોલવું સાં-
ભળી હરિમળે હર્ષ પ્રાપ્તીને કહ્યું.—હે દેવ ! ત્યારે મને કાંઈ

પણ આપણા પડે ત્યારે તત્કાળ તેમાંથી મને તમે છોડાવજો, હું એ વચન માનું છું, દેવતા તે વાત અંગીકાર કરી વરદાન આપી અદ્યથ્ય થઇ ગયા.

હવે તે હરિભગ્ન મત્સના અક્ષાલથી પોતાની શ્રીધી બીહીતો હતો નગરની બહાર કેાઈ દેવકુળમાં આવી વિચારવા લાગ્યો કે, મહારે એ પ્રકાર શંકા ભરેલા થયા, તેમાં એક તો હું ધીવર છું, બીજું ધીવર છતાં મને વહેંચું નિયમનું કુળ મળ્યું તે કોની પેટે? તો કે, જેમ ચક્રવર્તી પ્રભાતે ડાંગેર વાવે, અને સાંજે લજે, તેમ માત્ર એકજ છવ ઉગાવાથી દેવતાએ તુષ્ટમાન થઇ વચન આપ્યું, તો હવે મર્ચ છવનો કયા પાણું તો વળી કેટલું કુળ પ્રાપ્ત થાય ?

માટે ધન્યમાં ધન્ય છે તેને કે, સર્વ છવને ઉગારતા હશે ! અરે ! ધિક્કાર હજી મને કે. નિરંતર છવને હજી છું. જો કેાઈ ઉપાયે મહારી આજીવિકાનો નિર્વાહ થાય તો મુક્તની નાશ કરનારી એવી હિંસાને વિષ લતાની પેટે હું તત્કાળ છાંડું. જેણે આ ભવને વિષે ધર્મનું કુળ હીકું છે, અને પ્રકૃતિયે ભદ્રક છે તે વાતું કદયાણુ થાય છે.

હવે જેવામાં એવી રીતે હરિભગ્ન ચિંતવે છે, તેવામાં ત્યાં શું આશ્ચર્ય થયું તે કહે છે.

એકદા રાજાનો પુત્રી ગોખને વિષે બેઠી હતી, એવામાં રૂપે કરીને જેણે ઉદને હતો છે, એવો હરિભગ્ન નામે એક વ્યવહારિયાનો પુત્ર તે ગોખની નિચે ચાલ્યો જતો હતો, તેને દેખા કુંવરીને તેના ઉપર રાગ ઉપન્યો, અને મનમાં ચિંતવવા લાગી કે, જો એ હરિભગ્ન મહારો ભક્તાર થાય, તો મહારાં વાંછિત મનોરથ ફળે ! એમ વિચારી તેણીએ પોતાનો મનોગત ભાવાર્થ પત્રમાં લખીને તે વ્યવહારિયો ન્યાં ચાલ્યો જાય છે, ત્યાં તે પત્ર નાંખ્યો. પત્રને પાનો દેખીને તે વ્યવહારિયાના પુત્રે જેવું ઉચું જોયું, તો ત્યાં તે કન્યાની દ્રષ્ટિએ દ્રષ્ટિ મળી. પછી તે કન્યા જે કામદેવની શ્રી રતિજાળ બજે હોય નહીં ! ! અથવા

જાણે કામ દિવાવનારી ઔષધિજ હોય નહિ ! ! ! એવી દીડી પછી ૫૨૨૫૨ બેદુને રાગ ઉપન્યો, અને માહોમાંડે સકેત પણ ક્યો કે, કાળીચીદશને દિવસે આપણ બેદુએ મળી જરૂર દુર દેશાંતર જવું. અને કન્યાયે કહ્યું કે, હું કાળીચીદશની રાત્રે દેવીના દર્શનનો મિષ લેઈને દેવીના મંદિરમાં આવીશ, તમે પણ ત્યાં આગળ જઈને રહેજો, એમ માહોમાંડે કરાવ ક્યો.

પછી કામરાત્રે વિનિત સિંધ્યતી પેઠે લે કાંઈ કુંવરોયે કહ્યું તે માનીને વ્યવહારિયાનો પુત્ર હરિબળ ચોલાને ઘેર ગયો. પછી તેના સકેતનો અને હરિબળમઝીના નિયમનો દિવસ એકજ આવ્યો. તે દીવસે હરિબળમઝી રહેરામાં ગિંતાયે પોડ્યો હતો જઈ મુતો છે.

હવે લે (મતિ) એરસે જુદિ તેપણ કર્મને અનુસારેજ આવે છે. તે માટે તે વ્યવહારીપુત્ર હરિબળ ચિંતવે છે કે, એ કન્યા તો કામચઢધી મેલી થઈ છે, પણ હું કાંઈ તેવો મેલો નથી, વળી રસી જાતે પ્રજનકાર્યની કરનારી હોય છે, અને રાત્રિ છે તે પણ પાપકાર્યની સહાયક છે. વળી આગળ મને સુખ થશે તે કોણે દીકું છે ? પણ હમણાં તો હું અપરાધનો કરનારો. થાકે ! વળી મારે માખાપનો વિયોગ પણ થાય, તે મજ જે રાત્રને ખજર પડે તો મને મારો પણ નાંખે ! એથી આશંકા ઉપની તેથી જવાનો અભિશાપ તો તેને મળ્યા હતા, પણ મનમાં ભય આજી ઘેરજ બેસી રહ્યો, ગયો નહીં, જાતે વલિક છે, માટે બીકજ છે.

કહ્યું છે કે:—

(આપાંદિતમ્)

સ્રીજાતૈર્દાંમિકૃતા । મારુકનામૂયમોવણિગ્માનો ॥

રોપઃસ્રીયિયજાતૌ । દ્વિજનાનૌત્સ્યાગ્પૂનર્દોષઃ ॥

અર્થ:—શ્રી જાતિને વિષે કપર લાવ મળ્યા હોય, વલિક જાતિને વિષે લાવ મળ્યા હોય, સ્રીય જાતિને વિષે રોપ મળ્યા હોય, અને આદ્ય જાતિને વિષે લોલ મળ્યા હોય

માટે જે ધર્મો બીકણ હોય, તે આ લોકનાં મુખ બોમવે નહીં અને પરસોડે આત્માનું દિગ્ પણ ન કરી શકે, તેમજ એવું બામ્ય એવું કયાંથો હોય ! જેનું પુર્વ જ્ઞાન તથા તે કન્યા સાથે પુર્વ જન્મનો જેને સંબંધ હશે, તે આ કન્યાને પરણશે.

હવે તે કન્યા પૈતાનું કાર્ય સાધવા માટે માતા સંગાથે કારમો કળહ કરીને છુટી રહી. પછી તે મદેનને દિવસે જાત જાતનાં રતન, આભરણ, અને વસ્ત્ર પ્રત્યાદિક સારી સારી વસ્તુઓ લેઈ ઘોડા ઉપર બેસીને દરવાજે આવી, અને પ્રથમ દરવાજાને મુદ્રિકારતન આપી ધોળ ઉઠાવો કાળિકાદેવાને મંદિરે ગયું; પછી નિચિત્પણે હર્ષ પામી હરિમળને બોલાવા લાગી કે, કોઈ પુણ્યવત એવો હરિમળ છતાં છે ! દેવીની રેડે દિવ્ય અક્ષકાર છુપિત અને તુરંગ બેઠી એવો કન્યાનાં અમૃત સરખાં વચન કાનમાં પડ્યાં તે સાંભળીને હરિમળમચ્છી હર્ષ પામ્યો; અને વિરમયપુર્વક હર્ષિત ચિત્તે રહેરામાં રહ્યો છતાંજ તે કન્યાના સતોષ નિમિત્તે હુંકાર એવો સખ્દ બોલ્યો તે હુંકાર સાંભળીને તે કન્યા બોલી:-હે ! સ્વામિનાથ ! હા તૈયાર થઈ આવો, આજ રેરાંતર જવાનો આગળ બેઠેના મનોરથ ફળ્યો.

હવે હરિમળ મચ્છીયે નિશ્ચય કર્યો કે, મારે નામે કોઈ બીજો હરિમળ હશે તેની સાથે સકેત કર્યો જણાય છે, પણ વગર મહેનતે શ્રી મળી ને મને પ્રીતિથી તેડે છે, તો હું સામાટે તેની સાથે ન જાઉં ? પુન્યના ઉદયથી યોગ્ય જન્યો છે. એમ વિચારી રહેરામાંથી નિકળી તે કન્યાના મુખ આગળ થઈને આગળ ચાલ્યો.

હવે હરિમળે ચિંતવ્યું કે, આ સર્વ એક જીવની દિશા ન કરવા તેનું ફળ છે. એવું જાણી જે નિર્વાહ માટે જે દિશા કરેના હશે, તેને ઇાડી દીધી જ્યારે કોઈક રાંકને રાજ્ય મળે, ત્યારે બીજા માગવાનું કાંઈ જેમ નાંખી દે. તેમ તેણે પણ તેની માછલાં પકડવાની જાળ ત્યાંજ ઇાડી દીધી.

હવે તે હરિભજનને નામો અને વાહન સહિત કેમી તે કન્યા
ને શાંકા ઉપના, તેથી તે કુવરીએ હરિભજનને પુછ્યું: તમે આમ
કેમ છો? કેણે તમારો પાસેથી વસ્ત્ર તથા વાહન અપદર્શી છે?
તે સાંભળી માછીએ વિચાર્યું કે, મદાર કે દુષ્ટર્મ આજન અપ
દર્શ્યું માટે બોલ્યું નહીં. એમ ચિંતવી ફરી છુદ્ધિવાળા હરિ-
ભજને તે કુવરી પ્રાપ્ત ઉત્તરમાં હુકાર માત્રજ ક્યો, ત્યારે કન્યા
એ એવો નિશ્ચય ક્યો કે, એણે સર્વ દ્રવ્ય ખોટું દેખાય છે, માટે
તેનો ખેદ કરી હુકાર માત્રજ દેશે. એમ વિચારી રહ્યાં વસ્ત્ર. અ-
ને અસહાર તેને પેદરવાને આપ્યા. વળી કહ્યું- હે! પ્રિયે!
કોઈથી ન ગળી શકાય એટલું દ્રવ્ય મારી પાસે છે, માટે તમે
ધિકાર કરશો નહીં, આપણું વાંચિત સિદ્ધ થશે!! એમ બે ઘા-
દા દોષ તે બંને ધને હોયુ રચન ન સંભારે, તેમ તમે ખેદ
ન કરો. એમ કહી હરિભજનની સાથે વિનોદ માટે પ્રેમરસની
વાર્તા કરવા માંડી. તે કન્યા બે વાર્તા કહે છે તે સાંભળી હરિભ-
જ વિચારે છે કે, હમણાં તો સર્વત્ર એક હુકારથીજ ફળદાક છે
એમ ચિંતવી ફરી ફરીને તે હુકાર માત્રજ ઉત્તર દેવા લાગ્યો;
ત્યારે શાંકા પામી કુવરીએ વિચાર્યું કે કાંઈ સમજતો નથી!
કે આદકાનો છે? કે. એકજ હુકાર કરે છે!! તે હુકારપણ
નાકો મારો વગળા બની બાસે ન? શું કાંઈ મદારા ઉપર કોઈ
દશે? શા માટે તે મદારા સામું જોતો નથી. વળી તે કન્યાએ
વિચાર્યું કે, આ ઉદન મનને વાસે છે માટે રખેને હરિભજન
કેશવે કેમ બોલે તો નહીં દોષ? એવી શાંકાની વ્યથાએ ખો-
માની જેમ આગળ ચાલે છે, તેમાંમાં ચંદ્રમાનું અજવાળું થયું
ત્યારે પાસે જઈને જોયું તો વાંચિત વસ્ત્રી અન્ય પુરુષ દીદા;
ત્યારે અતિશ દાદાકાર કરવા લાગી, એમ કોઈને આકરેા વજ-
નો ધા વાચે ને વ્યથા પામે; તેમ તે કુવરી કુખ પામતી હતી
વિચારે છે કે. ધિકાર ધિકાર દોષથી વિચારતે! કે જેણે મને બે-
ઉપો ભદ્ર કરી! હવે હું શાવમાં ખુતેલા દાધોનો પેટ મદ્યુ.
કહું છે કે:-

નિદાનેદાદાર્ચઃપ્રચરતસ્તુગ્ધાતરખિતઃ

સાઃપુર્ણદ્વાન્વરિતમુપયાતઃકરિવરઃ ॥

તથાપ્રેમપ્રસ્તુતિઠટવતિન્યાપિયયા

નતોરનોનોગંદ્રયમતિગિનિષ્ઠિવિધિચાત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ:-કુળકાળમાં કાહે પીડથી આત્મ તુજાએ વ્યાકુળ કર્યા એક દાષીએ પાણીનું બરેકું સરોવર દિતું, ત્યારે કુળાવળો તેમાં પડે, અને કાલમાં ખુલ્લો; તેને કાંઠે પજાસે છે અને પાણી પણ પાસે છે, તોય પણ તે દાષી કાલમાં પડ્યો થયો પાણી પણ ન પામ્યો, અને કાંઠે પણ ન પામ્યો. અર્થાત્ કમિને વસે બેડથી બદલ થયો.

તેમ અને પણ માખાપનો વિરહ, રાખ્ય લક્ષ્મીનું છાંડવું, અને લોકવિરૂપાક્ષિને આચરવાથી પુર્વ કહેલા દાષીની પડે થવું. વળી અને મળિને કેકાએ માટી દાથ આપી. એ સર્વ કળામને સ્વચ્છ પજાનુ થવું. મારે પુરુષ અથવા સ્ત્રી જે કોઈ સ્વચ્છ કાચાની દોષ, તેને આવાં કળા મળે છે. તેમાં પણ સ્ત્રી જાનિને તો વિગ્રહ કળા મળે, તે એ કનૂ. મારે અને કુરુપુલ્લિની મળીયા બીને વિઠાર છે. વળી પદેકાંજ એ એને નાગો નિર્ધનીયો બન્યો, તો પણ અન્ય છે એમ જાણ્યો નહીં. હવે મદારી શી મળિ થયે? અરે! હું અવિનયનું ખેડનું કારણ થયું. અરે! એનાથી એ હું મુંડ લોત તો સારૂ થાત.

હવે તે કન્યા આત્મ આત્મીયોગ મરવું વાંચની મુદપરો માનમાં અર્ચન થઈ પડી. મુંડા ઉતવા પછી થરનીએ આંગો દવા મડી.

હવે દલિમગ ચિંતવે છે કે, એની માથે મદવામાલિકની આગા કર્યા ને કોણ છે, અને તેનો અને કેખીને અન્નિમાં પડ્યાનો પડે થત, હવે હવે મદારે મુંડ કરવું? જો કેવળ મદારા પ્રેમ નિયમના કળથી અને સદાચ કરે તો કાલે બને, એમ મનમાં વિચારે છે, એટલે કુંવરી વિચારવા જાયો કે, મળા પુર-

પતે શો શોય કરવો ? પાતાની પ્રસંસા કરવો એમાં પાતાનો અર્થ બગડે; તે માટે એ મુર્ખ હોય તે ચોચના કરે. માટે હવે તો એજ ભત્તાર દેવે આપ્યા, તેથી એનેજ વિશેષ પ્રકારે જોઉં કે એ કેાણ છે ? એની શી ભતિ છે ? શું એનું સ્વરૂપ છે ? વળી તે તો તેને દેકાણે ગયો. એજ આગળ સામ્યવંત થયો, અથવા હું જ મને સામ્યવાન હકાર કે એની પુઠે યાત્રી. પુર્વે કાંઈ ખાસી જોયું નહીં. એટલા માટે એને પુછીને નિર્ણય તો કરી દેવામાં એમ વિચારે છે, તેવામાં આકારો દેવવાણી થયું કે : 'હિં કુવરી ? જો તું સ્મૃત્તિને ઠગીતી હોય તો તું એને મરજે. ત્હારો અને એનો બેહુનો મ્હોરો ઉદય થયો. વળી તારું મ્હોરું સામ્ય રૂપ', માટે તું એને અગિયાર કર.' એવો આકારાધી દેવતાની પાણી સાંભળીને હાથને વિષે આનંદ પામતી સ્નેહે કરી સંયુક્ત નમ્ર ભાવે મીઠી પાણીથી હરિબળને બોલાવવા લાગી, અને પુર્વે ગળામાં શોષ ઉપન્યો હતો, તેથી ત્વજીને માટે પાણીની યાચના કરવા લાગી. હરિબળે શીઘ્રપણે જઈ રાત્રિને વિષે જળનું સ્થાનક શોધી પાણી લાવીને અતિશયપણે પીવરાવ્યું. (પ્રિતીના વયે જે કાર્ય કરે નિપજતું હોય તોપણ તે કાર્ય કરતાં કદ જણાય નહીં.)

હવે કન્યા વિચારે કે, રાત્રિની વેળાએ અધારામાં અ-ભણે માર્ગે જઈને તુરત પાણી લાવ્યો, વાર પણ ન લાગી; તેથી એ પુરૂષ બળિષ્ઠ, પરાક્રમી, અને સાહસિક જણાય છે. એવો કુવરીએ નિર્ણય કર્યો. હરિબળે જાણ્યું કે, હવે એ કાર્ય નિપજશે એમ બેહુ જનુ માર્ગે વિચાર કરે છે, તેવામાં પ્રભાત થયે. તે જણે મુર્ચ પાંજ બેઠેના સ્નેહ જોવા માટે મહેલોજ ઉઘે. હોય નહીં ! અને વળી જણે બેઠેની પ્રીતિ વધારવાનેજ ઉદય થયો હોય નહિ ! ! !

હવે તે કન્યા પ્રભાત કાળ થયો, એટલે હરિબળનું અત્યંત રૂપ રખીને મુપ્રસન્ન થયું. વારંવાર હરિબળના રૂપ સૌભાગ્ય અનિરાધ જોઈને કહેવા લાગી કે :—હું મુંસમ ! હવે અવસર

થયો, આ લગ્ન વેળા છે એટલા માટે મહાર્જી પાણીમહાજ કરો પુર્યે મેં નિર્ધાર કર્યો હતો, તે અવસર હુમણાં થયા છે. હવે હુ દિગ્ગજ વિચારે છે કે, અહો ! નિયમનો અદ્વિત્ય કેવો છે? એમ વિચારી હર્ષસહિત તે કન્યાને ગાંધર્વ વિવાહે કરી હરિ જેમ લક્ષ્મિને વરે, તેમ હુરિગ્ગજ વસંતશ્રીને પરણ્યો. તેજ દિવસથી હુરિગ્ગજને પુનઃ લક્ષ્મિનો ઉદય થયો.

ત્યાંથી આગળ વાસતાં કેાઇક ગામ આઁયુ, ત્યારે તે કન્યાને વચને ગામમાં જઈને લક્ષ્મણવતી યોડા લાધી, અને ઠાસ ઠાસી પ્રમુખ નવાં માણસો રાખ્યાં. છતે “ દ્રવ્યે શરીરને કેાણ કેસેશ ઉપજવે ? ” પછી દાસાદિક સહિત વાસતાં, ધણા રેશ ઉ લંઘનાં ઉલંઘનાં અનુક્રમે લક્ષ્મણે કરી વિશાળ એવું વિશાલ પુર નગર આઁયુ, એટલે રૂડેશુકને નગરમાં પ્રવેશ કર્યો; તેવામાં એક વ્યવહારિણી મળ્યો તેની પાસેથી હુરિગ્ગજે સાતશુભિષે આવાશ ભાડે લીધો. તેમાં રૂડા મુદુલે વાસ કરી મુખે રહે છે.

હવે હુરિગ્ગજ વિચારે છે કે, હું નિશ્ચ માછી કયાં ? અને પુણ્યવતી એ કન્યા કયાં ? વળી આ ધનની સામગ્રી કયાં ? તથા હું નિર્ધન કયાં ? પણ એ સર્વ અને દૈવ્યના યોગ્યથી મળ્યું છે, તો હવે એથી લક્ષ્મિ પામીને હું શા માટે લક્ષ્મિનું કુળ ન લેઉં ? એવું વિચારી શ્રીન દુઃખી જનને શાન રેવા લાગ્યો, તથા લક્ષ્મિને ભોગવવા લાગ્યો, તેથી તેનો સૌભાગ્યદિક અતિશે વશ વિસ્તરવા લાગ્યો. અને નગરમાં એવી વાત વિસ્તરી કે, કેાઇ એક પરદેશી રાજપુત્ર આઁયો છે, તે અરખજિન શાન આપે છે. મહા મુજુર્વાત ઉદાર ચિત્તનો ધણી છે. શાનથી શું શું ન થાય ?

કથુ છે કે:—

પાત્રેષર્ષનિવંપનંપરજનેષોયદ્ધપારુયાપકં ।

મિષેષોતિવિકર્દનંરિપુમનેવેરાપહારસપં ॥

મૃત્પત્તિક્તિમરાયદંરપતૌસન્માનપૂજામદં ।

મહાદૌષપશ્ચરુરંચિત્તરણંનક્રવાપ્પહોનિઃફલં ॥૧॥

ભાર્ય-રાન જે તે પાત્રને દેવાથી ધર્મનું કારણ થાય છે, પાત્ર વિના બીજને દેવાથી ક્યાનું સુચક થાય છે, મિત્રને દેવાથી મિત્રી વધારવાનું કારણ થાય છે, શત્રુને દેવાથી વેરને હરનારું થાય છે, ચાકરને આપવાથી તે ભક્તિ કરે છે, રાજાને દીવાથી ભક્તિ માન, પુત્ર અને સત્કારને આપનારું થાય છે, અને બહુ પ્રમુખને દેવાથી વધોવાનું કારણ થાય છે. મારે દાન રીતું તે ક્યાંથી પણ નિષ્કળ થતું નથી.

એ વાત રાજાએ સાંભળી કે બહુ માન સહિત હરિભગ-
ને સભામાં તેડી બહુ સન્માન દઈ પોતાની પાસે બેસાડી જા-
ણ કર્યો. હરિભગ તે દિવસથી માંડીને નિત્ય રાજાની સેવા કર-
વા લાગ્યો. જેનું પુન્ય પાંસરું હોય, તેને સર્વ પાંસરું જ છે ।
એટલા મારે રાજાએ હરિભગને રૂડા પ્રસાદ કર્યો. તે રાજા હ-
રિભગને કામધનું જેવો થયો.

હવે હરિભગે વિચાર્યું કે એ રાજા સાથે નવો મિત્રી થઈ,
એટલા મારે રાજાને જમાડવો લેખ્યો. એનું વિચારી રાજાને
બહુ માન સહિત પોતાને ઘર તેડીને ધણી ભક્તિએ જમાડવા
માંડ્યો. રાજા જમતાં જમતાં પકવાનાદિ પોરસની એવી હરિ-
ભગની શ્રી વસ્ત્રમીને દેખીને કામાતુર થયો થકો ચિંતવે છે
કે, એ હરિભગને ઉતાવળથી મારી નાંખું તો એ શ્રી મહારે
હાથ આવે પિઃકાર છે આવા કામી પુરૂષને ।।।

એવા કામાતુર થએલા રાજાને પ્રધાન પણ વારતો નથી,
ઉકરો રાજાનો અભિપ્રાય દેખીને કર્પાયે કરી પ્રેરણા કરવાં લા-
ગ્યો. મારે પિઃકાર છે તે પ્રધાનને કે જે રાજાને અનર્થનો ખા-
લમાં નાંખે છે । કહું છે કે:—

સર્વત્રમુલમારાજન્ । પુર્માંસામિયવાદિનઃ ॥

અમિયસ્પનુપચ્ચસ્પ । યત્તાઓત્તાચદુર્લભઃ ॥૧૧॥

ભાવાર્થ-હે રાજન્ । મીડા વચનના બોલનારા પુરૂષ મ-
ળવા તો સર્વત્ર મુલભજ છે; પણ રોમીને પચ્ચના દહેનારાની

૧૬. ૧૫૪ વચનના કહેવારા તથા સાંભળનારા એવા પુરુષો
મળતા હોય છે.

૧૭. પ્રધાનનો ગુણિયે હરિભજને મારવા મારે રાજ બો-
લો. મારે કેનુમ વિવાદ મરોત્તમર માંડવો છે, એટલા મારે
રાજ બતાવવવર છે કે જે હકારે જમ સર્વ પરિવાર સંવિત
વસાવજાને નહીં માર. એવા રાજનો અપરનો આદેશ સાં-
ભળને નહીં બોલો. નિમ્ન માફ કરી બેમી વધી, પણ કોઈએ
રાજ માનુ નહીં નહીં, ત્યારે કપરનો જાગર એવો પ્રધાન
મારવો છે. રાજન ત્યારા મરક કેવા છે કે, રાખીનો આ-
દેશ માનો અવગણ પડી વાંચું મુખ કરી રૂપા છે. કોઈ સા-
નુ જ નામ રવી પણ કુ મલકું છું કે, સાવલિકમાં શિરોમળી
બતાવે અરુ હરિભજ છે, એ વિવાદ બીજે કોઈ નથી. એ ત-
માર સામે અવગણ કરો. એ તમારો માનીનો છે, તમે પણ
અવગણ કરો. તમારો માન્યે હરિભજના માનુ જેકને
હરિ. પારે જાગરને રાખવાની જા કરી. જે મારે અજાત છે તે
મારે રાજ છે. રાજને રવી પુરુષ વિવાદ કાર્ય હોય તે પણ
અવગણ કરો. રાખવાને મરકું પણ કમીડ રો.

૧૮. જુદાજુદા રૂપો જે વાત જમનમાંને મંજાવાની તે
મારમાંને રજામાં વિવાદ મળી, રાખવું કુટિયલ મળી હરિ
જાગરે રાજો રવા કાનો કે:- હે પ્રાજનાથ ! રાખને પદને રવા
થી રવને રવા અવગે મવા તેનુ રવને હજાર મારે આ અ-
વગે માંડવો છે. એટલા મારે રવ વિવાદમાં વિવાદ રવાવગ
રવને રવા રવા કરી અવગે રવા રાખથી પદમાંનાની પદ
રવા અવગે પદમાં.

હરિ છે કે. -

મરમારિરુત્તરરુત્તર : અરિરુત્તરરુત્તરરુત્તર ॥

રુત્તરરુત્તરરુત્તરરુત્તર : રુત્તરરુત્તરરુત્તરરુત્તર ॥ ૧૧ ॥

અવગે:- રિરો મરિર પુરુષ એ અવગેમાં, રિરોમાં
મારે રવે છે, એ અવગે અવગેમાં, રવગેમાં છે. જે

નિશ્ચય વિચાર કરીને કાર્ય કરે છે તે પુરુષને ગુણની લોભી એવી
જે સપદાઓ તે પોતાની ચેળેજ વરે છે. ”

એ દાક્ષિણ્ય શા કામનું ? એ લગ્ન પણ શા કામની ?
કે, લેખી પોતાનો અર્થ વિચારે. હજી કાંઈ ભગવતું નથી. કાં-
ઈક મિત્ર કરીને રાજાને ઉત્તર આપે. એવી વસંતમીના મુખથી
વાત સાંભળી હરિભગ કહે છે:—હે ! પ્રાજ્ઞપ્રિયે ! સાદસિક પુ-
રુષે જે પ્રતિજ્ઞા કરી, તે પાછી ન કરે. પ્રાજ્ઞ જાણે તો જાણે
પણ પ્રતિજ્ઞા ભંગ ન કરે. ચંદ્રમાને આપણ પડે છે, તોપણ
મૃગનું લહન ઠાડતો નથી. કહ્યું છે કે:—

અલસાયંતેનવિમજ્જનેણ । જેમલ્લ્લરાસમુદ્ભવિયા ॥
તેત્યરરંકનકરી । અવનનું મજ્જાદાનુંતે ॥૧॥
ઉત્તમમોમંમદ્દો । ઉવેશનંવપડમઠરહાલ્લ્લી ॥
પદિવજ્જાલેનમ્ । પુરિસાણંવંદોરંદોરં

ભાવાર્થ:—જાણ સજ્જન સત્યપુરુષે તો જે પોતાના મુખ-
થી અક્ષર ઉચ્ચાર્યા હોય એટલે બોલ્યા હોય, તે અક્ષર પત્ય
રની ઉપર ઠકેલા સરખા થયા. તે અન્યથા બીજા અક્ષર ન
થાય. થાહો તો મસ્તક ઉઠાઓ, થાહો બાંધનમાં પડો અ-
થવા સર્વથા લડીમીનો નાશ થાઓ. જેમ થાવું હોય તેમ જાણે
થાઓ પણ અંગીકાર કરેલી તે વાત કરે નહીં. (જે અંગીકાર
કરીને નિર્વાહ ન કરે, તે કાચર પુરુષ જાણ્યા. તેનો જગતમાં
અપજારા છે.)

એટલા માટે એ કાર્યને અર્થે અવરુદ્ધ ‘જગતું’ પાસે. જે
થનાર હોય તે થાઓ. અને મારી પોતાની તો કાંઈ ચિંતા ન-
થી, પણ તમારી ચિંતા રહે છે. જેમ સિંહ દરખીને હરે, તેમ
રાજા તમને રખેને હરે । । । એ ચિંતા છે. એવી વાણી સાંભ-
ળી વસંતમી દર્પ પામીને ભરતારનું ઉત્તમ ‘પક્ષ’ નિર્ધારતી હવે
અને વિરહાકુળથી અગમ વાણીએ એમ કહેવા લાગી કે, તમને
પથને વિષે કદાચ થાઓ. કાર્ય કરીને વહેલા આવજો. મારી

આત્મ જાદિ સ્વધિ સદિત ધર મુનુ કેમ છે? એમ વિચારતો ધરના ઓરડામાં પેઠો. ત્યાં જેમ કમળ કરમાઈું હોય, તેમ સૌભાગ્યાદિ મુલો સદિત એવી સ્વરૂપવંતી નવયોવના કન્યા મુર્ચ સરખી પડી દેખીને વિરમય પાત્રીને ચિંતવવાં લાગ્યો:—
 અરે! દેવની ગતિ કોણ જાણે? ધર તો આ જાદિયે કરી સંપૂર્ણ છે, ને કન્યા એકલી મહા સરખીજ છે. તે દેખીને કાંઈક ખેડ ધરતો થતો એક તુબકુ અમૃતે ભર્યું દેખીને વિરમય પાગ્યો; તેમાંથી અમૃત લેઈ તે કન્યાના સર્વ શરીરે છાંંડ્યું, જેવો અમૃતના છાંંડાનો સ્પર્શ તેના શરીરે થયો. તેજ વેળાએ જેમ ઉંખમાંથી ઉઠી બેઠી થાય, તેમ તે કન્યા ઉઠી બેઠી થઈ! અને જેઠલામાં જુએ છે, તેડલામાં તો તેણીએ હરિભજને શીડા; ત્યારે પ્રજ્ઞામ કરી સ્નેહને વધારતી એવી વાણીએ કરીને બોલી કે:—
 હે ઉત્તમ! તારા ઉત્તમપણાનો મેં નિશ્ચય કર્યો, જે તેં મને ઉપમાર કર્યો, તેથી હું ભણું છું કે તું ઉત્તમ છું; તોપણ તું કોણ છું? ઇહાં કેમ આગ્યો છું? ક્યાં રહે છે? તે સર્વ કહે.

હવે હરિભજ કહે છે કે, વિશાળાનગરીનો મહાનવેગ રાજા છે, તેનો હું સેવક છું, મારું નામ હરિભજ છે, રાજાને અતિ વહુજ છું લંકાનગરીનો રાજા બિભિષજ છે, તેને નાતરવાને અર્થે મને મોકલ્યો છે, અહિંસા ધર્મના પ્રભાવે દેવતાએ મંત્રસ્થ રૂપ ધારણ કરીને મને ઇહાં મોકલ્યો છે, હવે યથાસ્થિત તું તાર વૃત્તાંત કહે. તે સાંભળી હવે પામતી થકી કુંવરી પાતાંત વૃત્તાંત કહેવા લાગી.—

બિભિષજ રાજાનો પુષ્પબદ્ધક નામે જે માણી છે, તે મહારા પિતા છે, પરિજામે હીણા છે, હીણા કામનો કરનારો છે, મહારા નામ કુમુદમી છે. વિવાધરના વિવધની દરનાર એવીવિવધરના મળી જેવી અને જોધને અન્યદા મારા પિતાયે કાંઈક સામુદ્રિક રાસના બાળને મહારાં લક્ષણને મેળે પુછ્યું કે, આને કેવો ભરતાર-મળયો? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, એના ભરતાર રાજા થયો જોધએ. તે સાંભળીને રાજાનો લોભી થકો બોલ્યા સરખો.

તે મુર્ખ મને પરજુવા ઉજમાળ થયો. સોલો કરી અથ છવ શુ
અનર્થ ન કરે ?

કહું છે કે:—

રાત્રિષાદીદંષા । અવંચામાયમાણકોવંચા ॥

કાવેષાલોદેષા । દ્યેકમેણંવિમેસંષા ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ:—રાત્રિઅથ, દિવસઅથ, જાનિ અથ કોઈ અથ,
માયાઅથ, માનઅથ, એ છ અર્થથી પણ કામાંધ અને સોભાંધ,
તે વિશેષાંધ જાણવા.

માટે તેનું એવું દુષ્ટ કર્મ જાણી મદારો મા વિગેરે સર્વ
સ્વજન પરિજન આકરો ઉદ્દેશ પામ્યાં છે, તે સર્વ જનોયે મદા-
રા પિતાનો જેમ પધિક સ્મરણ વૃક્ષને વેગળો કરે, તેમ તેનો
ત્યાગ કર્યો છે. તે અંડાળ કર્મનો કરનાર અંડાળની પેઠે નિત્ય
મને દુઃખ દે છે અતિ પાપકારી એવો તે વિદ્યાયે કરી ઈલાંધર
કરીને રહ્યો છે. જ્યારે તે અનાયં કોઈ કાર્યને અર્થે બહાર જાય
■ ત્યારે મને મુખા સરખી કરીને જાય છે, અને આવ્યા પછી
અમૃત છાંટીને સાચુ કરે છે; એ દુઃખે કરીને હું મરવાને ઉજ-
માળ થઈ છું. એ આકાર્યથી મરવું શકું !

હવે તને હું એક પ્રાર્થના કરું છું કે, તું નિશ્ચય પાંડિત
આપવાને કદપટ્ટા સમાન સમર્થ છે. એટલા માટે તું, હું અ-
નુરાગિણીનું (મારું) પાણિમહજુ કર. મારા પુરં પુન્યને ઉદયે
તું ઈલાંધ આવ્યો છે, મને જવાકવાનો એ સાર છે, હમજાં ભગ-
ની વેળા ■ માટે વિશંખ ન કર એવું તે કન્યાનું વચન સાં-
ભળીને હરિબળ સમ્યક પ્રકારે વિચારવા લાગ્યો કે, 'એ મોટા
મહિમા એક છવ ઉગારવાનો છે. જેણે દેવાંગનાને પણ હેડી ક-
રી છે તથા રૂપે કરી વિદ્યાધરી અને ઈદ્રાણીને તિરસ્કાર કરતી
એવો આ કન્યા છે, તે વિદ્યાધરને છાંટીને મને અગિકાર કરે
છે માટે મારું મોહોટું ભાગ્ય છે ? મને દેવતા પ્રસન્ન છે ! એમ
વિચારી તેનું વચન આનીને તેનું પાણિમહજુ કરું.

ત્યાર પછી રનેહો કરીને તે કન્યા કહેવા લાગી કે:—હે પ્રાણેશ ! જો જીવવાની ધમ્મો હોય, તો આ પાપસ્થાનક મકાનને હમણાંજ મુકો, ઘડાં રહેવું મુક્ત નથી. જો પુણ્યમદ્ધક જાણશે તો કોષે કરીને અનર્થ કરશે. એવું જાણીને આ સ્થાનકથી શીઘ્રપણે આપણે અજગા જઈએ. ત્રિલોકીશક્તિને નોતરવાનું જાણે રાખો; કેમકે તે વિવાહરના ઈંદ્રની પેડે ક્યાંદિ પોતાનું ઠેકાણું મુકીને નહિ આવે. તમે ઘડાં આવ્યા અરસે તેને નોતરવાજ ! પછી નિશાનીને મારે તે કન્યાએ જઈને રાજાનું અંદર દ્વાર પાડી લાચોને હરિજનને આપ્યું. આપાને કશું કે, એ ખડગથી જાગત વૈરી માથે ધાવ તેની બુદ્ધિયે કરીને આશ્ચર્ય પામ્યા થકો તે હરિજન ખડગ લેઈ કુમુદમીને તથા ધરતી સાર સાર વસ્તુ તથા અમૃતનું તુબડું સેડને યોગાનિંદ્રાની પેડે આનિ આમૃત સકિયે તે નગરથી નિકળીને આનિમિષ દ્રષ્ટિયે જુવલ ઉપર જેમ ગૌરી ને શિવ શોભે, તેમ બેડો. દેવતાયે જુવલ રૂપ ધરી બેડુને વાંસા ઉપર બેસાડી માંગનાં કુતુહલ દેખાડતાં વિશાળાનગરીના વનને વિષે આવી ઉતાર્યા. તે શ્રી પુરુષ જાણે નવાં પ્રમાદ થયાં એમ સૌએ જાણ્યું.

હવે હરિજન પોતાને ઘેરથી લડકાંએ ગયા, તે પછી તેમને ઘેર જે કાંઈ થયું તે કહે છે.

રાજા વિકાર રાહિત હરિજનની શ્રી સેવાને અર્થે પ્રજાને ઠાસી પ્રમુખ સાથે હરિજનને ઘેર ખબર મોકલતો હતો તેને પ્રમુખ કરવાને મારે નવ નવો વસ્તુ મોકલવા કરે તે જોઈ અકલ્પ હરિજનની શ્રી રાજા સા આરે મારે ઘેર નવનવી વસ્તુ મોકલે છે, તેનું કારણ ઠાસ ઠાસીને પુછવા લાગી, તે ઠાસ ઠાસી જણ રાજાએ પૂર્વે શીખવી મુક્યું છે તેથી કહેવા લાગી કે:—હે ભદ્રે ! તું નથી જાણતી કે, તારે ભરથાર રાજાનું પ્રમાદ પાત્ર છે. રાજાએ પોતાને કાર્ય મોકલવો છે, તે મારે તારા ઘરનું જે દેવિન કાર્ય તે રાજાજ કરે છે; અને તેથીજ સારાસાર વસ્તુ મોકલે છે. ત્યારે વચનશ્રીએ વિચાર્યું કે, રાજાનો અવિ-

પ્રાય દુષ્ટ છે, તોપણ રાજાનો મોકલેલો સર્વ વસ્તુ લેખને દાસી ને મીઠે વચને કહે કે, અમારીપર રાજાનો મોટો પ્રસાદ છે; કા- માંધ રાજા પણ નવનવી વસ્તુ મોકલાવે, એમ સાર સંભાળ લેતાં કેલેલાં વિષય ગયા.

એકદા રાજા કામને વશ થયો થકો દાસીને મોટે વસંતઘી ને કહેવરાવતો હવો કે, મેં તારા સ્વામીને કપડે કરીને લ'કાએ મોકલેલો છે, મારે તું મને બાજુ, આલો વૃદ્ધિ પામ્યું એવું જે કામનું પુર તે શું અનર્થ ન કરે? દુતીના મુખથી તેવાં વચન સાંભળીને કાનને વિષે ભણે હાહુ થયો હોય નહિ તેમ તેના થી સહેવાજી નહીં, તોપણ જુદિને જળે કરી તે કદરૂપ સમુદ્ર- ને તરવા મારે દુતીને કાંઈ પણ ના હા કહી નહીં, ત્યારે દુતી પાછી આવો રાજા આગળ સર્વ હકીકત કહેવા લાગી; તે સાં- ભળી રાજાએ વિચાર્યું કે, તેણે નાકારો ના કર્યો, તે ઉપરથી સમજાય છે કે, એ વાતમાં તે રાજા હશે એમ વિચારી પ્રમુદિતથકો કામીજાતને કામરેવના ધનુષની સમાન એવી રાત્રિને વિષે રાજા શોધની પેઠે હરિમળના સુવનને વિષે આવ્યો; અત્યંત કામાંધ એવો રાજા તે વસંતઘીને દેખીને પરમ હર્ષ મરતો હવે. હવે તે સગી પણ પોતાનો વિચાર અંત કરજીમાં મોકલી રાજાને દે- ખોને યુક્તાયુક્ત કરી હવી, અને સસંભ્રમપણે આસનાદિક રાજાનું સર્વ ઉચિત સાચવતી હવી. વળી કહેતો હવી કે, હે રાજા! તમારા પદાર્થથી મને મોટો દર્પ થયો છે.

તે વચન સાંભળીને રાજા મનમાં અત્યંત ખુશી થયો. ત્યારે જગનમાં એવી રીત છે કે, સતી ગ્રી મન, વચન, કાયાએ કરીને પોતાનું રીજ રાજાવાને અસતીની પેઠે આવરણ દેખાડે, તે પ્રભાણે વસંતઘી અસતીની પેઠે આવરણ કરવા લાગી. રાજા કૃતાર્થવાને માનતો થકો કહે છે કે, હે વસંતઘી! તું તને તે- કયા મારે આંહિ આવ્યો છું, તેથી તું જલદી આવ. કાંચન પિના જેમ રાત શોભે નહિ, તેમ તારા પિના મારું અંતઃપુર શોભતું નથી. તે સાંભળીને કાલી એવી વસંતઘી યુક્તિએ કરી

રાજાને સમજાવે છે કે.—હૈ દેવ ! તમે મનેજ કહ્યું તે પ્રિય છે. રકું છે, હિતકારી છે, અને સાચું છે, પણ તમે મારા ભરતારના સ્વામિ અને અમારા ઘરની ચિંતા કરનાર હોઈને તમને આવું બોલવું ઘટે નહીં. જુએઃ જ્યાં મુઘી મુર્યનો ઉદય હોય, ત્યાં મુઘી કોઈ અંદમાને વાંછે નહીં તે વાત સાંભળી રાજા હસીને કહેવા લાગ્યો કે, તારે અર્થે તારા સ્વામીને મારવા મારે વિદ્યમ સંકટને વિષે મેં મોકલ્યો છે; ત્યાંથી તે કેમ જવતો આવશે ? સમુદ્રમાં પડેલું મનુષ્ય કેમ જવતું આવે ? કદાચિત્તે જો પ્રતિજ્ઞા બ્રહ્મ કરીને જવતો આવ્યો તોપણ હું તેને હજીશ ! કવિ કહે છે કે, પિઃક્ષાર છે કામાંધને કે, જે પાતાનો ગોખ્ય અસિમાય હોય તે પણ કહી દે છે.

કહ્યું છે કે:—

કુવિયસ્તઆરસ્સય । વસળાસત્તસ્સઆયરત્તસ્મ ॥

મંત્તસ્સમરંતસ્સય । સપ્તાવાપાપદાદ્દુતિ ॥

ભાવાર્થ:—કોપાયમાન થએલાનો, આતુરનો વ્યસનમાં અતિ આરાકત હોય તેનો, રાગે રાતો હોય તેનો, તથા ઉન્નમત નો, મરણ પામતાનો, એટલાનો સ્વભાવ સ્વતઃ પ્રમદ થાય.

હૈ અંદ્રમુખી ! જે દિવસે હું તમારે ત્યાં જન્મવાને આવ્યો અને તમારું મુંદર રૂપ, ધૈયન અને મુજ નિહાળ્યા તે દિવસથી મને કામજવર પેદા થયો છે. મુંદરો ! મારાં સર્વ ગાત્ર ધગધગે છે; શરીરના અવયવ તોડાય છે, હૃદય દ્રવિ છે, શ્વાસ ઉતો નિકળે છે, જીભ સુકાય છે, કંઠે પાણીનો શોષ પડે છે, હું નિરુસાહી થયો છું, નાના પ્રકારની કીડા હવે મને ગમતી નથી, મારા વસ્ત્રાભુષણનો ભાર હવે મને અસહ્ય થઈ પડ્યો છે, બંધીજન સાથે કોઈ પ્રકારની ગોષ્ટી મને રચતી નથી, મારી જુદિ મંદ પડી છે, હું એક વસ્તુ ચાંચાર છું તો ધડી કેટ બીજી પિસાર છું, રાત્રી દિવસ મને કાળ જેવા લાગે છે, નીંદ્રાએ મારો ત્યાગ કર્યો છે, હું મારા રાજનગરમાં

વડું કે પાસેના ઉપવનોમાં જઈ, જ્યાં જઈ ત્યાં તારી દીવ્ય આકૃતિ મારા મન આગળ ખડી થાય છે; હે વડલબા ! રાત્રે તારા મનદર નામનું સ્મરણ કરતો કરતો પચાસીમાં તું પછાદા મારું છું; વખતે, વસંતમી ! કેણું વસંતમી ! ! શું ! વસંત સી તમેજ કે ! ! ! એમ મારી અપૂર્વ નીંદામાંથી અચાનક જ બડી ઉઠું છું; આમ થડી થડી તારા નામના ફરજથી તું બા-વરે બન્યો છું; મારી રાજીઓને મરફરીપ થયો છું; 'વારી ! મારી આ સ્થીતિ થવાનું કારણ તમેજ છો હવે કૃપા કરો, કા-મજવરથી પીઠાએસા મજ દેવા રક રોગીના વધ થઈ, પ્રેમ ઓપથી પાછું, મને છવાડો; તમારા સીવડ અંગનું આર્તગિન આપી મારા હાથને ઠાકું કરો.

કમલવતી ! આજે મારેને તમારો જન્મેનો ભાગ્યોદય ત મારાજ દાધમાં છે. પ્રિયા ! તમારું એક મધુર વચન ને આ રાજ્યપાદ સર્વ તમારાંજ છે. મારાં દીવ્ય ભુવન અમુદય વસ્ત્રા ભુવજ નાના પ્રકારનાં રત્ન, ગુર્વજ, દાધી, રધ ઘોડા તથા અનેક તરેહના મુખપાલ કત્યાદા સર્વ તમારાં છે. મારા પ્રધાના દિ રાજ પુરમે, દાસ દાસીઓ, સોપાર્ધ મરૂરા તમારી કમ્બાને આધીન છે. 'વારી ! તું તમને આજથી પારાણીય આપું છું; તમે કદાચ એમ ધારી અચકાતાં દુઃખ કે આજે રાજ મા રાપર પ્રમન્ન છે, પણ કાલે કોણ જાણે એ આમ દોષ ને આ ખરખરે ખરે તમારા મનમાંથી કાઢી નાંખજો. આજથી આ મારું વચન છે કે આ રેહમાં જ્યાં મુખા હવ છે, ત્યાં મુ-ધી આ તમારો આજ્ઞાકીય મનવેચ એક ફણ પણ છુટો છરી રાકવાનો નથી.

વચન આપવા આમ એકદમ રાજને દાધ પ્રસારતો રખી રિચારમાં ખિન્ન થએલો દરિજનની ભાર્યા સ્મરે છે; રાજને વ રા પડેલી પીંગાની સ્થીતિને જરા વિચાર કનો નિચું છુટે છે; નિધામ નાંખે છે; તેનું સંદરશન કરમાય છે; તેનું દેખ બરપ છે; તેની આંખમાં પાણી આવે છે; જિયારી વસંતમી ફરજા-

મગ રૂપે મદમક કડે પરદેશ ગએલા પાતાના પ્રિયમને સંભારો
 રડે છે. — હે પ્રાણનાથ ! તમને પરદેશ મોકલવામાં આ નરા-
 ધમ રાજના આવા દુષ્ટ સકેટ વિના જીવું શું હોય ? હું
 પરદેશા જુ. અહીં મારું કોઈ નથી. હે દુષ્ટ રાજા ! મારા જેવી
 રાંક અજગાને આવી કપલ જગમાં સપડાવી જીવન મુજરતાં દને
 શરમ નથી આવતી ? પિઠાર છે તને ને તારા રાજપાદને. મારે
 ને શા અર્થના છે. હું તારા પરરાજીરે થવાને હચ્છતી નથી.
 મારે તારા વચ્ચેજીવન ને રનાદિ મુર્ખને શું કરવું છે. આવા
 કામુખમુર પનનો મને જરાએ લોભ નથી, મારું વિપત્તિ પ્રત
 અખડિત રહે એજ મારો હચ્છા છે. પાપી ! દુષ્ટે હું આ તારી
 દુષ્ટ વાળી વધારે માંગતગવા હચ્છતી નથી, તું તારે રસને પડ,
 અને અહીંથી જેમ આપો દોષ તેમ આપો જા; હું કાચીવાળી
 જુ, તારું આતું અપમાન હું એક કાન પાન સાંજી ન આઉં, પણ
 શું કરું ? હજારીસાથી કરું જુ. એવું માંગતી રાજા બોલ્યો:-
 એ જુ અરુ. પણ અમારા જેવા રાજા જે તારા જેવી
 રાંક અજગાથીજ બીજા દોષ તે રાજા કેમ કરતાં પ્યારી પ્યા-
 રી કદી બોલાવી ત્યાં મુખી. દુષ્ટે ચીડાંબનો વજન નથી, ચાલ
 જલદી હા કદે કે ના કદે તારી સી મરણ છે ? તું જાનુતી
 નથી કે તું અહીં એકલી છે, તારો પતી દુષ્ટે શું હવે આ-
 વવાનો છે ? ને તો કોણ અને કયાં મદામામરનાં રખડી રખડી
 મળ્ય પ મેં દુષ્ટ. એવી કોણ અનાથ મુંદરી દુષ્ટે કે જે મામે
 જેવા પુષ્પવરોને પાને રવોડાની મનાથ ન થાવા. મનવપતી
 નાગ ચાલ નેવમાં આ મળ પ્રમને આંગુ જરવાં ઉલીત છે.
 કહેતો ચાંડેલા કનરા આરે ત્યારે માં વિગા જાય, એવા મુખ
 માનુવ જેવા તું નથી જમ જમ, ચાડે, મામે રથ જદાર
 પે.ની થાય છે. આજથી માને મનવપદમાં આવી મનમાના
 વિલામ કોઈ જુમીયો આવશે તો પનુ તને છે, ને નાપુરો-
 થો આવશે તો પનુ તનેજ છે; એવો નુજ એવો કે તમારા
 પત્રોને પ્રપચી પરદેશ મોકલ્યો, અહીં ને જાતે રવાનીએ ત-

મારા પત્નીને સીર-દેહ કરાવી લમને મારા સયનમદમાં રાખત
તો મને કેવળ રોકનાર હશે ? ધણીને કેવળ ધણી છે ? મારે મારૂ
કહું માનો, મારી જોડે જાણી જકમાં કંઈ સાર નથી, તમે સ-
મજી હો, ડાહ્યાં હો, તમારું કંઈ શું છે, તે વિચારો. હરિભગ
કરતાં શું હું રૂપ મુજમાં કેવળ પ્રકારે ઉતરતો છું ? મદોન્મત
મહેશ્વરોના કામવિકાર પારખવામાં શું હું અમન છું ? ત-
મારા પતિ કરતાં કામરાગ્રતા અવ્યામમાં હું કાચો છું ! મારે
મંદીર ખ્યારી ! ચાલો. તમારા સર્વ મનોર્થ પૂરા થશે. મારા
સયનમદની શોભા જોઈ દેવાસયને તમે તુચ્છ મનુષ્યો વસંત
શ્રી વસંત ઋતુમાં મારા જેવા મદનવેગને ત્યાંજ શોભે વિધાતા
ની દેવાજ સાચક છે, જ્યાં જોઈએ ત્યાં તેની મુરખાઈતો મોહ-
જ છે. ફરેક કામમાં તેની બેદરકારી ! તેની અપૂર્વતા કેટલી !
નહીં તો હરિભગ જેવા રંગને ત્યાં વસંતશ્રી જેવું રતન મુકે ?
રતનતો લોકમાં શોભેજ નહીં. રતનની બેકક તો મુવર્જેજ જાણે
કેવળ મુર્ખ માણસ અમુદ્ય રતનને લોકમાં જડશે તો શું મુખ
માણસ ત્યાંથી કાઢી ઉઠીત સ્થાને ન મુકે ?

પોતાના પ્રાણનાથની આવી અધોઃ નીંદા ન સહેવાયા-
થી વસંતશ્રીએ જરા ઉચ્ચ જોયું, તેના માંપર લોહીની મુરખી
થકી આવી, તેનાં લોચન રૂત થયાં, ડાળા બહાર નિકળ્યા,
તેનું દૃઢ્ય કંપવા લાગ્યું, તેનું ગાત્ર ગરમ થયું, ને ત્રાસ સાથે
હેલેવા લાગી:-હે રાગજી ! તમારે બોલ્યું જે કંઈ બોલવું હોય
ને બસે બોલો, પણ હું તમને સાફ કહું છું કે મારા પ્રાણ-
પત્નીને મારી પાસે નાહશો નહીં. તે મુરખ છે કે ક્રૂર છે, શુ-
ભવાન છે કે મુર્ખ છે, ધનવાન છે કે દ્રવિદ છે, ગમે તેવો છે તો
પણ આ કૌમુદીનુર જગતમાં મારું સર્વસ્વ તેજ છે.

રાગ કહે છે:-જો તેજ તારું સર્વસ્વ છે તો તે ક્યાં છે ?
તેતો ક્યારનોએ મરણ પામ્યો. જે વસ્તુ દુનિઆપાર થઈ છે
તે વસ્તુપર મમત્વ રાખી ખાલી મોહ કરવાથી શું ફાયદો છે ?
શદા પુર્યો થએલા મુખનો શાય કરના નથી, તેમ આલતા

મુનન યાગના નથી. સુંદરી હવે મીઠાવાદ મુકી કઈ મારે
 મનન થતું એજ તારું કર્તવ્ય છે. નહીં તો અહીંથી પકડી
 અમલ નિમે કેળા રહેતા મારા મુખન સાથે લું તને મારા
 મનન થતુમા પહેલાવતી કનીશ, ત્યાં તારું કેાઇ નથી. ત્યાં તારે
 માન - જાને આપેલ થતું પડશે, માટે તારું અવિચ્છ જેમ
 મનન નમ તું કરે.

આવી વિષદ વીરજળામાં આવો પડેલી અનાથ અમળા
 ને મુખાનંદન નબળા પાતાના પ્રાણધારનું શું થયું હશે તેની
 રવ. આ દુઃખ કામાંજી રાજનના સપારામાંથી શી રીતે પાતાનું
 માવળી માવળતુ નવા ચીંતામાં ને ચીંતામાં પ્રયત્નને અનુસરી
 જતા કેનું જનું. નજા સામી દ્રષ્ટી કરી કરો. મતકાન્યું, અને
 ના નક હની. આપી કરીને રાજનું મન પ્રકુલ થયું, તેના
 રીત રીતરર થયા, મના રિવસની ધારેલી હાથ પુર્ણ થશે એ
 આશાના નવું દુઃખ પચકવા માંડ્યું અને અધીરો થઈ કહેવા
 સાંભળે. -ત્રી અન હડીતો ને હડીતીજ. માત્રો હવે મારી સાથે
 રથમા એમ કહી હાથ પકડવા અથ છે એટલે વમંત્રી પ્રેમ
 વચનથી બેસી:-રાજાજી હવે ટેનાવળા ન થાએ, હાથ જાએ
 દુ હવે એવી અનમ થત નથી કે મારું પતિતુન છાકું. આજ
 થી મામળાન મારા સ્વામીની ખજર નહીં મને તો લું રાજ
 નમને મળીશ.

કામાંજી રાજાએ વિચાર્યું કે એના પતોનો ક્યાં પતો છે ?
 તે તો જરૂર મરજ પામ્યો હશે; હવે તે ક્યાંયો ફરી આવવાનો
 છે ? એક મામની અવધી તો મિદેજમાં પુરી થશે. મામ પકડી
 અને મગરાનું વચન આપે છે, તો તેને મારે નાદા થાવા કાગ
 માટે શા મારું દુઃખરવા એટલે. માત્ર, એમ કહી પાતાનું કામ
 સિદ્ધ થઈ જાતો હવેનર થેર ગયા.

હવે કામાંજી મનવેનના મયા પકડી આપણી ચિંતાનું
 મિયાની વમંત્રીએ કેટલોક કાગ એમ તેમ વચન કર્યો. એક
 મામનો અવધ પુરી થઈ એટલે વમંત્રી વિમાસવા લાગી:-

અરે ! આ મેં કેવું અનુચિત કામ કર્યું. એક માસ તો સેહે. જમાં જતો રહ્યો; કાલ સવારે ચંડાળ રાજા તેના કામાઝિમાં હોમવા મારા એક શિષ્યગૃહનું બગિચાન કરવા આવી ઉભો રહેશે. અહો ! ધિકાર છે અને, મારા રૂપને, મારા યૌવનને, મેલે મારા ઉત્તમ રાતનું હરણ કરવા આ નરાધમને પ્રેર્યો. હવે રાતનું જતન કરવું એજ મારો ધર્મ છે.

વસંતમી વળી જરા વધારે વિચાર કરી વીડે મોઢે બોલી:—પણ રાતનું જતન હું અબગા નારી સબજ નર આગળ શી રીતે કરું ? કહેવન છે કે, સત્તા આગળ શાણપણ શા કામનું ? મદનવેગ મદનના કંઠક સાથે કાલ સવારે પાતાનું સબજ સૈન્ય લેઈ મારે આંગણે આવી ઉભો રહેશે, અને મને કહેશે કે, ચાલ મારે ઘેર, હું કહીશ કે, ના; એમ તો કેમ બને? તત્કાળ તે તેના મુલોટાને આડા આપશે કે, પકડો આ ઠગારીને. બાંધો આ દુષ્ટાને, અને જાઓ મુકો એને મારા શયનમઢમાં. અરે ! હાથ ! આ વખત પ્રાણપતિ વિના કેણુ મારી રક્ષા કરે? શયનમઢમાં આણી એ દુષ્ટ, અને ખાત્રી છે કે, મારશે તો નહિ; પણ ખરે, અને છવતી મુઠ્ઠ કરશે ચોર મારું શિષ્યગૃહ ચોરશે, અને લીજ મામની કરશે, અરે ! હાથ ! હું પાપકી શા મારે જન્મી ? જન્મી તો જન્મી, પણ આત્મ દુઃખદાયક રૂપ. અરે ! પણ હજી હું નાકસાજ નથી. શા મારું ગજરાઈ છું. નિરાધાર સતોચીનું શિલ ખંડન કરવા પ્રજા બગાડકાર કરે, ત્યારે રાજાનું શરણ; ત્યારે રાજા તેની સાથે પરાણે પ્રિતબાંધવા તૈયાર થાય, ત્યારે કૃપાળુ ધમરાજનું શરણ. હું મુર્ખા શા મારે તે શરણ મુકું છું ? આવે ઠાંણે આત્મધાતનાં પાતિકથી બીતું એ શીક નથી. ચાલ હક:—

હવે શરો એવો હરિભજમઝી પ.તાની નવિન પરણેલી કુમુદમાને ઉઘાનને વિષે મુકીને પાતાના ઘરનું સ્વરૂપ લેવાને અર્થ છાનોયાનો આણીને પાતાના ઘરઆગળ દુકડો એકાંતમાં રહ્યો થકો સાંભળે, તેથી સગીનું સાદુસ લેઈએકકમ બોલી ઉઠ્યા:—

અમરદાર અમરદાર આત્મપાત્ર જ હો અને જગતમાં
જોને એકે જાણના નથી; એમ જોયો તે દુરુચરની ચમત્કારી
મેં આગળ જણાવે આવી કોમ કોમ.

મનના કે જે જગતમાં નહીં; કેવું ? સમીક્ષાનાય ? અરે
શુ સમાધાન હો તમેજ હો જેન કુમળાં મો ભગ ?

હુ, સખા હો તમારા કુમળાં જ. પણ શાકી સિંગે આજ
અમોચ આગમન શા નાદ ?

ચમત્કારી સમાધાન આત્મના જડા કે મોત્યુ પણ આ
જ ભમારા સંગે જવા ન હોય તો કાંઈ સમાધાન સંગે સમાધાન
ત્યાં નહીં.

દુરુચરની નહીં નહીં તારા સાત-સત્રું મેં પુરુષ પાર
જુ' જોયું. આ કપડી સાત-સત્રું મારા કોપર નુબરેલો જુ' મ
સાંજની જુ' બહુ વિચારી મારા જુ'. અંધારી અંધારી કુળ
માર્ગે વાંચી આજી.

જુ' પાત્રના સમાધાન કેવળે સમાધાન વિચાર મારા હ
જેનાં મારી તે વચનમાંને પાત્રના સમાધાન આત્મના સમાધાન
કરીને, કુમળાં દોમ પુત્રીને સાત-સત્રું મારે પુત્રાંજ કુ' ; અને દુરુ
ચરની ૫૩ 'સંગે મારી નિર પાત્રની આંકેને પાત્રના માર આ
વેપા ત્યાં મારી જુ' મારે પુત્રાંજ વચનમાંને કુ' ; મેં ત્યાં ખરો
પ્રેમ હોય ત્યાં જુ' સમજ હોય ? "

કુમળાંની સમાધાન પુત્રાંજ આંકેને વચનમાં, સમાધાન
નાથ સાથે ઉપાને મારી ત્યાં બને પત્રો દુર પાત્રી અંધારાના
બેલી, દાસના કામમાં જેમ બે સાકરો અમર પરમ સત્રી જેમ
જાંજનાં જુ' વાદે હો તેમ તે કાંઈ નહીં; દાસના જે પત્રી
બે સત્રી પત્રી પાત્રના અમારના કુમારમાં નાંખે હો તેના
અને બહુ જુ' ; અમારીની સીમા-આંકે-સે કે મેં ના-
મ દાસના અંધારે અનુમતી તેમને આપતું કેવળ નહીં. હોય,
તોપણ સત્રીયરો તો જુ' ? ૫૩ વિચારો આજી જેમકે
સત્રીયરો અંધારાપરમ દુરો મારી પાત્રના પ્રાણપત્રીનો સમાધાન

દુરિયાં તપર રહેતી. હાલની મુખ બાવડી કથાં, અને તે કા-
ળની વિદ્યાન. સદ્ગુણી ભાઈ કથાં ? સ્ત્રી અને સતતિનું ગુણ
વાંચનાર દેવક દાસી પુરુષ પોતાની પ્રિયાને દેવવતી જોડીએ.

હુએ હરિજન પોતાની ગુણ પ્રિયા સાથે કંઈક મસલત
કરી મોટા પરીદોષ રાખને દેવેલ મોડલ્યું. હરિજનના આબ્યા-
ના સમાચાર સાંભળી હુએ મનવેગ ખગ પડ્યો, પ્રથમ તો
તેલે તે વાનને અનાદર કર્યો, પછી પછી સામ્યને નિંદવા લાગ્યો
આજે તેનો મોટે આબ્યા કોળીયો જનો રવો. વાયુના વેગથી જેમ
પાકાં પાકાં ખરી પડે છે, તેમ આજે તેની પરિપક્વ થયેલી
સર્વ આશાઓ જમીનદોર રજ ગઈ. સોનીનું જેમ ધમ્યું સોનું
થુગ મળે છે, તેમ આજે તેની મર્ગ મોદેનન વધી ગઈ. વ-
ધાકાળમાં જેમ ધનપદ્ધ વાયુના વેગથી ધડીમાં વિખરાઈ જાય
છે, તેમ આજે તેના સમગ્રા મનોરથ ધડીમાં વિખરાઈ ગયા.
દુકામાં કહીએ તો આજ તેને સામ્યદેવીએ મેર ગઢાવી નિધે
પાડ્યો. આજ તેનાં સર્વ મુખનો નારા થયો. કાનુમાં રવરથ
મધ મનવેગ પરિજનને કહેવા લાગ્યો:—આજ મારે આનંદની
વધાઈ આવી, રાજભુવનને રાજમારો, જારણે તોરણ બાંધો,
હાથો ધોડા રથાદિ નાના પ્રકારનાં સકલ વાહનો સાજ બિન-
છાવી તૈયાર કરો, રાજ પુરુષોને આજ્ઞા કરો કે, સુંદર વસ્ત્રા-
ભુષણ પેદીની દરબારમાં પધારે; આજ મારા પરમપ્રિય દિતરથી
હરિજન, મોંપિલુ કામ સત્વર કરી આવ પધારે છે, આજ મા-
રે ઘણા દિવસનો વિયોગ દુર્યો, આજણ સર્વ સામ્યું કરી
ચાલો, આજ તેમને નગર પ્રવેશ કરાવીએ.

રામની આજ્ઞા થઈ કે તરતજ મોદનરાજ વાગ્યાં, સકળ
નગરમાં આજુબંદ આજુબંદ વારી રહ્યો, નગરમાં પ્રવેશ કરતાં મ-
નવેગે હરિજનને વધાવી દરબારમાં પધારવા આમરણ કર્યું,
પોતાની પ્રિયાને પેલું અક્ષતપાત્ર લઈ ઘેર જવાની આજ્ઞા આ-
પી હરિજન વિરાગાળની સાથે રાજ્યભુવનમાં ગયો, રામએ
સન્માન સાથે ઉચિત રથાને બેસાડી કુશલ પૂછી કાર્ય સિદ્ધ
શી રીતે કર્યું તે પૂછ્યું. તે સાંભળી હરિજન કહે છે:—

હે રાજા ! લંકાપતિ બિઝીવજીને તેડવા અગ્રેથી નિકળ્યા પછી પલ્લેા વિકટ રસ્તેા ખેડ ખેડ કરતેા હું આખરે સમુદ્ર કિનારે આવી પહોંચેા. નાંખી નજર ન પાહોંચે એવા અગાપ સમુદ્રનાં કાળાંદવ જેવાં પાણી ઉપર નજર કરતાં લંકાપુરી સી રીતે પાહોંચવું, તેના હું વિચાર કરવા લાગેા; એટલામાં એક મોટો રાક્ષસ ખાડે ખાડે કરતો મારા સમીપ આવી ઉભો રહો. રાક્ષસનો વિકાળ સ્વભાવ અને વિચિત્ર આકૃતિ દેખી હું ઠરઠરી કહેવા લાગેા:—હે મહાબળ ! મને ખાધાથી તું તૃપ્ત થાય એમાં હું મોટો પરોપકાર માનું છું. મને મારા જીવ ની ફીકર નથી, પરંતુ ફીકર એટલીજ છે કે, હું મારી પ્રતિજ્ઞા પરિપૂર્ણ કર્યા વગર મૃત્યુ પામીશ. એ સાંભળી આકુળ વ્યાકુળ થએલો રાક્ષસ ગુસ્સે થઇ બોલેા:—હે માનવી ! એવી તે તેં સી પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે મરણ સમયે પણ પ્રતિજ્ઞા પ્રતિજ્ઞા કરી રહો છે. ચાલ, તારી પ્રતિજ્ઞા મને જલદી કહે, હું તે પુર્ણ કરવા તને મદદ કરું. ‘હું તને મદદ કરું’ આતું રાક્ષસ તું આશાયુક્ત વચન સાંભળી મેં જરા ધીરજ પકડી, અને પ્રસન્ન ચિત્તથી કહેવા લાગેા:—હે મહાબાહ્ય ! વિશાળાપતિ મહાનયેગનો હું આજ્ઞાંકિત સેવક છું, મહાનયેગ વિપાદ મહોત્સવ માંડે છે, તેમાં પધારવા લંકાપતિ બિઝીવજીને નિમંત્રણ કરવા હું લંકાં બાડે છું. આ વિકટ કામ કરવાતું ભરી રાજસભા વચ્ચે મેં માથે લીધું છે, આ કામ એ મારાધી ન થાય તો મારી પ્રતિજ્ઞા ભાગે. રાક્ષસ આંખો ફેરવી મોટેથી બોલેા:—અલ્યા માનવી! આ પ્રતિજ્ઞા પુર્ણ કરવી સહેલ નથી, આવો મોટો મહાસાગર તરવો એ માનવીનાં કામ નથી, તોપણ હું તને એક યુક્તિ બતાવું છું, એમાં મારુંએ કામ થશે, ને તારુંએ થશે. હું બે હાથ બેડી કહેવા લાગેા:—તે યુક્તિ મને જલદી બતાવો. મારા સ્વામીનું કામ કરવા તમે જે યુક્તિ બતાવશો, તે કરવા હું તૈયાર છું છુપાતુર રાક્ષસ ખુશ થઇને અનેક પ્રકારના વિચિત્ર ચાળા કરતો કહેવા લાગેા:—હે માનવી ! જો લં

કાંપુરી જતું દોષ, એ બિભીષણને નોતરવો દોષ, અને એ તારા પ્રતિજ્ઞા પાતરી દોષ તો અત્યારેજ આ જંગલનાં લાકડાંની ધિના ખાતો તેમાં પડ. ધિનામાં પડી જગી મરવા શિવાય લં કાચે જવાનો બીજો રસ્તો નથી રાક્ષસનો આ કુટિલ પ્રથમ દો અને બ્યાજબી લાગી નહીં, પરંતુ સ્વામીનું કાર્ય કરવા કૃત્રિમ સેવક પાતાનો પ્રાણ પડાવે છે; એમ વિધાની પ્રતિજ્ઞાએ બધાએસાં હું રાક્ષસનાં વચન ઉપર વિધાસ કરી અગ્નિમાં પડ્યો. રાક્ષસે પણ મારો રાખનો પાટલો બાંધો બિ. બીષણ પાસે પુકી, મારું સર્વ પૂનાંજ હું મારી સ્વાર્થાભિનિ દેવ બિભીષણ મારાપર તુલ્ય થયો, તેણે મારી રાખ ઉપર અ. પત હાંસી અને સહયન કર્યો. મારું અસ્તુત ૨૫ એક તેણે અને કન્યાદાન રીધું, કન્યા સાથે ધણાં કિંમતી વસ્ત્રાસ્તુત, દાધો, શાકા શુભપાકાદી અનેક વસ્તુઓ અને આપી, પરંતુ તે સર્વ લઈ આવે આવતું કમળ થઈ પડે એમ મારી પ્ર તે અ. ગિહાવ કરી નહીં; ત્યારે તેણે અને ધણાં આથલ કરી હું કે, તમે અર્ધદિવ રહેા, મન ખાતો રીદિ સિંધિ બેગવેા, અને ન. વનથી ૨૫વંતી ચોવનાઓ સાથે અમન ચમન કરેા; મં હું કે એ કામ મારાથી જને નહીં, કારણ કે હું મારા સ્વામી વિગાળાપતિ મનવેગની આજ્ઞાથી તમને નોતરવા આપેા છુ. મનવેગ મારો વિશામદોતસવ મારે છે, મારે કૃપા કરી તમે પ. મારેા. બિભીષણે જરા વિચાર કરી અને હું કે, દરિદ્રગમ્ય અ. મારી પુકી માથે દાણમાં તો તમે પધારેા, વિશાદના બે કિંચિત રહેા ત્યારે હું આપોશ આ સાંભળી હું ધણાં રિતથી થ. વેા તો પણ બિભીષણે. હું આપેા તેની ખાતો મારે નિરાતી તરીકે આ મંદદામ નામનું નેનું રિવ ખામ આપી, અને મારી મિથા સાથે એક સજ્યાં દેાવી પાકા અર્ધાંજાં સાથે મુકેા તે રાખ : તારું આવું કુપર કામ કરવા આ પ્રમાણે મં સંકટ સદન કહી કારણ કે સ્વામી સ્વામી હું મારું કૃત્રિમ સમજું છું.

પુન્યતા પ્રભાવે હરિભગની આ બનાવટી વાત મદનવેગ સાચી માના તેનો આભારી થયો, રાજમભા સૌ વિરમય થઇ તેની પ્રસંસા કરવા લાગી. સવળા માંહેા માંહે કહેવા લાગ્યા કે, હરિભગ મદા પ્રતાપી છે, નહીંતો આતુ' મુરકેલ કામ કોણ કરે ? આમ છતાં હરિભગની વાતમાં પ્રધાનને અદિશો રહો. તેણે વિચાર્યું કે, આ ખડગ તથા કન્યા કોણ સાથે કપાટ કરી હરિભગ લાવ્યો છે.

પણ હવે તો એથી અધિક એ થતું કે તેનો ધર્માગ્નિ પ્રજ્વલિત થયો, રાજસભામાં હરિભગની ખ્યાતિ અને રાજતા મેં આગળ તેનું અધિક અધિક માન થતું જોઈ આ અદેખા પ્રધાનનું હૃદય ચિંતાતુર થયું. રાત દિવસ વિચાર કરતાં કરતાં તેણે એક દિવસ હરિભગને ત્યાં રાજતું જમવાતું કરાવ્યું. પોતાની સુસ પ્રિયાઓના શિષ્યશ્રી સોનાને તપાવવા આ વળી નવિન બહી સગમની જોઈ હરિભગને ઘણા સંતાપ થયો. તોપણ શું કરે ? સભા વચ્ચે નાહલાજે તેણે રાજતું વચન કમ્બુલ કર્યું.

હવે કરાવેલા દિવસે વિશાળાપતિ મદનવેગ, પ્રધાન પ્રમુખ સર્વ સભ્યોએને તેડી હરિભગને ત્યાં ભોજન કરવા પધાર્યો, હરિભગે પણ રાજને મનપસંન નાના પ્રકારની સામગ્રી તૈયાર કરાવી, રાજ ભોજનશાળામાં પધાર્યા કે તરતજ વસંતમી તથા કુમુદમી સુંદર વસ્ત્રાભુષણ પહેરી આકાશની વિશુલની માફક ઝલ્ઝલાટ કરતી સોના રૂપાના વરખ ચીરેલા પદવાન ગુવર્ણ ધાગમાં લેઈ પિરસવા નિકળી પડી. ચંપકવર્ણી ચતુર ચપલા એનાં સુંદર માત્ર નિહાળી, તેમની મનહર મંદુર વાણી સાંભળી, મદનવેગ દિગ્મુક થઈ ગયો. ભોજનમાંથી તેનું ચિત્ત હટી ગયું, મદનવેગમાં પાતું મદનનું ભુત બરાયું, તેનો ટાટો પડેલા કામાગ્નિ પાછો ઝતેજ થયો, અવસર લેઈ અદેખા અમાત્યે આ અગ્નિમાં પાતું અદેખાઇનું ડાળીડું હોમ્યું એટલે તાકાગ લામુકો થયો. હવે મમે તેમ થાય, તોપણ મદનવેગને વસંતમી ને કુમુદમી જોઈએજ.

મદનવેગ મદિરે આવ્યો, દાસ દાસીઓએ તેની આસના વાસના કરી; પણ શા કામની ? પરંત્રીરૂપી દીવાસર્તાના વિ-
પયરૂપી ગચક મદનવેગની મનરૂપી પેદી સાથે ધસાયો, કા-
માગ્નિ પ્રગટ થયો. તે પ્રદિપ્ત થવા અદેખાઈ રૂપી ડોળીડું
હોમાયું. દુવે એ પ્રિય વાંચનાર ! કહો કે સદાચારરૂપી વૃક્ષને
વગરોલા મુયસારૂપી કુલને આ અગ્નિની જ્વાળા દસાડવા વગર
રેહેરો ? આ અગ્નિથી રાજના અંદરજનું લોહી ઉકળ્યું, લોહી
શરીરની રંગે રંગ પ્રસર્યું, અને શરીર ધગધગવા માંડ્યું; આ
જોગનું નિવારણ કરવા મદનવેગે પ્રધાનને તેડયો. રાજનીતીમાં
પ્રિય પ્રધાનને અવસર વિચારી પાનાના પ્રતિરૂપથી દરિબગનું
કારણ કાઢવાનો લાગ સાધ્યો. રાજ સન્મુખ બે કર એકી દિન
વચને પ્રધાન બોલ્યો:—હે રાજા! તમારો મદનજ્વર શાંત થાય
એવું હું ઐયધ મળે ? હુમમદીને વસંતથી નામે બે ઐયધિ
દરિબગ પાસે છે, એ ઐયધી વિચિત્ર શુભવાણી છે. માત્ર દ્ર-
ષ્ટિગ્રાથ્ય થવાથી ઉદ્ધિ શરખાને પરિનાષ કરવાને સમર્થ છે, તેમ
તેના રૂપથી માત્રથી મહાપિપ્પ કામજ્વરનું નિવારણ કરે એવી છે.

વળી એ ઐયધિ સદા પાસે રાખવા યોગ્ય છે, પુણ્ય છે,
મનોપિકાર શાંત કરે છે. હૃદયને આનંદકારી છે, આંખને કાર-
નારી છે, વિચરિહિ વિસ્તારનારી છે, આ લોક ને પરલોકને
વિશે મુખ આપનારી છે. મારે હે નરાધિપ ! એ ઉત્તમ, માં-
મદ્યકારી ઐયધિનું શીઘ્ર મદ્દજૂ કરો.

પ્રધાનનાં આવાં વચનથી મદનવેગ ધણે આનુજ વ્યાકુળ
થઈ લાચારી પારી કહેવા લાગ્યો:—હે પ્રધાન! મારા જેવા કમ
નપ્રીયને એ ઐયધિ ક્યાંથી મળે. એ ઐયધિ દુર્લભ છે, વળી
દરિબગ મહા પ્રતાપી છે, તે મારો દિગ્ગજારી મિત્ર છે, મારા
કુલર કામ કરે છે. એને મારાથી.

પ્રધાને કહ્યું—અરે! રાજા ! એમાં કાંઈ કહેવાનું નથી. ત-
મે તેને જે કામ જતાવ્યો તે કરવા ને ના નહીં કહે. આપણી
કુવંતીના પિવાહ આદરવો છે મારે તેમાં પધારવા વધ રાજાને

નિમંત્રણ કરવાનું કામ તેને સોંપા. તેમાં તેનું મનુષ્ય થશે, અને પછી તેનો જન્મે ઓઝા આપણીજ છે.

મદનપીઠાથી પરિતાપ પામેલા મુર્ખ મદનવેગને આ કુ-
ર્ચિતિ પ્રધાનની દુષ્ટ સલાહ ગમી તેથી તેણે તેનો તાકીદ અમલ
કર્યો. પરિચારકને બોલાવી આજ્ઞા આપી કે હરિભજને બોલા-
વો હરિભજ આવતાને વાર રાજ્યમાં પહોંચી મિટ્ટ વાળીએ તેનો
સત્કાર કર્યો. તેના ગુણનું વર્ણન કરી કહ્યું કે: હે હરિભજ! મા-
રા ખરા મિત્ર તમેજ છે, નહીં તો બિચીયજીને નોતર્યા જેવું
કંઠજ કામ કોણ કરે? હાલ પણ એક એવુંજ કામ આપી પ-
ડ્યું છે. હું મારું છું કે તમે મારા હિનને અર્થે તત્કાર તે કર-
વા તૈયાર થશો. તમારે મારૂ વચન પ્રમાણ કરવુંજ જોઈએ.
એમ કહી મારેલી મસક્ત નિવેદન કરી.

હરિભજે તે માથે ચડાવી ધણું અસંતુષ્ટ થઈ ઘેર ગયો,
પોતાની પ્રિયાઓને સર્વ વૃત્તાંત નિવેદન કર્યું. દુષ્ટ રાજાનો દુષ્ટ
સંકલ્પ તરતજ ચતુરાઓ થીની ગઈ, પણ ચિરંજીવે હરિભ-
જને કહેવા લાગી:—સ્વામિ! તમે નિરાંક રહો, તમારા પુન્યના
પ્રભાવે નિર્વાંખે તમારૂ કામ સફળ થશે. અમારું શિયળ બસે
સરણે ચડે.

પછી રાજાએ તત્કાળ પુર બહાર ધણું ભારે મુકાં લાકડાં
ની એક કાળસ્વરૂપ મોટી ચિંતા ખડકાંથી અગ્નિએ પ્રજ્વલિત
કરી; હરિભજ નગરવાસીઓ સમક્ષ તેમાં જળી ખાખ થઈ ગ-
યા; નાગરિકો બિચારા હાહાકાર કરી છાતીફાટ રડવા લાગ્યા;
સપત્ની એકજ સ્વરે રાજાને ને પ્રધાનને નિંદવા લાગ્યા. અરેરે!
રાજાએ હરિભજ જેવા પ્રતાપી પુરુષને કપટથી માર્યો, બહુજ
ખોટું કર્યું, આપણા રાજા જેવો અધર્મી કોઈ નથી.

હવે નગરવાસી સર્વ લોકો રાજા તથા પ્રધાનની નિંદા
કરે છે, અને હરિભજની પ્રસંસા કરે છે, અને કહે છે કે હરિ-
ભજ એટલે સિંહના સરખું બળ તથા વિશ્વના સરખું બળ
તથા ઉદના સરખા તેજને ધારણ કરનાર એવા પ્રતાપી પુર-

પને રાખએ તથા પ્રધાને અતિ સ્વરૂપવાન એવી લક્ષનારૂપ
લક્ષ્મીની લાલચે કપટથી માર્યો એ જહુજ ખોટું કામ કર્યું !!!
મારે એના સરખો બીએ કોણ અંધારો નથી. એવી રીતે જેમ
સગી ગયેલા કચેરમાંથી દુર્ગમ વિસ્તરે, તેમ રાખના અપર્મનો
અપર્મોત્તર દુર્ગમ વિસ્તર્યો.

દરિયગે અગ્નિ માંડે પડાંધકાંજ મુસ્તિત દેવતાને સં-
ભાર્યો, તેના સન્નિધિ થકી શરોરે લગારમાન પજ પીડા ન
ધનાં જેમ સોનું તગાબાધો રીપિ ઉઠે તેમ દરિયગ પજ કાં-
નિપે કરો રીપો ઉઠે. અંગતસિદ્ધની પેઠે તત્કાળ ચિનામાંથી
નિકળીને અદ્ય પડે. એકાંતે રમે, અને રાત પડી એટલે પા-
તાને ધર આવે. દરિયગને રખોને તેની બંને ગ્રીએ હવેવંત
થઈ; અને વિભવ પામો પાતાના આત્માને ધન્ય માની અપ-
તાના તુલ્યામાંથી અભન છાંડ્યું, તેના પ્રસાદે કરો દરિ-
યગનું સરિર દેવના સરખું થયું. પુન્યના ઉદયથી શું ન
સંભરે ? પુન્યવંત પુરુષને દુર્ગત લોક કદના સમુદ્રમાં નાંખે
તેજ મુખનો સમુદ્ર થાય. જેમ અગરને દેવતામાં નાંખીએ તે
ઉત્તરી મુખવા પ્રસરે, તેમ પુન્યવંતને આપણ તે સંપાદ્ય
થાય.

હવે દરિયગ પાતાની બે પ્રિયા સાથે પ્રેમઆસાન કરે છે,
તેવામાં રાત કંઈપણરે પીડણ થકો આવંત મરોન્મત થઈને
દરિયગના ધરને પિયે આવે; રાખને આવતો બેઠેને બંને
ગ્રીએ દરિયગને કેદવા લાગી કે:—હે દેવાગિ ! તમે ધરમાં
ગુપ્ત રહીને અમારો બંને જગની અનુરાધ તથા દદા
પજ જુવો જે ગ્રીએ શું કરે છે ? ગ્રીએનું બોલવું સાંભળી
દરિયગે પજ તેમ કર્યું. જેવારે રાખ આવે એટલે તે
બંને ગ્રીએએ રાખને આદર સન્માન તથા આસન આપવા-
રૂ સર્વ કાર્ય સાચી રાખને પુછ્યું:—હે દેવાગિ ! આ અવ-
સરે આપને આંદિ આપવાનું શું પ્રયોજન હતું ? ગ્રીએનું
બોલવું સાંભળી રાખ માંડાની પેઠે હસે. અનિશ્ચ દેવતા

પામતો કહેવા લાગ્યો:—હે કામનિયો ! તમેશું નથી અનુનીયો
જે હું તમને મારે ઘેર તેડો જવા આવ્યો છું? મારે ચાલો પ
ધારો. રાજનું વચન સાંભળીને જન્ને શ્રીઓ કહેવા લાગી:—
હે રાજન ! એ તારું બોલતું ઉચિત નથી, તું સેવકાદનને
બાપ સરખો છે, જે લોક અનર્થ કરના હોય તેને તું વારી રા
ખે, તો તું પોતેજ અનર્થ કરે ■ તો તુજને કોણ વારે? પરંતુ
દેવતાની શ્રી સરખી સ્વરૂપવાન હોય તોપણ સાંત્ર પરદરો !
તેમાં વળી સેવકની શ્રી તો પુત્રીની પેઠે તથા પુત્રવધુની પેઠે
ગણીને વિશેષે છાંડવી જોઈએ, રાજા જે છે તે પ્રજાને અન્યાય
કરનાં દેખી કંઈ કરીને વારી રાખે, પણ જેવારે રાજા પોતેજ
અન્યાય કરે તે વારે તેને કોણ વારવા સમર્થ થાય? જે ચોરી
કરે તેજ ચોરી કરે; જે વગાડાંબા હોય તેજ ધાડી થઈને સં
ધને હુડે; પાણી થકી જેવારે અગ્નિ ઉડે, સુર્ય થકી જેવારે
અધકાર વ્યાપે, તેવારે શો ઉપાય થાય? તે મારે તુજને આ
શો પેશછા થય છે જે તું અમારી વાંચના કરે છે? આ તારી
વર્તણૂકથી અમારા પ્રાણુ જશે તો જવા દેઈશું, પણ અમે અમારા
સિંગને મલિન કરવા દેઈશું નહીં.

કથું છે કે:—

વરંધુંગોતુંગાઽગુરુ સિલરિણઃકાપિવિપવે ।

પતિન્વાયંકાપઃકઠિનદ્વપદંતર્વિદલિનઃ ॥

વરંન્યસ્તોદસ્તઃકાપિપતિમુખેતીક્ષ્ણદશને ।

વરંવદ્દૌપાત્નસ્તદપિનરંઃશીલ્લવિચયઃ ॥૧૧॥

ભાવાર્થ:—કેવાં છે શિખર તે જેનાં એવા મોડા જે પરંત
તેના વિષમ પ્રદશને વિષે પડીને આ કાષાને કડિજ પાયાજ
માંદે ડગી નાંખવી ને એટ છે; વળી તીખા કાંતવાળા શેરના
મના મુખમાં દ્વાય પાડવો તે એટ છે, તથા અગ્નિને વિષે પ-
ડતું તે એટ છે, પણ શિંગનો ભાગ કરવો તે એટ નથી.

તે કારણે મારે હું રાજ્ય! અત્યંત કટુક વિપાક છે જેનું,
એક પરચેરી સંભોગના પાપ થકી તું વિરામ પામ.

વળી કહ્યું છે કે:—

સુકૃતેમત્યપિ કમણિ, દુર્ગતિરેવાંતરોભિયં ॥

દરતિર્નૈશ્વર્યદુષ્ટકેડવિદિ, દૌષાગ્રિયાંદરતિરાતાલી ॥૧॥

ભાવાર્થ:—જેમ દોવાની સિખાને તેજ પડેલું છે તેપણ
તેને વાપરેા હુલ્લી નાંખે છે, તેમ મનુષ્યને મુકુટરૂપ કર્મ છતાં
પણ વયમાં અન્યાય આચરે તેની લક્ષ્મીને દુર્ગતિ નાંખે છે.

માટે હું રાજ્ય! માંગલિકને અર્થે અન્યાયમાર્ગ છાંડવો
ને ન્યાય માર્ગે વર્તવું, કારણ કે જે ન્યાયમાર્ગ છે તે સર્વ સં-
પાત્તનું મુક્ત છે.

કહ્યું છે કે:—

દુરેપુમનિર્લભયિ, નૈરેપુમદનેમનઃ ॥

વિષામ્વચ્ચમનન્યાયઃ, શ્રિયામાયુઃપદ્ધીર્નિનમ્ ॥૨॥

ધ્રુવેનતુ દિઃસુકૃતેનચિજ્ઞના, મર્દનેનનારીમલિહેનનિજ્ઞના ॥

નિશાપનાકેનઘૃતિઃમમાવિના, નયેનચાન્દ્રનિવંનૈરદ્રવા ॥૨॥

ભાવાર્થ:—ઘૃતને રિષે પાત્રી, પુરુષને રિષે ઘન, કા
મને રિષે મન, વિધાવચ્ચમનમાં ન્યાયનું ભક્તિ, લક્ષ્મીને
રિષે પુત્ર આપુ યોભાકારી છે જ્ઞાને કરી બુદ્ધિ યોગે છે. મુક્ત
પણે નિપુત્રના યોગે છે, કદર્પે કરી શ્રી યોગે છે, જળે કરી
નાશ યોગે છે, ચંદ્રમાથે કરી રાત્રી યોગે છે, ચમાપિપણે સત્તા
પ યોગે છે, અને ન્યાયે કરી રાજ્ય યોગે છે.

એવો રીતે હરિભગની શ્રીઓએ નવનવી યુક્તિઓએ કરી-
ને રાજ્યને સમજાવ્યો, પણ જેમ અનિશ્ચિત તારમાં જોવાય મિથ્યા
બુદ્ધિ પાપ તેમ રાજ્ય સમજ્યો નહિ. દરે રાજ્ય કંઠર્પની પોડ-
યે પોડાણા થકે કતેરા લાગ્યો:—હે મિથ્યાઓ! દુર્ગતિનાં ઉત્તરો
તમને ન્યાયની જાણી પ્રાર્થના કરું છું તેપણ તમે નધો આનવી

યો; પણ હવે તમારો ભરપોર છવતો આવે એવી આશા તમારે કરવીજ નહીં. તમારે વાસ્તે મેં તેને બાળી ભરખ કર્યો છે; એટલા માટે તમે મુજને જલદીથી સ્વામિરૂપ માનો. તમારા મુખ દુખનો હેતુ હવે હું જુઁ, અને તમે મારે વશ છો; એ તમે મારું કથું નહીં માનો તો બગાડારે પણ તમને મદુજ કરીશ. હું તમારા ઉપર આશા થવો જુઁ, માટે તમે તમારી પ્રજાએ મારી પાસે આવ્યા તો મનુજ સારું છે, જેથી તમારે ને મારે મારો સનેહ થશે.

એવાં રાજાનાં વચનો સાંભળી શ્રીશિવે ક્રોધ કરી કદિવાલાગી; વિદ્વાન પદો તને કે જે મારે કાગડાનો પિંડ કરવાં વચનો નિર્ધાર્યો છે, પણ કપટમા નિપુણ થઈ ગામો અમ બોલે છે? મારે બે પાત્રી' અમારામાં દુર સંદેહ તરૂં તો તુ તારા માઠા પાપનું ફળ લુપ્તભાંજ પામીશ ! :

શ્રીશિવનાં એવાં કરવાં વચનો સાંભળીને જેવામાં રાજા બગાડાર કરવા બળ છે, તવામાં તો કુમુદમીબ રદાજ વિધાના બળે કરીને રાજાન ધોરનાં પિંડ આકર્યા બચને બાળી કદિવા; બાંધીને જેમ તેના કાગડા તુલો પડે તેથી રીતે પડતી ઉપર તેને પાડી નાંખ્યો, તેથી તેજ વચન રાજાના કાંઈ પણ પડી ગયા. આકર્યા પાનનું બંધન તથા કાંઈ પડતું તે બે પાનમાં જે પોતા કાગડાનું પડ તેનું કરીને દુખની અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયો, એવો રાજા અત્યંત મુર્ખનો પિંડ દગલે દગલે આકર્યા કરવા સાધ્યો, તે વચને રાજાના મુખમાંથી સાળનું પડતું, આકર્યા કરતું, કાંઈ પડતું, મેલ્યા કદિવાલું કદિવાલું અવસ્થાએ કરી તરૂં કરવાં પણ અનુભવ જુદાવજુદા પામ્યો હોય નહિ એવો દેખાવા ક્રમોએ બાળી કરી જેમ કેમ રાજા મેળવવાને કાળનો છતાં તેનાનો મુજ મૂંછનો પણ નામ કરી આવે તેમ રાજાને મદુ.

હવે રીતવાચનનું મુખે કરીને આકર્યા કરવા એવા રાજાને રાજાને રાજાના પદરૂપ એમિતે રવા કાળી, તેવારે ને એમાંથી કુમુદમીબ રાજાને કથું કે:-હે પાત્રી ! તું પાપને વિષે

તત્પર છે, તેાપણ અમે અપાર દયાથી કરીને કામગીરી હોએ તે-
થી આ લોકના દુઃખથી મુક્ત કરવા માટે અમે તને જાનથી
મુકીએ છીએ, પણ પરભવને વિષે એ પાપકર્મ કરીને વારંવાર
તું તરકારિકમાં જઈશ તે દુઃખથી અમે મુક્તિવાને સમર્થ ન-
થી; માટે હવે ફરીથી તું એવું કામ કરોશ નહીં. એમ કહી
જાણીથી કુમુદમીએ જિવાને જાગે કરીને રાખને જાનથી મુ-
ક્ત કર્યો. રાજા શીશપલે સ્વસ્થ અંગ કરી સારવાન થઈ પૂ-
ત્રી ઉપર બેઠો થકો કહેવા લાગ્યો કે:—હરિજનની શ્રીઓના
પ્રસાદ થકો મું દુઃખાથ થાય છે! અર્થાત્ સર્વ પ્રાણ થાયજ,
અને દુઃખ પણ રહે. એમ કહી અતિશયપણે જાહુ દોષ કરતો
થકો કાંઈક પાતાની આંખો કાંડીને મંત્રમંત્ર ગતિએ રાજા તિ-
હાંથી નિકળ્યો, અને માર્ગમાં થકો પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો કે:-
અરે! તું થકો વગોવાલો! એમ વિચારતો ગુપ્તપણે પાતાને
ઘેર આવ્યો. ઘેર આવી જાણીમુખના આપનારા એવા અનેક
ઉપાય કરીને રાત્રિ નિર્ગમન કરી. પ્રસાદે કાંઈ જવાથી લગભગ
પામતો થકો કાંઈક મિથ કરી મુખ કાંડી રાજસભામાં આવી
બેઠો, અને છાની રીતે પાતાની સર્વ હકીકત મંત્રીને કહી; તેથી
મંત્રીએ પણ સર્વ સમાચાર જાણ્યા; તેવારે એમ તત્પરતા જાણ
પુરૂષ સંસારતું સ્વરૂપ વિચારે, તેમ મંત્રી પણ વિચારતો થકો
કાંઈક ભય, કાંઈક દોષ, અને કાંઈક રૂઝા એ ત્રણ વાનાં
સમકાળે પામ્યો.

હવે હરિજને પાતાની શ્રીઓનું કરેલું આત્મંત વિચિત્ર
ચરિત્ર જોયું, તેથી પાતાના ઘેરથી રાજાના ગયા પછી શ્રીઓ
પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો કે:—તમારે અપદિત કાર્યના કરનાર રાખને
એમજ કરવું ઉચિત હતું; કારણ કે મુર્ખ હોય તે આસ્કાદ્યા
વિના અને અરહો પરહો કર્યા વિના પાપરો થાયજ નહિં! એમ
હીજો સારથી રથને કુમારે ચલાવે તેમ કપટી મંત્રીએજ
રાખને કુર્મુખિ રૂઝને કરતે ચલાવ્યો.

કહું છે કે:—

नृसतिनरश्चनारी, नृरंगद्वन्त्रीचशाम्भयशुद्धं ॥

धारुन्धारुन्धे. स्वानामेषांपरायते ॥१॥

वक्षी नारैदचित्तं, वरुम्बाणं पाणियं च माहिलः ॥

तच्छब्दव्यञ्जिपया, वच्छब्दवृत्तिनिज्जनि ॥२॥

ભારતીય:--રાજા, પ્રધાન, મંત્રી, અધ્યક્ષ, વીર, શાસ્ત્રી તથા રાજાને એ-
કલાલુ મુદ્રાપત્ર અને દ્વિપત્ર ને સરખા પડેને વશ દોષ છે, એ-
કે જેના તેને સોજાને મળે તેથી તે સોજા પામે વળી વેકડા, રાજા,
મન, વ્યાખ્યાન, પાણી અને ગ્રીષ્મા એકલા જન જ્યાં મુખી મુર્તિ
નથી મળ્યા ત્યાં મુખી પોતાને માને ચાલે અર્થાત્ તે સર્વ નિ-
ચ જનની સોજાને દ્વિપત્રાને પામે છે, તથા ઉત્તમનો સંગ-
તિથી ઉત્તમપત્ર લાગે છે. તેમ દુષ્ટ મંત્રીએ એ રાજાને કષ્ટમાં
નાંખ્યા છે; માટે પ્રથમ તે પ્રધાનનો કાંઈક ઉપાય કરવો મુખ
છે. જ્યાં મુખી એ દુષ્ટ પરિણામો મંત્રી જીવતા હશે ત્યાં મુખી
તે પોતાની પ્રતિ મુક્તિ નહીં. માટે અન્યાયકારક એ પ્રધાન
હજીવા યોગ્ય છે. કશું છે કે:--દુષ્ટને કમચો અને બક્ષા જનની
પ્રતિપાલના કરવી એ ન્યાય માને છે. એકલા માટે તે પ્રધાનનો
નિષેધ કરવાને કાંઈક કપા રચના કરવા. એ મંત્રીનું કરેલું
કપા છે, તેજ માર્ગે આપણને ચાલવું યોગ્ય છે; કારણ કે કપ-
ાને તો કપાથીજ વશ કરવો.

કવિ પણ કહે છે કે:—

प्रतिनिवेष्टाभियःपराभरं, भवंतिरायानिपुणेनमायिनः ॥

प्रविशन्निर्गन्निमडास्तथाविद्या, नमोऽस्तुतायाः सिनिताऽविरचः ॥ १॥

ભાગ્યાર્થ:—જો કપડી પુરવને વિશે કપટપટ્ટું નથી કરના, તે મુખ્ય જુદિના ધર્મી પરાણર પ્રત્યે પામે છે, અને તે પૂરના દૃઢવમાં પ્રવેશ કરીને તેને સ્વપ્ન છે, તેની ઉપર દ્રષ્ટાંત કહે છે:-

જેમ તીર્થજી જાણે, જેવું જાણનાર પ્રમુખ પહેલું નથી
એવા પુરુષના દ્વારખાંડે પશોને પ્રાણ લે છે. વિચાર કરનારાનો

વિચાર ચાર કાનથી થાય છે, તો સપાળે પ્રસારિત થાય થાય છે; અને જો છ કાને થાય તો વળી વધારા પ્રસારિત થાય છે. સિદ્ધાન્તે આપે છે.

પછી તે જ કાનનો મંત્ર કરવાને અર્થે હરિબળે સમુદ્ર દેવતાને સંભાર્યો; એટલે દેવતાને સંભાર્યા કે તરતજ દેવે આવીને હરિબળનો આજ્ઞાન વેદ બતાવ્યો, અને દેવતા સંભારી પચાસરજી પિંડરાવીને દિવ્ય સ્વરૂપવાન કર્યો. તેમજ બીજે એક ભગંદર રૂપવાળો યમરાજાનો છડિત બતાવ્યો, તેને સાપે લેકને પ્રભાતે હરિબળ રાજસભાને વિષે ગયો; ત્યાં હર્ષસહિત રાજાને નમસ્કાર કરી કહ્યો કે. યંદ્રસરખા એવા હરિબળને ક્ષમાથી આપ્યો કેબોને ગાળ તથા સર્વ સભાના લોકો વિસ્મય પામ્યા. રાજા પોતાના અતઃકરણમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે—

ધિકાર છે પાપસહિત મંત્રીના વચનને કે જે મારે મેં આ હરિબળને સાક્ષાત્ બાગીને રાખ્યો કર્યો હતો તે ક્યાંથી આવી ઉભો રહ્યો.

હવે રાજા હરિબળને પુછે છે કે તું યમરાજાના પક્ષી આંહી કેમ આવ્યો? અને તારી સાથે આ પુરૂષ કોણ છે? એ મ પુછવાથી હરિબળ કહેવા લાગ્યો કે—હે રાજા. જોવો હું ચિતામાં પડીને બગી ભરમ થયો, તેવાજ યમરાજાના દમ્બા રમાં ગયો; ત્યાં યમરાજાના કિંકરે મારો સર્વ વૃત્તાંત સમજાવ્યો. કહ્યો. કિંકરના મુખથી મારો વૃત્તાંત સાંભળી યમરાજાને. જરી ઉપર તુષ્ઠમાન થઈને મને તરત છોડતો કર્યો, તે સમયે પ્રભાવથી મારું અતિ અદ્ભુત રૂપ થયું. એક ક્ષણે ને ને સત્ય તે બે થકી શું દર્શાય છે? સત્યવંતના કહેણે થયેલા દેવતા થકી સત્પુરૂષને મનોવાંછિત દેવતા. હવે યમરાજાએ મારાથી કહેવાય મને મનને પણ અગાધર એવી ભાવ બતાવે છે. મને પણ હું કંઈ બેડું ને કંઈ ના સોઈ.

જુલી જડ', બીજી જોડ' ત્યાં ત્રીજી જુલી જડ', ને ત્રીજી જોડ' ત્યાં તે વળી ચાથી જુલી જડ' ! એવો દુ' થક ગયો. વળી હે રાજન ! આંહંકારે કરીને ઈંદનો નગરીને છતે એવી સંયમ ની નામે યમરાજની નગરી છે, ત્યાં ધર્મરાજ રાજ્ય કરે છે, તેમાં પુન્યવંત લોક વસે છે, તેની તેજસી એવે નામે શુભકારી સભા છે, તે સભામાં તામ્રચુડ એવે નામે રૂડવર છે, તે લેખક શાહી, અને પુસ્તકને ચાર દ્વાયને વિષે ખરે છે, ઈંદ્રાદિક સકળ દેવતાઓ પણ તે ધર્મરાજની શેવામાં સાવધાન રહે છે, વિષ્ણુ ઇશ્વરા અને મહેશ તે પણ યમરાજને સતોષ રાખવા માટે ધનુ' કષ્ટ સહે છે, પરમધોર્ગીઃ સરખા પણ એની બીકમાં યોગા વ્યાસને ભજે છે, ત્રણ લોક જે છે તે તેના વનની ધેરે સત્કાળ કરે છે, માતા અંબકારના નારાનો પ્રસવનાર એવો સુર્ય તેના પિતા છે, તથા સંજ્ઞાવંત જે છવમાં મુખ્ય એવી સંજ્ઞાવતી નામે તેમની માતા છે, ને રાત્રિધર એવે નામે ભાત્ર છે, જે વળી પંડે જગતને વિષે અતિ દુઃસહ છે, તથા સ્વામ છે તોપણ જુલોડને પવિત્ર કરનારી એવી યમુના નામે તેની એક બેન છે સર્વને દ્વેષકારી કુમ્ભમુખી એવી કુપોર્ણા નામે તેની પદરાણી છે, મરણ પામેલાને ઉપાસવાને ઉત્તમ અને ધીર પુરોવાને ખધને વિષે યોગ્ય (એટલે જગતમાં જેને લોકો ઠાડી કહે છે તે) તેનું વાહન છે, ત્રણ જગતના લોક જેને ધણે આદર આપે છે એવો વૈશ્વંત એવે નામે તેના પદોલીયા છે, ચંદ્ર અને મહાચંદ્ર એવે નામે બે તેના દાસ છે, વિષ્ણુમુખ નામે તેને લેખક છે, જે ત્રણ લોકના જનનું રક્ષક તથા માતું કર્મ બેડો બેડો લખે છે, એવી કલ્પિનો ધણી યમરાજ તુરોય થકો કલ્પવૃક્ષ સરખો છે, તે રૂપો તો વધ તે વમજ છે. એમ લોક પણ કહે છે.

કથુ ૩ કે:—

યસ્મિન્નુપદેશનાસ્તિ, તુષ્ટેનાસ્તિવનામયઃ ॥

નિવ્રજાનુપદેશનાસ્તિ, સમાગઃકિકારિષ્યતિ ॥૧॥

ભાગ્ય—જેને રૂઠે થકે ભય ન હોય, અને જેને ત્રુટ થકે ધનનું આગમન ન થાય, જેને નિમહ અને અનુમહ એ બેઉ નથી તે ઉપત્ત થકે શું કરશે ? તેથી કંઈ ન થાય.

એવી યમરાજાની કદિ દેખીને મેં મારી દ્રષ્ટિને સફળ કરી માની. ભાગ્ય એમ કહે છે કે ધણું છપીએ તો ધણું દેખીએ,

હવે હું રાજા ! મેં યમરાજાને ધણી મુક્તિએ કરીને આપના નોતરાની નિમંત્રણા કરી, તેવારે યમરાજા મારા ઉપદ્રિતી લાવી કહેવા લાગ્યા કે—રાજાનો અતિ આદર છે, તો હું આવીશ; પણ એક વાત તને કહું છું જે તારો રાજા મારો મિત્ર છે, મારો મુરખી છે, મારે તે ધણી વાત છે, માટે તે જો તેના કુટુંબ પરિવાર તથા મંત્રો પ્રમુખ સહજ સેનાસહિત મારી પાસે આવે તો હું તેની ભક્તિ કરી એવી મને હોંશ છે. તે માટે યમરાજાએ મને વારંવાર ધણું કરીને કહ્યું છે કે, હું એક વાર મારા મિત્રને કુટુંબસહિત મારી પાસે જરૂર મોકલ જે. એમ કહીને મને દિવ્ય અલંકાર તથા વસ્ત્રાદિક આપીને ધણા આદરસહિત ધણી દિવ્યરૂપનો ધરનારી એવી અનેક દેવાંગનાઓ પરજાવવા માંડી, પણ તે પરજાવ મેં ના કર્યું; તેવારે યમરાજાએ ઉપર કહ્યું કે, એમાંથી એક કન્યા તમે પાણિમહલ કરો કે જેથી હું કૃતાર્થ થાઉં. તોપણ મેં તેમને કહ્યું કે, મારે એકેનો પણ ખપ નથી. માત્ર મારા સ્વામિનું વિવાહ સંબંધી કારણ છે મારે તમને તેડવા સારૂ આવ્યો છું; તમે તે દેવાંગનાઓ રાજા તથા પ્રધાનને દેશો એટલે મારે સંતોષ છે; કારણ કે એ કન્યા તેમનેજ યોગ્ય છે. વળી સત્તુએ કરેલા બંધનને વિષે, વધતે વિષે, શુદ્ધને વિષે, કોટ લેવાને વિષે, ધરતે વિષે, ઉત્તરવને વિષે, અ્યાંબ્યાં શેવક કદ સોમવે તે કદનું સપણું રૂગ સ્વામીને હોય. એવું મેં કહ્યું. ત્યારે યમરાજા બોલ્યા જે હું રાજા પ્રમુખને અહીંઆ ઉત્તરવને મોકલ; એમ કહી ધણું માન રહ્યું મને વિદાય કર્યો, અને તમને તેડવાને માટે તથા મને માર્ગ દેખાડવાને તથા તમારાં બંધુ માનને અર્થે વૈદુત નામે

સ્તો થકે તે પ્રધાને છઠ્ઠીસર દેવતાની સાથે વિકાળ એવી અગ્નિમાં ઝંપાવાન કર્યો, પડતાવેંતજ બગી બરમ થઇ ગયો. એવી રીતે તે પાપગ્રાધનો ધણી પ્રધાન પાતાના મનોરથે યમરાજના ધરને વિષે મોટે કષ્ટે ગયો.

હવે રાજ્ય પણ રંગ સહિત પતંગની પેઠે અગ્નિમાં પડવા જતો હતો, તેટલામાં કશ્મીરના જે હરિશ્ચંદ્ર તેણે રાજાને હાથ ઝાડી રાખી પડવા ન દીધો; તેવારે રાજા કહે છે જે હું કાં મુજને અંતરાય કરે છે? એવું સાંભળી હરિશ્ચંદ્ર રાજાને કહેવા લાગ્યો કે:—હે રાજા! હું જે તમને કહું તે સ્વસ્થ થઇને સાંભળો. જે અણવિચારું કાર્ય કરે છે તેને આ લોકે અને પરલોકે અત્યંત અનર્થ થાય છે, મારે જે નિપુણ હોય તેણે રૂડી રીતે જોઇ વિચારીને કામ કરવું. હે સ્વામી! યમને મળવાનો વાત સાચી ના બને. તમે ક્યાંય પણ મુઠા છવના થયાં, એવું સાંભળ્યું છે? અત્યુ પાગ્યો તેને દેવતા પણ છવાડવાને સમર્થ નથી તો વગી બીજા તો ક્યાંથીજ હોય! આ સપણું મેં નિપુણતાનું કપર પ્રગટ કીધું છે, કારણ કે કૃત્યુષ્ઠિ એવો મંત્રી તેણે મારું પ્રધાન રચના કરીને વારંવાર પ્રાણાંતકષ્ટમાં મુજને નાંખ્યો હતો, તેમજ તમને પણ દુઃખમાંદિ નાંખ્યા, તમારા કાંત પડાવ્યા, તેનો તમેને મોટો વેદના મઝ. ઇત્યાદિક હે રાજા! તે પાપીએ મહા દુઃખ કીધું, તુમ સરખા પ્રાણીને કૃત્યુષ્ઠિ કીધો, તમ જેવા સજ્જનને. પરદ્રોહ, પરમીના લાલચી ક્યો; કારણ કે કુષ્ઠ મંત્રીઓ રાજા દુઃખ પામે, મુખંત્રીઓ રાજા મુખ પામે, એટલા મારે કપરરચના કરીને કુષ્ઠ પ્રધાનને મેં અગ્નિમાંદિ નાંખી બરમ કર્યો છે. કહ્યું કે,—વ્યાધિ અને વેરી એ બે નાના હોય ત્યાંથીજ હેઠવા પણ વધવા દેવા નહીં. તમે તો મારા સ્વામિ છો, મારે હું તમને અગ્નિ માંદે કેમ પડવા દઉં! જે મારે કહ્યું કે:—સ્વામીનો દ્રોહ કર્યો તે મોટું પાપ છે. બીજાને પણ કરેલા દ્રોહ દુઃખના સમુદ્રને પમાડે છે; તો મિત્ર, સ્વામી અને ગુણો દ્રોહ કર્યાથી મહા દુઃખ પામી.

એ, એમાં તો મું આશ્ચર્ય છે ? એરી વાણી હરિભગના મુખ થકી સાંભળીને રાજા આશ્ચર્ય શકો પામ્યો, અને લાભ્યો થકો વિચાર કરવા લાગ્યો કે—અહા ! એ હરિભગ મારું સપત્નું કુ-એટિન બબ્બે છે : એમ વિચારી રાજા તેજ વેળાએ ધણી લ-ભાતથી નિતુ મુખ કરી શુન્ધ મન થકો ઉભો રહ્યો. બબ્બે મુ ઠો આવો હોય નહીં ! એવો ધન્ય ગયો.

પછી હરિભગે મીઠા વચનરૂપ ઔપચે કરી ગાળને સમ-ભવી તેનું દુઃખ દાગ્યું, રાજા પછુ હરિભગના મુખ થકી કેવ-તાનું સાંભળ્ય અને તેનું આશ્ચર્ય થરિત્ર સાંભળીને વિરમય પા-મ્યો થકો અસ્તક પુજાવતો હવે, અને મનમાં વિચારવા લા-ગ્યો કે એવો મોટો અપરાધ કરનાર છે હું તેને આ મોટો શ-સ્ત્રિના ધણીએ જગવા ટીપી નહિ ! વળી એ મહા સામયવાન છતાં એવું મારું રાજ્ય પછુ ના લોકું ! તે હું અસમર્થ તે એ ની લકમી લેવાને કેજમાલ થયો; એટલા માટે હું અધમમાં અધમ છું. આ પરમકૃપાકારીના રક્ષામાંથી હું ક્યારે છુટીશ ? કલ્યાણિક તે હરિભગની પ્રશંસા તથા પદ્માતાપ અને પાતાના આત્માનો નિષા કરનો ભરથી ઉદ્દેગ પામ્યો થકો ધણી વારે અને પછે કપે રાજા પાતાને પર આભ્યો. તથા ધમરાજને પર જવાનો નિઃશ્વસાએ કરી વિસ્તાર પામ્યો છે યાક તે જેને એ-વા ધણી લોકો તે સર્વ કૌતકવંત એવું છે હરિભગનું થરિત્ર તેનું વર્જન કરવા યાક પાતાને મર મયા; ત્યાં તેજ આદેશન નિમિત્ત કારજ, થયે થકે તે રાજાને વેદાન્ધ ઉપન્ધો.

હવે રાજાએ પાતાનું દેવું વાગવા માટે હરિભગને પા-તાની મેલી મરજાનો અને પાતાનું રાજ્ય શુભનુદુર્ને આપી પાને પુરવંત દુઃસ્ત્ર દાવ કરવાને કાએ સદાનુર પાસે વહ ટીકા લોકો, ટીકા લોકો, મોક્ષ પ્રત્યે ગયો.

હવે કમલપુરના રાજાએ પાતાની પુત્રી નારી ગયાનું જ-તાંન ભણી બેઠા પાપો દેહાદેશ ખજર દહાધો; તેવારે પછી જનના મુખથકી હરિભગનું જ્ઞાંત સાંભળ્યું, તેથી અતિ

સ્તો થકે તે પ્રધાને છઠીસર દેવતાની સાથે વિકાળ એવી અગ્નિમાં ઝંપાવાન કર્યો, પડતાવેંતજ બળી બસ્મ થઇ ગયો. એવી રીતે તે પાપગ્રાસ્થનો ધણી પ્રધાન પાતાના મનોરથે યમરાજના ધરને વિષે મોટે કષ્ટ ગયો.

હવે રાજા પણ રંગ સહિત પતંગની પેઠે અગ્નિમાં પડવા જતો હતો, તેરસામાં કરજાવંત જે હરિભગ તેણે રાજાનો હાથ ઝાડી રાખી પડવા ન દીધો; તેવારે રાજા કહે છે જે હું કાં મુજને અતરાય કરે છે? એવું સાંભળી હરિભગ રાજાને કહેવા લાગ્યો કે:—હે રાજા! હું જે તમને કહું તે સ્વસ્થ થઇને સાંભળો. જે અભુષિયાર્થુ કાર્ય કરે છે તેને આ લોકે અને પરલોકે અત્યંત અનર્થ થાય છે, માટે જે નિપુણ હોય તેણે ફરી રીતે ભોધ વિચારીને કામ કરવું. હે સ્વામી! યમને મળવાનો વાત સાચી ના બોલો. તમે ક્યાંય પણ મુવા છવના થયા, એવું સાંભળ્યું છે? અત્યુ પામ્યો તેને દેવતા પણ છવાડવાને સમર્થ નથી તો વળી બીજા તો ક્યાંથીજ હોય! આ સપ્તર્ષિ મેં નિપુણતાનું કપા પ્રમટ્ કીકું છે, કારણ કે કુબુધિ એવો મંત્રી તેણે ફરી પ્રખંધ સ્થના કરીને વારંવાર પ્રાણાંકશમાંડે મુજને નાંખ્યા હતા, તેમજ તમને પણ દુઃખમાંડિ નાંખ્યા, તમારા કાંત પડાવ્યા, તેનો તમેાને મોટો વેદના થઇ. ઇત્યાદિક હે રાજા! તે પાપીએ મહા દુઃખ કીકું, તુમ સરખા પ્રાણીને કુબુધિ રીધો, તમ જેવા સમજનને. પરદ્રોહ, પરમેરીના લાલચી ક્યાં; કારણ કે કુદ્ર મત્રીથી રાંજા દુઃખ પામે, મુમત્રીથી રાજા મુખ પામે, એટલા માટે કપાસ્થના કરીને કુદ્ર પ્રધાનને મેં અગ્નિમાંડે નાંખી બસ્મ કર્યો છે. કહું છે કે,—ઘ્યાધિ અને વંદી એ બે નાના હોય ત્યાંથીજ હેટવા યત્ન વધવા દેવા નહીં. તમે તો મારા સ્વામિ છો, માટે હું તમને અગ્નિ માંડે કેમ પડવા દઉં! જે માટે કહ્યું કે:—સ્વામીનો દ્રોહ કર્યો તે મોટું પાપ છે. બીજાને પણ કરેલો દ્રોહ દુઃખના સમુદ્રને પમાટે છે; તો મિત્ર, સ્વામી અને શુભનો દ્રોહ કર્યાથી મહા દુઃખ પામી-

એમ નિર્દેશર નિયમની અનુમોદના કરતો. થકો નિયમને વિસા-
રો નથી.

એક દિવસ હરિભજન પાતાના હૃદયમાં વિચારે છે કે, જે
ગુરની દેશનારૂપ અમૃતધરી બાલુ છું જે મુખને દેવતા સરિખી
તપ્તિ પછી દાસી થઈ રહી છે, તેવા ગુર જે અદ્વિત્યાં પધારે
તો પુણ્ય, ને જ્ઞાની કૃતાર્થ ધાર્ડે. જન્મ સદૃશ કરી માનું. એવું
જ્યાં વિચારે છે તેવજાં જાણે હરિભજનના ધ્યાનના આકર્ષ્યા
પકાજ આપ્યા ન હોય. તેમ તે ગુર પધાર્યાની વનપાગકે
આવીને વધામણી આપ્ય તે સાંભળી રાજ હર્ષિત થયા થકો
વનપાગકને વધામણી આપી મોટા આકર્ષ્ય કરી ગુર પાસે વર્ષ
વાંદીને તેમના મુખથી ધર્મ દેશના સાંભળવા લાગ્યો:—

ગુરની દેશના સાંભળીને મુદિત થકો વિનતી કરવા લાગ્યો
કે:—હે પુન્યનિધિ. તમારા પ્રસાદથી હું તત્કાળપણે અદ્વિત
સદ્ગુણો ભોગવનાર થયો; પછી હે મહારાજ. હું તો નિંદા
કરવા થોડું છું, અને પાપી છું, મારે મુજ ઉપર કરુણા કરો.
હે કરુણાનિધિ. હે દયાના નિધાન. મુજને મોક્ષ પ્રતિ પ્રમા-
દા. મારું દિતપણું તમારા ચિત્તને વિષે ધારો, મુજ ઉપર સં-
તોષિત કરો, એમ કહેતો હરિભજ ગુરને પ્રજ્ઞામ કરવા લાગ્યો.
પછી મુકુનને વિષે એકામ રાખતો એવા હરિભજને જોઈ વિ-
ચારીને સત્ય વાળીએ કરી ગુર કહેવા લાગ્યા કે:—હે રાજના.
તને સત્ય છે, જે તારી જીવિ એક ધર્મને વિષેશ દ્રઢ છે.

હમુ છે કે:—

કેચિદ્રોજનમંગિનિર્ભરાવિષ:કેચિત્પુરંધીપરા: ।

કેચિન્માત્ર્યાવિલેપનૈકરાસેકા:કેચિચગીતોસ્તુત્ત્વ: ॥

કેચિત્તૃતકૃપામૃગવ્યપાદિરાતૃત્પાદિત્તાદરા: ।

કેચિદ્દાજિમજોસપાનરામૈકાધન્યાસ્તુધર્મોરતા: ॥૨॥

બાવાર્થ:—કેટલાક અન્ય પ્રકારના ભોજનમાં તત્પર છે,
કેટલાક સ્ત્રીના ભોગને વિષે તત્પર છે, કેટલાક પુસ્તનો માળા-

ઓમાં તથા શરીરે ચઢન વિલેપન કરતું તેમાં રસીયા છે, કેટલાએક ગોત ગાન સાંભળવાને ઉત્સાદવંત છે, કેટલાએક જુગટું રમતું, આહોડા, મીંદરા, નાટક ઇત્યાદિકને વિષે બાંધે છે આદર લેણે એવા છે, કેટલાએક તો ઘોડા, હસ્તી, વૃષભ, મુખપાત્ર તેના રસિયા છે, પણ ધન્ય છે તેને કે જે ધર્મને વિષે રાતા છે.

હવે તે ધર્મ બે પ્રકારનો છે. તેમાં એક સાધુનો ધર્મ, ને બીજો માવકનો ધર્મ, તેમાં નિમ્ને ધર્મનું મૂળ તો ~~અવસ્થા~~ બાકી જે ધર્મ તે તો સપગો અવસ્થાના વિસ્તાર છે, તે અવસ્થાને પાળવાને નિપુણ જે છે, તે સર્વવિરતિ સાધુપણું ભજવાને રતિ કરે છે, તે ચારિત્રવિના દયાનું પાળતું રૂઢી રીતે ન થાય; અને જે મનુષ્ય સાધુનો ધર્મ પાળવા સમર્થ નથી, તે મુદ્દસ્થ ધર્મ પાળવાને પ્રવિજ્ઞતા રાખે, તેને સમકિતસદિત માવકનો દયાધર્મ બાદસ્તરૂપ જીવને રાખવા માટે વીનરાગે કહ્યા છે. લોક પણ લક્ષ્મીને વિષે વિવિધ પ્રકારના ભક્તિ ઉપાય પ્રાપ્તિ શું નથી કરતા? જેમ નાગરવેલથી પાન વેગળાં છે, પણ નાગરવેલ છેડવાથી પાન દુરંત મુકાઇ બાક છે, તેમ દયાવિના સપગો ધર્મ અવરથ ઘોડા કાળમાંહી નાશ પામે છે. એટલા માટે લો! ભાણે! બીજું સર્વ છાંડીને દયાધર્મનું જ આરાધન કરો; પ્રમાણ મુકીને દયા ધર્મ આરાધો, એવી ગુરૂની દેશના સાંભળીને હરિભગ્ને પાતાના ગુરૂ પાસેથી સમકિત સહીત આવકનાં અણુમત્ર આદર્યાં, તેમજ શેષ બીજાં વૃત્ત પણ યથાશક્તિએ લેકને પાતાની શ્રીમ્તા સદિત ઘર ગયો; જેમ દરિદ્રી કદપવૃક્ષને પામે તે હર્ષવંત થાય તેમ હરિભગ માવકના ધર્મની પ્રાપ્તિ યથાથી હર્ષવંત થયો. પાતાના દેશને વિષે અમરોનો પાદ વજડાવ્યો, ને સાત વહસનને છાંડ્યાં. તે સાત વ્યસન કહેવાં ? તો કે જે વ્યસનોમાં જગત સર્વ રચી રહ્યું છે, એવાં સાત વ્યસન તે સાત નરકનાં આપનારાં છે, તેને પાતાના દેશમાંથી બહાર કાઢ્યાં. વગી અગ્રનના વૃંજડે કરીને ઘણા જગતના જીવના રોગ રાગીને ઉપચાર કર્યો. ઇત્યાદિક અમરબિન પુન્યે કરી, ન્યાય નિ-

પુણ્યને કરી મર્મનું જે એક છત્ર રાખ્ય તેને હરિભગ પાળે.
દયો, એવો રોતે જાતથી, કરવીથી, સંગતિથી, કુશલવિદ્યાથી જે
પણ એ હરિભગ હૃદયે હોતો, તો પણ જીવે એક દયાધર્મના પ્ર-
તાપથી રાજા થયે; મારે કુળ, જાત વિગેરેનું કાંઈ પણ કારણ નથી.

હવે હરિભગે પિતાની પહેલી સ્ત્રી માછલુને તોળી શિ-
ખામળ રહેને પ્રતિષ્ઠાથી; પછી સસારના મુખ ભોગવતાં પ-
ણી કર્ણ ગયો, એટલે પછી ગુરુ સાંભળ્યા, તેથી મુસમસમય
સરિયો એવો ધણે ઉત્તમ સમય એ હરિભગને થયે થકે તે
અવસરને જાણીને આગમના જાણ જે ગુરુ તે પણ તે વખતે
નગરમાં આવ્યા, તે મોટા પુત્રનીયનું આગમન સાંભળીને હ-
રિભગ મહો ખુસી થતો થકો ચતુર્વિંશતીસેના લેઈને ગુરુને
વાંદવા ગયો; ત્યાં ગુરુને વાંદી વધારિસ્થિત સ્થાનકે ઉપરેશ સાં-
ભળ્યા બેઠો. હવે ગુરુ કહે છે કે:—હે રાજન ! તું જીવદયાધારી
આ શર્વ જલ્દિ પામ્યો; એમ એક જીવ ઉગાર્યોથી એટલું કુળ
તને થયું; તો જો સર્વ જીવને ઉગારે તો તું મોક્ષનું મુખ પામે, તે
સર્વ થઈ જીવદયા તો કેવરે પળે ? તો કે જ્યારે ચારિત્ર સી-
ધે ત્યારે પળે. માવક ધર્મને વિષે તો માત્ર સવાવિશાની કથા
કહી છે, પરંતુ સાધુને વીસવસાની કથા કહી છે, તે અધિકાર
પુર્યે કર્યો છે. એટલા મારે તું હવે યતિધર્મ અંગીકાર કર, કે
જે થકી દુઃખે જીતીયે એવો જે મોહ તેને હજીને પિતાનું આ-
ત્મીક રાખ્ય હો. એવો ગુરુનો ઉપદેશ સાંભળીને પરમ વૈરા-
ગ્યવંત એવો હરિભગ થર આવીને વડા પુત્રને રાજ્યપરિ સ્થા-
પી પાતે ત્રણ રાજી સમાતે દીક્ષા લેઈને સદાગ્રાજ જયજ્ઞાને વિ-
ષે મન જોડીને દુઃકર તપ તપી કર્મ ક્ષય કરીને શાશ્વતાં જીવ્યાં
મુખ ॥ એવા મોક્ષ પ્રત્યે ગયો. એટલા મારે હો જાણો ! એ
જીવદયાને વિષે હરિભગનું ચરિત્ર સાંભળીને વિશેષ પ્રકારે જીવ-
દયા પાળવાને ઉત્તમાણ થયો તો પરમાત્મિક મુખ પામશે.

છત્રી મી જીવદયા ઉપર હરિભગમ્હોની કથા સંપૂર્ણ.

અદત્તાદાન વિરમાણવૃત્ત ઉપર.

સુમિત્રશેઠની કથા.

મગધદેશના રાજવંશની રાજધાની નગરીમાં પ્રસન્નજન નામે રાજ્ય રાજ્ય કરતો હતો; તેજ નગરમાં સુવૃત્તનામા એક વેહે. પારી વસ્તો હતો, તેને સુમિત્રા નામનો પતિવૃત્તા શ્રી હતી, તેને પેર એક સુમિત્ર નામનો છાકરો હતો, સુમિત્રને દસ બાર વરસનો મુકી તેનો બાપ અત્યુ પામ્યો; પછી દહાડે દહાડે તેમની ભાગતી આતી, તેથી સુમિત્રે પરદેશ જઈ નરીજ અજમાવવાનો કરાવ કરો પોતાની માતાને આવી પમે લાગી કહેવા લાગ્યો:—હે માતાજી! પરદેશ વેડવાચિન. નરીજ ખુસતું નંધો, માટે પરદેશ જઈ નરીજ અજમાવવા અને આજ્ઞા આપો. તેવારે સુમિત્રા મગમળી યજ્ઞ ગદગદ કહે બોલી:—બેદા! તું પરદેશ જાય ત્યારે મારે કોનો આશરો. દીકરીમાં ગજુ' કે દીકરામાં ગજુ' તોએ મારે તો તુનો તુંજુ' જુ'. તારા ગયા પછી મારી નજર કોણ કારશે. હશે! આપણા નરીજમાં થોડું લખ્યું હશે તો થોડું. પણ મારી આંખ આગમળી મારાથી તને અજગો કરાય નહીં. એને! આપણા વાડી વજીર વેચીએ તોએ આપણું પેર મુખે મુખે પુરાવ. માટે બેદા! તું એ ગાંડા વિચાર મુકી કે. ટાકા લોહીના જે પાંચ પૈસા આપણા નરીજમાં હશે તે મગશે. એવું સાંભળી સુમિત્ર બોલ્યો:—બા! ધરમાં બેશી રહે કાંઈ સિદ્ધિ નથી. તું કહે છે કે નરીજમાં હશે તે મગશે, પણ નરીજ તે ક્યાંથી આવે? ઉવમ તો પિરેલો જોઈએ. વગી સારી જગ્યાએ ગયા વિના નરીજ ઉઘડતું નથી. તે ઉપર સે-હેજ દાખલો બનાવું જુ' કે:—

એક વખત એક બિલ્લી જંગલમાં ગઈ, ત્યાં આમળ તે-લે સિંહથી ધવાએલા દાથીના લમણામાંથી પડેજુ' લોહીનું ભરેજુ' માર્ગ દીડું; તે મોતી તેલ પાડું બાર ધારો ઉપાડી લી

પ્રે, પણ ક્યાંથી એનાં કાજુ લાગવામાં હુ કેમ જાયું. હવે માતી ને મહાંમ આરું હતું. પણ ખરાબ વખતે પડી હતું તેથી તેનો એ દશા થયું. એની પટે આડથી તે પહેલાં દુઃખિયાર દોષ પણ ખરાબ વખતે હતું તેથી તેનો દુઃખિયારો ખરાબ હતો. મારે હો માગાણું નાહક દરેક હતું કે. અને પડેલા દરવાની દખ આપે. વળી અધારે નમીનમાં હજુ દરેક ત્યારે મળીશું. આવી રીતે હકી શુભિચાર પાતાની માતા સાથે એની નજરે એવા લાગ્યો; શુભિચાર એ એવા એવા આંધુ પાતાની બાહી:—એલા ! તારા અંધાર વિચાર કે ત્યારે હું પણ વધારે હતું. શુભિચાર વધમાં બાહી ત્યારે:—માણ ! તમારે દિલમાં સંપ પણ એમાં આપણું નહીં, હું જે પડેલા પેકું છું તે સુખની આરામમાં; મારે દસ કબજાવા વગર આવીવાર આપે કે એથી પ્રયાસ સફળ થાય. : ૧ : પછી શુભિચાર વધમાં બધું, અને એક પાટકી તથા મોરું, હક અને અલગ લાગી હતું એમાં હોયો હશે એમાં બાહી હાથમાં મોરું આપ્યું. પાટકી આપતી વખતે શુભિચારે શુભિચારને હતું:—એલા ! તારા અંધ મરતો વખતે કેદિયા નવા દગા કે આ પાટકી તું શુભિચાર અધારે રામ-જળના પદમાં આપે ત્યારે, અથવા તેને માથે કાપ સાંકે આવી પડે ત્યારે આપજ. હવે તું ને પડેલા અંધ, મારે મારે તારા વાપનું પ્રયત્ન લેપણું ન લેતું, તેથી તું તે સાથે લેતો બા; તારા દિલમાં આવે તેમ તું એનો ઉપયોગ કરજે. પછી શુભિચાર મગાંપાદાસાંતે તથા પાતાના બાહ્યે દાસ્તાદારેને વિનય સદ્વિન પ્રજ્ઞામ કરી તથા પાતાની માતાની સંભાળ લેવી જાણ મળુ કરી કરતે પડ્યા. આજનાં આજનાં શુભિચાર એક પડના જાઃ તમે બપોદી માગવા પડે, ત્યાં તેને પડી પાટકી સાંભળી આવી તેથી તેમને તે પાટકી હાથે માંદે શું છે તે એવાનો વિચાર કે. પાટકીના ઉપર મજબૂત બંધન આંધેલાં હતાં તે તેમને હાથમાં; અને અંધરે એવાંએતજ તે એકદમ સ્તબ્ધ બની ગયા. તેના હૃદયને પાર ફોડો નહીં. તેથી તે કહેવા લાગ્યો:—

અદત્તાદાન વિરમાળુવૃત્ત ઉપર.

સુમિત્રશેઠનાં કથા.

મગધદેશના રાજ્યવાની રાજ્યમહી નગરીમાં પ્રસન્નજન નામે રાજ્ય રાજ્ય કરતો હતો; તેજ નગરમાં સુવૃત્તનામા એક વેદે- પારી વસ્તો હતો, તેને સુમિત્રા નામનો પતિવૃત્તા શ્રી હતી, તેને પેર એક સુમિત્ર નામનો છોકરો હતો, સુમિત્રને કસ બાર વરસનો મુકી તેનો બાપ મૃત્યુ પામ્યો; પછી છઠાડે છઠાડે તેમની ભાગતી થાણી, તેથી સુમિત્ર પરદેસ જઈ નરીજ અજમાવવાનો કરાવ કરો પોતાની માતાને આવી પત્રે લાગી કહેવા લા- ગ્યો:—હે માતા! પરદેસ વેડવાવિના, નરીજ ખુલ્લું નથી, મારે પરદેસ જઈ નરીજ અજમાવવા મને આજ્ઞા આપો. તેવારે સુમિત્રા મગમગી થઈ મદમદ કહે બેઠી:—બેઠા ! તું પરદેસ જાય ત્યારે મારે કેનો આશરો. દીકરીમાં મજા કે દીકરામાં મજા તોએ મારે તો તુનો તુંજ જુ. તારા ગયા પછી મારી ન- જર કેળુ કારણી. હશે! આપણા નરીજમાં પેડું લખ્યું હશે તો પેડું. પણ મારી આંખ આમગમી મારાથી તને અગમો કરાવ નહીં. જોને આપણા વાડી વછડા વેચીએ તોએ આપ- જ પેર સુખે સુખે પુરાવ. મારે બેઠા ! તું એ ગાંડા વિચાર મુકી દે. રાદા લોહીના જે પાંચ પૈસા આપણા નરીજમાં હશે તે મગશે. એજુ સાંજગી સુમિત્ર જોશવે:—બા ! મરમાં બેસી રહે કાંઈ સિદ્ધિ નથી. તું કહે છે કે નરીજમાં હશે તે મગશે, પણ નરીજ તે ક્યાંથી આવે ? ઉવમ તો પેરેસો લેકડે. વગી સારી જગ્યાએ ગયા વિના નરીજ ઉપડતું નથી. તે ઉપર સે- હેજ કામડો જગાવું જુ કે:—

એક વખત એક બિલડી જંગલમાં ગઈ, ત્યાં આમગ તે- યુ સિંહથી ધવાએલા હાથીના લમણામાંથી પડેજુ લોહીનું જરેજુ મારી દીકું, તે માની તેજુ પાડું બાર મારો ઉપાડો લો

પુત્ર, 'તમ કન્યાથી જાના કાંજ સાગરામાં દૂર ફેંકી દીધું. દને
માની નો પહોંચે આર દન. પણ અગત્ય જગ્યાએ પડી દન
નેથી નેનો એ રજા થયું. એની પોતે આઠમીને પડે દુર્ગિયા
દિવસ પણ અગત્ય જગ્યાએ રહે તો નેનો દુર્ગિયાની અગત્ય
અવધ છે. આર છે માગાણ નાદર દર મુઠી રે- અને પડે
જગ્યાની રજા આપે. જગ્યા અપારે નર્મોજયા દ્રવ્ય દરે ત્યારે
મળીમું. આપી રીત કહી મુખ્ય પાત્રની આત્મા આજી એકી
નજરે જોવા સામ્યો; મુખિયા આ- નાર જેવાં આંખ પાત્રની
બાહ્યો:—બેદા : તારા એકજ પિયાર છે ત્યારે દુર્ગિયા પધારે-
દુ. મુખિય વચમાં બાહ્યો નારે :—માણ નારે દિશમાં સંધ
પણ આપું આજીતું નર્મો. દુર્ગિયા પડેશ વેદું જ ને મુખની
આજાએજ; આર દરે દેવાવા વચ આજીતું આપે દે
જેથી પ્રથમ મુજ પાવ. ' : પછી મુખિયા અર્યા અર, અને
એક પાત્રની ગયા મોજી. દુર્ગિયા અને અજગ સાધી કહીને આ-
દરો દરો આજા આદી દાષમાં મોજી આપું. પાત્રની આપની
વચને મુખિયને મુખિયાએ કહ્યું:—બેદા : તારા આપ અરની
વચને કોંડા ગયા દગા કે આ પાત્રની તું મુખિય અપારે રામ-
જગના પરમાં આપે ત્યારે, અપર નેને આપે કાણ સંકર આપી
પોતે ત્યારે આપે. દર તું તો પડેશ અવધ, આર આર તારા
આપનું વચન સાપનું ન એક, નેથી તું તે સાધે છેને. જા,
તારા દરમાં આને નંમ તું એને ઉપપાન દરે. પછી મુખિય
મયાંવાદાસને ગયા પાત્રના આજીતું રાજગારોને વિનય અ-
મિત્ર પ્રથમ કહી ગયા પાત્રની આજાની સંજાણ લેવા અજા-
મજ કહી રહેને પડે. આજાં આજાં મુખિય એક પડના
જાદ તારે અપારી માગવા દરે, ત્યાં તેને પછી પાત્રની સાંજગી
આપી તેથી તેને તે પાત્રની હાલી માંદે મું છે તે એવાનો વિ-
ચાર કરે. પાત્રની ઉપર અજગ અજન આપેલાં દગાં તે
તેને હાડવાં; અને અંદર લેવાયેનજ તે એકમ સ્વયં બની
ગયા. તેના દરને પાદરો નર્મો. તેથી તે કહેવા સામ્યો:—

“મારે તો ભાવતું હતું ને વેદે કહ્યું” એમ થયું. હું પૈસાની ખોળમાં જ હતો, અને વળી આ જવાહીરની સહાયતાથી જો-
ઈતો પૈસો હું મેળવી શકીશ; વળી મોટા વેપારી થઈ ઝાઝ
મુકવાની મારી મુરાદ પણ હાંસલ થશે; આવો વિચાર કરતો
કરતો તે ઉડ્યો, અને ચાલતાં ચાલતાં એક નગરની નજરિક
આવી પોહોચ્યો.

રસ્તે જતા આવતા લોકોને પુછવાથી તેને ખબર મળી કે
આ શ્રી વેળાતટ નામે જંદર છે, ત્યાં તેણે પૈકી પોટલીમાંનાં
નાનાં નાનાં જવાહીરો વેચી એક ઝાઝ તૈયાર કર્યું અને બાકીનાં
સાત રત્નો કોઈક સારું ઠેકાણું જોઈ મુકવાનો વિચાર કર્યો.

શ્રી વેળાતટ નગરમાં ઈંદ્રદત્ત નામે પુરોહિતની કિર્તી સારી
રીતે ઝામી હતી, તે લેવડદેવડમાં ચોખ્ખો તેમજ પ્રમાણિક
ગણાતો હતો, તેથી સુમિત્ર પોતાનાં રત્નો તેને ઘેર મુકવાનો વિ-
ચાર કરી તેની પાસે આવ્યો, અને કહેવા લાગ્યો:—મહારાજ!
આપ લક્ષાધીપતી ગણાઓ છો, અને પાંચ લોકમાં સારા કહે-
વાઓ છો, હું પણ એક પરદેશી આજરૂદાર શાહુકાર છું,
પણ મારે ઝાઝ જોડી પરદેશ જવાનો વિચાર છે, તેથી આપ
મારાં આ સાત રત્નો આપને ત્યાં અનામત રાખશો; આવું
સાંભળી મહારાજ મક્કસાતા બોલ્યા:—અમે અમારે ત્યાં કોઈ-
નો અવેજ રાખતા નથી, પણ તમારો આરસો જવા આમહ
છે તેથી હું તમને ના કહી શકતો નથી. ભલે સુકી જાઓ.
જ્યારે તમે પાછા આવશો ત્યારે હું તમને તમારાં રત્ન પાછાં
સ્વાધિન કરીશ; તમારે એ વિશે કાંઈ પણ ફિકર ચિંતા રાખ-
વી નહીં. અમારે અન્યાયની પાધ પણ હરામ છે. આ-
વું કહી પુરોહિતે સુમિત્રનાં સાત રત્ન લેઈ ઘરમાં મુક્યાં અ-
ને પોતે તેને વિચાર કરવા ગયો.

જંદર ઉપર બીજા શાહુકારો સુમિત્રની વાર જોઈ રહ્યા
હતા, એટલામાં સુમિત્ર આવી પોહોચ્યો, અને પોતે મહારા-
જને નમસ્કાર કરી વાહાણમાં ચડી બેઠો, એટલે વાહાણ ચા-

લવા માંડ્યું. પવન અનુકૂળ હોવાથી તેઓ હૈમ કુશળ મુવ
દ્વિપ આવી પાહોંચ્યા, ત્યાં સમળા શાહુકારોએ પાત પાતા
ને માલ વેચી બીજે માલ ખરીદ કરી ચાલવા માંડ્યું; પણ
શુભિત્રે તો ત્યાંજ દુકાન માંડી અને વેપાર સમઘોષાર ચલાવવા
માંડ્યો. વાત કરતાં વખત વહી ગયો, અને ત્રણ ચાર વર્ષ
થઈ ગયાં. હવે તેણે વેણાતર નગરે પાછા જવાનો વિચાર કર્યો,
તેણે વેપારમાં પાંચ પૈસા સારા પેસા કર્યા હતા, તેથી તેની આ-
બર પણ પૂર્ણ રીતે ઝામી ગઈ હતી. તેણે એક માદું વાહાણ
ભરીને તૈયાર કર્યું, અને વેણાતર ખંદર તરફ હંકાર્યું.

વેણાતર ખંદર હવે નરુકમાં હતું, એટલામાં તો શુભિત્રને
“તાડતું પાણુ” અને “ડોરીનું” મરણ” એવો ધાર થયો; વાહાણ
ભાગ્યું અને તેનું સર્વસ્વ ગયું; સારા નશીબે તેના હાથમાં
એક પાદીયું આવી ગયું, તેથી તે તરોને તેડે આવ્યો.

હવે શુભિત્ર પાસે કાંઈ રહ્યું નહીં, તેથી તેણે પાતાનાં મુકેલાં
ચાત રત્ન પાછા લાવી વેચી ખુડા કરી વેપાર કરી શુભરાત
ચલાવવાનું ધાન્યું. આ વિચારથી તે ઈર્ષ્યતને ઘેર જવા નિઃ-
લ્થો; આવેથી ઈર્ષ્યતને જાખમાં બેઠેલા બેઠેલે તેને નમસ્કાર
કર્યો; પણ ઈર્ષ્યત તો તેના સામું જુએજ ચાલે. બારણા આ-
ગળ જઈ ચાપડારને ખબર આપી કે:—“માહારાજને કહો કે
પેસો રત્નવાળો વાળીયો આવ્યો છે તે આપનાં દર્શન કરવા
હય છે.” ચાપડારે જઈ માહારાજને ખબર આપી અને વ-
ળતી ખબર લાવ્યો કે:—“હાલ માહારાજ કામમાં છે માટે
કાલે જપારે આવતો.” બીજે દિવસે ઠેરઠેરે વખતે વાળીઓ
હાજર થયો અને આવી લેવે દારૂ ઉપર થડવા બધે છે કે
તરતજ ચેતાવી રાખેલા ચાપડારે હાથ પકડી હેઠે ઉતારી બે
ચાર આડીઅવળી લપડાકો ઉતારી દીધી, અને કહેવા લા-
ગ્યો:—“અધ્યા ! મુરખા ! સમજતો નથી કે એકદમ આમ ઉ-
પરચાવા મંડી બધ છે. માહારાજ હાલ પાસે છે તે કશા અ-
નુ તે અમારી ને તારી જાંબાનો કેવી રીતેથી ?” આમ કહેતાં

વાંત તો વાદળામાંથી વીજળીની માફક માદારાજ એકદમ ઠાડે ઉપરથી ઉતરી પેસા બિચારા ગરીબ વાણીઆને ખુબ મારી કહેવા લાગ્યો:—“દે નાશન ! તારા બાપનું અહીં શું બાકી છે કે અહીં આવી આવડો મડબદાદ કરી મુકયો છે ? વાણીઆ ગળગળો થઈ બોલ્યો:—માદારાજ ! માદારાજ ! “હું” તો પેસો રતનવાળો વાણીઆ રતન લેવા આવ્યો છું ભાઈશાખ.” આ સાંભળી માદારાજનો મિત્રજ તો છેકજ ગયો, અને એકદમ આંખ ફેરવીને કહેવા લાગ્યો:—“અરે! રતન લેવા રતન, જા ગળેપકુ જા, કાળા મોંના જા અહીંથી તારું કાળું કરે, અહીં તારાં રતન કેવાં, જા ધર જુલતો દુર્ગમ, સીપાઈ મારી કાઢો આ હુઆને ! આરજુ કહીને માદારાજ તો પાછા આવ્યાતા તેમજ વેગથી ચડી ગયા, અને સીપાઈઓએ પેસા બિચારાને મારી કાઢી મુક્યો.

સુમિત્ર કરોડો ગમે કાસાવાસા કર્યો, પણ સમજું પરધર ઉપર પાણી. ઉવટે તેણે બેચાર દવાળુને મળીને કહ્યું:—ભાઈશાખ ! “હું” ગરીબ માર્યો અડેજું, મારે તો આમની વાત આમ બની છે.” પેસા માજુસો પચાતી થઈ માદારાજને કહેવા ગયા, પણ તે તો મોંજ માંડે નહીં. ફક્ત એજ જવાબ દે:—રતન શાં ને વાત શી.” એતો એ રાંકડો છે તેથી મુએસાને મારવામાં શું? કદી દેક બીજો હોય તો બેચા લેવું કરું શકજી. પચાતી આવું સાંભળી વીણે મોડે પાછા ફર્યા. સુમિત્ર તો ઠેર, ઠેર એની એ વાત કરવા લાગ્યો. આખરે લોકોએ તેને ગાંડા કરાવી બેસાડ્યો. ઠાકરાંઓ હુર્યો ! હુર્યો !! કહી કુળ નાંખે, બજારમાં રતનવાળો ! રતનવાળો ! કદી લોકો ખીજવે. ઉવટે તેણે યાદી એ વાત કરવીજ પડતી મુકી; પણ હમેશાં રાત્રે રાતના મોહોત તણે જઈ મોટેથી કહે દે, ‘માદારાજ ! હું’ ગરીબ માર્યો અડેજું’ મોટે મારાં સાત રતન પુરોહિત પારોથી અપાવો.’ એમ કહેવાં કહેવાં છ માસ વિતી ગયા.

એક દિવસ રાત્રીએ રાજા ઉંચા આસન ઉપર બેઠા છે,

પાસે વિવિધ પ્રકારના મેવા મીઠાઈ પાયા છે. એક બાજુએ માનવાનનાં સાદિયાં તૈયાર છે, રાણી હાથમાં પંખો લઈ વા દાગી રહી છે, એવામાં પેલાંએ આવી રાજની જેડે બુમ પાડી તેથી રાણા ગામને હાથ એડી કહેવા લાગી:—“મહારાજ ! આપ ન્યાપી છે તે આ ગરીબનાં રતન કેમ અપાવતા નથી?” રાજાએ પ્રત્યુત્તર વાળ્યો: “પ્રપે ! એની તો દાગળી છે ઘણું ગ-
 ■ છે તેથી એમ બહે છે.” રાણાએ જવાબ વાળ્યો:—“સ્વામી-
 નાથ ! કહો ના કહો પણ મને તો બામાં કંઈ ભેદ ભાસે છે; એનાં રતન નહીં પુરોહિત પાસે છે એમ મને લાગે છે, અને તે પુરોહિતે ઝાઝાબ્યાં તે પજુ વાંધા પડતું લાગતું નથી. એ આ દારીને આજ્ઞા હોય તો આપને ખાતરી કરી પ્રભુ પ્રસાદે રતન દર્શાવી આપની હલ્લુરમાં આજુવા મહેનત કરું. રાજાએ કહ્યું:—
 ભલે ! એમાં શું.”

બીજે દિવસે રાણીએ પુરોહિતને તેડવા મોકલ્યું. દારીએ જઈ કહ્યું કે:—“માહારાજ ! બાધ સાહેબ આપને બોલાવે છે.” માહારાજે કહ્યું:—“ધણું સારું આ આવ્યો.” કહી મહારાજ ઉઠ્યા, અને બગીચામાં મોટા શાલ જોટા મારી કઠારી મહારી રાણી પાસે આવ્યા, અને કહેવા લાગ્યા:—“બાધ ! આજ મને કેમ બોલાવ્યો. રાણીએ કહ્યું:—મહારાજ ! સેહેજ, આવોને, ધણા દિવસથી આવ્યા નહોતા તેથી તેડું કર્યું. પછી માહારાજને આ-
 દરયાકાર કરી એક આસન આપ્યું. દારીને આજ્ઞા કરી કે લાવ સારી પાદ ! માહારાજ આજ તો ધણે દિવસે આવ્યા છે. પછી દારીએ એક મોટો ગલીયા બિઝાથી ઉપર માતીની ચા-
 સર માંડી. એક બાજુએ માહારાજ સાબી ચોરી લટકતી મુઠી પેઠા છે અને બીજી બાજુએ ચંદ્રવંતી કમલનયની રાણી મર્યાદા સાચવી દાસીને સાથે લઈ બેઠી છે બાજુ રંગપર આવી છે ! સોના રૂપાની સોગડીઓ આ પાટેથી પેલે પાટે મુખી રહી છે એટલામાં રાણી પાંતપર વાત કરી પુછેછે:—“મહારાજ ! આજ શું જમ્યા, સાંધે સાંધું દેહેલો, માહારાજે તો બોળેલાવે જે

જમ્યાતા તે કહી દીધું, તેથી આગળથી ચેતાવી રાખેલી દાસી કાંક ખાતું કાઢી ઉઠી અને પુરોહિતને ઘેર આવી કહેવા લાગી:—
 ગોરાજી! ક્યાં સાંભળે છે ? તમારા બાઈને મારવા લીધા છે
 માટે જુઓ આજ એ જમ્યાતા એ નીશાની અને પેલા વા-
 જીઆવાળાં સાત રતન આપેા; તમે જાણોને તે જાણે. ગોરાજી
 બોલ્યાં:—મને તો કાંઈ ખબર નથી. દાસી પાછી આવી અને
 આંખને અજુસારે રાજીને ચેતાવી કે:—“કામ સિદ્ધ થયું” ન-
 થી.” ફરી રાજી માહારાજને કેહેછેકે, આમાં તે શું પણ આવે
 આપણે સરત કરી રહીએ. જુઓ તમે હારો તો તમારી વીંદી
 આપેા, અને હું હારું તો મારો હાર આપું. એવી રીતે સરત
 કરી રમવા લાગ્યાં, તેમાં પુરોહિત હાથે તેથી રાજીએ વીંદી
 લઈ દાસીને આપી, તે લેઈ પુરોહિતને ઘેર ગયું. થોડાક વખત
 માં દાસીએ પાછાં આપો પેહેલાંની પેઠે રાજીને સાનમાં ચેતા-
 વી. ફરી બીજી બાજી માંડી, અને સરત કરી કે હું હાર તો
 મારું કંઈક મુકું અને તમે હારો તો તમારે જનોઈ મુકવી. વાર
 કહી બાજી રાફ કરી. કર્મ મુંબોમે પુરોહિત હાથે, અને કરાર
 પ્રમાણે જનોઈ ઉતાડી આપવી પડી. દાસી જનોઈ લેઈ પુરોહિ-
 તને ઘેર દાસી ગઈ અને ગોરાજીને કહેવા લાગી કે:—ગોરાજી!
 હવે જુઓ આ ઉટલી જનોઈ આપી છે, કાંતો રતન આપેા નિ-
 કર બાઈનું મગ્નુ લેવા માજુસ મોકલેા. બાઈ લોકો તો તમને
 ટોને પેઠે ધાસે છે. માહારાજ તો કહેછે કે આ નીશાની લઈને
 જાઓ કે તરત રતન આપશે, પણ તમેતો સાતરમાંએ આજુતાં
 નથી. હે! હે! કહી ગોરાજી તો વિચારમાં પડ્યાં; ગોરાજીને વિ-
 ચારમાં ગરક થયેલાં જોઈ ચતુર દાસી કહેવા લાગી:—જુઓને
 સ્ત્રીને સંપત્તિમાં ગણેા કે ગમે તેમાં પણ સમજું ધણી. ધણી હો-
 ય તો સૌથી આવી મળે. ધણી વિનાની વિનતાનું છવતર પ-
 જ કુળધાજી કહેલું છે; માટે રતન આપેા. તમારાં રાખ્યાં રહે-
 વાનાં છે? તમે નહિ આપેા તો ધરબાર છુટાશે ને ઉત્તરા કુચેતી-
 ના કાગડા ધરે રાજ નાક કાન કાપી મુને ચાપડી ગથેડે બેસારી

ગામ બહાર કાઢી મુકે કે મુનિએ ચલાવે એવો પધાર્થમાં. મારે મમત્તને આપો. આજુ' સાંજની યોગજીએ રતન કાઢી આપ્યાં તે લઈ દાસી ગંબી પાસે સપાટામાં આવી પહોંચી અને કામ સિદ્ધ થવાની યજ્ઞ આગવી બતાવી. પછીથી દાસીએ વીંદી અને જનોઈ પાછાં મંગાવી માહારાજને આપ્યાં, અને કહેવા લામી કે:—માહારાજ! અમે તે તમને આપવા યોગ્ય કે તમારું લેવા યોગ્ય કત્યાનિ કહી એક ડુશાલો માહારાજને દશબામાં આપી વિદાય કર્યો. માહારાજ આશિર્વાદ દઈ દરબાર બહાર ચાલ્યા.

હવે દાસીએ દાસીને મોકલી રામને અંતઃપુરમાં તાકીદે આવવા વિનંતી કરી. રાત્રી, તરવજ ઉઠી મંદિરમાં આવ્યા. રાણીએ રતન આમળ મુકી કહ્યું:—માહારાજ ! પ્રભુના પ્રસાદે તથા આપની અનુકૃપાથી દાસીએ વાળીઆનાં રતન આપ્યાં છે. રાજા અચંબો પામી પુછે છે:—રે પ્રિયે ! તે આ રતન શી રીતે કહા-ર્યાં. રાણીએ બનેલી વાત કહી બતાવી. પછીથી રાજા અત્યંત પ્રસન્ન થઈ દરબારમાં ગયો, અને સોપાડને લુકમ કર્યો કે:—રે પેલા ગાંઠા વાળીઆને પકડી લાવો. થોડીકવારમાં સીપાઈઓએ મુનિવરને પકડી લાવી રાજા આમળ ઉભો કર્યો. પુરોહિત, મંત્રી, પદિતો વિગેરે બેઠ રહ્યા છે; એટલામાં રાજા બોલ્યો:—અહ્યા! રાજા રાત્રે મેહેલ નિથે આવી શું જુમ પાડી જાય છે ? મુનિવર આંખમાં આંસુ આંજી બોલ્યો:—ન્યાયિ નરપતિ ! “મારાં સાત રતન આ પુરોહિતે આગળવાં છે તે પાછાં અપાવો. ” રાજાએ રતનનો ભરેલો ધાગ મંગાવી મુનિવરના મોં આમળ મુક્યો અને કહ્યું કે આમાંથી તારાં રતન કાઢી લે. મુનિવર બોલ્યો:—‘રાજા-નૃ!’ મારે આલ (નહિ અપાએકુ) લેવાનાં પચ્ચમાંણ (પ્રત્યા-ખ્યાન) છે. મારે દ્રહાપે બતાવી આ મારાં સાત રતન રહ્યાં. રાજાએ તેની સત્વેનથી પ્રસન્ન થઈ તેનાં સાત રતન પાછાં અપાવ્યાં એટલુંજ નહિ પત્ર બીજે મળેા શિરપાવ કરી એક લખ્ય મોહોત રહેવા આજી, અને પુરોહિતને દેશનિકાલ કર્યો.

પછી મુનિત્ર પાતાના નગરથી સર્ગા સંબંધીને તેમની મુખે દિ-
વસ નિર્ગમન કરવા લાગ્યો. અતિ અદત્તાદાન વિરમાળ (નહિ
અપાએલી વસ્તુનું મહત્ત્વ કરવાથી ખાછા હોયું) જૂન પાળી
સ્વર્ગે ગયો.

માટે વાંચનાર !

દોહરો.

અનુપમ મન આરાધી આ, પામી મતિ પવિત્ર;
અવમ એ દેવી સંકાપીઆ, સ્વર્ગે શેડ મુનિત્ર.

હતિ મુનિત્રચેડની કથા.

અભયકુમારની કથા.

ઉપાતિત્રી જુદિના પોષથી સર્વ જાતોમાં મેદ એવો અભયકુમાર, પ્રથમ નિર્ભય એવો સ્વયં લક્ષ્મી પામીને (દીક્ષા લેકને) પછી મુક્તિરમણીને વડો. એટલા માટે જો અભયકુમાર મનીષ્યરની ઉત્પત્તિ અને તેનું સ્વરૂપ મુક્તિ પ્રાપ્તિ મુક્તિ કહીએ છીએ.

લાખલોજન પ્રમાણવાળા “જુદિપતે વિદે દક્ષિણ દિશા-એ ભરતદેવના મધ્યભાગમાં ગાંધ નામનો દેશ સ્થાપિત રહ્યો છે; ત્યાં ભાર લોજન લાંબું. નવ લોજન પોહોણું તમા નાના પ્રકારના મણિ, મુકતાદુળ, પ્રદાણાં અને વસાવિદે દરીને લીધી રહેલું રાજમુદ નામે નમર છે; તેની પાસેનાજ પ્રદેશમાં દક્ષિણ ભાગે ગંગા નદી વહે છે; ત્યાં પેંચાશગિરિ નામનો પર્વત આવેલો છે. આવા નગરને વિષે દળાજ વ્યવહારિયાં વસે છે. તેમના મહાન માસાદ અને જિનમંદિરો કોઈને સર્વ દોષને દુર્ધ થાય છે; ત્યાં પ્રમળ વેરીશી હસ્તીને હજારામાં દેસારીસિંહ સમાન અને ત્યાજીની સમુદને દિશા પ્રમાણવાને થઈ સમાન એવો પ્રસેનજિત મદિપાળ રાજ્ય કરતો હતો. નગરીને ફરતો ગોટોટો કોટ હતો, તે થાંદેર કુંડળની પેઠે લીપતો હતો. રાજને એકસો રાણી હતી, તેમાં મુખ્ય કળાવતી હતી. વળી એકિંક કુમાર આદિ એકસો પુત્રો હતા. એ સર્વ પુત્રોને રાજ તથા શાસ્ત્રકળાનો સારો અભ્યાસ કરાવ્યો હતો. કહ્યું છે કે:— જેણે પ્રથમ અવસ્થામાં વિષા ઉપાર્જિત નથી, બીજી અવસ્થામાં ધન ઉપાર્જિત નથી અને ત્રીજી અવસ્થામાં ધર્મ ઉપાર્જિત નથી; તે થાંધી અવસ્થામાં શું કરશે ? વળી મનુષ્ય જન્મ પામીને માણસને બે કળાઓ ખરી શીખવાની છે, જેણે કરીને મુખેથી જવાબ અને જેણે કરી મૃત્યુ પછી મુખતિ પ્રાપ્ત થાય.

એકલ પ્રસેનજિત રાજ ચિંતવવા લાગ્યો કે, આ સર્વ

તેા વિદ્યા અને જગમાં મરણા છે, પણ પરિણામ વિના પુત્ર રાજ્ય
 યોગ્ય ગણાય નહીં; મારે જે પ્રજાને વડતાભ દેાય. જુદિમાન
 દેાય અને વિનયવાળો દેાય, તેજ રાજ્યયોગ્ય કહેવાય, તેથી
 તેમનો પરિણા કરવી. કારણ કે, જે વિદ્યા : પોતાનો' હયાનીમાં
 પોતાના પુત્રને પરિણા કરીને મંગલ ન જાંતી આપે તેા, તેના
 મનુ પછી તેઓ પરસ્પર યુદ્ધમાં લડીને મનુ પામી અને રાજ્ય
 બીજાઓ સમ ગય. કહું છ કે:—દેહ તારા પામ્યા પછી જુદિ
 કયાંથી ? જુદિ વિના સ્મૃતિ કયાંથી? સ્મૃતિ વિના જ્ઞાન કયાંથી?
 અને જ્ઞાન વિના સદ્ગતિ કયાંથી? એમ વિચારીને રાજાએ ઉ-
 નમ પકવાન (ખાખ) બનાવરાવો તેને વાંસના કંડીઆમાં લા-
 ઘી, તે તે કંડીઆ આરડામાં મુકયા; એજ પ્રમાણે કોરા-મડામાં
 પાણી ભરીને તે પણ આરડામાં મુકયા. પછી પુત્રને બોલાવીને
 કહું, “તમે આ આરડામાં રહેા. કંડીઆનાં કે ઘડાનાં મિં ઉ-
 ઘાડવાં નહીં ને જુબ્યા કે તરવા પજુ રહેતુ” તહી. ”

હવે મેજિકાદિક કુમાર પાત પોતાનો જુદિવરે વિચાર્યા
 સ.બા કે, આપણે આમાંથી કેવો નેત્ર અન્ન જળ લેતુ? ને જિ-
 તાનાં આજ્ઞા અખંડ રાખવી. ” પણ કોઈની જુદિ પડેાચી
 નહીં. એટલે મેજિક કુમારે બાહ્યોને જુબ તરવથી પીવાના
 એકને કહું, “એ તમે મ્હારી જુદિ પ્રમાણે વેંતો. તેા તમારી
 પીવા મટે. ” મહેંએ હા કહી એટલે મેજિક કુમારે વચના કાઢી
 લકને પ્રાયેક ઘડાની આસપાસ વીંટયા અને કંડીઆને દવાયો
 દવાયોને તે મંદિતુ પકવાન મુનું કહું. અર્ધાંર ને (ખાખ)
 નેા જુકો કરી તાંજ્યો; તેથી અદાર બાંધ ઉપર, પાણી સાંચું,
 તે તેના ખાખ સાચા અને કોણ ઘડાનું પાણી વીંટયા પુનઃ
 ઉપર ઝલવા સાંચું, તે વગર નીચારીને તેજા પાણી પીવા સા-
 ચ્ય. આમ મેજિકનો જુદિથી મહે કુમોરે તન થયા. પછી
 નેા મેજિકાદિક ગણ પાને આખ્યા, ત્યારે રાજાએ પુત્રને પકડ
 કે, “ કેવ નેા તન થયા? ” ત્યારે એક મુચ બોલ્યા, “મેજિક-
 નો જુદિથી. ” ત્યારે વિચાર્યું કહું કે, “એને એકો ખાખનો
 જુકો કદવાનો જુદિ ઉભો નેત્ર રાંકે અનુભો.

ત્યાં પછી વગી પિતાજી બીજી દોને પતિસા કરવાનું પા-
 રુત્તે એમ કહ્યું. કે. વગી ખીર કરાવીને મર્મ પુરવા પામે પા-
 મેા મુદી નેમાં ને ખીર પિરમાયો અને ગુપ્તજ બધા એવા
 કુતનાંઆને ઠાડી મુખ્યાઃ જેવામાં તે કુમારો વચવા લાગ્યા, તે
 ગામાં કુતમર્યા પુરુષ મળે કરવા, આપ્યા કે, ગુપ્તજ બેઠિક
 વિના બીજા સપગા કુમારો જયને લીધે બાકું પડતાં મુદી ખ
 કરાવડે દુષિજ નાગી મવા. ' પણ બેઠિકે તેા નિર્ભય મહોને પા-
 તાના બાહ્યાનાં બાજનો પેલા કુતરાઓની મનુખ પાડે પાડે
 ખડીરી મુક્યાં, આડે કુતરાઓ ને બાજનમાંથી આવા લાભા
 અને પુકડી દુસાવગા દુસાવગા બેઠિકના હાસ જેવા થયાઃ એ
 દસા વખતમાં બેઠિક પાતાના બાજનમાંથી રજસ્ય વિને ખીર
 ખાકને તૃપ્ત થયા અને દ્વાધ પાછ પાજો પીને રાત્ર પામે મ-
 થા, ત્યાં બીજા કુમારો પણ આપ્યા એવડે તે બેઠિકને તૃપ્ત
 અને બીજાઓને જુખ્યા લોકને કૃતિમ (ખેડી) બુદ્ધી થકારીને
 પાદરો-બેઠિક કુતરાઓની પતિમાં વચ્યા, મારે એ તમા-
 રા મરખા કરેવાય નહીં; એ મામદાના લોક જેવો કે, શાવાળ
 જેવો જાનુરો; કે જેલું આવા પ્રકારનું બોલન કર્યું! જે જેની
 પતિમાં વચ. તે તેના જેવા જાનુરો, આ બીજા બેડ છે, મુચિ
 છે અને પવિત્ર છે. આ સાંભળીને તેઓ દુર્ષ પામ્યા, પરંતુ
 બેઠિકના મનમાં વચ પળ ખેડ થયા નહીં.

પછી રાત્રીએ બેઠિકને કહ્યું. 'તમે' પુરે ત્હારી પરિસા કરી
 છે ને હમણુ પણ કરવી છે; મારે જી મરજી મર બળે છે, તે-
 માંથી જે તને ઉત્તમ વસ્તુ લાગે તે લઈ આવ. ' બેઠિકે તેા
 ત્યાં જઈ દીશ, મીનો, માલુક આદિ ઠાડી રહને માત્ર બંભા
 નામના વાજિત્રને લઈને આપ્યા. એમ દેખીને રાત્રીએ તેને
 કહ્યું કે, 'તું' તે વાજિત્ર પર પર વમાલીને ઉદપાલજા કર. કા-
 મલ કે છું પેરબરો છે. વગી કુમારો જે જે પડતું મુકે, તે તે
 વસ્તુનું બહાજ કર. જે તું મેં કહ્યું તે પ્રમાણે કરીશ, તેા જા-
 બુદે કે, તું' હાલો છે અને ત્હારીજ આશા.....આ પ્રમાણે રા-

બંધકપરે કરીને તેને રાજ્ય સોંપ્યું એમ જાણાવ્યું. પછી રાજાએ સર્વ પુત્રાને વધાયોગ્ય ગામો ભાગ પાડીને વહેંચી દીધાં. પછી શ્રેણિક શિવાય બીજા કુમારો હસ્તિ, ઘોડા, પાવડગ આદિને સંપ્રદા કરવા લાગ્યા; પરંતુ શ્રેણિકે તો અધાનો પણ સંપ્રદા કર્યો નહીં. પિતાએ કહ્યું કે, “આ શ્રેણિક કુતરાઓની સાથે જાયો, પરમાત્મ એવું જે પકવાન તેવું ચુર્ચુ કર્યું, બળતા ધરમાંથી ફૂકત ભાંસાજ લાગ્યો; મારે હાલમાં એ રાજ્યને યોગ્ય નથી. વળી વણિકની જેડે તે મુદ્રિતપદ થઇ કાંઈ ખરચ પણ કરતો નથી.”

પિતાએ આ પ્રમાણે કહ્યું. તે ઉપરથી એક રાત્રીએ શ્રેણિક એકસો ખસે ખસે ધારણ કરીને વિદેશ તરફ ચાલી નિકળ્યો; તે આપલ, મંત્ર, તંત્રાદિ પ્રયોગને જાણતો હતો. છત્રીશ દંડાયુધ (૬૬ ખીલવાની કળા) માં પ્રવીણ હતો. હવે તેનાં અદ્ભુત કર્મ ઉદય આવવાનાં હતાં, એટલે નિર્ભય એવો તે સિંહની જેડે વનમાં ફરવા લાગ્યો. ધણી શુભિ ઉપર જામતાં જામતાં અનુક્રમે તેણે વજ્રકર નામે એકાદા પર્વતને દીડો, તે વખતેતે ધણે દુર્પીત થયો. ત્યાં તે પર્વતનો આશ્ચર્યાચક દેવતા તેવું મહત્તમાય જાણીને તેને સ્વપ્ને જોયે રાત્રીએ આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો:—“હું કુમાર અદિથી બે કોસઉપર નદીને કાંઠે હસ્તમેળાપક આકારે પીંચગાના બે વૃક્ષનું જોડણું છે, તે વૃક્ષમાં એક શાખાને ત્રિપે એક પાખાળું છે, તેના ચુખ મેરૂપર્વત તુલ્ય છે અને તેમાં અકાર મહાપ્રભાવવાળો રત્નો છે; તે અકારે એક એકથી ચંદ્રિયાતાં છે. પેહેલા રત્નના પ્રભાવથી અકાર જાતિના સર્વ માણસો વરય થાય છે, બીજા રત્નના પ્રભાવથી સર્વ પ્રકારનાં ત્રિપ ઉતરે છે, ત્રીજા રત્નના પ્રભાવથી ક્ષુદ્ર ઉપદ્રવો થનાજ નથી, ચોથા રત્નના પ્રભાવથી રાજ્ય, પ્રધાન અને સૈદીયા પ્રમુખ મા નઆપે. પાંચમા રત્નના પ્રભાવથી કષ્ટિ સહિત પુત્ર મળે, છઠ્ઠા રત્નના પ્રભાવથી દીવ્યલોગ પ્રાપ્ત થાય, સાતમા રત્નના પ્રભાવથી પાણીનું પુર તરી જવાય, આઠમા રત્નના પ્રભાવથી મહા વિવેકી

થવાય, નવમા રત્નના પ્રભાવથી શરીર ઉપર યા ન લાગે, દશમા રત્નના પ્રભાવથી સજાવનાર ગુરૂ વિના પણ વિદ્યા આવડે, અગીઆરમા રત્નના પ્રભાવથી શસ્ત્રો વાગતાં નથી, બારમા રત્નના પ્રભાવથી જાતિઅંધ મનુષ્યો દેખતા થાય, તેરમા રત્નના પ્રભાવથી અગ્નિ દહને ખાળી શકતો નથી, ત્રીસમા રત્નના પ્રભાવથી વસ્તુ પરિક્ષા આવડે, પંદરમા રત્નના પ્રભાવથી લુપ્ત કે તૃપ્ત લાગે નહીં, સોળમા રત્નના પ્રભાવથી માણસને મોઝે જતાં વાપ સિંહાદિ દુષ્ટ પ્રાણીઓ મળે નહીં, સત્તરમા રત્નના પ્રભાવથી રૂપ પરાવર્તન (ફેરફાર) થઈ શકે અને અઠારમા રત્નના પ્રભાવથી શરીરના સર્વ રોગ નાશ પામે તથા સર્વ લોકો આવીને નમે. હે કુમાર! તું ઠાઠો છે તે પાપાણ્ડુ જોજો, એ અઠારે રત્નો લઈને નામ લખીને તે રત્નો ત્હારી પાસેરાખજો; તે રત્નોની હુમ્મેશાં પ્રભાવ કરજો. મહારૂ નામ હુમ્મેશાં ચિત્તને વિષે ધારી રાખજો; તું ત્યાં જઈને છાયામાં વિશામો લકડા કે, તુરત તે પાપાણ્ડુ પ્રગટ થઈ આકારમાં જશે રહેશે. તે તે રત્નોનો જે જે પ્રભાવ મેં કહેલો છે, તે સત્યજ્ઞ માનજો. હે કુમાર! તારું જ્ઞાન્ય વધતું જોઈને એ સવળું મેં તને કહેલું છે; આ રત્નોનો પ્રભાવ વીસ વર્ષ સુધી વધ્યા કરશે, ત્યારપછી તો તેનો પ્રભાવ અધાન થઈ જશે. ”

આણું સ્વપ્ન દેખીને કુમાર જાગ્યો કે, સવારે તુરતજ ત્રણેય પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર (નવકાર) મળીને સ્વપ્ન સ્વરૂપને હાથમાં ચિંતવન કરતો કરતો દેવતાએ કહેલે અવસારે ચાલ્યો. ત્યાં તેણે નદી તીરે હસ્તમેળાપક આકારે વૃક્ષ જોયું; તેમાં તેણે મહાન ધવજ પાપાણ્ડુ જોયા. તે જોઈને તેને પ્રભુ તે તેના ઉપર બેઠો; એલામાં તે વૃક્ષમાંથી પાપાણ્ડુ પડ્યો. તે એણે લીધો. તેમાંથી અકાર રત્નો નિકળ્યાં; તે સર્વ રત્નોને પ્રભાવનાં ચિન્હો કરીને ધીમે ધીમે આગળ ચાલ્યો. કશુંકે કે:—રાજ્ય સંપત્તિ, ભોગ, ઉત્તમ કુળમાં જન્મ, સાચું રૂપ, પરિતપણું, લાંબું આયુષ્ય અને શરીરે આદિજ્ય એ સર્વ ધર્મનાં ફળ જાણનાં.

હવે માર્ગને વિષે ચાલતા એવા બેણિકે નદી તીરે ચ પક, અશોક, પુત્રામ, માકંદ, અને રાયલ પ્રમુખનાં વૃક્ષો દોડાં તે વૃક્ષો ફળફુલથી શોભા રહ્યાં હતાં, તેઓમાંથી જે ઉત્તમવૃક્ષો જાણીતાં હતાં, તે તે વૃક્ષોનાં મધુર ફળ આસ્વાદન કરી (ખાધ) અગતાં સાથે ક્રિડા કરતો, નદીના નિર્મળ જળનું પાન કરતો આગળ ચાલ્યો. મુદ્દ એવાં પત્રાની રામ્યા કર્નિ તેમાં તે રાત્રિને અવસરે રાવન કરતો, પર્યતના શિખરો ઉપરથી પડતાં ઝરણાંને જોઈને અને નૃત્ય કરતા એવા મધુરોને જોઈને તે બહુ હર્ષ પામ્યો; એટલે તે આપારે પછીમાં ચાલતો થકો પજુ રાત્રી ના ધરના સુખથી અધિક સુખ માનવા લાગ્યો.

એકઠા રસ્તે ચાલતાં અકસ્માત એક ભિલ્લુપુત્રી કુમારિકા તેની દષ્ટિએ પડી, તે ભિલ્લુપુત્રી પજુ દેવકુમાર તુલ્ય બેણિક કુમારને આવતો જોઈને નેપુરના નાદથી દિશાઓને પુરી રેતી, માર્પીછાના અલંકારથી શોભાવ્યું છે ગાત્ર જેણીએ એવી તથા હર્ષના ઉત્કર્ષથી જેના અત્ય અને મધ્ય પુર્ણ થઈ ગયાં છે એવી અંદરને જોઈને જેમ ચકોરી પ્રમેદ પામે, તેમ પ્રમેદ પામતી દ્વાધણીની પેઠે ધીમે ધીમે પવત ઉપરથી ઉતરી બેણિક કુમારની સમીપે આવીને કહેવા લાગી. “ આજ મહારો જન્મ સફળ થયો કે, આપના સમાન તરુણ રૂપવાન પુરુષ મને પ્રાપ્ત થયા, હું આપને શરણે આવી છું, ઉભા રહો સ્વામિન! ઉભા રહો. મહારા ઉપર રનેહ કરો. આ પછીમાં મહારો પિતા રાજા છે. જો આપ મને પરણશે તો, તે તમને દેશના અધિપતિ કરીને સ્થાપશે અને જો મહારું કશું આપ નહીં કરોતો અકાળ મૃત્યુ પામશો. જે જે ઐપધિ અને મંત્ર, મંત્ર, તંત્ર, પ્રભાવ વિદ્યમાન છે, તે તે હું બધું જુઠું. મહારો પાસે એક એવી ઐપધિ છે કે જેથી મનુષ્ય પશુ થાય છે અને પશુ મનુષ્ય થાય છે. બીજી એક એવી ઐપધિ છે કે, મનુષ્ય વાંદરો થઈને પગસે પગસે ઉછળતો ચાલે છે, ત્રીજી એક એવી ઐપધિ છે કે, જેથી વાંદરો મનુષ્ય પજુ થાય છે. વળી હું વૃક્ષો ઉપર પગ

મુદને કામદેવની કૃપા કરનારા મનુષ્યોના હાથ પગ બેરી શકું છું, હું વાલ કે સિંદૂરથી ભય પામતી નથી, વનમાં ચાલવાથી બહોનો નથી, અને ભુત, પ્રેત, પિસાચ, ચીર કે સર્પથી પણ હું ડરતી નથી : કારણ કે, મદારી પાસે ઉત્તમ ઉપાયો છે; વળી હું પાણીના પ્રદીપ પણ બહોનો નથી, હસ્તિને કાન પકડીને ઉભો રાખું છું, રૂદ્ર એક અગ્નિથી હું ડર નારું છું. આ સપ્તગું માનોને અને પરબીને મદારા પતિ થાઓ; મદારા પિતાના રાજ્યનો સોમા સો કોસ મુશી છે, માટે આપ અહિંથી દયાંદિ પણ જઈ રાકો એમ નથી. અને અંગીકાર દર્શાવના ઉપાય નથી. મરે પરોણા આવ્યો છે તેને સદન કરો કે ન કરો, તેમ મરે દોષ કે ન હોય, પણ અને પરણો.”

પ્રેમિકે વિધાયું કે:-“આ શાસ્ત્રીને હું કેમ પરણું? એ આવી મક્કીન છે. નીચ બલિની છે, તે કામદેવના વશથી બોલે છે, વળી જાણિયું પણ છે અને પુતારી પણ છે, મેં પહેલાં પુતારા-ઓની સાથે બોજન કર્યું, તેથીજ અને પિતાએ સ્વદેશથી કાઢી મુક્યો છે; જો હું એને પરણું તો મદારી બલિને માથે આર પડે, ન જવાની જગ્યાએ જવાથી અધમપુરણ કૃત્ય ખુબે છે. જો હું એને પરણ્યો તો મદારું ક્ષત્રિયકૃત્ય ભિદ્ધકૃત્ય સમાન થ-યું જાણવું; વળી જો એને પરબીરા તો મદારે એના હાથનું બોજન લેવું પડશે તથા એના પિતાને નમવું પડશે, મદારા માંત્ર પિતા ભાજશે, માટે એને ન વરણું પડે એવું કાંઈ કરું. ત્યારે શું એની આમગથી નાસી જઈ કે, મરણ અંગીકાર કરું? ઉત્તમ કૃત્ય પામીને જે માણસો અધમની સાથે મૈત્રી કરે છે, તેને પણ અધમ જાણવા. કર્યું છે કે:-“વિધાતાએ આ સંસારમાં સૌંદર્ય પાસ્યો માંડ્યો છે, તેમાં જાણ અને અજાણ પુર-ણ બંધાય છે; કારણ કે, છુક, સાદસ, માયા, મુર્ખાઈ, અતિલો-ભ, નિઃસ્નદ અને નિર્દયપણું એ સાત દોષ સ્ત્રીઓમાં સ્વભા-વથીજ હોય છે; જો તેનાં દર્શન થયાં હોય તો ચિત્ત દરી લે છે, સ્પર્શ જગને હરે છે અને તેનો સંગમ વીર્યને હરે છે, આ પ્રમાણે સ્ત્રીને પ્રત્યક્ષ સ્પર્શસી દહી છે.”

સત્ત્વર મૌન પારણ કરીને કુમાર તો ધીમે ધીમે આગળ
ચાલતા લાગ્યો, એટલે તે સ્ત્રી પણ પાછળ પાછળ ચાલી; આગળ
ચાલતાં મજિકે એક ત્રાસનળ જળતો જોયો. એટલે હૃદયમાં
અગ્નિસ્પંજનમજિનું સ્મરણ કરીને તેમાં પાતે ઝંપાપાત ખાધા
પડી તે કદેચા લાગ્યો.—“ હે સ્ત્રી ! જે તારે મને પરજનું
દેણ તો આપ્યું આવ.” એ માંભળી સ્ત્રી તો હાથ ધસતા લાગી
તે બોલીકે. “ એ અત્યુ ઉતાવળ કરો, એ જિગર મધ્ય દેખતો જરૂર
મને પરજન. એણે મને હળ (કપાલ) કરીને ઉતરી; તેણેજી કીકપ-
પું. હવે તું દમ્ભેમાં વિનય ચાખવીશ, બધાં ઉપાતપનાર એ-
વું એક પણ વચન નહીં બોલું; જે તું મોડાં મીડાં વચન
બોલીને તેની તામી થઈ દેખતો જરૂર તે અદાર પાશમાં આવી
જાવ; હું જે જે બોલી, તેને અદારે આપિશ આવી પડમ, કા-
રણ કે, નિમે એ અમંજ્ય મંત્ર ત્રાપી બળતો હતો, પણ
રકતે દ્વાષ આપેજી નાન ને કેમ રહે? મંજ મુખાં કરીને મ-
દાર સાન જળાયા કીજી” બોલું તો મને ઉતરીને ડાવાલિમાં પ્ર-
વેશ કર્યો. હવે તું મું કરે? ક્યાં જડે? કોની પાસે એ કહું?”
કુદ્ય પર્વત ઉપર સદસી કુમારિકા કુમારને જતા દેખીને બિઃ
ધરતી આ પ્રમાણે કદેચા લાગી અને જાતી કુદયા લાગી, પણ
કાનુનાર વિચાર કર્યો તો તેજીને જળાનું કે એને રાખવાને કો-
ઈ સંભવ નથી. હું જુદા બિઃ કરજી” ભાવ્ય વિના વિનમ્રમજિ-
નન ધન્ને વિરે સ્વેજ નહીં, એવું વિચારતી તે અદિ’ઉત્તી મ્હી.

હવે મે’વક કુમાર તો મુઠી વાગીને કાઠવો તે મંજાનલીનાં
પ્રવાદ પાને પટ્ટાચોત્તયાં અત્યુ પાણી મિચન ચારે દિશાએ ફરી-
ને એવા લાગ્યો; એવામાં તે નહીને કાઠે મુકું એવું અંજાનવૃક્ષ જે
હતેને હવે પામ્યો; અને તે જુદા ઉપર ચડ્યો. એવા તે ને જુદા ઉપર
ચડ્યો કે, તુલના કરકા કરકા કરકા તે અંજાનવૃક્ષ મજેંદની પેડેપન
મીનાં પડ્યું; જેણે તેને કુદયાજી રાખતી પાનેના જગતારકે રાખતું
રખાવ કરું એટલે તે જુદા ઉપર ચડેલા છત્ર વિમાનમાં બેસી-
લે. તેજ અગ્રિયા લાગ્યો; અત્યુકે તેના આજાને ને રાખના પ્રજાકે

વીસ દિવસ પુરૂ થયા ત્યારે તે બેંગાલ નગર સમીપે આવ્યો.

તેવામાં તેણે તે ચંદનવૃક્ષ ત્યાં રાખ્યું, તેવામાંજ નગરમાં તેનો ગંધ સર્વ સ્થળે પ્રસરી રહ્યો, તેથી બેમ ઉત્તમ પુષ્પો પાસે બમસાઓ જાય, તેમ બહુ મેટીઓ તે ચંદનની ગંધથી આકર્ષાતને ત્યાં આવ્યા, અને કુંવરને પુછ્યું. “હે કુમાર સા-
ધવાનું આ વૃક્ષનું મુલ્ય શું?” ત્યારે તેણે કહ્યું. “એનું મુલ્ય ન
હાલી રાકાષ તેહણું છે. તે ખલિ, ખલિકદની બરાબર તોળીને
વેચવું છે. આવું ચંદન કોઈ રાખના બંગારમાં પણ નથી, માટે
તે મુકું ચંદન મુર્વણની બરાબર તોળીને તમને આપીશ. કાર-
ણ કે, ઉત્તમ કરિયાલું સર્વે જાણી જાય છે.” એટલામાં તે બ-
હુ લોકે એકાદ ઘડ ગયા, ત્યારે મેટીઓએ કહ્યું. “અરે લોકો!
કુર જાઓ. જાણના નથી કે, એ એટલો છે અને આપણે મળ્યા
છીએ. એ તેનું જરા પણ ચંદન જશે, તો તે આપણું જ ગયું.
કારણ કે, તે આપણા સાથેમોં છે; માટે દોષએ તેમાં હાથ
નાંખવો નહીં. નાંખશે તે માર ગણાયે, તે તે અન્યાયીના રાજ
નિમગ્ન કરશે. કારણ કે, તે અન્યાયીનોજ રક્ષા કરે છે. પછી ચારે
દિશાઓથી ચંદનને કાપવાનાં આવશે—વાંસડા, કુદાગ, પ્રમુ-
ખ ત્યાં મળ્યા આવ્યા, તેણે કની કાપો કાપીને ને ચંદન કાપાણે
(કારે) ચંદનીને મુર્વણ બરાબર તોળીને તેણે વેચ્યું, અને તેના
ઉપરેટા મુર્વણનાં તેણે રત્નો લીધાં. મેટીઓ પણ મુર્વણ આ-
પી લોપિયું ચંદન લેક કાજવારમાં પાન પાનના સ્થાનકે ગયા.

હવે એજિપ્ત કુમારે પણ દુર્ગ પામી સુધાનાં રત્નો માટે બાં-
ધી વેચ ફેરવી એ બેંગાલ ચંદનમાં પ્રવેશ કર્યો. પ્રવેશ કરનાંજ
પ્રથમ પનાવડ મેટીની કુકાને ગયો, ત્યાં તે કાજવાર બેઠો; ત્યાં
તો તે મેટીને મળ્યાં આડકો આવવાથી મહેરો લાગ થવામાં આવ્યો.
એરે તેણે કુમારને કહ્યું. “આ એક બાઈનમાં મીંદળનાં ફળ
કે, બીજમાં રોદિલી વૃક્ષની છાજ છે અને ત્રીજા રોપડામાં
જવ છે. એ સર્વે એ કાજે વ્યાજનાં છે. વગી આ મહેલ, કમુરો,
ચાલકાદિ મેથા રોપડામાં છે. વગી આ ત્રિમક, ત્રિશ્વળ, ત્રિ-

ધવ, ગિરિમાળો તથા મુઠ વિગેરે હ તેમાંથી ત્હારે જે જોઈએ તે લે. ” એમ સાંભળી શ્રેણિક કુમાર બોલ્યો. “ હાથ તો ધણે મોકળો છે, પણ તમે મહારા ઉપર શા કારણે એમ કરો છો? એ તો તમારો સ્વભાવજ એવો હશે. ” શેઠ હસીને બોલ્યા. “ શ્રીસારમાં પાતાનો અર્થ સર્વ કોઈને બહાણો હોય છે પારકો અર્થ કાંઈ બહાણો નથી. ” ત્યારે કુમાર બોલ્યો. “ તમારે પાતાનું શું કાર્ય છે? (શા સ્વાર્થ છે?), ” ત્યારે શેઠે કહ્યું. “ આજરાત્રીએ કોઈ દેવતાએ મને સ્વપ્ન વિષે કહ્યું હતું કે:—

“ પ્રભાતે સાત ઘડિ સુર્ય ઉગ્યા પછી આઠમી ઘડિએ પુર્વ દિશાએથી કોઈ બીરા વર્ષની વયવાળો ચેતવણધારી પુરુષ ત્હારી દુકાને આવશે, તે ત્હારી સર્વ આપત્તિ દુર કરશે. ” એવું સ્વપ્ન આપીને તે દેવ બીજાની પેઠે અતર્ધાન થઈ ગયો. પછી પ્રભાતે ઉઠીને મેં વિચાર્યું કે, આ સ્વપ્ન તો ઉત્તમ છે; કારણ કે, સ્વપ્નશાસ્ત્રમાં કહ્યો પ્રભાતે દેવતા, બ્રાહ્મણ, ગાય, મા બાપ, સાધુ અને રામ એટલા સ્વપ્નને વિષે જે કહે તે સત્યજ જાણવું; ગાય, અર્ધ, હરિન અને દેવ એટલા શિવાયની બીજી સધળી કાળી વસ્તુઓ ખરાબ કહી છે, અને કપાસ, ઊંશ અને લવણ શિવાયની બીજી સધળી ચેત વસ્તુઓ સારી કહી છે; ગીત ગાતાં રૂઢન કરવું પડે, નૃત્ય કરતાં બાંધનમાં પડવું પડે, હસવાથી રૂઢન કરવું પડે, તથા ભણવાથી કલેશ થાય હવે પ્રભાતે હું આવીને જેવો દુકાન ઉપર બેઠો, તેવાજ મેં આપને તે પ્રભાતેનાજ લક્ષણ ગુણવાળા બોધા. ”

કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે:—“ આ શેઠ મુખ (બોળો) છે, તે કાંઈ પણ છાનું રાખતો નથી ” પછી તે જેમ જેમ સ્વપ્નનું સ્વરૂપ કહેતો ગયો, તેમ તેમ કુમાર ચિત્તને વિષે કોનુંક ધરવા લાગ્યો; એટલામાં તે કુમારની દ્રષ્ટિ દુકાનમાં એક વસ્તુ ઉપર પડી. તે ભેળતે તેણે શેઠને પુછ્યું. “ એ શું છે? ” શેઠે કહ્યું. “ પરદીપ સંજ્ઞાથી તે વહાણ છે, ચોર લોકોએ તેને સમુદ્રમાં જતું પડ્યું અને અહિં લાવીને શીથ તે તેમણે અતિ દ્રવ્ય

જેવું અને કાંઈયું; એ કાઠોના ગયા પછી રાત્રીને અચર પદા
 એવે તેવું મદાર' મર્યાદા થત, દુઃ, દાવદ, મુવર્ત, રૂપ વિષયે
 દેખાં લગ લીધું, યાત્રી પડી પણ લગ લીધી, વદાણમાં રહે-
 તું દરિયાવ પળ લગ લીધું. તેમાં કુળ જોડી દુની તે એકને
 તેવું હતું. "એ કુળ એને મળે જ્યાંવા (એને આપા) છે, લેખી
 દવે પછી તે આપું કામ કરે નહીં." મદારા જેવા મરિયાને
 માપે પણ રાત્રીએ આ પ્રમાણે હતું. પછી મ' વિચાર્યું છે, મદાર
 થત તો મળું. દવે એ આ કુળ પણ દુર નાંખી દેશ, તો લોકો
 મદારી હાંસી કરે; તેથી મ' વિચાર્યું છે, યાત્રામાં દુકાન
 પાસે પાંચા દર્શા થાય છે, તેથી દેલ્લી કુળ મ' દુકાન આગળ
 નાંખી અને દેલ્લી કુળમાંજ રહેવા લીધી. એ વદાણ મ' દી-
 ધુ' છે, તે પણ પાંચ સાત દિવસમાં લગા નહીત દુરમાં અલગ
 થાય. મદાર' નામ થત છે પણ દવે દુ' નિર્જન થયાયું." તે-
 જિત્તે બોલ્યો. "આતો' લે માળધ વસ્તુનું સ્વરૂપ જાણતો નથી,
 તે શા વાસ્તે કવ વિષય (લેવું લેવું) કરે છે?" ત્યારે કો
 હતું. "કોઈ તો મદારી હાંસી કરે છે અને આપ પણ મદારી
 હાંસી કરે. ત્યારે દવે મદારી શી મળિ ? કોઈ કરે છે કે,
 'દગ્ધ અદિ' કેમ રહે છે? તેમાં મરે મદાર' નેમ એવું' પર
 અને દુકાન લગ લેવાનો વિચાર કરે છે. મદારે દુકાન પણ લે-
 ચવી પાંચ અને નગર પણ ઠાકણું પાંચ; લે નગરને વિષે મ'
 નાના પ્રકારના આદાર, લી-વચ્ચ અને વાદનાદિ કર્યા છે, તે-
 જ નગરને વિષે આજ મદારે લેવા તેવા આદાર અને વચ્ચે
 નિર્વાદ કરે. પર છે દુ' તે કુરામાં પડીને છે, અગ્નિમાં પડીને
 મરું સાધું? કારણ કે, લગ્નની વિનાયો માળુસ શાખતો નથી.
 હતું છે કે:—વાપોના સમુદાયી સંચાલેલા, જ્યાં રહિત, બહુ
 કાંચાવાળા, દુનની મર્યાવાળા અને જેમાં વૃક્ષની છાંયનાં વચ્ચે
 મળે એવા વનમાં રહેવું હાથ; પણ બંધુઓમાં થત વિનાયું
 યવન' માર' નહિ."

કરમાચાર એવો કેજિક કુમાર શેઠને દુઃખી લેઈને પાતે

મદારા શોળને મિત્રપર્વત સમાન નિશ્ચય જન્યુષ્યો. તારે તારા મનમાં બીજો કાંઈ પણ વિચાર ન લાગવો; કારણ કે, હું તારી પુત્રી છું, પણ મેં મનમાં જે પતિ માંગ્યો છે, તેજ મદારે આ જન્મમાં પતિ થાઓ; નહિંતર મારે સંયમ એજ શરણ છે.”

મા દીકરી રસોડા કરતાં કરતાં આ પ્રમાણ વાતચિત કરતાં હતાં, તેવામાંજ આંગળામાં તે પરતો (નેણિક કુમાર) આઠ્યો. આ વખતે પત્રોદિ, સ્ત્રી અને પુત્રિની વાતચિતનો જનાવ સાંભળીને ધરમાં આવીને બોલ્યો, “ આ મેટુ વર આઠ્યો છે અને આ પુત્રી પણ વિસાદ થાય થઈ છે, જો એ બેનાં લગ્ન થાય તો, લગ્ન સમાગમ ચંદ્ર અને રોદિલીના સમાન, સુર્ય અને રતનારેલીના સમાન, કામદેવ અને રતિના સમાન, કૃષ્ણ અને રાધાના સમાન તથા સંકેદ અને ઉદ્ધાણીના સમાગમ સમાન થી-ભાવંત થશે; જો કાંઈ અંતરાય ન થાય તો યોગ થયોજ મેટુ છે. છતાં લાંબોમયે પુનઃ કરતાં પણ વિધિ નડે છે, પ્રગટ વિધિ ઉપજે છે; મારે સત્પુરુષોએ હથેલાં સાહસ કરવું, એ પુરુષને તમારે ગામ, નામ કામ અને માત્રાદિ ન પુછવું; કારણ કે, એ વિષે તેણે મારી પાસે નિયમ કરાવ્યો છે, ત્યારેજ તે આપણે ધર આઠ્યો છે.”

તે ઉપરથી મુનંદાએ કહ્યું-“હિ તાત! એનાં નામ, કામ, માત્રાદિની બંધે પૂછા કરશે નહિ, પણ જો મને તે અંગીકાર કરે, તો તેની સાથે મદારાં લગ્ન કરે; એમ નહિ તો મને દીક્ષા અપાવો.” પુત્રીનો આવો નિશ્ચય જોઈને પિતા હર્ષ માંડ્યો. પછી બન્ને જણ રનાન કરી, કેવ પુજા કરી ઉત્તમ રસવતી જમ્યા, ત્યાં સુધી ધનત્રેણીની સ્ત્રીએ તે જન્મેની ભક્તિ કરી; પછી તે બન્ને જણ ચિત્ર શાળામાં જઈને બેઠા, ત્યાં ધનત્રેણીએ કુમારને કયું-“ જો આપને અરુચિ કર ન લાગે તો કાંઈક કહેવું છે.” ત્યારે કુમારે કયું-“ જો મને રૂચે તે તમારે બોલવું.” ત્યારે એણીએ કયું-“હું પધિકા આ મારી પુત્રીને આપ પરણા. અંતઃકરણમાં દ્રવ્યલોભ કરીને જે માણસ પુત્રીને વેચે છે, તેને જહુ પાપ લાગે છે. વળી જે માણસ પુત્રી-

જાને વેચે છે, તે પરસોડામાં ઉત્કૃષ્ટ દુઃખને પામે છે. એ તમનેજ વરી ચુકી છે; તમે નહિં અંગીકાર કરો તો, તે ચારિત્ર લેશે. બીજા પુરુષને નહીં વરે.”

આ સાંભળીને ‘એ કન્યા ધર્મી છે’ એમ જોઇ તે મન ગોઠવીને બોલ્યો.—“એ તો ઘેલી છે, જેને જેને દેખશે, તેને તેને વરશે તો તેની મુખોની પક્ષિ (ઓળ) માં ગજગ્રી થશે. નામ, ઠામ, ફળ, ગોત્રાદિક જાણ્યા વિના વરને વરવાની વાત કરે છે, તો સમજવું કે, એ ઘેલી થઇ છે.” કુમારિકા બોલી. “સસે એમને જે કહેવું હોય તે કહે; પણ હું તો એનેજ વરીશ. રાજહંસનું ફળ કોણ પુછે? તેમનું ફળ તો ઉત્તમજ હોય, તેમની વાળી (વચન)જ ફળાચાર જણાવે છે.” કુમારે જાણ્યું કે, રાજહંસી માનસ (માનસરોવર) ઉપરજ અભિરૂચિ ધરાવે છે, બીજે નહિ; તેમ આ કુમારિકા પણ મહારે વિષેજ આસક્ત છે. આમ ધારીને તે પ્રગટપણે બોલ્યો.—“હું કુમારિકા હું તને વડું, તેમાં તને શો લાભ છે? હું વિદેશી (પરદેશી) છું, ધડિમાં અહિં ને ધડિમાં બીજે. મારો મેળાપ વાદળની છાયા જેવો છે.” ત્યારે મુનંદાએ કહ્યું.—“આપનું વચન સત્ય છે, વાદળને આધારે થંદ્ર અને સુર્ય છે, વાદળને આધારે વર્ષાદનું પુર છે, વાદળને આધારે સર્વ તારા છે, અને સર્વ લોક પણ વાદળને આધારે છે, તેમ હું પણ આપને આધારે છું; મારે કૃપા કરીને મહારો પાણિ (હાથ) મહણ કરો, અને આપ પુત્ર, પુત્રીઓ વિગેરેનો વિસ્તાર કરો.” ત્યારે મેણિક કુમારે કહેવા લાગ્યો.—“હું મુનંદા ! મહારી સાથે તહારો વિવાહ સ્વપ્નનુલ્લય થશે; કારણ કે પાણિ-મહણને પાંચ દશ દિવસ થશે, ત્યાં તો હું પરદેશી એટલે પરદેશ પ્રત્યે ચાલી નિકળીશ. કારણ કે પરદેશી તો યોગીની જેઠ ચાલી નિકળેજ, જેની સાથે લભ થયાં હોય, તે ચાલી નિકળે ત્યારે પરણેલીની શી ગતિ થાય ?” ફરી મુનંદાએ કહ્યું.—“હું દીક્ષાજ સેવાની હતી, ત્યાંજ તમે આવ્યા અને તમને જોઈને મહારું મન આવું થયું કે, કાં તો આપનો હાથ મહણ કરવો

અથવા તો સચમ અંકિત કરવો. જો આપ મને પરજીને જતા રહેસો, તો હું શીજગત પાળીશ; મને નિઃકલંકને પરજીને આપ મુખે દેશાંતર જાણે.”

આ સાંભળીને કુમારે ગાંઠ બાંધીને કહ્યું. “આજ રૂડી લગ્નની વેળા છે, આપને લે રૂચે તે કરો.” એટલે બેઠીએ પોતાની પુત્રી મુનંદાને મહોત્સવ પુરક પરજાવી.

એકદા બ્રેજિક દુકાન ઉપર બેઠેલા છે, તેવામાં તેજુ નગરમાં પડદ વગડાતો સાંભળ્યો, તેથી તેજુ બેઠીને તેનું કારણ પૂછ્યું; ત્યારે તેજુ ઉત્તર આપ્યો કે:—“સવાસાળ પોડીઆ ઉપર નાના પ્રકારની વસ્તુઓનો સમુચ્ચય ભરીને દેવનદિ નામનો સાર્થવાહ અહિં આવેલો છે, તેની પાસે એક પોપટ છે, તે પોપટ છ મહિનાને છડે બોલે છે, અને પુછીએ છીએ ત્યારે તે પોપટ સાચું જ બોલે છે. એકદા દેવનદિ સાર્થવાહે તે પોપાને પૂછ્યું:—“હે પોપટ! તેજમતુરી ક્યાં છે?” ત્યારે પોપટ કહ્યું. “તે હાલ બિશાતરમાં છે.” તે ઉપરથી તે મળાં કરિયાળાંની પોઠો લેકને ગળ કાઢે અહિં આવેલો છે; તેજુ રાજાને મળીને રૂક બેસ્યું. પછી રાજાએ આવવાનું કારણ પૂછ્યું, ત્યારે દેવનદિએ કહ્યું. “હે રાજા! તેજમતુરી બેઠીએ છીએ” તે ઉપરથી રાજાએ મંત્રીઓને પૂછ્યું; ત્યારે મંત્રીઓએ કહ્યું. “અહિં તો તેજમતુરી ક્યાંય હોય એમ સામતું નથી.” તેવારે રાજાએ કહ્યું. “જ્યાં સર્વ વસ્તુઓ મળે છે અને જ્યાં બહુ દ્રવ્યવાર વ્યવહારિયા આવે છે. તેનેજ એટલું નગર કહેવું; પણ જ્યાં આવેલી વસ્તુઓ વ્યાપારીઓ લે નહિ અને જ્યાં સર્વ વસ્તુઓ મળે નહિ, તે નગર નહિ પણ ગામડું કહેવાય.” એમ કહી રાજા બેઠા બંદરા લાખો; ત્યારે મંત્રીએ કહ્યું. “આ નગર મોટું છે, કોઈકના બંદરમાં કદાપિ તે હોય પણ ખરી; મારે પાદ વજાવો.” આવો વિચાર કરી રાજાના આદેશથી મંત્રીઓ આ પાદ વગડાવે છે.”

રોડનાં આવાં વચન સાંભળીને બ્રેજિક કુમાર બોલ્યો:—“રોડ! તમે જકને પાદને સ્પર્શ કરો (હાથ આડો).” તે ઉ-

પરથી એમીએ જઈને પડદને સ્પર્શ કર્યો, એટલે રાજના સેવકોએ રાજ પાસે જઈને કહ્યું. “ધનસેઠે પડદને સ્પર્શ કર્યો છે.” તે સાંભળીને રાજ પ્રમુખ સર્વ હસવા લાગ્યાકે, “એના ઘરમાં તો પુરજ રહી છે, બીજું કંઈ પણ ધન તો નથી; મારે એ માંડો થયો જણાય છે. કાંતો તે ઉપમાંથી ઉડવો હશે એટલે આવીને તુરંતજ પડદને સ્પર્શ કર્યો હશે; મારે ભે તે કુળ કે ખાડશે તો આપણા નમરવું માહાત્મ્ય જશે.” પછી રાજએ ધનમેળીને તેડાવ્યા. રાજના સેવકોને આવા બોલને એમીએ કુમારને કહ્યું. “શું કરવું છે? આ રાજના સેવકો આવ્યા.” તે ઉપરથી કુમારે કહ્યું. “શેઠ, તમારે લગાર પણ ખેડ ન કરવો. આ રાજવશીકરણ મણિ છે, તે ગાંઠે બાંધીને ત્યાં ભર્યો, ને તેનુંજ મનમાં સ્મરણ કરવાં રાજને જઈને મળે. એ મણિના પ્રસાવથી જ્યારે રાજ તુષ્ટમાન થાય, ત્યારે તમારે પુત્રજ દ્રવ્ય કરીને પણ માંડવી માગવી, તેજ તમને તેજમનુરી આપશે.”

આ પ્રમાણે સાંભળીને તે એમી રત્ન લેખ રાજ પાસે ગયો ને ત્યાં તેને પ્રણામ કર્યો. રાજએ બોળા રત્નને લેખ પ્રસન્ન થઈને મંત્રાને કહ્યું. “આપણે આ ધનસેઠને માંડવીનું કામ સોંપવું છે, વધારે ધન મળે તોપણ એ કામ એમના હાથમાંથી લઈને બીજાને સોંપવું નહીં.” આ પ્રમાણે રાજને માંડવી તો મળી. પછી રાજએ કહ્યું. “શેઠ! આ સાર્થવાહને જે બેઠાએ તે અપાવજો.” ત્યારે શેઠે કહ્યું. “આ સાર્થવાહને લુની તેજમનુરી બેઠાએ હીએ કે નથી?” એ સાંભળીને રાજ દર્પિત થયો ને ધન રાજને દીવ્ય વસ્ત્રાદિકથી સન્માન કરી તેની સાથે કેવળાદિ સાર્થવાહને મોકલ્યો; ત્યાં તે ગયો એટલે શેઠ પાસે કેવળાદિ સાર્થવાહ સુવર્ણનું બીજેર બેઠ મુક્યું. ત્યારે શેઠે કહ્યું. “આ બેઠા કુમાર પાસે મુકો, એ સર્વ બલે છે.” એટલે તે સાર્થવાહ બન્ને ને લેઈ જઈને કહ્યું. “અહીં ધનસેઠને ધન્ય છે કે, આવો કેવળ છતાં પણ તેનો આવી રીતનો વિનય છે. જ્યાં આવા આવા બેઠ લોકો વસે છે, તે દેશને ધન્ય!” પછી બેઠાને

જોઇને સાર્થવાહ બોલ્યો. — “ અહો કુમાર ! મેં તમને રાજગૃહ નગરમાં જોયા હતા ” ત્યારે કુમારે કહ્યું. — “ રાજ-ગૃહ (રાજ ત-રફથી બંધન) મહારા વૈરિઓને પણ ન હો. જો તમારે અહિં આવા અસ્થિકર સજ્જો બોલવા હોય તો જોઇને ઘેર જઇને વસ્તુ દેવો; અમારો વસ્તુના લેનારા ધનુ આપશે. ” એ ઉપરથી સાર્થવાહ શ્રેણિકને પગે પડીને બોલ્યો. હું મુખ્ય કંપે કે, આવા સજ્જો હું અહિં બોલ્યો. મને ક્ષમા કરો. ”

પછી કુમારે કહ્યું. — “ એક ગદિઆણા તેજમતુરી અભિનાં નાંખીને તેમાં જો એક ભાર નાંખીને, તો તે સર્વ મુવર્જ થાય છે. ” આ સાંભળી નાયક (સાર્થવાહ) હર્ષ પામ્યો; ને “ તેજમતુરીની વાનકી (નમુનો) દેખાડો. ” એમ કહેવા લાગ્યો. તે ઉપરથી ધનશેઠે વાનકી દેખાડી. તે જોઇને સાર્થવાહ વિચારવા લાગ્યો. — “ અહો ધન્ય છે આ રીકને કે, એના ધરમાં આવા આવા વૈભવ છતાં પણ એનામાં કાશિજવાદિ મુલ્યો ! આ રાજના નગરને અને રાજને પણ ધન્ય છે કે, એમાં આવા વ્યવહારિઆ વસે છે. ” પછી દેવનાંદિ સાર્થવાહ પાતાની સવાસાખ પાઠ, જેમાં રાત, મુવર્જ, રૂપું, વસ્ત્ર, પંચ વર્ણાવસ્ત્ર, ચંદન, કપુર, કસ્તુરી વિગેરે બહુ મુલ્યવાળાં કરિયાણાં ભરેલાં હતાં, તે ધનશેઠના આંગણમાં લઇ આવ્યો. ધનશેઠ અને શ્રેણિક કુમાર આવા આવા પોડીયા ભરેલા જોઇને ચમત્કાર પામ્યા પછી પરસ્પર વસ્તુઓ દેખીને માંહોમાંહે બોલતા ધનશેઠ એને દેવનાંદિ પાત પાતાની વસ્તુઓ આપ લે કરી હર્ષ પામ્યા.

પછી ધનશેઠ, સાર્થવાહ અને શ્રેણિક એ ત્રણે જળ જિન મંદિરે ગયા, ત્યાં જઇને તેમણે સૌ પાંખડીવાળાં તથા હજારો પાંખડીવાળાં એવાં જાત્રુ લોકનાં મુખીઓ કરીને શ્રી ભગવંતની પૂજા કરી; પછી નૃત્ય, ગાન; ગીત વિગેરેથી ભાવપુર્ણ કરી; વ્યવહારિઆને માંહોમાંહે બહુ પ્રીતિ થઇ; પછી વસ્તુ લઇને દેવ

* પાંચ ચણેલીભરનો એક ગ્રામ, સોળ માપનો એક કર્ષ, ચાર કર્ષ નો એક પગ, સોળ પગનો એક તોથો અને ચૈસ તોથોનો એક ભાર.

નહિ સાર્થવાદ, ધનસેકસંહન રાજ પાસે ગયો ને કહેવા લા-
ગ્યો.-“તે રાજન ! આપ પુણ્યવાન હો; આપને ધન્ય છે કે
આપની પાસે આવા વ્યવહારિઆ છે” એમો દેવપ્રભો છે. મને
આપના નગરમાં સાત ધાતુ, નવ નિધાન, અને ઘાટ મદારાનો
મળ્યાં છે. હવે આપે આ ધનવ્યવહારિઆને બીજા ક્રેયો ન મ-
ળવો. હું ધણા નગરમાં જાયો છું, પણ આવો વ્યવહારીઆ
મને ક્યાંય પણ દીઠો નથી.” પછી રાજાએ સાર્થવાદનું વસ્ત્રા-
લંકારવડે સન્માન કર્યું.

હવે દેવનંદિ સાર્થવાદ પાછો યાત્રે પર આ-યો, ને તેને
બહુ બ્રહ્મિપૂર્વક નમસ્કાર કર્યો અને ચંદ્રગુર (ધનસેક) તથા જ-
માધ (એણિક કુમાર) પ્રાપ્તે કહેવા લાગ્યા:-“તમારે અને ચિત્ત-
માંથી વિસારવો નહીં; અને રાત્રિ દિવસ યાદ કરજો. ઉત્તમ
પ્રોતિફ્થી વેલ્લોને હવેથી કથારામાં બાહ્યાવસ્થાથીજ રથા-
પાતે તેને હાથમાં પત્ર સદેશા વિગરે પાળીવડે વધારવી.”
એમ કહીને તે ચાલ્યો. તેવારે ધનસેક અને એણિક કહેવા લાગ્યા.-
“ માર્ગમાં તેમને કંઠધાળુ થાએ, ફરી પણ આપણે સમા-
ગમ થાએ. તમારા મનના મનોરથ પૂર્ણ કરે અને અવ-
સરે અમને સંબળાવે.” હવેથી તો ધનસેકને ઘર નવાં નવાં
પાત્રો તૃપ્ત ગાનાદિ કરવાને આપવા લાગ્યાં. યાચકો ધન મા-
ગવાને આપવા લાગ્યા. એમો અને મુર્ખ અને અભાગ્યવાન કે-
હેલા હતા, તેઓજ તેના પગપાળે લોકવા લાગ્યા એણિકે પા-
તાનું માપાળ એવું નામ રાખ્યું; એટલી પણ ધન માન્યે પૂર્ણ
થયો; મુનંદાનો પતિ એણિક નિત્ય ભગવંતને મંદિરે પુત્ર વિગરે
સાત દેવોમાં ધન વાવરવા લાગ્યો; તે જે જે કરિપાણું ખરીદ
તો, તેમાં તેને અનર્ગળ (ધણાજી) લાભ થવા લાગ્યો; અર્થાદિ
બહુ ખરીદા અને ધનસેકે કૈંસાસ સમાન પ્રાસાદ (મહેલ) ચણા-
વ્યા; અર્થશાળામાં અર્થ બાંધીને તેમની રક્ષા માટે ધણા વ્યાકરો
રાખ્યા; બીજા વ્યવહારિઆ પણ તેના કંઠે (દાસ) હોયતી.
તેમ તેની સેવા કરવા લાગ્યા; કારણ કે, જેની પાસે લક્ષ્મી હોય

નહિ સાર્યવાદ, ધનસેડસહિત રામ પાસે ગયો ને કહેવા લાગ્યો. - "હે રાજા ! આપે યુદ્ધવાન હો; આપને ધન્ય છે કે આપની પાસે આવા વ્યવહારિઆ છે." એમો દૈનંદર્ભો છે. મને આપના નગરમાં સાગ થાતુ, નર નિધાન, અને ચૈદ મદારનો મન્યાં છે. હવે આપે આ ધનવ્યવહારિઆને બીજા એવો ન મળવો. હું ધણા નગરમાં ભગ્યો છું, પણ આવો વ્યવહારીઓ મેં ક્યાંય પણ દીડો નથી." પછો રામએ સાર્યવાદનું વચ્ચાલંકારવડે સન્માન કર્યું.

હવે દેવનાદિ સાર્યવાદ પાછો થીડને ઘેર આગ્યો, ને તેને બહુ ભક્તિપૂર્વકે નમસ્કાર કર્યો અને ચંદુર (ધનસેડ) તથા જન્માક (મેણિક કુમાર) પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો. - "તમારે મને ચિત્તમાંથી વિસારવો નહીં; મને રાત્રિ દિવસ શાદ કરજો. ઉત્તમ પ્રીતિથી વેસડોને હૃદયથી ક્યારામાં બાટવાવસ્થાથીજ સ્થાપીને તેને હમેશાં પત્ર સંદેશા વિગેરે પાણીવડે વધારવી. " એમ કહીને તે ચાલ્યો. તેવારે ધનસેડ અને મેણિક કહેવા લાગ્યા. - " માર્ગમાં તેમને કંટવાળ થાએ. ફરી પણ આપણે સમાજમ થાએ. તમારા મનના મનોરથ પૂર્ણ કરે અને અવસરે અમને સંભળાવે. " હવેથી તો ધનસેડને ઘેર નવાં નવાં પાત્રો નૃત્ય ગાનાદિ કરવાને આવવા લાગ્યાં. શાયકો ધન માગવાને આવવા લાગ્યા. એમો અને મુર્ખ અને અભાગ્યવાન કેહેતા હતા, તેઓજ તેના પગતળે લોહવા લાગ્યા. મેણિકે પાતાનું એકાગ એકું નામ રાખ્યું; મેણી પણ ધન ધાન્યે પૂર્ણ થયો; મુનંદાનો પતિ મેણિક નિત્ય ભગવંતને મંદિરે પુજા વિગેરે સાત દેવોમાં ધન વાવરવા લાગ્યો; તે જે જે કરિપાણું ખરીદે તો, તેમાં તેને અનર્ગળ (ધણાળ) લાભ થવા લાગ્યો; અર્ધાદિ બહુ ખરીદા અને ધનસેડે કેડાસ સમાન પ્રાસાદ (મહેડ) ચણ્યા; અર્ધરાજામાં અર્ધ બાંધીને તેમની રક્ષા માટે ધણા ચાકરો રાખ્યા; બીજા વ્યવહારિઆ પણ તેના કંકર (દાસ) હોયતો. તેમ તેની સેવા કરવા લાગ્યા; કારણ કે, એની પાસે હરમી હોય

છે, તેની સર્વ લાક સેવા કરે છે. વળી આવ, ભેમ, આમળા ચાલ, બોલ, બોલશો નહીં એમ કહી કહીને દ્રવ્યવાન પુરવે આશાબદ્ધ અધિજ્ઞાની સાથે ક્રીડા કરે છે.

હવે બેળિકને મુનંદા સાથે બહુજ પ્રીતિ વધતી ગઈ, તે પણ પોતાના ભર્તારના મનને અનુસરતી ચાલતી; અનુક્રમે બે વર્ષ વિતી ગયાં અને મુનંદાને મર્ણ રહ્યો. જેમ જેમ મર્ણ વધતો ગયો, તેમ તેમ મુનંદાને બૂજ પડતી ગઈ. કોઈ કોઈ વાર તો બે વજ્ર કોળિયા આહાર લે. વળી કોઈ કોઈ વાર તો વમન (બકારી) પણ થાય; આમ તે અનુક્રમે દુર્બળ થઈ ગઈ. ચાલતાં ચાલતાં થાસ થકી જાય, તેથી તે પિતાને પત્ર પડીને કહેવા લાગી. — “હું ક્યાં મુખી છવીશ કે ક્યારે મરીશ ? તે જણાવું નથી. વળી વારંવાર પાણી માગે ને કહે કે, મને બહુ તૃષ્ણા લાગે છે.”

પિતાને આ પ્રમાણે દુઃખી જોઈને બેળિકે બીજે દિવસે પોતાની સાસુને પૂછ્યું. — “તમારી પુત્રી કેમ આમ દુર્બળ થઈ ગઈ છે ? એને પુછા કે, એને કાંઈ દોહડ (ડાહોળો) ઉત્પન્ન થયો છે ? એને જે દોહડ ઉત્પન્ન થયો હશે, તે પૂર્ણ કરવો પડશે; નહિં તો એનું જતન થશે.” તે ઉપરથી માતાએ મુનંદા પાસે જઈને કહ્યું. — “પુત્રી! દોહડું અંગ કેમ ફીળે થઈ ગયું છે ? તને કોઈ વિપવની વાંછા થઈ છે ?” પુત્રીએ કયું. — “દોહડની ઉત્પત્તિનું સ્વરૂપ બે તને કહીશ તો, તે કોઈના ચિત્તમાં માય તેમ નથી. મ્હારો દોહડ પુરવો કઠણ છે, તેથી અવરય મ્હારું મુઝ થશે. ” તેની માએ કયું. — “હિ પુત્રી ! એ તારે તારી માને તો અવરય કહેતું જોઈએ.” ત્યારે મુનંદા બોલી — “હું જાણે એમ જાણું છું કે, હું હસ્તિ ઉપર બેસી, રાજ રાજમાર્ગે દાન ફતી થકી જઉં, તે વખતે રાજા પણ પરિવાર સહિત જાણે મ્હારી આગળ ચાલે. હું જિનાલય (કેરાસર) ને વિષે જઈને બેઠક પુષ્પાધી દ્રવ્યપૂર્ણ કરું અને સ્તવનાદિએ ભાવપૂર્ણ કરું. હું એમ જાણું છું કે, રાજાનાં વાજિત્રા મ્હારી આગળ વાગે અને પાવો

નૃત્ય કરે. વળી હું પંચપદ્મિષ્ટિ મંત્ર લઘું, વળી બીજા પાસે મસ્તાક છત્ર ધરાવું, મનચાંછિત ટાન આપું, સાધર્મિકાને સો-જન જમાડી વસ્ત્રાદિ આપું, દેશમાં અમારિ પજાવું, શીળ પાણું અને વૈભવરિપાટી કરી ઘેર પાછી જાવું. વળી એમ ઇચ્છા થાય છે કે, સાધુઓને ધર્નાદિ ગુહ આહાર વહોરાવું. હે માતા ! આ સધળી વાત મેં ત્હારી આગળ કહી. અભયદાન સિવાય હવે મ્હારું છત્રી નથી.”

આ સધળી વાત પુત્રીની માતાએ સાંભળીને પછી પોતાના જમાડને કહી. શ્રીના મનોરથ જોઇને મેલિકે તો હર્ષ પામ્યો. “જેને આવો ઉત્તમ દોહદ ઉત્પન્ન થયો છે, તેના ગર્ભમાં અવરથ દોષ પુણ્યવાન છવચ આપ્યો હશે. કશું છે કે:-ધર્મ કાંઈના મનોરથ મદ્દા ભાવના યોગે થાય છે અને વળી જો તે પુરું થાય તો તો “સોનું” અને ગુગળ” જેવું થાય. પુરું જે છવે જે શુભાશુભ કર્મ કર્યું હોય, અથવા અવ્યાશું હોય; તેજ અવ્યાસને યોગે ફરી પગ તેજ અવ્યાસ છે.” પછી કુમારે કહ્યું:- “સો! તમારા રાજાની પુત્રી જે જન્મથીજ અંધ હતી, તે હજી છવે છે કે નહીં ?” એકે કહ્યું:- “હજી મુખી તે જાતિઅંધ છે, ને છવે છે. બાહ્યાવરધામીજ તેજી રીત્તા લેવાની ઇચ્છાવાળી હતી, તેથી તે પ્રયત્ન તપ કરે છે; તેનાં વિસ્તારવાળાં લોચન (આંખો) દખીને લોકો જાહે છે કે, એ દખની છે અને તેને શુ-લોચના કહે છે. રાજાને તે જાતિ વક્ત્રવ છે, તેથી જો કોઈ તે-જીને આંખી કહે છે તો તેને તે ઉચ્ચિસ્ટા કરે છે. ” રાજાની પુત્રી અંધ છે, એવું જાણવાથી મેલિકે કહ્યું કે:- “આપનો પુત્રી-નો દોહદ દુઃખે કરીને પુરું થાય તેવો છતાં પણ તે પુરું કરવા-નો ખરેખરો ઉપાય છે. એટલીજ પુછવું:- “સો ઉપાય છે!” મે-લિકે કહ્યું:- “આ રત્ન લઇને રાજા પાસે જઈને આમ કરવું કે, આ રત્નને પાછીમાં બોળીને તેજીની (પુત્રીની) આંખે તે પા-છી છારવું; તેમ કરવાથી તેના મનોહર નેત્ર ધસે. એમ થવાથી રાજા તુષ્ઠમાન થઈ વચન માગતાવું કહે; ત્યારે તમે તમારી પુ-ત્રીનો દોહદ પુરવાવું માગજો.

પછી પતંગેડ રત્ન ત્રાને રાજ પામે મરો; એટલે રાજ્યને
 તેને અમાન રીતું અને પદ્મપદ્મ પ્રતિમા કૃષિ થઈ. પછી એ
 આંતે કદુ:--આપની પામે કદેરા ચોગ નથી. તેપણ કદુ જ
 કે. આપની પુત્રીને અર્ધી આગરો. રાજ્યને પુત્રીને આગરોએટલે
 પતંગેડ રત્નનું પાલી છાંટીને તેને રેખની કરી. (કુમારીકામિ
 રિતમે તારા એવા) તેથી રાજ્યને પતંગેડને અર્ધ રાજ્ય આપવા
 માંડુ; ત્યારે એટલે કદુ:--રાજ્યને અને શું કરીશું પણ તે કદા-
 મિત્ર મુદાનો પુત્રીને કાદુ: કૃષિ થયો છે તેને પૂર્ણ કરો. ૭
 પછી રાજ પાતાની પુત્રીને તથા મુનંદાને કૃષિ કૃષિ બેમારી
 પાને આનત્ર માટે. નવ થાય છે, છત્ર થાય છે વિજાઈ છે
 અને રાજિયતા તાર થઈ રૂપા છે; એવો રીતે રાજ્ય રત્ને મા-
 દવા થાય. મુનંદાને સર્વ જિતમરિદિમાં પુત્ર કરી; પછી
 પાતાને વેર આપી કાપુલાને આગરો તેમને પ્રામુક એવા અમ
 પાતથી પ્રતિગ્રામ્યા અને સમય રેગમાં અમારિપદ્મ થમાયો.
 પછી નામને અને પતંગેડને તથા મુત્રાયતા અને મુનંદાને
 માત્ર પ્રતિ થઈ. તાજ્યને પત્ર વેર મુનંદા કદાઈ કૃષિ, અને
 અમરમાં તરિયતોનું અમાર્યાં. આગ્રા મેજિકે પાતાની મ્ત્રી
 મુનંદાને કદુ કે--આપણા પુત્ર થને તેનું નામ અમરપ્રમાર
 પાડીશું. કાનુ કે. નને અમાની પ્રવર્તન પ્રમુખ કાદા થયો. હવે."

હવે પછે રેખનકિ આર્થવાદ પુષ્પિ કૃષિ કુન્નો કુન્નો
 પુષ્પક દ્રવ્ય મેગરિત રાજકૃદિ નમનીને મરો; ત્યાં પ્રમત્રાણ
 ગાળના નવાઈ પુત્રા પદ્મપદ્મ વિગેઈ કમ્પા, તેથી તે રાજ્ય વિ-
 નીત એવા મેજિક કુમારને અમાની અમાની પ્રિયા પામે ક-
 દેરા થાય. આપમાન કૃષિ તેથી તે પુત્ર ગાળ ત્વરે
 થયો એવા છે. તેનું શું થઈ હશે? અને તેના વિતા મરિતિ રિ-
 વમ વિગે આપની નથી; કૃષિ મુષિ થાય પણ તેવા નથી;
 આપની તેવા વિગેઈ થઈ ત્યાંથી મુખ મરુઈ; કૃષિ પણ અમ-
 વિતામુ આપને કૃષિ છે; તે છત્રે છે કે નહીં? તે પણ કૃષિ
 અમરે નથી; થયો તે કામ થાને કવલેઈ એવા હશે; થયાંમાં

પણ તેને ઘેર ઘેર બિજા માગરી પડતો હતો; જૂખ અને તુપા થી પીડાતો હતો; ચોમાસામાં સ્થાનક ન હોવાને લીધે તેના મસ્તક ઉપર વર્ષા પડતો હતો; શિયાળામાં તાક અને ઉનાળામાં તાપ વિગેરે દુઃખ તેને સહન કરવું પડતું હતું.” આતું આતું સંભારીને તે પ્રસેનછાન રાજ્ય દુઃખી થવા લાગ્યો.

એકદા વગી તેને વિચાર થયો કે, “પુત્ર કેનો ? પિતા કેનો ? માતા કેનો ? અને સ્ત્રી પણ કેનો ? એ સર્વે સ્વપ્રજાગ સરખું દેખાય છે, આ સર્વે છવો અનંતા ભવમાં સર્વના સંબંધીઓ થઈ ગયા છે, ધાય છે અને થયો.” આમ વિચારી તે પાતાના ચિત્તને સ્થિર કરીને બેઠો છે, તેવામાં પેટો દેવનાદિ સાર્થવાદ આવીને કહેવા લાગ્યો “હે દેવા આપને તો સૌ પુત્ર છે અહિં નવાઈ કેમ દેખાય છે ?” ત્યારે રાજ્યએ મેલિક ગયાતું સ્વરૂપ કહી બતાવ્યું. તે ઉપરથી સાર્થવાદ કહેવા લાગ્યો. “હે રાજા ! મેં આપના કુમાર જેવો બેભાન નગરને વિષે ધનસીડને ઘેર મહા-જુદિમાન લેયો છે; તેને મેં કવું કે, “તમને મેં રાજવૃદ્ધ નગરે લેવા હતા.” ત્યારે તેણે કવું કે, “રાજવૃદ્ધ મ્હારા દુરમનને પણ ન હો.”

સાર્થવાદનું આ કહેવું સાંભળીને તો વગી પ્રસેનછાન રાજાને મહારાષ્ટ્ર પ્રગા થયું, તેથી તે કહેવા લાગ્યો. “આ સાર્થ છે કે, તે પુત્ર પાતાની સ્થિતિ એકવાર પણ મને બજારી નહીં, તેથી હવે એની સ્થિતિ બીજા પુત્રો આગળ કહેવી નહીં.” એમ મનમાં ગુપ્ત વિચાર રાખીને તેણે સાર્થવાદને કહ્યું. “તમે કેમ અસાધ્ય બોલો છો ? તે પુત્ર તો આજમુ, અજમ અને મૂર્ખ હતો. તે અહિંથી નિકળી રહીને મૃત્યુ પામ્યો હતો. એમ જે પાતાની કપ્પાએ પરથી જતો રહે, તે મૃત્યુજ પામે. રાંકની પેઠે ઘેર ઘેર ફરતો એવો તે મૃત્યુજ પામશે. કંઈ પ્રગા થકેને કાંઈ બતાવતું નથી, પણ તેને કાંઈ જુદિ આપે છે કે, જેને આપારે હોત રાંકની પેઠે રહે છે. વિરતો જે પ્રગા. તે કાંઈ પ્રગા થકેને નમાચાવે મારતો નથી, પણ તે તો તેને જુદિ આપે છે કે, જે જુદિની મદાવધો તે પ્રાણી

રંકની પેડે રહે છે. વળી જે માણસ થાપજી ઓગવે છે તથા બીજાને કહે છે તેમની પેડે એવો ત્રીજો તું જે અસત્ય બોલતો હોય તો?" ત્યારે કેવળકિ સાથેવાહે રાજાને એકાંતમાં બોલાવીને કહ્યું. "જો ત્યાં શ્રેણિક કુમાર ન હોય અને જો હું અસત્ય બોલજી કરનો હોઉં, તો મને થાપજી ઓગવવાનું, વિધિસંપાત કર્યાનું, કન્યાવિકલનું, કુટુંબોલમાપનું અને વળી સ્ત્રી હત્યા, ગૌહત્યા અને બાળવત્યા તેમજ મુનિદ્વંદવાનું પાપ ભારો. મેં બેત્રાતલ નગરમાં ધનસેડની દુકાને તે રાજહંસ જેવા કુમારને બેડેડો લેવો છે, તે સેડ કુમારની આજ્ઞાને કેવળાની આજ્ઞાની પેડે સર્વ કાર્યમાં પાળે છે. તેજ કુમારના સ્નેહના વચને કરીને હું ધનસેડને ધર ગયો અને તેજમનુરી સીધી; જેલો મ્હારે ઘર મુવર્જની તો કોઠિ થઈ ગઈ છે! વળી હું એમ પણ જાણું છું કે, તે કુમાર ધનસેડની પુત્રી વેરે પરણ્યો છે."

હવે તે નાયક (સાર્થવાદ)ની આપેડી આ ખમરથી પ્રસેનછી રાજા હર્ષ પામ્યો અને પુત્રને તેડાવવાને ઉત્સાહવાન થયો, અને તેજુ વિચાર્યું કે, "એ તે જરૂર ત્યાંજ હશે તો, હું મ્હારા કોણ વિચારજી સેવકને એક સમસ્યા સહિત ત્યાં મોકલીશ અને જો તે મ્હારો પુત્ર હશે તો તે મારો સમસ્યા સાંભળીને તુરંત અહિં આવશે."

પછી તેજે એક પોતાના દુસિયાર સેવકને તેની પાસે મોકલ્યો. તે સંવકે બેત્રાતલ નગરમાં ધનસેડને ઘર જઈને ગોપાળ કુમારના હાથમાં સમસ્યા આપી. તે તેજે વાંચી. તે આ પ્રમાણે:- પકવાન ભરતે મુખ બાંધી સીધેલા એવા કંડીઆમાંથી પણ ખાકું અને ભાકુંએને ખવરાવ્યું; વળી મુખ બાંધેલા પાણીના પડામાંથી પણ પાણી પીકું અને ભાકુંએને પાણું; વળી કુનરાઓએ અભાગેસ એવાં બીરનાં બાજન તેમને ફેંકતાં ફેંકતાં પાને પણ ત્યાં તે બીરનું બોજન કર્યું. આ પ્રમાણે જેની દહીકા છે તેને કેમ છે? તે બેત્રાતલપુરમાં ધનસેડની પુત્રીને પરણીને ધરજમાઈ થઈને રહ્યા, છે? તેજે પોતાના માતા, પિતા, ભાઈને ત્રણ દીવા છે તે કેમ છે? તે બેત્રાતલપુરમાં ધનસેડની પુત્રીને પરણીને ધરજમાઈ થઈને રહ્યા છે? જેનાં માન પિતા દમનું દુખી થઈને રહેલાં છે; તે માણસ રંકની પેડે કેમ રહે રહે છે?"

પ્રસેનજીત રાજાએ યેલ્લિક કુમારને લખેલી સમસ્યા:—

કર કહેતાં કેપે ચડિયો, ધર ધર જમાય થાય ॥

તેવા હરવાળી કે કહે, કરજી બલો બિહુ' માંય ॥૧૧

કુતરા જેવો કહેવાથી કેપે ચડયો, અને ધરજમાય થકને રહ્યો; એ હરિયાળી મનમાં વિચારીને કહેા કે, એ બેમાં કયું કૃત્ય સાચું કયું ? (૧)

આ પ્રકારની સમસ્યા વાંચી તેનો અર્થ બહોને ગોપાળ (બેલ્લિક) ની આંખોમાંથી વારંવાર આંશુ પડવા લાગ્યાં. તેણે વિચાર્યું કે:—

મારજી તાડજી જે કરે, જેવા તેવા લટુનિ ॥

અમ સરીખા બેટડા, તે બોલે ન રહતિ ॥૧૨

જેવા તેવા ફીકરાઓ તો તિમનામાં ક્ષી સજિ ન હોય તેથી) મારજી તાડન પણ સહન કરે, પરંતુ બદાશ જેવા પુત્રો તો એક વચન પણ નહિં સહન કરતાં ત્યાં રહે નહીં. (૨)

અમિય રસાયજી અગાલી, માય તાય ચુર રીશ ॥

જે નવિ માને ખાપડા, તે રળિયા સવિ રીશ ॥૧૩

અમૃતરસથી પણ અધિક એવી જે માતા, પિતા કે ગુરૂની વાળીરૂપ શિખામજી, તેને જે બાબતોન જનો નથી માનતા, તે નિરંતર સર્વ દિશાઓમાં રઝળવા ફરે છે. (૩)

એમ ચિંતવોને તેણે (બેલ્લિકે) લેખ લખીને તેજ અદ્વયર (સેવક) સાથે મોકલાવ્યા. તે પત્ર પ્રસેનજીત રાજાએ વાંચ્યો. તેમાં બેલ્લિકે આ પ્રમાણે લખ્યું હતું.

અમ ઉપહરા બોલડા, લલસે રાયકુમાર ॥

હું છુગ્ગુ ભલ્લિઓ વાલ્લિઓ, તેહ વવજી ફળ સાર ॥૧૪

મને આપે જે ઠપકાનાં વચન લખ્યાં. તે જો બીજા રાજા-કુમારો બાલ્યે તો.....

જિલ્લે અવસરે લેક્યો, સ્વામિનજી પસાઉ ॥

તિલ્લે નીચ ઉતારજો; કિમ સેતીજે રાઉ ॥૧૫

જે અવસરે સ્વામિનો પ્રસાદ બોલ્યો, તેજ વખતે પ્રસાદ-
ને બદલે ઉક્તો કપડો મળે તો તે રાખને કેમ સેવાય? (૫)

ધર જમાધ ધર મુલુહ, તે કુલુ હુશ ધરતિ ॥

પલુ અપમાન્યા છોરડા, ન રહે દુર ફરતિ ॥૬॥

ધરના કુનરાની પેડે ધરજમાધ થકને રહેવાને કેને હોંરા
થતી હશે? પરંતુ જ્યારે પિતા તરફથી પુત્રને અપમાન થાય,
ત્યારે વેગળો ન રહે તો શું કરે? (૬)

આ પ્રમાણે લેખ વાંચી તેનો અર્થ મનમાં વિચારીને ફ-
રીથી પ્રસેનજીત રાખએ લેખ લખીને મોકલ્યો. એણે કે તે લે-
ખ છાનો વાંચ્યો, તેમાં આ પ્રમાણે લખ્યું હતું.

જે મેં સલામાંદી બોલીઓ, તે અપમાન કે માન ॥

સો જિ સંભારિ વિચાર કરી, તો આરોગો ધાન ॥૭॥

જે મેં તને સલામાં બોલાવ્યો હતો, તે માન હીધું કે,
અપમાન? હે પુત્ર! તું આ વાતનો વિચાર કરીને પછી અમ જ-
મજો, (૭)

મોર ભણે અમહ પીંછડાં, મેં મહેલિસાં વણેદિ ॥

આજય અમાસઉ નેહ વિચુ, તે સિરિસાય વહેઈ ॥૮॥

જેમનાં પીંછાં વનમાં રહેલાં છે, તેવાં મોર જેમ આકાશ-
ની પેડે ખાલી દેખાય છે, તેમ પીંછાં રૂપ તદ્વારા વિના આ રા-
જશૃદ્ધિ પણ આકાશમય દેખું છું. (૮)

પિતાનો આવો લેખ વાંચીને એણે તેને અમૃતની પેડે
પરિજુમાવ્યો, વળી એણે એવો લેખ લખી મોકલ્યો કે:—

ભતે એકજ પીંછડે, મોર દોહિયો કાંઈ ॥

તેહ નવાલું પીંછડાં, ભરી પુરિ રહિઆથ ॥૯॥

એક પીંછું જવાથી જેમ મોર ખરાબ દેખાતો નથી, તેમ
એક પીંછારૂપ મહારા વિના નવાલું પુરોવાળા તમે ખરાબ
દેખાતા નથી. અર્થાત્ હું નવાલું લાધ્યોને રાજશૃદ્ધિ નગરીમાં
મુકીને આવ્યો છું. (૯)

પ્રસેનજીત રાજાએ આ લેખ વાંચી ફરી બીજી લેખ મા-
કર્યો કે,—

બેડી કેરાં પાટીઆં, બાંધ્યા બહુઅ ગુણેહિં ॥

પડાલુ છાંડે રહલુ, તુ તારીએ કેલુ ॥૧૦॥

જેમ પદ્માવતીનાં પાટીયાં પાણીમાં તરતી વખતે બાંધ્યાં થકાં
બહુ ગુણ કરે છે, પણ તે છાંડીને જતાં રહે તો માણસ શી રીતે
તરી શકે? અથાત્ પદ્માવતીનાં પાટીયાં સમાન તું અમને છાંડીને
ચાલ્યો ગયો, તેથી અમે શી રીતે તરી શકીએ? (૧૦)

કટપટનતું પાનડું, ઉડિયું વાય વસેલુ ॥

તો નિહાં સોળી છાંદડી જે સીવળા તે રીળ ॥૧૧॥

જેમ કટપટનતું પાનડું વાયરેથી ઉડીને બીજે દેશલે પડ્યું,
તો ત્યાં પણ તે રીતગતે રીતગત હોય છે, તેમ તું પણ જ્યાં
જાય છે ત્યાં મુખ પામે છે. (૧૧)

આ લેખ વાંચી વળી એણિકે લખ્યું કે, “હું જ્યાં મુખી
અહિં હયાત છું, ત્યાં મુખી આપે નિરંતર પત્ર લખ્યા કરવો.”
આ પ્રમાણે એણિકે ઉપરે પાતાના પિતા પ્રસેનજીત રાજા ઉપ-
ર લખ્યું.

પછી એણિકે કુમારે પાતાના નવાલું લાકડાંને માટે આ-
ભુપણ તથા પાતાની માતા અને બહેનો સારું મુખર્જી તથા ર-
ત્નાદિકના સુંગાર ધરાવ્યા; તથા પિતા અને લાકડાંને માટે ઉ-
ત્તમ જાતિના ધોડાઓ લીધા. આ સર્વે બેઠ એવો જે ભેટા તેને
નાણાંકિત કરીને એણિકે મુખ રીતે પિતાને મોકલાવી. પિતાએ
દ્રવ્ય પામીને પુત્રને પેઢી બાંધા (વાજિંત્ર) મોકલાવી, અને પત્ર
લખીને જણાવ્યું કે,—“તે જે વનને ત્રિપે શિશુકુમારોનેા નિવ-
હાર ન કર્યો તે ધણું બેઠ અને કુળને યોગ્યા મળે એવું કર્યું
છે; પણ તે અહિંથી જતાં તે પશ્ચિમ ઉત્તર દેશન કર્યું, તે વખતે
ત્યાંના લોકો લોકો ત્હારા ઉપર કેાપાયમાન થયા છે.”

પિતાનાં આવાં વચનો વાંચીને તેણે ધીમે ધીમે ગાડા તથા
સૈનિકોને નગર બહાર આણ્યા અને પાતાની ગ્રીને કહ્યું કે:—

“હું પિતાની પાસે જઈ છું.” ત્યારે મુનંદાએ કહ્યું. “હું પણ આપની સાથે આવીશ, આપના પિતા ક્ષણમાત્ર પણ રહી શકીશ નહીં.” પણ એણે તે જાણતે “પ્રદારથી તને સાથે ઉપ જવાશે નહીં” એવું કહ્યું. તે ઉપરથી મુનંદાએ તેને “ગુરુનું શું નામ પાડવું?” તે પુછ્યું. ત્યારે તેણે કહ્યું:—“ત્યારે શાહ: મળે હોતો, તેને અનુસારે અબય એવું નામ પાડવું.” વળી મુનંદાએ પુછ્યું. “ત્યારે એ પુત્ર ત્યારે નવેક વર્ષનો સમજાશે થઈ ને તેના પિતાનું નામ કામ વિશેરે મને પુછે, ત્યારે પ્રદારે શું કહેવું?” આ ઉપરથી એણે કુમારે ચિત્રશાળાના ભાર્યકિઆ (પાદકા) ઉપર ખડોથી અક્ષર લખ્યા. “રાજમદ મામ, મોપાળ નામ અને ધવજાડે મર ” આ પ્રમાણે લખ્યું.

એકદા તે જાનોમાનો બહાર જઈને પાતે પૂર્વે આગળ મોઢસેલી સેનાની ભેગા થઈ ગયો; સૈન્ય આગળ ચાલ્યું; કુમારે ભિલ્લની રાજધાની પાસે આવીને ભંભા વગાડી, તે સાંભળી ભિલ્લરાજ તેવાર થઈને ભિલ્લસેના સહિત આવ્યો. તેણે સિંઘો વગાડી એડસે ભિલ્લો કિલકિલાદ રાજક કરતા પાળી ઉપર ભેગા થઈ ગયા અને કોપથી લાસથાળ આંખો કરી બોલવા લાગ્યા કે, “શત્રુઓને હજો, હજો.” એણે કુમારે અંગરક્ષક રતનનું સ્મરણ કર્યું એડસે ભિલ્લ સોડોએ દેહેલાં મળ્યા એણે ઉપર નિષ્ફળ જવા લાગ્યાં. એડસે તેઓએ આવીને એણેકને નમસ્કાર કર્યો, નાસના એવા ભિલ્લ સેનાપતિને એણે કુમારે રમુક્ષત્રને વિષે બાંધી લીધો અને તેને બંધનયુગ્મ વિપમ સ્થાનક પ્રત્યે લઈ ગયો. કહ્યું છે કે-લક્ષ્મી કાંઈ કુળક્રમથી ચાકી આવતી નથી, દરતાવેજને વિષે પણ તેને લખી આપી નથી; પણ તેતા ખડગની સહાયથી વિજય મેળવીને ભોગવવાની છે. કારણ કે, વસુધરા જે પૃથ્વી, તે વીર પુરુષોથીજ ભોગવવા યોગ્ય છે. વળી હરિજોએ સિંહને નથી કર્યો રાજ્યાભિષેક કે નથી કર્યો સંસ્કાર, પણ તે સિંહે જે મુદ્રેંદ્રતા (પ્રમ ઉપર સ્વામીપણ) મેળવ્યું છે, તે પાતાના પરાક્રમને લીધેજ.

પછી એણેકે ભિલ્લપતિને કહ્યું ॥ ૩ ॥ જે ભિલ્લ આગળ થા અને

રાજમહિનો માર્ગ ગયાય. વળી જે યાદ આપે તે પણ મને ઈતરાગ,
નદિનો મુદરે દ્વારે મનુષ્ય નામીગ." તે ઉપરથી બિહારે આગળ
પડને રાજમહિનો માર્ગ જતાવ્યો. અનુક્રમે મર્ચ યાદ પણ ઉપરથી
સયા લાખ બિહારે લોકોને ચંચિરારેગુખ પુષ્કળ અથ ગદિત જઈને
આવપિવાને આત્મ જાણિયે પછે લાખ્યો. મેલિકને આખ્યો
જાણીને સર્વે જાણ્યાંજ પણ આવીને તેને વિનય ગદિત વંદન
કર્યું. પિતાએ અને પુત્રાએ મળીને મેલિકને રાજ્ય સંભાળ્યું. પ્રસે-
નજી રાજ્યએ તપ અગિયાર ક્યો. પરાજય પામ્યાં (દારી મર્ચ-
લો) તે બિહારે પણ લખખમાન થઈ નાપસ પડને કોઠીમાં પ્રવેશ
કરીને ઉત્તમાર્થ આગ્રહીકાર કરવા લાગ્યો, એટલે તેના પુત્રને બાસા-
પીને તેને પાતાના રોચ કરી તેના દરા મેલિકે તેને સંભાળ્યો, પ-
છી મેલિકે પાતાના સર્વ જાણ્યાંને તેમજ આખ્યો અને જે જે મેલિકે
પાતાના પિતાની આજ્ઞા નહોતી પાળતા, તેમને પાતાના પગ
પાસે આજ્ઞાને તેજે નમાવ્યા." ॥

પછી મેલિકે બીજે દિવસે પરિક્ષા કરી કરીને ચારસીને નવા-
જુ પ્રધાન નિખ્યા. તેમનામાંથી એકને સર્વોત્તમ પદ આપવાનો
વિચાર ક્યો, કારણ કે, સારા મંત્રિ વિના રાજ્યનંદ નભે નહીં.
જે જે મંત્રીઓને મંત્ર અધિકાર આપ્યો છે, તે તે સર્વે ઉદ્ધત છે,
કર્મીજી છે, મારે જ્યાં મુખી અને એવો બેષ, નિરહંકાર, વિનયી,
ધર્મી અને વિશુદ્ધમનિ પાળો પ્રધાન ન મળે, ત્યાં મુખી જુ પ્ર-
ધાનજ દહીશ. રાજ નહીં. વિશિષ્ટમંત્રી વિના રાજપતંત્ર સિધર
રહે નહીં. કયુ છે કે-ઉત્તમ કૃષ્ણમાં જન્મેસો, શીંગમુલે અસંકુત,
સત્ય બોલનારો, ધર્મમાં પ્રીતિપાળો, રૂપનાન અને મુખસમ એ-
વો પ્રધાન હુમેશાં રાજ્યએ કરવો. આચારમાં વૃદ્ધ કરનારો, મેર-
વાન, સર્વ રાનની પરીક્ષાપાળો, શુદ્ધ અને અન્યસિયારી એવો
બંદારી કરવો એટલે, તેમજ બીજાના મનની ઈંગત જે થિજાઓ
તથા આકારને જાનનારો, તત્વના જ્ઞાનવાળો, પ્રિયવચન બોલના-
રો, જોને પ્રિય અને એકજવાર કહેજુ હોય તે મહજ કરી લે-
વામાં ધોળો આવો મંત્રીયર પ્રસન્નાપાત્ર છે." ॥

આવો વિચાર કરીને એણિકે એક મુકામ ગયેલા કુવામાં પાતાની વીંટી ફેંકીને કહ્યું, “જે પુરૂષ આ કુવાના કાંડા ઉપર રહીને પાતાની જીવિની સહાયથી આ વીંટીને મદુજ કરીને પહેરે તેને હું અહીં રાખ્ય અને મુખમંત્રિની મુદ્રિકા (પદ્મી) આપીશ.” આમ કહીને કુવા ઉપર પાતાના સેવકોને બેસાડીને તેમને કહી ગયો કે, “જે માણસ કાંડા ઉપર રહીને એ વીંટીને કાઢીને પહેરે તેને મદારી પાસે જાહેર કરવો. (તેડી લાવવો) કોઈ મંત્રી પ્રમુખ પણ એમ કરી શકે તો તે પણ મને કહેવું.” સર્વ મંત્રીઓ કુવા ઉપર રહ્યા થકા મુદ્રા જોઈ જોઈને ખેડ પામ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે “રામજી આપણને કદ દેવાને અર્થે આ એક કોહેડા માંડ્યો છે.” પછી ગામના લોકો પણ આવ્યા, તેઓએ પણ વીંટી પહેરવા માટે વૃથા મેહેનત કરી.

હવે એણિક કુમાર મુનંદાને મુકીને અહિં આવ્યો, ત્યાં પાછળ તેણીને પુત્ર અવતર્યો, તેનું અક્ષયકુમાર એવું નામ પાડ્યું. તે મોટો થયો ત્યારે તેને નિશાળે મુક્યો, અનુક્રમે તે પંડિત પાસે બહુ શાસ્ત્ર શિખ્યો. એક વખત નિશાળમાં નિશાળીઓ વચ્ચે તકરાર થતાં કોઈએ તેને કહ્યું, “તું તો ન બાપો (બાપ વગરનો) છે.” તે ઉપરથી ઘેર આવીને અક્ષયે વીસે મોટે માતાને પાતાના પિતાનું સ્વરૂપ પૂછ્યું; ત્યારે માતાએ કહ્યું, “હું કંઈ જાણતી નથી. અહિં આવી મને પરણીને તું મદારા ગર્ભમાં આવ્યા પછી એાચિંતા વિરેશ ગયા છે.” એ સાંભળીને અક્ષયકુમારે પૂછ્યું, “જ્યારે એ ગયા, ત્યારે તને કંઈ કહી ગયા છે? કંઈ બતાવો ગયા છે? કે, તને કંઈ અક્ષર પ્રમુખ લખી આપી ગયા છે? માતાએ ઉત્તર આપ્યો કે, “ગયા ત્યારે આ ચિત્રશાળાના ભારવટિયા ઉપર અક્ષરો લખી ગયા છે,” તે ઉપરથી એ અક્ષરો કુમારે જઈને વાંચ્યા. પિતાના સ્વરૂપથી તે જાણીતો થયો અને દર્શન મને માતા પાસે આવી કહેવા લાગ્યો, “ત્રિ મારા પિતાનું સ્વરૂપ જાણ્યું છે, જ્યાં તે છે ત્યાં હું જઈશું.” માતાએ પણ સાથે આવવાનું કહ્યું. તે ઉપરથી વૃદ્ધમાતામહ

(સારી) તમા પિતામહ (દાદા) ના રથ હેઠળે તે પાતાની માતાની સાથે રાજગદ્દિ મળીપે ચાલી. કેટલીક જમિ ઉછેરન કરીને રાજગદ્દિના ઉવાનમાં આવીને પાતાની માતાને ત્યાં મુકીને તે પેલા કુવા પાસે આવ્યો.

ત્યાં લોકોએ તેને કહ્યું. “કુવા ઉપર દેખા રહ્યાને લેખિની અંદર રહેલી મુદ્રાનું મહત્ત્વ કરે. તેને રાજા અર્થે રાજ્ય અને પ્રધાનની પદ્વી આપવાનો છે.” એ સંભળીને અબયકુમારે કહ્યું. “લેખિની શક્તિ દેવા તે અજમાવી દેવો અને મુદ્રિકા પહેરે; પાછળથી વળી કહેશે. કે એમ તો અમે પણ કરી.” ત્યારે રાજા લોકોએ કહ્યું. “તુજ પેદેશ.” તે ઉપરથી અબયકુમારે લીધું છાત્ર લાવીને તે મુદ્રિકા ઉપર નાંખ્યું, અને તેની ઉપર પછી અર્પણ ફેંક્યો. એમ કરીને પેલું છાત્ર ચાર પદિમાં મુકી નાંખ્યું. જેમાં મુદ્રિકા પણ ધારી ગઈ પછી પાસેના કુવામાંથી નીકળી આ કુવામાં પાણી આપ્યું. તે પાણીથી કુવો ઠંડા મુકી ભરણ મળે; અરે છેલ્લું (મુકાઈ ગમેલું છાત્ર) ઉપર તરી આવ્યું, તેમાં મુદ્રિકા હતી તે કાઢીને તેણે પહેરી. આ વાત મંત્રિક રાજાએ જાણી ત્યારે તે બહુ દર્શ પામ્યો અને ત્યાં આવ્યો; એવા આજીવિમાન કુમારને કેળીને પ્રમાણ પામ્યો. તેને પુછ્યું. “તું ક્યાંથી આવ્યો ?” ત્યારે તેણે કહ્યું. “હું બેલાન નગરમાં આવ્યું છું.” “તું કેનો પુત્ર છે?” “હું પ્રથપાળ (રાજા ના) પુત્ર છું.” રાજાએ પુછ્યું. “તે નગરને વિષે મનમંત્રની પુત્રી વિષે તું કંઈ જાણે છે?” ત્યારે કુમારે કહ્યું. “તેજીને એક પુત્ર થયો છે, તેનું અબયકુમાર એવું નામ રાખ્યું છે.” “તે કેટલા વર્ષનો હશે?” “ઉંમરે અઢાર લેવડેજ અને રૂપમાં પણ અઢાર તુલ્ય છે.” ત્યારે તેના આવો પરિચય ક્યાંથી?” અઢારે અને તેને બહુ મેત્રી થઈ છે તેથી તેના વિના હું કશું પણ રહી શકતો નથી.” “ત્યારે તું તેને મુકી અહિં કેમ આવ્યો ?” “હું તેની સાથેજ અહિં આવ્યો છું.” “ત્યારે તે ક્યાં છે?” “તે અને તેની માતા આ પાસેનાજ ઉવાનમાં છે.” આ ઉપરથી

રાજા તેને આગળ કરીને પાછળ પાછળ ચાલ્યો. ત્યારે લોકો કહેવા લાગ્યા. — “હાનો છતાં પણ એ રાજાને લગ્ન જાય છે.”

હવે રાજા ત્યાં જઈને પ્રિયાને હર્ષ સહિત બોલ્યો; સેતીને કહ્યું. — “હે પ્રિયે! આપણે પુત્ર ક્યાં છે?” ત્યારે તેણીએ કહ્યું. — “આ રહ્યો આ પુત્ર!” એમ કહીને તેને બતાવ્યો. એટલે રાજાએ કહ્યું. — “હું પુત્ર ! તું આત્યાર મુશી આવું જુઠું કેમ બોલ્યો?” અભયે કહ્યું. — “હું તો સદા માતાના હાથમાં વસુ છું તેથી એવું બોલ્યો.” પછી રાજાએ તેને ખોળામાં બેસાડ્યો; પછી નગરમાંથી પટ્ટદુરિત ગંગાથી તેના ઉપર શ્રી તથા પુત્રને બેસાડીને મહોત્સવ પુર્વક તેમને નગરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો અને પાતાના આવાસ પ્રત્યે લઈ ગયો. પછી રાજાએ સર્વ જુગિનિધાન એવા પાતાના પુત્ર અભયકુમારને મુખ્ય મંત્રીની પદ્વી આપી. પછી તેણે તેની જુગિને ધોને બહુ દેશ ઉપર વિજય મેળવ્યો.

એકદા દેવ, સાધુ અને સાધ્વીઓએ યુક્ત એવા શ્રી મહાવીર પ્રજાના સમવસરજીમાં એક શાંત, કૃશ અંગવાળા અને ઇન્દ્રિયો ઉપર નિમજ્જવાળા એવા મહારવિને જોઈને અભયકુમારે પ્રશ્ન કર્યો કે, “હે પ્રજા! આ સાક્ષાત્ દેખાય છે તે કોણ સાધુ છે?” વીર પ્રજાએ કયું. — “પુર્વ દિશામાં વીરમય નામનું સ્વર્ગ સમાન નગર છે, તેમાં ઉદાયન નામનો રાજા હતો; તે પ્રજાને ન્યાય માર્ગે પાળતો હતો. એકદા અમે ત્યાં વિહાર કરતા કરતા સમય સર્પા, એટલે, દેવોએ સમવસરજી રચ્યું; ત્યાં એ નગરનો રાજા અમારો ઉપદેશ સાંભળવાને આવ્યો. કહ્યું છે કે, — “જેઓને શાન્તિ ધર્મ અને દર્શન રહેલું છે, તેઓનું મંદિર લક્ષ્મી કંદિ પણ ત્યજી દેતી નથી. અર્થાત્ લક્ષ્મી ત્યાં સદા વાસ કરે છે. હે વિન્યાશિનિ! ધર્મના પ્રસાદથી મનુષ્ય ઉત્તરોત્તર મુખ પામે છે; પણ જે મોહાંધ્ર પ્રાણી કદાપિ ધર્મને સંભારતો નથી, તે કૃત્રિમ જાનુવો. ધર્મ સાંભળીએ અથવા દ્રષ્ટિએ દેખીએ, કરીએ અથવા કરાવીએ અથવા અનુમોદીએ તો હે રાજેન્દ્ર! તે સાત કુળ મુશી ખવિત્ર કરે છે. પડિત પુરુષે એક ધર્મ સદા આચર્યો; કાર-

છુટે, તે પરમ બાંધવસમાન છે, અને હમેશાં લક્ષ્મીગુપ્તા વાંછિત સિધ્ધિઓ આપે છે. વળી સંસારમાં સર્વ ઠેકાણે દુઃખજ છે. તે ઉપર કશું છે કે:-માણસને સ્ત્રીની કૃષ્ણિને વિષે પણ દુઃખજ છે, મર્ત્યાવાસમાં પણ દુઃખ છે, બાળપણમાં પણ મહાન શરીર તથા સ્ત્રીના નેતનનું દુઃખ પોણું એ આદિ દુઃખ છે, તરુણ અવસ્થામાં પણ વિરહ વિગેરેનું દુઃખ છે, વૃધ્ધાવસ્થા પણ અસાર છે; આ પ્રમાણે હે મનુષ્યો ! સંસારમાં દુઃખજ છે. કંઈ પણ ગુણ હોય તો કહો ? વળી સંધ્યાસમયના રંગ, પાણીના પરધોડા અને હાનના અમ્મ ભાગ ઉપર રહેલા પાણીના બિંદુ જેવા છ-વિત છતે અને નદીના વેગ સમાન ધોવાન છતે પણ હે પાપટવા તું બોધ પામતો નથી એ શું?”

આવાં આવાં અમારા મુખથી ઉપદેશનાં વચનો સાંભળવાથી જેનું મન પ્રથમથીજ વૈરાગ્યની વાસનાવાણું હતું, એવા ઉદાસન રાજાને વધારે વૈરાગ્ય થયે, તેથી તેણે પ્રભાવતિ સ્ત્રીની કૃષ્ણિએ જન્મ પોત્રેણા પોતાના કેશવ નામના પુત્રને રાજ્યગાદી સોંપીને દીક્ષા મહત્ત્વ કરી. તે આજ ભવને વિષે કમં ક્ષય કરીને મોક્ષ પામશે.” એ સાંભળીને અભયકુમારે કહ્યું.-“હે પ્રભો ! બીજે કપો રાજપિ મુજિ પ્રાપ્ત કર્યો” ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું.-“હે સૌ રાજપિ કેવળી ઉદાસનજ.”

આ સાંભળીને પ્રભુને વંદન કરીને અભયકુમારે ઘેર જઈ મેન્નિક રાજાને કહ્યું.-“હે પિતા ! મને દીક્ષા લેવાને રજા આપો કે, હું સર્વ કર્મનો ક્ષય કરીને મોક્ષ પામું.” ત્યારે મેન્નિકે કહ્યું.-“દીક્ષા લેવાનો અવસર તો મ્હારે છે, ત્હારે તો હમણું જ રાજ્ય કરવાનો વખત છે; તને આવો વિચાર ક્યાંથી થયો ? તુંજ મ્હારું રાજ્ય વધારવાને સમર્થ છે.” અભયકુમારે કહ્યું.-“હે પિતા ! આપનો પુત્ર થઈને જો દીક્ષા ન મહત્ત્વ કરું, તો તો હું દુર્ભાગ્યવાન કહેવાઉં; મારે કૃપા કરીને મને દીક્ષા અપાવો.” છુપતિએ કહ્યું.-“હે વતસ ! બ્યારે હું કોંઈ કરીને તને એમ કહું કે, “જતો રહે, ત્હારું મુખ અને બતાવોશ નહીં.” ત્યારે તું

લસે યત આદરજે.” પિતાના આ વચન સાથે સમ્મત થઇ અર્ધાત પિતાનું આ વચન કળુડ રાખી અભયકુમાર પિતાને નમીને પાતાને સ્થાનકે ગયો; ત્યાં જઇ તે વિચારવા લાગ્યો. “ જેવી રીતે વજ્રથી વજ્ર વીંધાય, તેવી રીતે મદારી બુદ્ધિવડે મદારે રાજાની બુદ્ધિ વીંધવો છે. જેમ વજ્ર વજ્રથી વીંધી શકાય છે, તેમ આ રાજાની બુદ્ધિ મદારી બુદ્ધિવડેજ વીંધી શકાશે.” આમ વિચાર કરીને બુદ્ધિમાન એવો અભયકુમાર નિરંતર અત્યંત લાજિવડે પિતાની સેવા કરવા લાગ્યો.

એકાદા અત્યંત સીન (તાડ) પડવા લાગી, ત્યારે લોકો બહુ દુઃખી થવા લાગ્યા. જે માટે રાત્રીને વિષે મનુષ્ય થી, સંખ્યા સમયે અગ્નિ થકી અને દિવસને વખતે સૂર્ય (તડકા) થી સીન નાશ પામે છે, “તાડ આવી” એમ માનસો બોલતાં છતાં અગ્નિ અતિસય વજ્રલ લાગ્યો, બાળકોનું માન્યપણ થવા લાગ્યું, મસ્તકના દોષો (રોગ) વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યા, બાગમાં નિરંતર મુગધદાર પુષ્પો પાંચ છતી સંખ્યામાં અર્ધાત ઘોડાં દેખાવા લાગ્યાં, અથવા બીજે અર્થ—કળિયુગને વિષે મનુષ્યોને જાડય પણું (સુખાઈ) પ્રગટ થએ છે તે ચાડીઆઓ અત્યંત વજ્રલ થવા લાગ્યા, ખેડ થાય છે કે, અસાનીઓનું માન્યપણ થવા લાગ્યું; ઉંચ માનસોમાં દોષો વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યા અને પૃથ્વીમાં નિરંતર આનંડ આપનારા સજ્જનો પાંચ છ અર્ધાત ઘોડા દેખાવા લાગ્યા. એ પ્રકારે હુમમાં આ કળિયુગ શિવાળાની તુદ્વ્યતાને પામ્યો છે; તેવામાં શ્રીવીર પ્રભુ રાજવૃદ્ધી નગરીની સમીપે આવોને સમયસર્ધા શ્રેષ્ઠિક રાજા ચિત્રજી રાણી સહિત ત્યાં જઇને તેમને નમસ્કાર કરીને ધર્મ સાંભળી પાછો વળ્યો. રસ્તે નહીને તોરે તેમણે એક શાંત અને દાંન (ઉદિય ક્રમન) એવા એક સાધુને કાથોત્સર્ગે રહેતા જોયા, તેમને તેમણે વાંધા અને સ્તુતી કરી; પછી ઘેર આવ્યા. રાજાએ છતપુત્ર કરીને વોજન કર્યું, રાત્રીએ શ્રેષ્ઠિકને નિંદ્રા આવી ગઇ. ચેત્રજી રાણી બાળી તેથી તે પેટા સાધુને સંભારી સંભારીને બોલવા

લાગી. “આપી આપી હજિવતને અને પ્રાપ્તને દરનારી એવો નાક પડે છે. નો અત્યારે એનું મું મું દુઃખ.” પ્રિયાનાં આવાં વચનો મેં જુકે અચાનક જાગી જઈને માંસજવાં તેથી તેણે વિચાર્યું કે, “આ મહારી શ્રી જરૂર અભિચારિણી છે. મહારા કરતાં કેહ બીજો પુત્ર તેણીને વધારે મહારી છે, તેમાં કાંઈ સંદેહ બેનું નથી.”

રાજા આમ ચિંતન કરે છે. એલામાં મું ઉદય પામ્યો. પ્રભાતે અભયકુમારને રાજાએ તેડાવ્યો ને તેને કહ્યું, “મહારા અંગપુર દુરાચારો છે, માટે તેને તુરં જાણી નાંખો. એ કાર્યમાં (અંગપુર નાશ પામશે, એમ વિચારી) વિલંબ ન કરવો.” અભયકુમારે વિચાર્યું કે, “રાજાનો અભિપ્રાય શા છે? તે બરોબર રીતે સમજતો નથી” તો પણ તેણે પિતાને “આપનું” વચન પ્રમાણ કરું છું.” એમ કહ્યું.

પછી એણે તો સવારે વીર પ્રભુ પાસે ગયો, ત્યાં ઉપરશ માંસગયા પછી પુછ્યું કે “તે પ્રભો! મહારી સર્વ શ્રીયો સતી દુષ્ટ કે આસની?” જગવાને ઉત્તર આપ્યો કે, “ચિદ્વજ્રા ચિદરે સર્વ રાજીયો સતી છે.” આ સાંભળીને તે તુરં જ પ્રભુ પાસેથી પાછો વળ્યો.

અહિ અભયકુમારે વિચાર્યું કે, “મહારા પિતાએ મને આદેશ તો કયો છે, પણ સદગા કરેલું કાર્ય એક પમાડે છે.” એમ ધારીને કેલાક પરમાંથી વસ્તુ પ્રમુખ કાઢી લઈને તે ઘરે જાગી નાંખ્યા. ત્યાંથી તે સમરસરજી જવા નિકળ્યો. માર્ગમાં એણે મળેલ મળ્યા. તેમણે પુછ્યું, “તે મું કયું?” ત્યારે અભયકુમારે કહ્યું, “મેં આપના કહેવા પ્રમાણે કર્યું છે.” તે ઉપરથી એણે તેને કયું. “અહિથી જતો રહે, મહારા મુખ ન બનાવ, એમ વગર વિચાર્યું કાર્ય કેવું કરે?” પણ અભયકુમારે તો “પિતાનું” વચન પ્રમાણ” એમ કહીને શી વીર પ્રભુની પાસે જઈને દિક્ષા અંગીકાર કરી.

હવે એણે કે ઘેર જઈને ઉજ્જડ ઘર જગનાં દેખીને વિચાર્યું કે,

“તેજુ મને છળ કપટથી ઇતર્યો છે, ને તેજુ જરૂર દીક્ષા લીધી હશે.” એટલે તે તુરત મુડીવાળીને ઢાડતો ઢાડતો સમવસરજીમાં ગયો. ત્યાં તેજુ બોલ્યું તો અણવકુમારે દીક્ષા મદજ કરી હતી તેથી તેજુ કયું. “તમે મને ઇતર્યો છે.” એમ કહીને તેને ચરણે નમીને તથા ખમાવીને ઘરપ્રત્યે પાછો આવ્યો. ત્યાર પછી અણવકુમાર વીર પ્રજ્ઞ પાસે બહુ તપશ્ચર્યા કરી કર્મને ઇતી અનુત્તર વિમાનમાં તેત્રાશ સાગરને આઠમે દેવ થયા. ત્યાંથી મ્યત્રી મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઉત્તમકુળે અવતાર પામી શુશુર સમીપે દીક્ષા અગિયાર કરી આઠ કર્મને ખમાવીને મોક્ષગતિને પામી.

હતિ અણવકુમારની કથા સમાપ્ત.

નિયમ પાળવા વિષે. કાનકઠીયારાની કથા.

સૂર્ય ખરેખરે તપ્પો હતો, ચારે તરફથી ઉની નારાકારક હુ આવતી હતી, વધાતુર પ્રાણી પાણી વિના તરફીયાં મારતા હતા, ધરતી ધખી જતી હતી, અને લોકો તાપથી બુમો પાડી ધર બહાર નિકળતા નહોતા.

એવા સમયમાં એક દુઃખી માણસ રજુ વગડામાં લાકડાં કાપતો હતો; આ માણસને પેહેરવા અંગરખું પણ નહોતું, વેળાનો ચોડ ઠંડાણેથી ચીરાએલો ચોરલો પેહેરેલો હતો, માથે ખાંધવાની ચાર હાથના ચાદરડાની મોવાળી હતી હાથમાં કુદાડો લઈ પોતાનું કોરૂં બળ હવું તેટલું લાકડાં કાપવામાં અજમાવતો હતો, શરીરમાંથી પરસેવાનાં ટીપાં પડતાં હતાં, તેનું શરીર કાણુ પડી ચામડી કઠણ થઈ ગયેલી હતી, માથાપર તાળ પડેલી હતી, અને જોડા વગર પગતો પથ્થર જેવા બની ગયા હતા.

પોડી વાર લાકડાં કાપ્યા પછી તેની જારી બાંધી પોતાના માથે મુકી ચાલવા માંડ્યું. ચાલતાં ચાલતાં ઉંઠા નિસાસા સાથે બોલ્યો:—“અરે ! ભગવાન ! જો આ જારીના સાત પૈસા નહીં ઉપરે તો રાંડ ધરમાં ઠરવા દેશે નહીં, અને આજે અપવાસ કરવો પડશે. મારે લાવ બે લાકડાં વધારે લેતો જાઉં.” એ મ બોલી વળી તે પાછો વળ્યો, અને જારી નિધે નાંખી વળી બીજાં લાકડાં કાપ્યાં, અને જારી બાંધી આ દુઃખી માણસ ખરેખરે ધખધખતી ધરતી ઉપર પોતાનાં પગલાં મુકતો ઉતાવળે પોતાના પેહેરની જાતોળ તરફ ચાલ્યો.

અહો ! પુન્યનો પ્રભાવ કેવો મુખડ છે, પુન્યવંત પુરુષો આ પૃથ્વીમાં કેવું મુખ ભોગવે છે, ત્યારે અપુન્યાના દુઃખનો આરો નથી. એક માણસ પુન્યના પ્રભાવે કરી અનંત સાહેબી

અને મુખ ભોગવે છે, ત્યારે બીજે પુન્ય વગરના પ્રાણી મદા કરે પણ પાતાની જોઝરી ભરી શકતો નથી. કહું છે કે: 'પુન્યનાં ફળ મોટાં છે.' એ વાક્ય ખરેખરું છે.

વાંચનાર ! આ દુઃખી કડિયારને પાતાના ઉદર અર્થે અતિ કષ્ટ સહન કરતુ પડતું હતું; પણ તેણે એક અમોઘ નિયમ પકડ્યો હતો કે, હમેશાં પાતાના ભારાના સાત પૈસા ઉપજાવો, તેમાંથી ત્રણ પૈસા ધરમાઠમાં વાપરી, બાકી રહેલા ચાર પૈસા ની ભર ભાજરીની બકી પાતળી રાજડી ઉકાળી પાતાના કુકું બનેા નિરવાહ અસાવતો હતો; પોતે ભુખ્યો રહે તે ભણે. પણ પાતાના કરાર મુજબ ધરમાઠ કરવા કઠિ પણ ચુકતો નહોતો. ગરીબ અપંગ અને ભુખ્યાં છવડાંઓને તે બે પૈસાનું ખવરાવો સતોપ તથા આનંદ પામતો હતો.

આમ કેટલોક કાળ ચિત્યા પછી એક દિવસ તે કડિયારે લોકડાં કાપવા જતો હતો, એવામાં એક મુનિરાજ વગડાની ધખધખની રેતીપર ઉધાડા શરીરે તપશ્ચર્યા કરતા હતા; આ મુનિની મહાત્મ તપશ્ચર્યા જોઈ તે કડિયારે મુનિરાજ આગળ ગયો, તેમને બે હાથ જોડી પને લાગ્યો, અને તેમની આમળ જોડા; તે વખતે મુનિરાજે તે કડિયારાની હાલત પુછી. તે સાંભળી તેને મુનિરાજે ઉપદેશ કીધો કે:—“હે કડિયારા ! આ ભવ આપો રીતે દુઃખમાં કાઢ્યો પડે છે, તેનું કારણ માત્ર પરભવનાં કરેલાં પાપ છે. જો પરભવ સારી કરજી નથી કરી તો આ ભવ દુઃખ ભોગવવાં પડે છે, અને જ્યારે આ ભવ પણ સારી કરજી નથી થતી ત્યારે પરભવ એથી પણ વિશેષ સંકટ ભોગવવાં પડે છે એમાં જરા પણ સંશય નથી. ‘કરજી એવી પાર ઉતરજી’ એ કહેવન ખરેખરી છે. મારે રે ભવ્ય છવ ! મારે કહેવાનું કે તમે લોકડાં લોકડાં કાપો છો તે મદા પાપ ભણે છો, લોકોગરી માં અનંતા છવ દોષ છે, મારે તે કાર્ય નહીં કરવું. પાતાના પાપનું અર્થ મેઢેનન અને મથન કરવું પડે છે એ વાત ખરી, પણ તે મેઢેનન અને મથન પાપ ન થાય તેવી રીતે કરવું, જેથી ક-

રી આપણા આત્માનું કલ્યાણ થાય.” મુનિરાજનો ઉપદેશ પેલા કડિયારાને ખરેખરો લાગ્યો. તેજ વખત તેણે મુનિ મહારાજ આગળ લીલાં લાકડાં નહીં કાપવા માટે બાધા લીધી, ને મુનિ મહારાજને પગે પડી પીતાને દાનિ પરવર્યો.

હવે પેલા કડિયારાને આગળ લે થોડી મેઝેનતે લાકડાં મળતાં હતાં, તે હવે ઓછી મેઝેનતે મળવા લાગ્યાં; કેમકે મુકાં લાકડાં થોપવા માટે વગડામાં કાર કાર રખડવાનું થયું. એમ અપાર પરિશ્રમ વેડી પાતે લીપેલા નિયમ પ્રમાણે મુકાં લાકડાં વેચી તેમાંથી પણ પરમાદો કરવા ચુકે નહીં.

એક દિવસને રાત્રે સ્વર્ગમાં ઉંદ્ર મહારાજ કચેરી બરી બિરાજ્યા છે, તેમની આગળ નાના મોટા દેવો પીતાની થોમ્પતા પ્રમાણે બેઠેલા છે; તે વખતે મૃત્યુસેકના માનવીની વાત ચાલે છે, તેમાં એક દેવે કહ્યું કે:—“હાલમાં મૃત્યુસેકમાં એક કડિયારો મહા દુઃખ સહન કરી લે નિયમ પાળે છે, તેવો નિયમ ખીતે કોઈ પાળતો નથી. જેને લીલાં લાકડાં કાપવાની બાધા છે, અને મુકાં લાકડાં કાપી તેમાંથી હમેશાં ગ્રણ પૈસા પરમાદા ખાતે વાપરે છે. પીતાના માથે ગમે તેટલું સંકટ પડે તે ખમીને પણ પરમાદો કરવા ચુકતો નથી. તેમ કડિપણ લીલાં લાકડાં કાપતો નથી.” આવાં એક કડિયારાનાં વખાણ સાંસળી બીજા દેવને તેની બહેબાઈ બાવી, તેથી તેણે તે દુઃખી કડિયારાની સજિ એવા ઉંદ્ર મહારાજની રમ લીધી.

હવે કડિયારો લાકડાં કાપવા વગડામાં ગયો છે, તે વખત પેલા દેવે એવી લીલા કહી કે સપગાં લાકડાં લીલાં બનાવી દીધાં. કડિયારો બહુ રખડ્યો-રચા્યો અને અતિ ઘાડીને એક જગ્યા પર બેઠો. કોઈ જગ્યાએથી એક કકડો પણ મુકું લાકડું તેને મળ્યું નહીં, તેથી તે દિવસ તે બાપડો બૂઝ્યો, તરસ્યો વગડામાં પડી રહ્યો. વગી બીજો દિવસ પાણું મધન કરવા માંડ્યું, પણ પેલો ક્યાંથી ખાય? આને ગ્રણ દિવસ તેણે મહા કષ્ટ કાઢ્યા. પણ એવા બારીક વખતે. અનેક દુઃખ તત્ત, મનપર આવી પડવા છ

તાં તેણે પોતાના નિવસમાં રજમાત્ર પણ ફેરફાર કરીને નહીં. લાંબણા કરી પણ લીલાં લાકડાં કાપ્યાં નહીં. વાહ ! કડિયારા ! ભલે તું અત્યારે ગરીબાકથી દુઃખ ભોગવે છે, પણ તારા સદ્-ગતિમાં આગમીકાળે વાસ થશે; એમ તે વખત ખાત્રી થઈ ચુકતી હતી. પ્રિય વાંચનાર ! ભુખ જલુ ભુંડી વસ્તુ છે, પેટ માટે લોકો જલુ અધાર પાપ કરે છે, ઝાઝરી ભરવાને અર્થે અને જાતની ચારી, ચુગડી અને કપડાં કરે છે, તે એટલે મુઠ્ઠી કે અનાર્થ દેશમાં ભુખના દુઃખે મનુષ્ય જેવી ઉત્તમ જાત પણ પોતાના પ્યારા પુત્રનો ભક્ષ કરે છે ! આહા ! ભુંડી ભુખથી કેવી રીતનાં અપ્રદિત કાર્યો બને છે; ભુખથી માણસો મારી ખાય છે, પાંદડાં કંચે છે, અને આજ્ઞાઉ વનસ્પતીનો અહાર કરે છે, તે રંગ છે આ કડિયારાને ! કે જેના હાથમાં એક સમજા ઉપાય હતો, જો તેણે મુઠ્ઠીને જલે લીલાં લાકડાં કાપ્યાં હોત તો કડિ પણ તે ત્રણ લાંબજ ખેંચત નહીં, પણ જે માણસ ધર્મ અને દ્રઢ મહાવાળો છે, તે સેંકડો સેંકડો સહન કરીને પણ પોતાનો નિવસ પાળે છે.

હવે પેલો દેવ પૃથ્વીપર કડિયારા આગળ આવી ઉભો રહ્યો. તેણે કડિયારાને કહ્યું:-“હે માણસ ! તું આ વગડામાં જરા બધારના કેમ રખડે છે ?” કડિયારે ઉત્તર આપ્યો:-“ભાઈ ! હું મુકાં લાકડાં કાપવા ત્રણ દિવસ થયાં આ વનમાં ભરકું છું, પણ ક્યાંય પતો ખાતો નથી.” એ વાક્ય સાંભળી દેવે પોતાના લીલાં વ્હૂટી કરી, તેણે કડિયારાને બીજી તરફ આંગળી કરી કહ્યું:-“જો પેકું ઝાડ મુકું છે.” કડિયારે નજર કરી તો તેને મુકું માલમ પડ્યું, એટલે તુરંત તેમાંથી લાકડાં કાપવાં શરૂ કર્યાં. આ વખતે દેવે કહ્યું:-“હે કડિયારા ! માગ, માગ.” કડિયારે કહ્યું:-“મારે કાંઈ જોઈતું નથી. માત્ર મારા નિયમ હમેશા પળાય એવો આશિર્વાદ જોઈએ છીએ. પછી તે દેવે પોતાના હાથમાં કુહાડો લઈ તે કડિયારાને ઘડા લાકડાના કડડા કાપી આપી કહ્યું કે:-“આ લાકડાનો એક ઢાંઢીઓ મારો, અને તેને

જાર પાપે જાર શોભાયમાન પુનગોમો મુક્યે. પછી તે ઢોલીયો વેચવા જ્યે, અને જે સવાસાખ રૂપિયા આપે તેને આપ્યે.”

રવનાં આ વાક્યો સાંભળી કઠિયારો ખુશી થયો. તેણે સપગાં લાકડાં ઉપાડી ધર તરફ લીધાં, જ્યાં ધરના ઉમરામાં પગ મુકે છે, ત્યાં તેા તેની વિદુરાએડી વહુએ ફુંકારો કીધો, “ આજ ત્રણ દિવસ મુખો દયાં પધાર્યા હતા ? ખાવાને ખોરી જાર ન મળે અને ધોરવાના પડારાનો પાર નહોં. શંકતો લાથળો ખે-આજ કરે, પણ રડવાને તેની પીડા છે!” આવી રીતે બે ચાર પ્રભાતિયાં અંજગાળ્યાં, પણ સાંન કઠિયારો કાંઈપણ બોલ્યો નહોં, તેણે ચિરંજીવી સપળું સહન કરી લીધું. ને જરા પાણી પી ઢોલીયાનાં લાકડાં મુઠી બાકીનાં લાકડાં લઈ વેચવા ચાલ્યો. ધારા મુજબ ત્રણ પૈસા ફરમાદમાં વાપરી બાકીના ચાર પૈસાની જાર લાવી પોતાની સ્ત્રીને આપીને જે મર્યું તે ખાઈ લીધું.

હવે કઠિયારો હમેશાં નવરાસને વખતે પેઢાં છાકડાંને ઢોલીયો ખરે, તેને એટલો અને તેટલી કારીગરીથી શોભાયમાન કરવા માંડ્યો. લગભગ એક માસે તે ઢોલીયો તૈયાર કર્યો.

ઢોલીયો તૈયાર થઈ રહ્યો એટલે તેણે તેની બાવડીને નમ્ર તાથી જણાવ્યું કે તમારે આ ઢોલીયો લઈ બજારમાં વેચવા જવું, અને જે સવાસાખ રૂપિયા આપે તેને આપવો, આ વાત સાંભળી તેની સ્ત્રી દુસી, અને પોતાના પતિને અજ્ઞાન કરાવી મરકરી કરી કે તારા કપાળમાં સવાસાખ કામ પેનું નહોં તાણે. કઠિયારે આછાછથી ફરો કહ્યું કે:-બસી થઈને મારું કહ્યું માન, અને તું વેચવા જા. તેના સવાસાખ રૂપિયા આપે એવો શાહક મળી આવશે.

પછી કઠિયારાની સ્ત્રી હમેશાં તે ઢોલીયો લઈ બજારમાં જવા લાગી, અને જે માત્રે તેની આગળ સવાસાખ રૂપિયાની દીંમન કરવા મંડી, તેથી કરી લોકોમાં આશ્ચર્ય વધ્યું. ઠાર ઠાર તે વાત ચરચાવા લાગી, અને અને તે વાતની સેહેરતા ગુણવંત રાજાને

ખમર પડી; તેવારે રાજાએ વિચાર કર્યો કે જે દોડીયાની સવા લાખ રૂપિયાની કિંમત થાય છે, તે દોડીયો તેટલા ફાયદાવાળો હોયો કોઈએ; કેમકે એવા ફાયદા વગર વેચનારના મહોડામાંથી સવાલાખનો આંકડો નિકળે નહીં.

હવે અધિરાજે અનુચરને વરંધી આપી કે અમાર્યને કહો કે સવાલાખ રૂપિયા આપી દોડીયો ખરીદ કરે. આશ્ચર્ય પામતા અનુચરે અધિરાજનો હુકમ આમાર્યને કહી સંભળાવ્યો. આ માત્રે માણેકચોકની ગુજરીમાં જઈ તે બાંધને કહ્યું:—“બાપુ ! તારો દોડીયો સવાલાખ રૂપિયા રાજાએ ખરીદ્યો છે, મારો દોડીયો અમારે સ્વામીન કર; અને રૂપિયા તારે ત્યાં આપવા રાજાના સેવકો હમણાં આવે છે, મારે તું તારા ઘરે હાજર રહે.” કડિયારીએ દોડીયો અમાર્યને સોંપ્યો, ને હરખાતી હરખાતી ઉતાવળે પોતાના ઘર ભળી ચાલો.

ઘરે જઈ પોતાના ધણી પ્રતે બોલી:—“મારા વાદાસા ! વારી જઈ તારા નામ ઉપરથી ! રૂપિયા સવાલાખ આપવા રાજ સેવકો હમણાં આવે છે, મારા ધણી ! તમારું કહેતું સાચું પડ્યું; તમારો યુગ હવે કહી પજુ નહીં છુટું ! આ પ્રમાણે બોલી હાવલાવ કરવા મંડી ગઈ, સ્વામી મારે ઉત્તું પાણી મુકી નાવજની તૈયારી કરવા માંડી. આડોશી પાડોશીને ત્યાંથી માગી લાવી ખીજાન કરવાના કામકાજમાં રોકાય.

અહો ! લક્ષ્મી સો ચીજ છે ! પૈસા મારે માણસ શું નથી કરતા ! જે સ્ત્રી તે કડિયારને તેનો રળેલો મુકો રોકેલો ખાવા આપવા સો સો વિરમજા પાડતી, જે સ્ત્રી પોતાના ધણીને ગાળોનાં પ્રમાણિયાં સંભળાવવા વિના બોલ પ્રમાણ કાઢવા કેતી નહોતી, જે સ્ત્રી મહા મદનનથી ચાહેલા પાકેલા ધણીને કાપાંત કરી અનેક કચો આપતી તેજ સ્ત્રી અત્યારે તેજ ધણીને વહાણમાં વહાણે ગળી ઉપકાર માની ઓર્સાંગજી જ્યાં લાગી ! ખંદેખર પૈસાની બહોદારી ! કવિએ કયું છે કે:—‘ગૈસો એજ ખરેખર’ એ કાંઈ ખોટું નથી. જે કે આગ.

મીઠા કાળે તેથી અચરમનિ થાય છે ખરી, પણ ચાલના બચમાં તો તે પરમૈશ્વરરૂપ થઇ પડે છે તેમાં નવાઇ નથી.

ધારી બેપટ્ટી થઇ એટલામાં રાજસેવકોએ આવી કકિયારાની અનુભવ મવાસાખ રૂપિયાની થેલીએ દાખર કરી. કકિયારો ગાંડી મેલી બની ગયું, તેના મનમાં અનેક તરંગો કરવા લાગી. પણ મુક્ત કકિયારો આ સવળી માયા સમજી મયો. તેણે વિચાર લીધો કે મારે એવો નિયમ છે કે રજો લાવેલામાંથી આપું ધરમાદા ખાને વાપરવું. પણ હવે તે નિયમ અમલમાં લાવવો મુશ્કેલ પડ્યો. 'પૈસા પૈસાને વધારે.' તેમ હુમેશ મારી આ વક વધતી જશે, અને જો એમ થશે તો વધારે આવકે વધારે ધરમાદા મારાથી થશે નહીં, તેમ આ જે સવાસાખ રૂપિયા મળ્યા છે તે પણ મારી પેદારા કહેવાય, તો તેમાંથી અરધું ધરમાદામાં વાપરવું લેખ્યું. એમ વિચાર બાંધી તેણે અરધી મિલકત ગરીબ ગરબાને દાનમાં દઇ દીધી. તેની કુબાર્યા કળકળવા લાગી ને દવામીને શાણી થઇ શિખામળ દેવા લાગી; પણ નિયમિત કકિયારાએ કાને ધપું નહીં, ને પાતાનું મન સાચવ્યું.

હવે કકિયારાને મુનિરાજનો ઉપદેશ વાઠ આપ્યો, મુનિ મહારાજની તપશ્ચર્યા, તેમનો ઉપદેશ, લોકાં લાકડાં કાપવાની બાધા, વગડાની હેરાનગતી, ત્રણ દિવસની લાંબજી, દેવની લીલા, તેમણે ઢોડીયા કરવાની આપેલી મુચના, તેનું વેચાણ, અને સવાસાખની આવક, એ સવળા વિચાર તેની સમક્ષ આવી દાખર થયા. તેનું મન જ્ઞાનપર વ્યયું. તેણે સવળો સાર બેઝી મનમાં નક્કી કરી કું કે ખાસ કરી સ્થિતિ સુધારવાનું મુખ્ય કારણ મહા મુનિરાજનો અમુલ્ય ઉપદેશ.--મેં એક પુત્ર પાત્યું તેમાં આવશે લાભ થયો, તો થન છે તે મુનિરાજને ! કે જે અનેક વૃત્તો પાળે છે ! ! વાહ ! મુનિરાજ વાહ ! ! એમ વિચારતાં ઉવટ તેનું મન આ સંસારપરથી પાણીના પરપોટાની પેડે ઉઠી ગયું, તેણે આ સંસાર ખોટો ધારી લીધો, અને પાતાની બાવડીને મિલકત સોંપી પાતે વગડામાં નિકળી

પડયો; કેટલેક દહાડે ધર્મગોપમુનીનાં તેને સમાગમ થયો. ત્યાં મુનિરાજનો ઉપદેશ સાંભળ્યો અને વૈરાગ્યવંત થયો. સાધુગણમાં કેટલાંક કર્મ જપાવી, આળોત્રી, પડક્રમો, નિંદ્રી નિરાળ થઈ સંધારો કરી દેવલોકને વિષે ગયો.

અહો! ભવ્ય જીવો ! જુઓ કઠિયારાની કદાબી. એક વૃત્તમાં તેને કેટલો ફાયદો ! જે સંસારમાં લાકડાં કાપી માંડ માંડ પાતાની ઓઝરીનું પુર કરતો હતો, તે દેવલોકમાં અનંત સાહેબી ભોગવવા લાગ્યો. તેને જમા જમા કરતી અપ્સરાઓ આસના વાસના કરવા લાગી ! તેની આગળ દેવો ધાકર રૂપે ઘડ ગયા ! ! મારે ભાઈઓ ધર્મનો પ્રભાવ સાચો છે.

હવે રાજાએ ઢોસીયો ખરીદ કીધો, ને પાતાના દીવ્ય મેલેસમાં મુકાવ્યો. સાડ મુકુરત જોવરાવી દાસીને ઢોસીયો પાથરવા હુકમ કીધો, કાસીએ મહારાજના મેલેસમાં ઢોસીયો પાથર્યો, અને તેનાપર દશ મળુ રૂપી બરેલ રેશમી ગાંડલું પાથરી સફેદ રેશમી ઓઝાડ બોઝાવો મથાળે તકીઆ ગાંડવ્યા.

વાત એવી બની કે જે દિવસે ઢોસીયો પાથર્યો તે દિવસે રાજી કાંઈ કામ કાજે દાસીઓ સાથે વાતમાં વળગી, વાત કરતાં કરતાં મોડી રાત વહી ગઈ, અને તેને નિંદ્રા આવવાથી ત્યાંજ મુઝ ગઈ; અને રાજાની દિકરી જેની ઉંમર ૧૬ વર્ષની હતી, જેને ઘોડા દિવસ પહેલાં પરજાવી આંજુ કરવા પાતાને ત્યાં તેડી હતી, જે બરજોબનમાં ખીંચી જોબનનો નમુનો બની હતી, જે મહા મનોહર હતી, જેની કાન્તિ ચંદ્રના શિંબનો પેડે પ્રકાશ મારતી હતી, તે કુંવરી પાતાના પિતાના ઝોરડામાં કાંઈ કારણસર ગઈ; ત્યાં માહારાજાએ ખરીદેલો શોભાયમાન ઢોસીયો જોઈ ધડકવાર પાડવાની તેની વૃત્તી થઈ, એ વૃત્તિએ તેની આંખ બારે કીધી, ને ઢોસીયાપર આડે પડખે પડી. પાતાવંત પાડી ગઈ. અને મંદમંદ પવનની મુઠથી આવતી લેલે-રમાં તેની ઉંધ અથોર થઈ પડી.

વખત થયો ત્યારે રાજા તે ઝોરડામાં મુઝા આવ્યો, તેણે કુંવરીને પાતાની સ્ત્રી ધારી તેની સાથે મુઝાનો તૈયારી કીધી;

સત્યમાં અસત્ય લોકવાની જરા પણ વાર નહોતી, નિર્દોષ ચંદ્રપર કાળો પડેલો થવાને કાંઈ પણ વિલંબ નહોતી; કોમળ દરબી અને શુદ્ધ સિંહને અધોર અકાંચમાં પડવાની તૈયારી હતી; હવે તો માત્ર પરમંથરની સહાયતા જોઈતી હતી, હમણાં તો માત્ર તેની લાજ સાચવનાર તેનો ધર્મ હતો, અગર તો કોઈ દેવ હતો. આત્મારે સચાસાખના દોહીયાનાં કિંમત અંકાઈ. આ અકાર્ય, અપ્રદિન અને અંતઃકરણમાં ભયોભય સામે એવું પાપી કામ કરતાં પોદેસાં તે દોહીયામાંની એક પુતળી ફરફર ફરી—કેલકીકવાર ફરી ખુબ દસી. અને દુસ્વા પછી તેને મનુષ્યના જેવી વાચા થઈ, અને તે રાત્ર પ્રત્યે બોલી.

“હે રાત્ર ! આજની રાત્રી નને બહુ કંઠુ છે, હમણાં તારા ખાતનામાં ચાર ચાર ખાતર પાડવા લાગ્યા છે, અને જો તેની અટકાવત દાસ તુરત નહીં થાય તો તારા ખાતનાની અમુલ્ય ચીજો તે ઉપાડી જશે.” આટલું બોલી તે પુતળી એક દમ ખરેખર કરતી ઉઠી ગઈ. રાત્ર આશ્ચર્ય પામ્યા, પુતળીને થયેલી વાચા અને તેણે ઉઠી જવું જોઈ સાંદાશ્ચર્ય થયો. તુરત પાતાની માનાહી તરવાર હાથ ધરી કડેડાર કરતાં નિથિ ઉઠ્યો, અને ખાતનાના પાછલા ભાગમાં ખાતર પાડતાં એક ચોરને ઠેર કંપો અને બીજા પ્રજાને પકડી ચાકીદારને જમાડી ચોરોને તેમના કબજામાં શોંધી રાત્ર પાતાને બંગલે આદ્યો.

પાછી રાત્રની નજર પક્ષમાં મુતેલી મુંદરી પર ગઈ, તેની આંખમાં કામદેવ પ્રદિપ્ત થયો, તેની રંગમાં કામનો ભૂત બસાયો, તેથી હુગડાં ચટપટ ઉતારી એકદમ મુવાનો તૈયારી કરવા માંડી; અને જ્યાં પણ ઉપાડી પક્ષગપર મુક્યા બાપ છે, ત્યાં બીજી પુતળી ખુબ ફરી, ફર્યા પછી રહી અને રાયા પછી રાત્ર પ્રત્યે બોલી:—હે રાત્ર ! તારાપર વધારે વિધન છે, મારે સાચવેન સહેજે. તું ચોરને પકડી આ બંગલાપર આવતો હતો તે વખત તેં છેલ્લે પમથીએ તારાં પગરખાં ઉતાર્યાં છે, તે પગરખામાં તબોજી નાગ બસાયો છે; હમણાં તારા માનોતો

ખાસદાર જાગરી અને તારાં પગરખાં ઉપાડશે તેવો તે નાગ તેને ડસશે અને તેનો પગવારમાં પ્રાણ જશે. મારે છે પ્રજાપ્રતિપાત્ર । તારો ધર્મ છે કે પ્રજાનો પાળના કરવી. તેમાં આતો તારો માનીનો ખાસદાર માણસ છે મારે ઝટ સારવાર કર. ” એમ બોલી બીજી પુતળી ઉઠી ગઈ. આ વચ્ચે સાંભળી પાછાં રાજાએ કપડાં પહેર્યાં, તેજ કરની તરવાર હાથમાં લીધી, અને ઉઠસે માગ ઉતર્યો; ઉતરી પાતાના ખાસદારને જગાડ્યો, અને પાતાનાં પગરખાં લાકડીવતી ઉંઘાં કર્યાં તો તેમાંથી તબોળી નાગ નિકળ્યો. આ તમાસો જોઈ રાજાને અચરતી ઉપજી, નાગને ડેકાળે મુકાવો પાડો કામથી પીડાતો રાજા રસ્તામાંજ પાતાનાં લુગડાં ઉતારતો તાડીને મહાલયમાં ઠાપત્ર થયો.

જેવો પાતાની બદ્ધજા પાર પાડવાને સંકલ્પ કરે છે, તેવી ત્રીજી પુતળી ખુબ ફરી, ફર્યા પછી કુબ્જી, અને પુનઃ પછી બોલીઃ—“દે રાજા ! તારી એક વખત સેવા બજાવવા હું આંદિ આવી છું, અને તે સેવા બજાવવાનો અવસર અત્યારજ પૂરો થયો છે. તારી માદાગરાગાના છેલ્લા ખંડમાં તારી દેવંત ધાડી બાંધેલી છે, તે તમેતો દબાવું કહી પડશે, અને તેથી તારી ધાડી મરજી પામશે; મારે સારવાર કરવી હોય તો કર.” આમજી બોલી તે ત્રીજી પુતળી ઉઠી ગઈ. રાજા પાડો પાતાના નસીબપર દાથ મુકતો અધિશાળામાં ગયો, ત્યાં અધિશાળાને જગાડી ઘોડી ઠેકાણી પાને તેનાપર દાથ ફેરવ્યો તેવોજ તમેતો કહી પડ્યો. વદ્દાસી ઘોડીને જીઅ તમેતામાં બંધાવી રાજા પાડો પાતાના બંગલામાં ઠાપત્ર થયો. આવી રીતે ત્રણ બવંતર બનાવ એવાથી રાજા હેબક ખાત્ર મયો હતો, અને ચોથી તરફ તેની કામગીર નિષ્કુજ નિવડાથી ચિંતાનુર બની જતો હતો. પાડો મહાલયમાં ઠાપત્ર થયો કે તુરંત ચોથી પુતળી ખુબ ફરી, ફરીને ઉઠી બીજી સાથે પછાડ; પછાડવા પછી પાતાના રથાનકે બેઠી અને બેઠા પછી બોલીઃ—“રાજા ! તારી પુત્રીની તપામ કર.” આમજી બોલી તે ચોથી પુતળી પળ ઉઠી ગઈ. પુત્રીનું નામ સાંભળી

રાજા વિલગીર થયે, અને નસોવું ઊઠી ગરમ થઈ ગયું. તેથી મનમાં આન્યું કે મારી પુત્રીયર અનીતિ થઈ હતી, હમણું તેણે પાતાની સમયેર લુસ્સાથી પકડી લીધી, આંખો લાલ થાળ થઈ ગઈ અને પાતાની પુત્રીના ઓરડા તરફ ચાલ્યો; ઓરડામાં લુએ છે તો પુત્રી મળે નહીં. આ દેખાવ જોયે તેના મનમાં ખતિ અસોસ સાથે લુસ્સો આવ્યો, તેથી હાંક મારી દાસીને હાકલ કરી, ત્યાં સધળી દાસીએ જાગી ઉઠી. આ વખત રાણી જે દાસીના સાથમાં ત્યાંજ મુઠ રહ્યાં હતાં તે પણ જાગી ઉઠ્યાં, અને પાતાના પ્રાણનાથ આગળ આવી બોલ્યાં—

“મહારાજ ! કેમ આપારે અધારી રાત્રે આપ આવી દાસીતમાં કૃપરીના મલોલમાં પધાર્યા છા. મહારાજ કહે:—તમે અહીંયાં ક્યાંથી ? રાણી બોલી:—” પ્રાણનાથ ! હું આંહીજ મુતી છું ” રાજા કહે:—ત્યારે મારા મહાસુવમાં કેવું મુતું છે ?” રાણી કહે:—

“ મને ખબર નથી. ” પછી રાજા તથા રાણી ત્યાં આવ્યાં, અને તપાસીને જોયું તો કુરરી દેખાઈ. રાણીએ કૃપરીને જગાડી. કૃપરી જાગી ઉઠી, અને પાતાને ઉપ આવી મપાતું જઝાવ્યું. પછી તે પાતાને જંગલે ગઈ. (રાજાએ રાણીને સધળી દાસીકત કહી અને ખરીફ કરેલ દાસીયાની એક લાખ રૂપિયાની ખરી કિંમત આજે થઈ.

આ કથાનો સાર એ છે કે માણસે હરકેઈ અતના નિયમ પાળી ધર્મમાં દર રાખવો. એક કહિયારા લેવો ગરીબ માણસ પાતાના નિયમથી અનંત સાહેબો પામ્યો. મારે આ સંસારના મુખ સંકટમાં નહીં લપટાતું ધર્મ લાગણી દબેલાં પ્યાનમાં રાખવો.

હવે કાનકાદીવારાની કથા.

મુનિને દાન દેવા ઉપર.

અંત્રિકાની કથા.

જેના જે મહિષર એટલે સેતુજય ને ગિરનાર એ એ પર્વ-
ત મસ્તકરૂપ છે, જેની પવિત્ર પૃથ્વી એ મુસાલ્યની મુંદરતાનો પ-
રાજ્ય કરી દેવાને પાતાળમાં પડાવવા કરાવ્યું છે, ને જેનાતેજસ્વી
તીર્થંક્રી માહામુદ્ર્યનાં નિર્ભય મુક્તાકૃત સદા વિજયવંત વર્તે
છે, એવા સૌરાષ્ટ્ર દેશના પર્વતર્ધેશ્રી દેવનાથજીની કક્ષિણ
દિશાએ કાદિમાં કુબેરપુર કલ્પ અને ન્યાયવાન નરનારીયોથી
નિવાસીન કુબેરનગર (કોડીનાર) છે. તેની યજ્ઞા નામની સરિ-
તાના પાણીના જિંદુઓને તથા કુલની મુગધના પરમાણુઓને
પ્રસારનાર પવન કલ્સીપત્રોને પ્રતિદિન ઉપાવમાન કરી રહ્યો છે,
તેથી નાગરિક નિતંબિનીને પુરુષોના શરીરનો પ્રસ્વેદ નાશ
પામે છે; તે ઉત્તમનગરમાં વિચિત્ર ચિત્ર જોનારાં મનુજોનાં
ચમુરૂપો ચંચળ કમળને રહેવાને માટે પ્રાસાદરૂપી પુષ્પવાદિકાઓ
છે. ફરતો પ્રકક્ષિણા રેતો ઉંચો મુંદરાકાર કિટ્ટો પરિવેષ્ટન
કરી રહ્યો છે; ચૈત્યોમાં ઠામ ઠામ પુષ્પો યથા રહી છે; ચિત્ર
મયી લક્ષ્મીનો ચિનાકર્ષક પ્રતિમાઓ પ્રત્યેક રથાને પ્રકાશી રહી
છે, સર્વ પ્રભા પદ્મર્મમાં ઉલોચી તથા કર્મનિકંઠન કરવામાં નિરા-
તિન મુખાએલી છે, એવી નગરીને વિષે હરિની કીર્તિને હરનાર,
જેના ગુણરૂપી સિંહે અરિરૂપી હાથીને વિદાર્યો છે એવો, કૃષ્ણ
ના વંશમાં રત્ન જેવો ભગવંતના પાદારવિદનો ભ્રમર, દ્વાદશ
મંત્રપાત્રક, તત્પત્રવના ચિન્હરૂપ ત્રણ તંત્રની સુલભ યજ્ઞોપવીત
ધારક, ને મંવરમાં સચુંજા, સાધુની સ્પાદાદ સિદ્ધાંતમુધાથી સિં-
ચિત એવો સોમભદ્ર નામે સુદિશાળી બ્રાહ્મણ રાજા છે, તેને
અગ્નિકા નામની ઉદ્ભવના, સરેકારવતી, સત્તિશરોમણી ને
પતિવ્રતા એવી ત્રી છે, તેનામાં લક્ષ્મીની ચંચળતા, રંજાતુ
રૂપ, નરરેવતીની જાવા, ચંદ્રની કથાની વક્રતા ને મુરેંદાણી

ના સપાતીલાવ છે. સોમલાલનાં (પિતા પરકોટમાં ગયો ત્યારે તેની સાથે જૈનધર્મનો પણ લોપ થયો એમ લાગતું હતું, એકા માંવાન વખતે માસ કામળના ઉપવાસો બે કામામમલ મુનિઓ સોમલાલના મહેલ પાસે ગાયરી લેવા નિકળ્યા. સુદ-પશ્ચિમીએ કરીને શરાક સૂર્ય સદશ, અને કર્મરૂપી રોગને ચક્ર-ચુર કરવામાં ચતુર વૈદ ગુરૂ, એવા તે બે સંવેગી સાધુઓને જોઈ ભક્ષણવધી ભરેલી ઉદાર અંબિકા અત્યાનંદનો ઉર્મીમાં નિમગ્ન થઈ ચિત્તારે છે કે:—

આ મહા પ્રાણ મુનિઓ કામાગુલ ધારણ કરનાર મહા પદ્મ તેા છે, મુકર્મના ઉદયે કરીને મારે આંગણે પધાર્યા છે, તેથી આજ અપુર્વ પર્વની તિથિ છે. ખરે ! મેં પ્રચુર પુન્ય ઉપાર્જન કર્યું છે. બેથી મને સર્વ મુખનું સાધન મળ્યું. જેમ દુષ્ઠી ધાવા-એક્ષી વસ્તુ વિશુદ્ધ થાય છે, તેમ આ અનુભવ અતિધિના પ્રિય દર્શનથી મારાં નયન પવિત્ર થયાં છે. અનાર્થ સાધુ પણ અગ્રે નથી. રસોડામાં ઉત્તમ પદાર્થ છે, મારે તેનું દાન આપું. આવા અંતરંગના તરંગમાં અતિ દુર્વનાં આંમુથી ભીંજાએક્ષી ને રો-મધિકાસિત એવી હંમગામિની અંબિકા ઉઠી, અને અત્ર લઈ અનગાર સાધુ મુનિરાજને વિનવે છે:—

આપ આદ્વાદજનક આકૃતિવાળા ને અતિ પુણ્યવંત છો, મારાપર પરમ પ્રસાદ કરી ખાવાનું મહત્ત્વ કરો, બેથી હું પાવન થાઉં. ત્યાગી મુનિઓએ પણ મમ અને અમની પ્રસાદના જોઈ પાત્ર થયું, તેમાં અંબિકાએ મુપાત્રદાન દીધું, તે જાતે એટલે ગતિનું જોજ રોમ્યું એમ દેખાયું. શાંત, ડાંતને મહાન મુનિઓએ પણ દાન સ્વીકારી ધર્મ લાભ દીધો; ધર્મના લાભથી મુક્તિના અલૌકિક લાભનું અર્પણ કરનારા તે પરંપરી ગુરા ચિંદધી પાપરૂપી હકીકા હાથો હથથા. સુદીને ચુમ્મરી પતિઓ દર દાય નિવારી આદાર વોહોરી અંબિકાના આસ્થાનમુદ્ધથી નિકળ્યા, પણ આશ્ચર્ય એ હતું કે તેના અંતર્ગત દ્વંધ્યકમગમાં થી નિસર્વા નહોતો.

હવે અંબિકાએ ગીતાર્થ ગુરુને બોજનદાન દીધું, તે દ-
ખીને મુર્તિમતી પિશાચની ભયાનકા સર્પજી, કસ્ટહમિયા, પ્રપં-
ચી ને પ્રથંક પાડોશજી ઉંચા હાથ કરે, નેત્ર, નાસિકા ને ગ્રોને
વક્ર કરી કઠોરને કટુ વાગ્યાજી કટાક્ષથી કાઢી, સર્વને તીવ્રત્રાસ
પમાડતી ને પગ પછાડતી ઝડ પોતાના ઘરની બહાર દાડી
આવીને આર્યઅંબિકા સામું બોધ કહેવા લાગી:-હે સ્વછંદાનુ' થા
રિણી ! તને વિઃકાર છે ! યજ્ઞ ને હૃત્યા કર્યા વિના વગર વિચારે
તે' શ્રમણને ભિક્ષા કેમ આપી ? નારી સામુ ઘર નથી, ને વિ-
વેકહીન વેરયાનુ' આ અયુક્ત આચરણ તે' કેમ આવ્યું ? પુર્વજ
ને બ્રાહ્મણોને પિંડ પહેામ્યા પહેલાં આ મું' કર્યું ? એમ ગધે-
ડીની માફક છું'કતી ને કુતરોની માફક બસતી, બકબકાટ કરતી
તે અંબિકાની સાસુ પાસે ગઈ, ને તેને સર્વે વાત કહી દીધી.

પછી વાયુ જેમ કુમાડાની વિવૃધી કરે છે, તેવી રીતે તે સામુ
પણ તે વાતને વિસ્તારીને બોલી:-હે વહુ ! તે' આ કામ બહુ
કસેશનુ' કર્યું, તેમાં લેશમાત્ર પણ સરહ નથી. હું'તો છવતી
ધુ' તે છતાં તારું મારા ઘરમાં કેમ ચાસે ? કેાધી સામુ ને પાપી
પાડોશજીની અંતરાસે ઉભી રહેતી ઉદાસ અંબિકા વાગળને
રાહુની વચ્ચે સપડાએતી ચંદ્રકળાની પેઠે નિસ્તેજ થઈ મુજબા
લાગી; બેઠણમાં સોમસદ વિગ્રાને તેડીને આબેા. પોતાની
માતા તથા પેલી નિર્લજ્જ ને દુષ્ટ કર્કસાનાં પાપિષ્ઠ કુશબ્દો સાં-
બળી તેના મિઝસ ગયો, ને કેાપાતુર થઈ નાણુક અંબિકાનો
અસદ્ધિ તિરસ્કાર કરવા લાખેા, તેથી અધોમુખીને કુત્રોન તેની
મું'દર એી કાંઈપણ બોદવા ચાટવા શિવાય પોતાના અંબર ને
સંબર નામના બે બાગકને સાથે લઈ સર્વ વિરતિ સંયમની
સત્ય વાચા સભારતી જલદી સાસરાનું ઘર મુકીને ચાલી નિકળી.
ચાલતાં ચાલતાં માર્ગમાં વિચારે છે કે:-

અરે મે' કેાઈ સમયે સામુજીની આજ્ઞા ઉઘાપી નથી ધ-
બીની ધરો ભાંજી યથાશક્તિ કરી છે, ધર ધણિઆળીનાં કાર્ય
કદ વેડીને સારી રીતે કર્યા છે, કુનક કામિનીના ત્યાગી ગુણવંત

ગુરને પુ-પાપાદક પ્રદાન રીધું તે કલ્યાણકારી થયું છે; તે છતાં
 પણ વિના કારણ ઉતરી મારી અવગણના કરી છે. પુત્રથી પા-
 મેલા પિંડમુખથી એ મેલ પુત્રને તુષિની પ્રાપ્તિ થાય તો પા-
 લી પાપથી મુક્ત જાડ નવાંન પશ્ચિમ કેમ ન થાય ? અહો મિ-
 થ્યાત્તર ' એમ આંખણા માણસ મુર્ખનો નિરસિકયા કરે, તે રતાં
 મળો માણસ ચંદ્રની નિર્ભરસના કરે, તેમ છુદ ને મુક માન-
 વોએ મુપાત્ર ત્યામની નિંદાનો વરમાદ વરમાવ્યો છે, અરે !
 પણ એમનો રાપ કાકવો વૃથા છે. મારાં પુર્વકૃત્યનાં અંકુર ઉગી
 નિકળ્યાં છે એમ મારે માનવું લેઈએ. આજથી મૃદુવાસના
 રામચંદ્રનો સર્વે ત્યાગ છે. હવે તો તે એ મુશીસ સાકુનું રાદળ
 લેવું થોડું છે. મુક્તાશીર્ષ ગિરનાર ગિરિપર જઈ સંસારસમુદ્રના
 જાઝ સમાન તે સજળ મુરામુરેંદ્રે સેવિત એવા ઓ નેમિનાથને
 નમી નેમવું ધ્યાન મરી તપ તપી દુષ્ટનને રળી નાંખીશ. એમ
 વિચારી એક પુત્રને કેટ લીધા. અને બીજાને દ્વાપની આંગળી-
 એ વજગાડયો, અને યોદ્ધાને દુર કરી મુક્તાબિરમ ગિરિપર મુર-
 નું તેમજ દેવગાદિનું મનમાં રમરંજ કરતી અવગ યિતથી
 આગળ ચાલી. ભવાનક જન્મકની મપે તડકામાં નવલોકોને
 ઉપાટે પને અધરાનાં ભાસા લેવા તિલક કાંડા વામે છે, એવી
 રાની પરાકાષ્ટમાં કેટ બેસાડેલા કુમાર તરસેલા થયો, લાગવાળા
 મુખવાળું. આંમુથી ભરેલા બીના માલવાળું ને માતાના મમરા-
 ઠમાં વપારો કરનાર બિચાર જાગા અરુદાસરે કલ્પાજનક
 રૂઠન કરવું પાળી પાળી : ખંખી રધું છે; અહામાં વળી ક-
 મળની નાળ એમો કોમળ આંમળીએ રોરેણી કીડરો ભુખ્યો થ
 યો; તેથી તે અંબ ! તે માતા : ! અને ખાવા આપ. એમ કહી
 રાણા કરી રધિં છે. બન્ને બાગોએ અંતરજમાં પ્રવેશ કરી
 અમુપાત્ર કલ્યાની બાળે પ્રેરણા કરતાં દોષ એમ અનિહાની
 એ આંખમાંથી સાવળ અને બીજામાંથી ભાદવો ભરપુર ચા-
 કયા બપ છે. ગુરેલા દારમાંથી એક પછી એક સદિ પાતાં પ્રા-
 તોની સમય મારા જન્મે છે ગુરવા વમર ચાકે છે, તેમ જન્મે

અશ્વમાંથી બેર બેર જેવાં ઉચ્છ્ર આંમુનાં ટપોટપ ટપકાં પાડતી,
ધર, આશુપલ, સુખ, શેવક, શરિર યત્પાત્તિક સંજ્ઞાથી ઇચ્છાને
અલગ કરતી, જંગમ તીર્થરૂપી તપસ્વી સાધુનાં મુવચનથી
અપાર શોક વિસારતી અનાથ અગ્રજા નેમીથર ભગવાનના ચ
રણકમળની ભક્તિ કરૂં, એવી ભાવના ભાવતી ચાલી જાય છે.

ભુખ તરસથી ખીડાએલાં અનુસમણુ બાળકો સમય એ-
ળખતાં નથી. આવા દુઃખ દિઆમાં કુબેશી અબિકાએ ધાર્યું
કે, આ પુત્રો પ્રથમ મારા પ્રાણનો અંત આણશે, મારે આત્મ-
હત્યા કરૂં. વળી ચિંતન કરે છે કે:—ધિક ! ધિક ! આ બે
બાળકોની પલ વાંછના હું પુરી પાડવા સમર્થ નથી. અરે ! હું
ધણાં અશુભકર્મની કરનારા છું. હે વસુધામાતા ! મારા ઉપર
કૃપા કરી મને માર્ગ આપ કે તેમાં હું સમાધ બાઉં. ને આ અ-
ગાધ શોકસાગરમાંથી નિવૃત્ત થાઉં. હે વિધાતા ! તેં મને કેમ
ધરી ? અહો દુઃખો ! તમને બીજા કોઈ સ્થળમાં રહેવાનું ન મ-
ળ્યું કે આવી રીતે અકસ્માત મારા ઉપર એકદમ આવી અ-
ડ્યાં છે ? અરેરે દેવના વજ્રમય હૃદયમાં વિજ્ઞાપ કરવાથી કેં
વળવાનું નથી. હવે તો પાપ પ્રજાળનાર પ્રભુના ચરણકમળને
શરૂને સર્વ સંકટ સહન કરીશ ! એમ કહી એક ઠેકાણે બેઠી;
તેના નિઃશ્વાસવાયુથી સર્વ વૃક્ષ ડાસતાં હોય એમ ફીસતું હતું
એવામાં નિર્ભગ શીતળ જળને ખીસેલાં કમળવાળું આંખાના
જાડથી વિંટાએલું, અને જેની બેથ બાજુએએ ભમરાએ ઝં-
કારવ કરી રહ્યા છે, ને કોકિલ પક્ષિ દોકારવ કરી રહ્યાં છે, એ-
ણું એક મનોહર સરોવર તેનો દષ્ટિએ પડ્યું; તે સરોવરમાંથી
અનિ દુઃખિ તે દિનમુખિ અબિકાએ અજલિ ભરિને પોતાના
પુત્રોને પાણિ પાડ્યું, અને તેમને રસાદળ (આંખાનાં ફળ) ખા-
વા આપ્યાં.

હવે જેમ લોહાના વાસણને પારસમણિનો સ્પર્શ થવાથી
તરતજ તે સુવર્ણમય થાય, તેમ તે ધિર, વિર, ગભિર ને મોક્ષ
ઇછનાર સુનિઓતા પ્રજા, મોક્ષ ને પરોપકારિ પ્રજાવધિ સોમ

ભરનાં અન્ન ને વાસણ કાંચનમય થઇ ગયાં, એ જોઇ અભિકાની સાચુ પચાતાપ કરી પુત્રપત્ની પ્રત્યે પ્રિતિપૂર્વક કહે છે: અહો! કિટકાર છે અને મિથ્યાકોપ કરનારીને! અંશમાત્ર અપરાધ વિના શ્રેષ્ઠ અભિકાને મેં કાઢી મેલી! જોડવામાં આકાશવાણી થઇ કે, એનો દાનના અભોધ ફળનો અંશમાત્ર છે. અભિકા તો હવેને પુત્રનિધ થશે. તે સાંભળી સોમભરની માતા સ્તુત્યવધુની પ્રસંસા કરતી સાનંદાસ્વર્યથી સોમભરને કહે છે:-હો પુત્ર! જો તો ખરો! શો વ્યભાકાર! પુન્ય પરાક્રમની કેવી પરિસીમા! એ રાજાઓમાં ધન ધાન્યના ભંડાર ભરાઈ ગયા છે, તે દાનનું દિવ્યફળ છે. મારે જલદી જા, ને વિનીત વદુને તેડી લાવ. તેના વગર મારું ઘર તે દુઃસ્વશુન્ય છે. તે સાંભળી ચંદ્રની કાંતિની પછવાડે જેન સમુદ્રનું પુર વેગથી ઢોડે છે, તેમ અભિકાને પગપે પગપે પાતાનો માથે મોકલેલો સોમભર સપાટાળપ આક્રમ્યો.

હવે શુન્ય વનમાં કિશોરવયનાં બાળકો સંધાને અભિકાને દુરથી જોઇ સોમભર બોલે છે:-હો ભયવિશ્રાંત બામિની! પણ માત્ર સ્થિરતા રાખી ઉભી રહે. આ વાક્યનો અવાજ કાને પડતાં અભિકાએ પાતાનો મુખમુદ્રા ફેરવી તો પતિને ઉતારવો! આપતો જોયો, તેથી જોતાંવારનેજ કહે છે:-અહો! ક્યા અકારણ દિપ્તિએ રાપે કરીને આને મોકલ્યો છે? ખરે! અને મારવ: આવે છે. હવે હું કેનો આશ્રય લઉં? એ દૂર છે તેથી જા ધાર વનમાં પકડીને મારો ખાત કરશે. અહીં મારું કેલ નથી. હા હવે હું શું કરું? હું નિરાધાર આકાશથી પડી છું, ને ધરતીએ અને હીકી હીકી છે. હવે મારે છત્રીને શું કરવું? કોઈનાં આ વેશમાં ફગેતી કરી દૂરતાથી મારું કારણ કરશે તે પહેલાં હું જ પ્રાણ કાઢું. એમ અવધારણા કરી નિલાપ કરતી એક કુવા કાંઠે આવી તેમાં પડિ મરવાનિ ઇચ્છા કરતિ બોલે છે:-

અરિહંત, સિંધ ને સાધુનું મારે શસ્ત્ર છે; દયામય ધર્મ ને દાનનું મહાઅશ્વ મારિ ગતિ છે; આશ્રણ, દરિદ્ર, દુષણ, બિલ ને મલેન્નના વંશમાં - તેમજ કલકિત ને અધમ ફળમાં મારો

સસારમાં સાર નથા તે ઉપર. એક વાળીયાની કથા.

હે ભગવાન ! પૈસા વગર ભગ્યો આ સસાર, દમદા વગર દુનિયામાં હવતું વૃથા છે, વશુ વગરના નર પશુ એ કાંઈ મોટું નથી. કવિઓ કહે છે કે 'પૈસા એજ પરમધર' તેમાં કાંઈ અનિશ્ચયોક્તિ નથી. અહોહો ! જ્યાં જુઓ ત્યાં પૈમાનો ખમા ખમા થાય છે, પૈમાદાર પુજાય છે, લક્ષ્મીવાળો લહેર કરે છે, અને મારા જેવા વિન વિનાના રમવાયા દોરની પેઠે રખડે છે.

આમ વિચાર કરતો એક ત્રીસ વર્ષનો જુવાન પોતાના આ દસાના પગથીયાંપર બેઠો હતો, ત્યાં ધરતું કમાડ ઉપાડતું, માથું ખજવાળી તેની કુમારી તેનો સામા આવી ડાંગા ઠાકી ઠાકળતા પેશમાં ઉભી રહી કોર રાજ કહેવા લાગીઃ—“ધરમાં આજરા બગાડ નથી. છાકરાઓ દોકી ખાય છે, અને આ રાપો આંટી મરનાના જેવા બેઠો છે.” પિરવાને પૈસા પેટા કરવાની જરા પણ પચાત છે ! તો એણે ને લયે, તેમાં એના બાપનું શું જવાનું હતું; રહ્યા માત્ર પિતાએ આ મુરતીઆ ક્યાંધી ખાગી ઠાકયો, આ કરતાં કુવામાં કાં ન હસેલી ! જાને પિરવા કુવો અવાડો થોડે કે જેથી તાને બગાડા અને મરે, અને હાથ પડે હાથી થાકે, પ.માં મારવને માથે મૂકે એટલા થાપા નથી, તાંજે ખાથ એટલી ખીચડી નથી, અને એક વખત માલે એ.વનું બગાડ નથી; તોપણ કાંઈ ફીકર રાખવા વગર એક સાવર બેઠો છે. ૩૬ : ૩૬ તને” આ વજ મમાત્ર આકેશ પેનું ને જુવાનને સાન્યાં આંખમાંથી થોડાર આંશુ પડતાં સાન્યાં, ને એક પણ રાજ એકવા વિના ધરમારને રાનરામ કરી અલ પીનો રસ્તો લીધો. એક જગ્યા મારી આવી, ત્યાં પાને આરામ ફીકું, અને અંતઃકરણમાં એક દેવની આરાધના કરવા માંડી, જેવા ને એ. એ અને વનુ સાંપળો થઈ ને વખતે દેવ ત્યાં આપ્યો, અને

પેતા પુત્રને પુછ્યું:-તે માનવો ! તું મારી આરાધના કેમ કરે છે ? અને મારા કંઠાને છે ? એ એકંદ્રે તે માત્ર. તું આપણા બંધાઈ છું.

દેવની વાણી સાંભળી પેતા વાણીયાને વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે ફરી ફરીને આવેલા પ્રમંગ નહીં આવે. મારે આજે એવું વચન માગવું કે આખો ઉમ્મર આનંદમાં રહે. વળી તું વાણિયા, તો મારે આગળ પાછળનો સવળો વિચાર કરી વરદાન માગવું. આમ વિચારી તે વણિક દેવમતે દિનવચને બોલ્યો:-

આરો દેવતા : તમે અને તામ્બા આદરો. મમ સીધા તેથી તું આપને વારંવાર વંદના કરું છું, મારે માત્ર એક વરતુ આપના આગળ માગવી છે, પણ તેને મારે વળી દિવસની મેલેવડ રોકાઈ જાય; મારે આજથી ત્રીજા દિવસપર આ દેશને આપી આપ આગળથી વરદાન માગી લઉં; મારે કૃપા કરી વળી દિવસની મુદત આપી. દેવતાએ ખુશીથી હા પાડી અને પિતે અદ્વય થઈ ગયો.

હવે પેતા વાણિયા વરદાન માગવાના વિચારમાં પડ્યો, કેલેશમાં સવળે ભમવા મંડ્યો. મારા મારા કંઠ સાદુકાર અને રાજાદેવો પુત્રોનાં મુખ અને પેલવ તપામવા લાગ્યો તો કેાને પેમા છે ત્યારે પુત્ર નથી. કેાને પુત્ર છે તો પેમા નથી; કેાને પેમા અને પુત્ર બંને છે, તો બ્રી કુબાંત છે; કેાને પેમા, પુત્ર, ને બ્રી સવળું મારું છે ત્યારે પિતે કેામમાં લગાવેલો છે; કેા પુત્રવંતને કેાની સવળી વરતુનું મુખ છે ત્યારે વરમાં વાળપુત્રી માંડીમાં છે. ત્યાંથી રહે કાંઈ નહીં તો કાંઈ, પણ દુઃખ સર્જને તારી રહેતું પેતા વાણિયાના દેશમાં આવ્યું. મું મામવું ? અને કેના લેલો પેલવ આપણો ? તેને મારે તેજુ બહુ મથન કરવા માંડ્યું, પણ સવળી જાને મુખી લેઈ મળત પાત્ર નેતી દરિયે પારો નહીં. એમ કરતાં મે વિષમ નિાતી મળી, એાને વાણિયાને પિતા કેવલ થત. તેજુ વિચાર કરી કે આજે લેલેના વરદાન ખતવું છે. તો હવે કેમ કરું ? આમ વિચાર

તાં ચોટામાં મુખી માણસનાં મુખ જોવાની ઉત્કંઠા ધરી ચાલ્યો જાય છે; ત્યાં તેણે એક ઉંચી દુકાન ટીકી, તે દુકાન સામે એક ઓટલો હતો તેપર બેઠો. દુકાનપર ગાડી તકીઆ પાધરી અનુક્રમે એક પછી એક મુનમો બેઠેલા છે, એક તરફ તે દુકાનનો માણીક શેઠ બેઠેલો છે, અને બીજી તરફ તેનો મહાકાંતિવાન અને ચાલાક પુત્ર બેઠેલો છે, એક માણસ શેઠને પંખાવની પવન નાંખે છે, બીજો માણસ પાનપટી વાળી આપે છે, ત્રીજો માણસ દંપત્તમાં આવેલા કાગળ શેઠને વાંચી સંભળાવે છે, ચોથો માણસ શેઠ આગળ વિનંતી કર્યા હાથ જોડીને ઉભો છે, શેઠ કાગળોના યોગ્ય જવાબ લખવાની મુશ્કેલી આપે છે, ૫ થી પાનપટી ચાચી રૂપાની પીકડાનીમાં પીચકારી મારે છે. આવો વૈભવ જોઈ પેલા વાલિયાને વિચાર થયો કે આ માણસ સપ્તળી વાતે મુખી છે, મારે મારે એ શેઠના જેવું મુખ મારવું. વળી પાછો તેના વિચારે ઉઠાળો મારો કે મેં અહીં દુકાનનું મુખ જોયું પણ ઘરનું મુખ જોયું નથી, મારે શેઠને ઘરે કેવી સાહેબી છે તે જોવો. એમ વિચાર કરે છે, ત્યાં શેઠ અને તેનો પુત્ર દુકાનેથી ઉઠ્યા, સારથી સરસ બળદવાળો શિવરામ લગ્ન હાજર થયો, તેમાં બેસાં બાપ ડીકરો ઘરે ચાલ્યા; પેલા વાલિયો પણ તેમની પાછળ ઉભાવળે ચાલ્યો.

શિવરામ ઘર આગળ આવી ઉભો રહ્યો. ઓટલે અનુચરે આવી શિવરામનું બાર ઉઘાડ્યું, અને બાપ ડીકરો ઘરમાં દાખલ થયા. તે વખતે પેલા વાલિયો પણ સામેના ઓટલાપર તેમની ચર્ચા જોવા બેઠો, ઘરની પરસાળમાં પડેલા કોચપર શેઠ બેઠો અને તેમનો ડાકરો માળપર ગયો, શેઠ પાપડી નિચે મુઠી કપડાં ઉતાર્યાં, એવામાં અનુચરે આવો શેઠના પગ ચાંપવા માંડ્યા, ગરમ પાણી તૈયાર થએલું હતું તેથી શેઠ નાચા ઉઠ્યા, હાથે પહેલાં જળ જાતના મર્દન કરી શેઠને નવસાવ્યા, દુવાલ વનો ટીક લુણું, અને રૂપેરી પાવણા લાવી હાથર કર્યા; પાવણા પહેરી શેઠ રસોડામાં ગયા, ત્યાં તેમની મહા કાંનિયન

પદ્મની જેવી સીબી બાન બાનનાં બોલન અને જાન જાનનાં રમક પિરસવા માંડ્યાં. રવાબીને આમલું કરી કરીને ખવરાવવા લાગી. આ સપજો જનાવ જોઇ પેલા વાણિયાની ખાતો થઈ કે આ શેઠ જેવું મુખ બીજ કોઈને નથી. મારે મારે તેના જેવો વૈભવ વરદાનમાં માગી લેવો. એમ વિચાર કરતાં ઉડવાની તૈયારી કરે. ત્યાં શેઠ પણ જમીને ઉડવા ને પાછા પરજાળના કાચખર બેઠા, ત્યાં તેમની નજર પેલા વાણિયાપર ગઈ, શેઠે વાણિયાને નોકરને કહી બોલાવ્યો, વાણિયો આવી હાજર થયો એટલે શેઠે પુછવા માંડ્યું:—

હે ભાઈ! તું કોણ છું? તું મારા પર સામે આવી કેમ બે ઠેા છે? મારી દુકાન સામે પણ મેં તને આલે લેયો હતો, મું ચારતો નથીજ કે? અથવા દુઃખી છું, દિન છું, તું કોણ છે? અને શા કારણથી આંદો બેઠો છે? તે સામે સાચું કહે.

વાણિયો બોલ્યો:—‘શેઠ સાહેબ! હું ચાર નથી, તેમ આ વખતે દુઃખી કે દીનપણું રહે તેવું નથી. હું આપના પર સામે તથા દુકાન સામે શા મારે બેઠો હતો તેની હકીકત સંભળાવું છું. હું ધનનો જાદુ દુઃખી હોવાથી મેં એક દેવની આરાધના કરી, કેવ મને પ્રસન્ન થયા અને તેમજે મને જે મામે તે આપના વરદાન આપ્યું. મેં વજ દિવસનો ગિહેતક માગી કેના જેવું મુખ માગતું તે બાબત આખા શહેરની થ રવા જોઈ, પણ કોઈપણ ઠેકાણે મારું મન માન્યું નહીં ઉપરે તમારું મુખ, તમારી સાહેબી અને તમારા ધરની રીતભાત જોઈ મને પુરજ સંતોષ ઉપજ્યો, અને હું આજ અપેરે દેવ આગળ જઈ આપના જેવું મુખ માગી લઉં.

શેઠ આ હકીકત સાંભળી જરાવાર ધાબ્યા, પછી દિલગીરી ભરેલા અવાજે શાંત થઈ બોલ્યા.—‘ભાઈ! તારી જાદુ ખત માત! તું પુરો પરજાત! તારા દુઃખનો એકે આરો રહેત નહીં! મારા જેવો દુઃખી આ દુનિયામાં કોઈ નથી, મેં પુરાં પાપ કાપ્યાં છે; મારા કરતાં એક જીવ માગનારને મુખ વધારે છે; એમ

હું સમજું છું. મેં આજ મુખી મારા દુઃખની વાત કહીને કહી નથી; પણ આજ તને કુળતો જાણવા મારું સંકટ કહી સંભળાવું છું. તે સાંભળ્યા પછી હું પછી કહીશ કે શક લેવા દુઃખી દુનિયાની સપાટીપર કોણજ હશે !

સાંભળઃ--હું જ્યારે પરજીયા નહોતો ત્યારે મેં એવો નિયમ કર્યો હતો કે જ્યારે હું પરજીયા ત્યારે મારી શ્રી સાથે સુદી પક્ષમાં સંભોગ કરીશ નહીં. હવે મારો શ્રીએ કુવારે એવી પ્રતિજ્ઞા કરી હતી કે વરી પક્ષમાં શિયળવૃત્ત પાળીશ. આમ વૃત્ત કર્યા પછી અમે બંને પરજીયા. જો હું મારું વૃત્ત મહા મુનિરાજ આગળ લીધેલું તોડું તો સાતમી નર્કમાં જાઉં, અને તે તોડે તો તે પણ નર્કમાં પડે. આથી કરીને અમે શ્રી પુરુષે એ વર્ષ તો નભાવ્યું; પણ શ્રી જાત નવોડા, તેની જીવાની કેમ જાય ? તેનો કામજનિ શાંત કેમ થાય ? તેની મનોમાં દેશ્વર થવા માંડ્યો; તેની દ્રષ્ટિ કામાતુર થઈ અને પુરુષનો સ્પર્શ કરવા તેની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થઈ. એક રિવસ તે મને પરાણે વળી પડી, તે વખત મુદી પક્ષ હતો, તેથી મેં તેને તરછોડી નાંખી, તેજ અવસરમાં મારા ઘરમાં એક મજબુત પુરખીએ નોકર છે તેને બાંધી પડી તે અનીતિના રસ્તાપર ચડી, અને તેનો કામજનિ શાંત થયો. શાંત થવા પછી તેણે વરી પક્ષમાં શિયળવૃત્ત પાળવા માંડ્યું, અને સુદી પક્ષમાં પુરખીયા સાથે સતિકોડા કરવા લાગી. મેં મારા ઘરની આખર ખાતર આંખબાદા કાન કર્યા, અને કેટલેક દહાડે હું જાણું તેથી રીતે તેઓ લોગવવા લાગ્યા. હવે ખાસ મેં તેને મારેજ તે પુરખીયાને રાખ્યો છે. મારી શ્રી તે પુરખીયા લોગવે છે; પ્રત્યેક પક્ષ તેના વિધિનો છે. હું ઘણેજ વિલગીર થાઉં છું, મુઠાઉં છું; પણ મારા વૃત્તની ખાતર હવે મન વાળી બેઠો છું; તેનું વૃત્ત તોડાવવું અને મારું વૃત્ત તોડવું એ બંને હું સરખા મહું છું, અને આ અસાર સંસારમાં શા શા સંસ્કાર બને છે તે જોડે ધર્મ ખ્યાન કરું છું. હે ! દીનજનુ ! સંસારની અંદર કોઈ મુખી

નથી; કામથી હાંક મુખી મને લાગી વધી છે. મારે મારા મિ-
ત્રાં લેવે, નૂ મારા જેવું મુખ મામનો. કેમ નને ખાતરી થઈ
કે મારા જેવા દુઃખી પૃથ્વીના ૧૬૫૨ કોડલ હશે.

વાઙ્મયો બોલ્યો: -અહો! તમારા જેવું મને માન માન
ભાગ્યામાં કેમ નથી; તમે મદદ દુઃખી છે તેમાં હું ના પાડી
શકું તેમ નથી; પણ તમારો દુઃખરૂર રૂરો આવે છે, તેમાં તમા
રા જેવા બાંધે છે. મુખી પણ હું મનુષ્ય નથી. મારી ને
ખાતરી થઈ છે કે દુનિયામાં કેમ મુખી નથી, મારે કેવળ
મન જેવું માનીશ કે મને સ્વર્ગનું મુખ આપ. એમ બોલી
સોનો ઉપાસ માનો ત્યાંથી પાને ચાલી નિકળ્યાં.

બધાર વખતે પાડા જે જમાનું દેવ પ્રમથ થયા હતા
ને જમાનું આશ્રય. થાલીવાર દેવની ભક્તિ કરી, ત્યાં દેવ
આવી ખરો થયો. અને બોલ્યો:—મામ, મામ. પિતા વાંઙ્કે
હાથ લેવી વિનંતી હોય છે, —મદદ આ દુનિયાનું મુખ લે
હું નથી; પણ પિતા દુનિયાનું પરમ મુખ લેવું છે. " દેવે
વરદાન આપ્યું છે:—"નું સંસાર ઉતરી મુનિમદ્વારા આગળ
જઈ શકે છે; એકે અક્ષય મુખનો પછી થામ. " આમ
બોલી દેવ અક્ષય થયો. અને પિતા વાંઙ્કે વિદ્યા લાંબી
આદિત પાડી બધેકરૂં કરી કર્મ ખપાવી, પાંદે દેવજાકે મરો.

વાંઙ્કના ૧ મારો ખાતરી થઈ હશે કે. સંસાર અસાર છે,
નાશવત છે. સમુદાનું છે, દુઃખી છે, દિન છે. દુહ છે, ૨૫-
મી છે સ્વાર્થ છે, આંશ્ય છે, કાંથી છે અને ભય છે. દુ-
નિયામાં દેવ પણ મનુષ્ય મરગા પાને મુખી નથી, એક પણ
મનુષ્ય વિદ્યારૂપી વિમુક્ત નથી, એક પણ મનુષ્યના મનમાં
શાંતિ નથી, ભયના ભયમાં થાયેલા છે. અભયનો માત્ર
પિતા છે. મારે પિતા જેવું મુખ અને માટેની એક પણ
ખાતરી નથી કે જે આ ભય અને પરભયમાં અમર રિતી
રાખી શકે.

હવે મેં વાંઙ્કોનાની રૂપા સમજાવું.

કામલદર્શની કથા.

આ ભરણક્ષેત્રમાં ત્રિશાળપૂર નગરને વિષે મુર્તિસદૃશ તેજ
 વાળો મુરનેજ નામે રાજા હતો. એ રાજાને શરણ પ્રકૃતિવાળો,
 સમ્યક, કૃપાળુ, હૃદયવંત, ક્ષમાશીલ, મંબીર, પરબુખનો એ
 જનાર અને કામદેવ સદૃશ રૂપવંત પ્રધાન હતો. નગરના સર્વ
 પ્રાણી પ્રામા મુખ્ય અને સર્વ વિષામાં કુશળ, વૈવિધ્યશીલ નામે
 પ્રાણી તે રાજાનો પુરોહિત હતો. એક દિવસ તે પુરોહિત રા-
 જામહામાંથી પર જતો હતો, તેવામાં માર્ગને વિષે એક અ-
 ત્યંત રૂપવંત શ્રીને જોઈ; તે શ્રીએ જાણ કામજાના મર્ષ વતો
 પાંડવો હા, માથે દુધ, રહી અને હાથનાં વામજુ હાથ તેથી
 તે કોઈ આદીરની શ્રી લેણ એવું જણાવું હતું. પુરોહિત
 તેની તેવું રૂપ, અને તેવો વેશ જોઈ પામી મનમાં
 વિચારવા લાગ્યો કે:-આદેશ ! અયોગ્ય કર્મ અને અયોગ્ય વેશ
 થી રાજાના આ શ્રીરાત્રને કેવી વિરંજના પમાટે છે ? વિધિ ર-
 નામુદ્યા છે એ કહેવન આ શ્રીને ખરેખરી સાચુ પડે છે." એ
 વેા વિચાર કરે છે તેવામાં આજ્ઞાનરથજને ઉખેડી નાંખી નિર્દ-
 કુળ જે જાતો કામને મરોનમન દાથી ત્યાં આવ્યો, પ્રત્યક્ષ
 જગદરા જગદર દાવાને એક સર્વ કોઈએ ધ્યાનરૂ નાશવા લા-
 ગ્યા. રાજાના સમય કોણાદુષ્ટ થઈ રહ્યો, તે આદીરની પત્નિ
 દાથીને આવનો બેઠક દોડી, પરંતુ કોઈ પાત્રી જોઈને આવનારો
 જાતો માથે અમણાથી તે જાતે પડી ગયું; પડી જવાથી જ
 જોતાં વાત જાતી મર્ષ, પરંતુ આદીરની કાંઈલુ રીત કરી
 વિના એમન એમ ઉભી થઈ અને પાછી જાતનાની શ્રી રાજ
 કરી કેમી થત. તે પાત્રી જાતનાની શ્રીને રાજ કરી એક પુ-
 રોહિતને રાજ આપ્યો, તેથી ત્યાં જઈ તેનીને કહ્યું:-"અંદેશનું"
 આમ રાજ આવરે કરે છે ? આરંભાન અવગતું હતું તે અવગતું"
 તેમને શ્રી કેવી વેળી બેઠક-જાણ ? મારું રાજ કરવાનું મારું

જ સાંભળે:-“મારી સાચું સ્વભાવીજ દુષ્ટ પ્રકૃતિવાળી ॥ તે થો મારી ઉપર કોપાવમાન થયે. આજે આ બે કુળ ભાગી જ વાધી તે અને ધરમાં પ્રવેશ કરવા નહીં દે, અને આવ પજ ન હોં આપે; વાળી કેટલાંએક કદવાં વચન બોલી અને સંતાપ પ-માડશે, અને કહેશે કે આજના તારા ભોજનના મહે બે ધડા લકડા. એ કારણથી હું રૂદન કરું છું” શ્રીને એ પ્રમાણે દુઃખ પામતી અને રૂદન કરતી જોવાથી તે દયાળું પુરોહિતને દયા આવવાથી તેણે તે શ્રીને બે ધડાનું મુક આપ્યું એટલે તે શ્રી આસી ગઈ.

પછી પોતાના દહો, દુધ વગેરેના ભરેલા પાત્રો પડવાથી પજ આદીરજીના મનમાં કાંઈ પજ લાગતી થઈ નથી એવું બે ઇ વિરમય પાત્રો પુરોહિતે તે આદીરજીને પુછ્યું:-મેહેન તારાં દહો, દુધ અને દારાથી ભરેલાં ભાજનો કુટી મયાં, તેથી તને તેના કરતાં વધારે દ્વાની થઈ છે તોપજ તારામનમાં કેમ સંતાપ થતો નથી ?” પુરોહિતનું બોલવું સાંભળી કાંઈક દસીને આદીરજી બોલી:-કહેવન છે કે “બહુ દુખીયાને દુઃખ નહીં અને બહુ સ્વૈવાને સજ નહીં” એ કહેવન મુજબ ધણા દુઃખથી મારું દૈવ વજસમાન થયેલું છે તેથી હું રૂદન કરતી નથી.

એવું સાંભળી આ બિચારીને શું એવું દુઃખ પાડું હશે, એમ વિચારી કેમજ ચિત્તરાજો પુરોહિત બોલ્યો:-મેહેન તારો વૃત્તાં સાંભળવાને કમ્યું છું. મરે કહે.”

આદીરજી બોલી:-પોતાને અને પરને લજમ પ્રાપ્ત કરાવનારું દુષ્ટિર જાણી પેઠે ન પ્રમદ કરવામાંજ ચોખ્ખા છે; તોપજ તમને સર્વ પ્રાણી ઉપર દયાળું અને દુઃખજ બહી મારો વૃત્તાં નિવેદન કરોશ; મારે તમે એકલા પાસેના આદલા ઉપર આવો એટલે હું મારો વાગ રાજ કરું.”

આદીરજીનાં એવાં વચનથી તેનો વૃત્તાં સાંભળવાનો ક-ચ્છાવાગ પુરોહિતે તે પ્રમાણે કર્યું. અને જાહે એક આદલા ઉપર બેઠાં. ત્યાં પોતાની ઉપર આવતું રનેદરતું અને પોતાને

જેવાથી વિકસર પુલકાવગીવાળા પુરોહિત પાસે તે આહીર-
જીએ પોતાનો સમય વુલાંત કહેવા માંડ્યો:-

સરસ્વતીજી નામ નમસ્કારમાં મર્મ વિધાવિગ્નાર વેદમાર નામ
નિર્ધન પ્રાણજી રહેનો હતો, તેને સતી, પતિવ્રતા અને રૂપરો-
ચાને મોખાડી કામસરસી નામ સ્ત્રી હતી, તે સ્ત્રીના વિનય
અને ઉચિતકાર્ય કરવાનો પ્રસાદના વિષેરે મુખપાથી નિરંતર પ્રમ-
ત મહેનારી તે પ્રાણજી પરિવ્રતાને લીધે પ્રાપ્ત થતા દુઃખોને
પણ દુઃખરૂપ મનુષ્યો નહોતો; રૂપરોચી આયવયમાંજ તેઓને
મુખ પ્રસન્નતાથી એક પુત્ર થયો હતો, તેનું વેદવિધાનજી એક
નામ પાડ્યું હતું, તે કાચરો અનુક્રમે એક વર્ષનો થયો, તે સ-
મયે એક વિદ્ય કામસરસીમાં પાણી ભરવા નમર જાણાર ગય;
તેના કિંતવ્યનેટિત નમસ્કાર રાજ મહારજને પાતાના સૈન્ય
મહિત્વ અટકનાર ત્યાં આવી તે નમરને ઘેરે ધાડ્યો, તેથી ઈર-
વાનાએ રૂપાળ જાણ કરી ટીકા; અંદરના માણસો અંદર રહ્યા
અને અદાના માણસો જણાર રહ્યા. તેના સૈન્યનું નેર ભણી
અદાના પાકો ભરથો યોગરૂ નાસવા માંડ્યા. કામસરસી પણ
નામથી હતી. તવામાં યોગરૂ ભરકવા રાજના શિયાડાઓમાં
થી કાચરે નજીન પકડી અને આવળ રૂપરોચી ભણી પાતાના
રાજ અટકવજન બેઠ કરી, રાજ પકડ તે સ્ત્રીને એક કામસર
થવા તથા તન પાતાના અત્યુત્કમાં રાખી. પકડ તે નમરમાં
અજા. તુજ. કા. ૧૪૩ ૧૪૪ના આવી રાકવાનો અભાવ થયો તે
થી નમસ્કાર રાજ અને સર્વે સાકો અટકાવા, અંદરે મહારજ
નામન માતા પ્રમાણુ કંઈ આપી ખુશો કર્યા. પકડ તે રાજ
૨૦. ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦
૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦
૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦
૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

રજ્જી ખુશી થતો નહીં; કારણકે વેદમાર બ્રાહ્મણ ઉપર અત્યંત પ્રીતિ હોવાને કારણે રાજ્યના સન્માનથી હિપ્ત થતા મુખને તે વિપ્રાપ્ય ગણતી. એમ વિચારાવિતે પણ આરાજક રાજાની સાથે મુખ કોમવત્ત વાંચ વર્ષ નિહળી ગયાં, એ અરસામાં તે નિરંતર એમણે વિચારતી કે “ આ મહાનું મર જોડીને કશાં મા-રા તે પ્રીતિને તથા તે પુત્રને મળું.” એવા આર્તમાનમાં અને પરવશપણમાં તેણે પોતાના સપત્ની દિવસા કોમવત્તમાં રહેવાની પેઠે દુઃખે નિર્ગમન કર્યા.

એ દિવસ પુરેનો સ્નેહ સાંભળી આવવાથી દુઃખિત કામલકુમ્ભી પોતાના મનમાં વિચારવા લાગી કે:—“આટલા વર્ષમુથી મારો ભર્તાર કે પુત્ર કોઈ મળ્યું નહિ, મારે હવે હું પરદેશી બ્રાહ્મણને મુવર્જ્જાન આપવા માંડું, જેથી લોકપચ્ચે તે મારો ભર્તાર પણ કોઈ દિવસે અરે આવશે.” એમ વિચારી તે દિવસથી તેણે બ્રાહ્મણને મુવર્જ્જાન દણું સર કર્યું. થોડા દિવસમાં તે વાત દેશાદેશ પ્રસરી, પણ બ્રાહ્મણો તે દાન લેવાને દુર દેશથી આવવા લાગ્યા, ફીન અવરજવાળો વેદમાર બ્રાહ્મણ પણ એ વાત સાંભળી પોતાના પુત્રને લઈને એક દિવસ ત્યાં આવી, અને આશીર્વાદ આપી ઉભો રહ્યો; તેવારે કંઈક બ્રાહ્મણીને પુરૂષ પ્રેમથી ભરેલો કામલકુમ્ભીએ તેને એકાંતે બેઠાંતરી તું જોયું છે? ક્યાંથી આવી છે? તારી સ્ત્રી ક્યાં છે? આ લપુવપવાળો તારી સાથે છે તે તારો પુત્ર છે કે ભાઈ છે? એ રીતે પ્રશ્નો પુછવા રાજાની રાણી ઉપર પોતાની સ્ત્રીના શક સાવશે તે પણ અસંભવિત, અને ઘણાં વર્ષ થઈ ગયેલાં એસે તેથીને ન ભણતો તે બ્રાહ્મણ પોતાનો પૂર્ણાંત મુજથી દહેવા લાગ્યો:—

“ સરપ્રીતિલક નગરનો રહેનારો હું બ્રાહ્મણ છું, મારું નામ વેદમાર છે, મારે અત્યંત મુજવંતી કામલકુમ્ભી નામે સ્ત્રી હતી, આ વેદવિચારક મારો પુત્ર છે, બ્યારે આ બાળક એક વર્ષનો થયો હતો, ત્યારે એક દિવસ તેની માતા નગર બહાર પાણી ભરવા ગઈ હતી, તેવામાં અકસ્માત કોઈ રાજાનું સૈન્ય

અમારા નમરની ઉપર ચડી આબુ તેથી તે નગર જહાર રહી. લશ્કર પાછું ગયા પછી મેં તેણીની ચોતરફ તપાસ કરી, પણ કોઈ દેકાણે તેની શોધ લાગી નહીં; પછી મારા સ્વજન કુટુંબીઓએ ધણા આગ્રહ કર્યો, તોપણ તે શ્રી ઉગરના સ્નેહને લીધે હું બીજી શ્રી પરણ્યો નથી. આ બાગડને મેં મદ્દા કપ્ટે ઉછેર્યો, અને વયે ચોગ્ય થયો ત્યારે સર્વ વિદ્યા ભજાવી. પરંતુ હજી મુધી તેને પરજાબો નથી તમે મુરજીતન આપો છો એ વી વાત સાંભળીને દારિદ્ર્યથી ફીન થયેલો હું આ મારા પુત્રને લખને અત્રે આબો છું.

વેદસારના મુખથી એ વૃત્તાંત શ્રવણ કરી કામલકૃમી અતિ ખેદ પામી, પછી તેને પોતાનો સર્વ વૃત્તાંત જણાવી યોગબાળ પાડી પુર્વના સ્નેહથી તેની સાથે જવાની ઇચ્છાવાળી તેણીએ તેને અમુદ્ય રત્નો આપ્યાં, અને પછી એકાંતે કહ્યું કે:—આ રાજ્યની હદ જહાર તમારા ઇચ્છિત સંકેતસ્થાને રત્નો સંહિત આ પુત્રને તમે મુકી આવો, પછી આપણે પણ ત્યાં જઈશું. આજથી સાતમે દિવસે સમસાનમાં રહેલા ચંડીના દેવગમાં રાત્રે હું આવીશ, તમારે પણ તે દિવસે ત્યાં જઈ આવવું, એ પ્રમાણે કહી તેને વિસર્જન કર્યો.

પછી તે વેદસાર બ્રાહ્મણ પુત્રને તથા રત્નને ઇષ્ટસ્થાને મુકી સંકેતની રાત્રિએ ચંડીના દેવગમાં આવીને મુતો કામલકૃમીએ રાજાને સમજાવવાનો ઉપાય રચ્યો, રાજાને પોતાની સમીપે બેસાવી તે બોલી:—સ્વામિન! આપને સાંભરે છે કે તે દિવસ આ પના મસ્તકમાં આકરી વેદના યજ્ઞ આવી હતી, ત્યારે મંત્ર, તંત્ર અને ઐતરથી પણ તે વેદના સાંત ન થયું, ત્યારે હું અજ પાળીતો ત્યાગ કરી અત્યંત દુઃખી થયું; પછી મેં તે વેદનાની શાંતિને માટે વિખ્યાત અદ્વિભાવાળી ચંડીદેવીની માનતા કરી કે:—હે માતા! એ રાજાના મસ્તકની વેદના સાંત યજ્ઞ જશે તો હું તેમને સાથે લઈ ત્યાં આવી રાત્રિ સમયે તમારો વિવિધ પ્રકારે પૂજા કરીશ. માટે આજે રાત્રે આપણે ચંડીની પૂજા કરવા જ-

હામે. રાજા તેા તેજીને વશ હતો તેવી તરજ કબુલ કર્યું. પછી રાત્રિ સુમયે અથે ઉપર બેસી પુજનો સામાન મઃથે લઈ તેઓ ચંડીના મંદિર તરફ ચાલ્યાં; તે સુમયે ઘોર અવકાશ થય મધ્યા હતો, રસ્તામાં કેટલેક ઠેકાણે સર્પના કુતકાર, કેટલેક ઠેકાણે મુડના બિહામણ અવાજ અને કેટલેક ઠેકાણે નસમજાવ એવા પશુઓના સ્વર સંભળાતા હતા કેટલીએક જગ્યાએ ડાકિની શાકનીઓ લુણીસ લેતી હતી, કેટલીક જગ્યાએ પિરાયો અદ્દાસ કરતા હતા, કેટલીક જગ્યાએ કાપાલિકોએ મહણ કરેલા મસ્તકો દેખાતા હતા, અને કેટલોક જગ્યાએ નારિકાં દુર્ગંધમાં પુરામ જતી હતી; તેવા બધકર સ્મશાનમાં તેઓ આગ્યા. તે સુમયે રાજાએ હામસદ્મીને બોળ્યે અને બહોંકજ બણી કર્યું. હું હા-યમાં બીહીશ નહીં, આ સમજા બહારથી લય કરતા દેખાય છે તત્વતાએ તેમાં કાંઈ નથી. પણ તે જૂન પ્રેત વીચેરે જે બી-એ છે તેનેજ છળે છે, માટે હું જરા પણ ડરીશ નહીં.

અહો ! શાહની કેવી પ્રબળતા છે ! પાતાની બહાસી પ્યાદી બીએ નહીં એટલા માટે રાજા તેને ધીરજ આપે છે, પ્રજા જાણતો નથી કે સ્રીચરિત્રનો પાર કોઈ પામ્યું નથી, અને પામવાનું નથી. સ્રીઓનું કપલ અમાધ હોય છે, તેઓ બોલે છે મીકું મીકું પણ મનમાં તેા કંઈ કંઈ પ્રકારના ધાદ ધડે છે. તે રાજા બાજુતો નહોતો કે જેને તે લોળી ગલે છે, તે તેા તેને પણ હમે છે. જપારે મંદિર આગ્યું ત્યારે તેઓ યોડા ઉપરથી ઉતરી અને મંદર પ્રવેશ કર્યો. રાજાએ પાતાનું ખદમ વિચેરે તેના હાથમાં આવી પ્રથમ પુજ કરવા માંડી, એટલે દુષ્ટાને લાગ મળ્યો, તેનો કુદવા પ્રનાએ ઉઠાયા માર્ગ, કે તરતજ તે ખદમવડે રાજાનું મસ્તક છડી નાંખ્યું એટલે બાલે દેવીને સર્વે પ્રજામ કરતો હોય તેમ તે પડ્યો. સ્રીઓની દુષ્ટતાને પિત્તકાર હો, જે તેજીની ઉપર અત્યંત પ્રેમ બતાવતો, જે તેજીના વચન ઉપર અધારી રાત્રિએ સ્મશાનભુમિમાં પુજ કરવા આગ્યો, તેનો એક પણ માત્રમાં તે દુષ્ટાએ છદ કર્યો ! પાપની તો તેને બીકજ રહીજ

નહીં. હું શું કરું છું એવો તો વિચારજ આપ્યો નહિ, અને કપટવૃત્તિવાળીએ પાતાની મનકલ્પનાથી ઘોર કુકર્મ કર્યું. પણ માણસનું માન્યું શું થાય ! તેમાં પણ એવા પાપીની ધારણા તે ક્યાંથીજ પાર પડે ! રાજનાં સર્વ આભરણો મદણ કરી હવે પાત્રી દેવગ્રામના મતવારામાં મુતેડા બ્રાહ્મણને તેણીએ તત્કાળ જગાડ્યો; પરંતુ તે ઉઠાને જીભ ઉપર પગ મુકે છે તેવામાં દુર્દેવના યોગથી તેને ચર્ચ કરડ્યો. તેથી તે તત્કાળ ત્યાં મૃત્યુ પામ્યો. જુઓ કર્મની વિચિત્રતા !

હવે કામલકામી પસ્તાણી, તેણીએ અણ્યું કે હું બંને તરફથી જાણ થઈ, પણ વિચાર કરવાનો વખત નહોતો; જો કોઈને ખમર પડે તો તેનું પણ મૃત્યુ સંભીષેજ હતું; તેથી કોઈ પણ વિચાર કર્યા સિવાય સર્વ આભરણ લેઈ ઘોડા ઉપર બેસી રસ્તે પડી.

અપારી રાત્રિએ નિર્જન જનમાં તે એકલી ચાલી જતી હતી, પણ કોઈ સ્થળે જરાપણ બીહીની નહોતી. સ્ત્રીઓમાં સાંદ્રસ તો જન્મથીજ હોય છે.

કેટલેક દુર ગયા પછી એક નગર આવ્યું; તેમાં પ્રવેશ કરી માળીને ઘેર ઘોડા બાંધી, બધું બધું વર્ષે રાજના ધરૂપ બાંધીમાનાથી ખુદી હોય તેમ સ્વેચ્છાએ ફરવા લાગી; એવામાં પાસેના કોઈ દેવગ્રામમાં ધરજનો પ્વનિ સાંભળી ત્યાં નાટક જોવાને મધ; ત્યાં તેણીને સર્વ અંગે અસંકુળ વિવેચનવાળી અને સૌભાષી સૌભાગી જોઈ, આ કોઈ નવીન સ્ત્રી છે. એમ પારી એક મહિકાએ આદરપૂર્વક પુછ્યું—“હિં મુસે ! તમે કોણ છો ? ક્યાંથી આવ્યાં છા ? અને કોના અન્નિધિ છો ?” તે બોલી:—“એક દિવસ મારા પિતાને ઘેરથી મારા પતિની સાથે હું મારા ધસુર નગર તરફ જતી હતી, તેવામાં રસ્તે ધાડ પડી, અમારો સાથ સર્વ છુટાણો, અને મારો પતિ હુંદારાને હાથે મારાણો; હું ત્યાંથી ઘોડા ઉપર બેસી એકદમ નાડી, તે આ નગરમાં આવી છું. અહીં કોઈ મારું સગું નથી, તેથી માળીને ઘેર ઘોડા બાંધી-હમણાંજ અંગે આવી છું.”

પછી તેણીને કુડીન રૂપવંતી અને સ્વામી વિનાની જાણી માયા વચને સતોષ પમાડી તે ગણિકા પાતાને ઘેર લઇ ગઇ; ત્યાં તેણીને તૃત્ય ત્રિગાદિની કથા સંપૂર્ણ રીતે શીખવી અને અનુક્રમે પોતાના કુળાધારમાં પ્રવર્તી એક દિવસ દેશાંતરથી આવેલો કેાઇ તરુણ અને સમૃદ્ધિવાન પુરુષ કામલકમ્પીને ઘેર આવી રહ્યો, તેના સાથે મુખે હસ્થિત વિલાસ લોભતાં અનુક્રમે તેઓની પરસ્પર નિરિક્ષા પ્રીતિ થઇ, કેટલોક કાળ મયા પછી એક દિવસ અન્ન સ્થળે જવાની હસ્થાવાળા તે યુવાને એકાંતમાં કામલકમ્પીની રજા માગી. “જનારને અને મરનારને કેાઇ રાખી શકતું નથી, અને પરોણાથી ધર વસ્તુ નથી.” એ કહેવાતને ધાદ કરતી કામલકમ્પી વિમાસવા લાગી; તેની ઉપર અત્યંત સ્નેહ હતો, તોપણ જવાની તેની હૃત્પ્રકાશ બહાર નિષેધ કર્યો. એ નિર્દયક માની વીણે મુખે બોલા:—સ્વામિન! તમે જાઓ છો પણ તમારું કુળ, મોત્ર અને નામ વગરે અને કહેતા જાઓ કે જેથી તમારા વિયોગે તે મારે અવસાનનરૂપ થાય.”

તે સમયે જાણે વિયોગથી થવાની ભવિષ્યમાને સ્નેહ વૃદ્ધિથી શાંત કરતો હોય તેમ અપ્રજ્ઞ વરસાવતો તે બોલ્યો:—કમ્પીતિલક નમરનો રહેનાર વેદસાર નામે ગ્રામજુ હતો, તેની કામલકમ્પી નામે સ્ત્રીથી વેદવિચક્ત નામે પુત્ર થયો; તે પુત્ર બપોરે એક વર્ષનો થયો ત્યારે કામલકમ્પી પાછી બરવા ગઈ હતી; તેવામાં તે નમર ઉપર પરચકનો ભય થયો તેથી તે ઘર આવી શકી નહીં ત્યાર પછી તે મરી ગઇ કે છત્રનો રહી એ વજાતું નહીં. પિતાએ યુવને પાતાપિત્રી મેરો કહ્યો, અને સર્વ વિદ્યા ભજાવી. એક દિવસ દાક્ષિણી દિન ધરેલ તે ગ્રામજુ યુવને સાથે સહ મકરંધજી ગામની રાણી પાસે વાચના કરવા ગયો; ત્યાં તે રાણીની સાથે તેણે કાલ એકાંતમાં વિચાર કર્યો, પછી તેણીએ આપણાં અમુલ્ય રત્ન, હાંવન અને મિત્રોએ સદિન પુત્રને બીજા રાજના દેશમાં એક સકેતસ્થાને મોકલ્યો, અને હું સાત આઠ દિવસ પછી ત્યાં આવું છું એમ વિ-

પાત્ર ઉપર તે પુર પુર સંકેતરૂપે જડ પિત્તરી પાત્ર
 બોલે રવોઃ પુર પુર બને શા કારકથી તેનો પિત્ત ત્યાં આ-
 વો નહીં. પત્ર પુર બેઠાં પુર પુર કે, રવનામાં આપ પિત્તને
 ધારોને આપ આપાદિ દિવસ પ્રાચીનને મારી નાંચો
 જો. તેના વિષયને આપ પિત્તનો પુર મોં દિવસ કલ્યાણ.
 આપાદિ તે ને બેઠાં નહીં. પુર બેઠાં આપાદિ પુર પુર
 ને પુર પુરના તે ને મારી કઈ. જુમળું તેનો પુર નામ
 કઈ નાંચો રવના કઈ. અરેક બેનાં બેઠાં ને પોત
 દેવના મું કિયાવન કઈ? કારક કે પુરને મુસામુસ કઈ
 ને કારક પુરના કારક કઈ છે? બેન પારી પત્ર? કારકના
 આપ પુરના કારક કારક છે બેન પિત્તની અનુરૂપે પિત્તના મો
 કઈ મુર પાત્ર. બે બેન? વિષયને નાંચો પુરનાં બે
 કારકના મનના ને મું પોતિયમુર બે આપો, બે આ-
 પુર પાત્ર પાત્ર.

તમા બે બેન કુલ પુરનાં બેબેન બે પિત્તનો પુર છે,
 બેન બેન કારકના પાત્રના કારકનાં બે પાત્રી મારી
 વિષયના નાંચો કારકનાં દિવસ કઈ. કારક કે મું પાત્ર
 બેન બેન કારકનાં દિવસ પુરને મુરના કારકનાં બેન પાત્ર
 કારકનાં બેનનાં કારકનાં બેનનાં બેનનાં તેનાં બે પાત્રને
 બેન બેન કારકનાં બેનનાં બેનનાં બેનનાં તેનાં પાત્રના
 ને કારકનાં બેનનાં કારકનાં કારકનાં તેનાં પાત્ર પુરનાં
 બેનનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં તેનાં પાત્ર
 કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં તેનાં પાત્ર
 કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં તેનાં પાત્ર
 કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં તેનાં પાત્ર

તમા બેન કઈ પિત્તના પુરનાં કારકનાં કારકનાં તેનાં
 કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં તેનાં પાત્ર
 બેન બેન કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં તેનાં પાત્ર
 કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં તેનાં પાત્ર
 કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં તેનાં પાત્ર
 કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં કારકનાં તેનાં પાત્ર

ખેડ પામે છે ? તને શું આધિ વ્યાધિ છે ? કોથી આ પ્રમાણે પીતાના આત્માને અગ્નિમાં દહન કરવાને હાંકે છે. આ મનુષ્ય જન્મ દુઃખાપ્ય છે. મારે તેને દેહકદ શા મારે ગુમાવે છે ? મારા ધરનાં રહો મનગમતા યુવાનો સાગે રવેન્ધાએ ગુપ્ત ભોગથી મનુષ્ય જન્મને સફળ કર. હે મનસ્વિનિ ! નિઃકલંકિત, રાજ્ય વગેરેને માન્ય અને સર્વાંગમુખનો સગવડાળો વેશવાનો જન્મ તું ફરી કયાંથી પામીશ ? મારે શાકનો ત્યાગ કર. હૃદયમાં ખેડ પામતો કામલકામી બેસી :—

માતા : મને કાંઈ આધિ વ્યાધિની વ્યથા નથી; પરંતુ આત્માને અગ્નિમાં દોમીને ધણા કાગળી આવડેલ આ ગણિકા શબ્દથી પાપકર્મથીજ મુક્ત થવાને હાથુ છું. પડિત પુરુષાએ પ્રાણીને ગ્રીપણું એ ધણા પાપનું ફળ કહ્યું છે, તેમાં પણ વેશવાનો જન્મ તે કાગેડી કાંઈ લેવે છે; જો સર્વ પાપને વિષે બીજી વેશવાજન્મ શોભનિક હોય તો સંસારમાં બીજું વિષય શું છે ? તે કહે. મારે તારે મને હવે એ વિષે શિક્ષા ન આપવી.

એથી રીતે કામલકામીએ તે અજ્ઞાને સમજાવી. પરંતુ ખરે ખરું મૃત્યુ પામવાનું કારણ જે સર્વત્ર નિઃકલંકીય પુત્રના સંભોગ-રૂપ રૂપ-ય. તે લગ્નથી પ્રકટ કર્યું નહીં. નગરમાં તો વાત થી-તરફ ફેલાય. અને રામને પણ ખબર પડી, રાજ્યએ તેથીને કુદિની-એ અને બીજા ધણા નગરજનોએ તેને મમજાવી, પરંતુ તે કામલકામીના અપ્યવસાયથી હાલી નહીં. મરણને વિષે અકામ ચિત્તરાગી તેણીએ માત્ર સંભળ કરો, એટલે રાજ્ય વિગેરેએ અનુમતિ આપી; પછી પાત્રનું સર્વ દ્રવ્ય દીન પુરુષોને આપી કંઈ અન્ય ઉપર બેસી. પારજનોએ નગરને બહાર નીકળી તર ઉપર રહેલી ચિત્ત સમીપે તે ગડ, ત્યાં પીતાના દુઃખથી દુખાત ધમકી તેણીએ નિર્ભયપદે ચિત્તામાં પ્રવેશ કર્યો, એટલે નગરજનોએ તે ચિત્તા આડે તરફથી પ્રવેશિત કરી, નેવામાં જાવિતજવાને ધોને આકરમાત્ર વરસાદ આપ્યો, તે વરસાદની પાસથી હળાવેલા સર્વે લોકો નિષ્ક્રમ મુખ કરીને એમ વૃષભ

નાસે તેમ પાન પાતાને ઘેર નાશી ગયા; કારણ કે તેમાં કેઇ તેનું સાંજથી નહતું. કાંઈક કુપવાતી રીત્તામાં તે જરાક ઢાંચી, તેવામાં નીચે પુર આવવાથી તે તણાણી, તે કેટલેક દુર કાંઠા ના કેઈ વૃક્ષ સાથે અડવાવાથી ત્યાંજ અટકી ગય; ત્યાં તેમને શબમાળ કેઈ ગાવાળીઆએ જોઈ જીવની મજી પાતાને ઘેર લઇ ગયો, ત્યાં તેની ઉપર દવા લાવી ઔષધઉપચાર કર્યા. એટલે કેટલેક સમય તેનું શરિર સારું થયું; એટલુંજ નહીં પણ કેમકે રૂપમાં વૃદ્ધિ થય.

કેટલેક દિવસ તેજાન ઉપ ગાભાગ્ય અને લાયણવડે અનિશય રોગ પામી જાન કામગીરી થયેલ ગાવાળી બોલ્યોઃ—“હું સુખી થઈ જાઉં ત્યાં જ માનવ માં જન્મીશ તો આ માની સૌં મિલકતની સ્થામિનાં ચક્રમાં જાને હું તારે કિંકર થકને રહીશ, અને એ જન્મ જન્મ તો મારે પ્રાણુ પણ જશે. મારે પિતામાં મારે વિચાર જાણી મગજ પ્રમાણ કરે.”

ગાવાળીનું પાતક ગાજળી કામગીરી વિચારવા લાગી કે હું ન માનવ, ન જન માનવ પાપ ઉપાર્જન કરું છું તો હવે નિર્ભય જનર ઉપકાર કરનાર આ આકુલીનું પણ કશિછા કાર્ય બલે થાઓ. કારણ કે જનનમાં કદેવન છે કે જેમ મેં તેમ પન્નાન વગરે.” મરેનું બ્રહ્મણ કરનાર અભિમાં પ્રવેશ કર્યા છતાં પણ ચલિત મગ જીવના માણી તે હું જાણું કે મારા પાપમાં કાંઈ ન્યુન નથી હવે તે પુરું થશે, હવે વિવશથી ઉદ્ધિન વિનવાથી કામગીરીની એ પ્રમાણે અનેક રીતે વિચારીને ત્યાં કાંઈક ઉદ્ધિયના આપણથી ગાવાળીની શ્રી થકને રહી. સંભળને સંધિ નાપા રાજા, પ્રામથન કરવું, વગરે તેના થકને ઉદ્ધિન મરે કિયાન્સા તે થકને થકને મિખી મહા પાપી અને પણ પ્રકારના જીવથી રત્ન થયેલા તે હું કામગીરી હવેમાં અને અમારો આકુળ (અરવાડનું નામ) થી રૂપ રહી વેચવાને આકુળ જ.

પતિ અને પુત્રના વિરોધથી પીડિત છતાં પણ દામની રાહી થક, પુત્ર પતિના દેવને સંધિ તે રાખને હવેમાં પુત્ર પ-

નિને સર્પદંશથી મૃત્યુ પામેલ જાણી ત્યાંથી નાશી દશાંશરમાં
વેરવા થઇ, ત્યાં પાતાનાજ પુત્રની સાથે ભોગ ભોગવ્યાં; તે
પાપથી પશ્ચાત્તાપ કરતી અગ્નિમાં જળી મરવા ચિતામાં પડી,
ત્યાંથી નરી તણાણી અને હમજાં ગાવાળીઆની મ્ત્રી થઇ
નિચ કાર્યો કરું છું. હે ભાત! એ પ્રમાણે ઉત્તરેતર મહત્ત દુઃખને
વિરે પડેલો છું હમજાં આ દુઃખ દહીંનાં વાસણે ભાગવાથી
શું સોચ કરું ! ! કરું છું કે:- બહુ દુખીયાને દુઃખ નહી
અને બહુ રણીઆને રણ નહીં."

આહીરણીના મુખથી સમગ્ર વૃત્તાંત સ્વચ્છ કરી તેણીને પા-
તાની માતા જાણનારે વેદવિચક્ષણ પુરોહિત તાકાજ માતાની
સાથે વિષયમુખ ભોગવવારૂપ પાતાના અન્નિયથી અનુતાપ પા-
મતો અને આંખમાંથી અમુજળ વરસાવતો તેણીના ચરણમાં
પડ્યો. તેવારે સંજ્ઞામયો પાતાના પત્ર સંકેતથી તે બોલી:-
હે ભાતા ! ઉત્તમવર્ણવાળો તું આ અમુજા આચરજ શું આ-
ચરે છે ? શ્યામ મુખવાળો પુરોહિત ગદગદ સ્વરે બોલ્યો:-
માતા ! તેજ છું વેદવિચક્ષણ છું.

પછી પરસ્પર સંજ્ઞાને જાણવાથી શ્યામ મુખવાળાં તે
જન્મે જાણે જન્મમાં પ્રવેશ કરવાની ઇચ્છાવાળાં હોયની ! તેમ
નિચી દ્રષ્ટી કરીને માન રહ્યાં. પાતાના દુરાચારના અનુતાપરૂપ
અગ્નિથી પ્રજ્વલિત થતાં તેઓ જાણને ક્ષીપે એક બીજાની
સંમુખ જોવાને શક્તિમાન થયાં નહીં પ્રાંતે કામલદાસીને પા-
તાના પાપની શુદ્ધિને અર્થે જળ, અગ્નિ અથવા ભૂગુપાત પ-
ત્રેથી આત્મધાત કરવાની ઇચ્છાવાળી જાણી વેદવિચક્ષણ બો-
લ્યો:-માતા ! આત્મધાત કરવાથી અને મઝ વાતનો શોચ કર-
વાથી હવે શું ? હવે તો પાપનો નાશ કરવા માટે ઉમ તપસ્યા
કરવામાં વાત કરે; કારણ કે આત્મધાત કરવાથી પ્રાણી પુન
કર્મથી મુક્ત થતા નથી, પરંતુ તે તે કર્મના વિપાક ભોગવવાથી
અથવા તપ કરીને તે કર્મને દહન કર્યાથી પુર્વ કર્મથી મુક્ત
થાય છે, આટે હે અંબા ! હે માતા તીવ્ર તપ કરે, જેથી અ

ગિતી કવચની પેઠે તત્કાળ આત્માની શુદ્ધિ થાય.

કહ્યું છે કે:—

મસંયાનુમયાદસ્વાદ મારાન્મચ્ચવર્ષ્મણઃ ॥

મારવદિષેતીર્વૈર્જર્મઃ શુદ્ધિઃકૃદાત્મન ॥૨॥

અર્થ—અસાર અને સપ્ત ધાતુમય આ મનુષ્યદેહ ધરી પડિત જનોએ આત્માની સ્તુતી કરનાર ધર્મ એજ સાર કહેવો. અર્થાત્ એ દેહથી અને તેદસા ધર્મકાર્યો કરી સાબ. મેજવવો.

એ પ્રમાણે શાસ્ત્રોક્ત વચનવડે પોતાની માતાને આત્મ-ધાત કરતી નિવારી પાપની શુદ્ધિને ઇચ્છનાર વેદવિચક્ષણ માતાને સાથે લેઈ ઉદ્યાનમાં રહેલા મુનસમુદ્રના પારગામી, શ્રી ગુણકરમુરિને વંદન કરવા ગયો; વંદન કરીને તેઓ યથાસ્થાને બેઠા, અંદરે તે કૃપાળુ મુરીયરે નિચે પ્રમાણે ધર્માપદેશ આપવા માંડ્યો:—

“પ્રાણીને કર્મના વશથી પિતા પુત્ર થાય, શત્રુ મિત્ર થાય અને માતા સ્ત્રીરૂપે થાય; પ્રત્યેક પ્રાણીનું હવે સ્નેહથી અનંતવાર સાસન પાસન કર્યું છે. તેમજ કોઈથી તેઓને હણીને પોતાના અગને પુણિને અર્થે બક્ષણ પણ કર્યું છે, માટે વસ્તુના એ કાંઈપણ પોતાનું પારકું નથી; તોપણ અજ્ઞાન મનુષ્યો રાગ દ્વેશને વશ પડી ફોકદ પાપબચન કરે છે, સંસારના સર્વ સંબંધો દુઃકી મુઃતના અને અસત છે, એમ ધારી વિવેકી જનોએ સ્ત્રી પુત્રના પ્રેમમાં મુચાઈ જતું નહીં; એકજ વસ્તુ એક પ્રાણીને રક્ષે તેજ વસ્તુ બીજાને દેષ કરાવનારી થાય; માટે કોઈ પણ વસ્તુને વિષે રમ્ય અરમ્યની વ્યવસ્થા કરવી તે વાસ્તવ નથી. કહ્યું છે કે:—

મુસ્યેદ્દિદિમુષામિકં દુલ્લેવિપમયંજગત્ ॥

વસ્તુરમ્યપરમ્યંવામનઃ સંસ્કલ્પનસ્તનઃ ॥૨॥

અર્થ—ગુણને વિષે રક્ષા થકા દદ્યમાં જગત સર્વ અમન-થી સિચન થયેલું જણાય છે, અને દુઃખને વિષે રક્ષા થકા વિવચન જણાય છે; તેથી વસ્તુને રમ્ય-અરમ્ય કહેવી-નમનવી

તે મનના સંકલ્પ છે. મારે સર્વ વસ્તુને વિવેચી રાગ દ્વેષ દારી નાંખી, મનનાનો ત્યાગ કરી ભવભરી મનુષ્યાંમે સમતા અંગિકાર કરવો.

એ પ્રમાણેની દેશના મવણ કરી ભવથી હિંદિઅ ચિત્તવાળા તે માતા અને પુત્રને દિક્ષા અંગિકાર કરવાના અધ્યવસાયવાળા જાણી ગુરુ મહારાજને બોલ્યા:—“જેમ સ્વચ્છ બીંદને વિષે આલ્સજેલ વિષ્ર અતિશય ચોભે છે, તેમજ સમ્યક પ્રકારે આલોચન કરી શુદ્ધ થયેલ પ્રાણિને વિષે વ્રતરોપ સારી રીતે ચોભે છે; મારે પ્રવળ્યા મહલ કરવાની ઇચ્છાવાળા તમે જન્મથી માંડીને આજીવન મન, વચન, કાયાથી જે પાપ ઉપાર્જન કર્યા હોય તેની સમ્યક પ્રકારે આલોચના કરો.”

પછી તેઓએ રાગદ્વેષના ઉદયથી નહિ કહેવા સારક એવાં જે કુપ્તવેશ કર્યાં હતાં તે સર્વે ગુરુ મહારાજને કહી પ્રત્યક્ષી તેની સમ્યક પ્રકારે આલોચના કરી. ગુરુ મહારાજએ પણ તેઓને સ્વચ્છ આશયવાળા અને વૃદ્ધિ પામતા સંવેગવાળા જાણી તેજ રૂપ પ્રાધિક્ષિત આગી દિક્ષા અંગિકાર કરાવી. ચારિત્ર મદન કરી શુદ્ધ અંતઃકરણથી કુપ્તપ તપ તપતી અને જિનોપદ અતુષ્ઠાનને વિષે નિરંતર અપ્રમત્તપણે વર્તતી કામલકમી ધનુઃ કાન્ત મુખી બીજી સાધવીઓની સાથે દેશાંતરમાં વિવરી. પ્રતિ દેશે દર્મ અપાવી પરમપદને પ્રાપ્ત થય.

નિશ્ચય સંવેગ રંગમાં લીન, પંચાચારમાં હિપ્ત એ રીતિચારપણે જગ પાળતાં વેદવિચક્ષણ મુનિ મુનયો એ એથી દ્વાદશાંગીશ્રી અધ્યયન કરી અતુકમે છરીય સુતે રૂપ રિપદને ચોગ્ય થયા; પછી આચાર્યપદ અંગિકાર કરી દેશાંતરે જાને વિષે વિચરી પ્રાણિઓના સમુદાયને પ્રતિદેશે સ્થાને સ્થાને પ્રમાણે ઉપદેશ દેવા લાગ્યા:—

“જેઓ બાળપણથી બ્રહ્મચર્ય ધાન્ય સ્વચ્છ દેશ એ તેઓએ સંસારના મોહથી વિમુક્ત થઈ દેશી કાન્ત અધ્યયન કર્યા હોય તે શુદ્ધિ પુરવેશ સ્થાપિત દેશી સમુદાય

લોકાયત્રિપ્થ આચરણ આચરી નિંદા પ્રાપ્ત કરી નથી તેઓ
 મહાપ્રથ છે; અથવા કોનાં કાંઈ અરુખસિતપણે પૂર્ણ થયાં છે,
 કોના સર્વ મનોરથ સિંધુ થયા છે. કોને આ મંસારમાં નિત્ય
 મુખ છે, કોને રૂંદે ખંડન કર્યા નથી, એ ન્યાયે કોઠના પ્રેરણા
 કેરણ મનુષ્યો પાપી અને નિર્ણય કૃત્યો આચરે છે; પરંતુ તે
 તે કંઈનો છે: કંવાની કમ્બાવાળા જહુ મુર મહારાજની સમી-
 પ તેની સમ્યક પ્રકારે આલોચના કરી તીવ્ર તપ તથા તેઓ
 પ્રાપ્ત છે.”

ઐતી રીતે ધર્મા મનુષ્યોને પ્રતિજ્ઞાપ આપી અંતરામય
 નજીક આવશે એવી નો પ્રાણનાં દાસી પાદાપવનન અન-
 યન અમિતાર કહું. પ્રાણે જ્ઞાન જ્ઞાન તપના બળથી સર્વ કર્મ
 કાપાથી પેદવિચક્ષણ મુર જ્ઞાનકૃત કેવળી થયા,

કામલકમ્બી અને પેદવિચક્ષણ મુરતર કુપ્તમ કરીને મુર
 મુર મહારાજ પાદ પાતળા કૃત્યોની ન્યાય પ્રકારે આલોચના
 કરવાથી અને મુરના કમ્બા: રના કૃત્ય તપના અમિતાર કે-
 રવાથી પ્રાણનાં ન્યા. તપના મન સર્વ મનુષ્યો પાપાના
 પાપ કંઈની અમ્યક પ્રકારે આલોચના કરવા, અને કુપ્તમ
 તરી તે તે કંઈથી મુર થયા પ્રવળ કંઈનો.

હિત આ કાવચનાનાં કર્યા અમાપ.

મૃગાંકલેખાની કથા.

માગધ દેશે ઉચ્ચવર્ણી નગરીયે અવંતીશેન નામે રાજ રા-
ન્ય કરે છે, તેજ નગરમાં એક ધનસાર એવે નામે સાર્થવાહ
રહે છે, તેની રંભા નામે ભાર્યું છે. તેને મૃગાંકલેખા નામે પુત્રી
છે, તે બાળભાવ ધરી પણ નિર્મળ સમદેવનો ધરનારી જૈન ધ-
ર્મને વિષે તત્પર અને ઉચ્ચારિક નવનવની જાણ છે.

એક દિવસ તે કુંવરી ઉદ્યાનને વિષે ધનસાર સાર્થવાહનું
કરાવેલું ઉત્તમ તોરણ શિખરખંધ મીં જિન પ્રસાદ છે, ત્યાં સ-
કળ સામગ્રી લઈને પુખ્ત કરવાને અર્થે ગયું; ત્યાં પ્રથમ દ્રવ્ય
પુખ્ત કરાને પછી ભાવપુખ્ત નિમિત્તે કાર્તિકેય કરી ઉમી રહી છે;
એવામાં ત્યાં સાગરમેટીનો પુત્ર પાન્નના ભિવને સાથે લઈ દેવ
હુદારવા આવ્યો છે. તેણે દેવ હુદારી વળી ભદ્રકપલાથી કાર્તિકેય
આવારી પ્રતિમાને નમી પડે ભાગ્યો. તે જોઈ હાથ તાબોટો દેઈ
તેના ભિન્ન હર્યો. તે જોઈ મેટીપુત્ર પુછ્યું;—હે મિત્ર તું શા
કારણે હર્યો? ભિન્ને કહ્યું. એ પ્રતિમા નથી. પણ ધનસાર્થવા-
હની પુત્રી મૃગાંકલેખા છે. તેને તું પડે ભાગ્યો.

હવે તે મેટીપુત્ર મૃગાંકલેખાનું રૂપ જોઈ કામજુતે ઘસ્ટ થ-
યો મોકો ઘેર જઈ ઉજરે પર્વકે મુનો, માતા પિતાએ બોલાવ્યો
બોલે નહીં, થલુંએ પુછે, પણ પાછો ઉત્તર આપે નહીં; તેવારે
તેના ભિન્ને સર્વ વાત માત્ર પિતા આગળ રહી સમજાવી. માતા
પિતાએ કહ્યું. એ વાત યોગ્ય છે, તે અમે કરીશું; તું આવી બો-
જન કર. કલ્યાણિક થલું સમજાવીને જમાડ્યો.

હવે તેજ ઉદ્યાનમાં તેજ દેરાસરની પાસે સાગરને પણ
એક સી ઝવણદેવનું પ્રાસાદ કરાવ્યું; તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવવા તે-
ના દશાન્દિકના દસમા દિવસને વિષે જરૂરવાર કરી છે, ત્યાં
ધનસાર્થવાહને તેડ્યા છે, તે કુંડુંજ સદિન આવી ભોજન કરી
મંડપમાં બેઠા છે; તેવારે સાગરને બ્રહ્મિષિયાને સંજ્ઞા કરી, તે

ઉપરથી જ્યોતિષિયો બોલ્યો જે આજ વિવાહ મેળવવાનો અ-
ત્યંત શ્રીકાર સર્વોત્તમ એવરકર દિવસ છે, એવો દિવસ કોઇ મા-
ળાંતરેજ આવે છે. જે ધનસાર્યવાહની કન્યા મૃગાંકલેખા અને
સાગરદત્તનો પુત્ર સાગરચંદ્ર એ બેઉનો વિવાહ આજ થાય તો
સર્વોપરિ રૂઝો મોગ ગળાય; તેવારે ધનસાર સાર્યવાહ પણ સા-
ગરચંદ્રનું રૂપ દેખી હર્ષ પામ્યો થકો બોલ્યો. ભાનુ. એમ કહી
ત્યાંજ વિવાહ મેળવીને બેઉ જળ ઉડ્યા, અને પોતપોતાને ઘેર જઈ
વિવાહનો મહોત્સવ કરવા પ્રવૃત્તયા. કન્યાના બાપે કન્યાને પીઠી
ચાળી છે, અને વરના બાપે વરરાગને પીઠી ચાળી છે.

એવામાં સાગરચંદ્ર પોતાના ધનમિત્ર પ્રત્યે કહે છે:-હે મિ-
ત્ર ! તે વખત દેરાનરમાં મેં મૃગાંકલેખાને રૂઠી રીતે નિરખી ન
થી, તે મારે મુજને તેનું રૂપ એવાની ઉત્કંઠા છે, તેથી જે તું
મારી સાથે આવે તો ત્યાં જઈ એનું રૂપ રૂઠી રીતે જોઈ આ-
વીએ. ધનમિત્રે કહ્યું. તું પાટે બેઠો છે તો શી રીતે નિકળી શકી-
શ ? સાગરચંદ્રે કહ્યું. રાત્રે છાનું બદ્ધાર નિકળવામાં કાંઈ વિશેષ
નથી. એમ કામદ લઈ બેઠો. તેવારે ધનમિત્રે કહ્યું. આજ જઈ
આવીએ. પણ રાત્ર રવામવજ પહેરી હાથમાં ખડગ લઈ જ્યાં
કન્યા પાટે બેઠી છે ત્યાં આવવા; તે અવસરે મૃગાંકલેખા પોતા
ની ચિત્રલેખા અને પત્રલેખાનિક સખિયોના પરિવારે પરવરી
થકી પાતપાતામાં ગોઠિ કરે છે, તિહાં ચિત્રલેખા મૃગાંકલેખાને
કહે છે:-હે મૃગાંકલેખા ! ધન્ય તારો અવતાર ! શાથી જે તુજને
સાગરચંદ્ર જેવો વર મળ્યો.

હવે શ્રી જાનિનો સ્વસ્થાવ છે કે, એક બોલે તો તે થકી
વળી બીજી જે બોલે તે અવગુજ બોલે. તે પ્રમાણે પત્રલેખા
બોલી ઉઠી કે:-હે સખિ ! મૃગાંકલેખાને યોગ્ય વર તો ધનમે-
ળીનો પુત્ર અનનંદવ દત્તો; કારણ કે તે રૂપે કદી સાદાન અ-
નંગ જેવોજ છે. તેવારે વળી ચિત્રલેખા બોલી:-મૃગાંકલેખાના
વરને અર્પે સવરનામ જ્ઞાનીને પુછયું, તેવારે તેને કહ્યું કે:-
“અનંગ દેવનું ચીસ વર્ણનું આશુ છે, મારે તે યોગ્ય નથી. તેથી

અનંગદેવને શું કરીયે ? તે સાંભળી વળી પત્રલેખા બોલી:—
અરે સખિ ! તું અજ્ઞની નથી જે ધાડું હોય તોપણ અમત
ભણું જાનું અને વિષ તો એક સાર જેટલું હોય તોપણ શા
કામનું ?

એવી સખિઓની વારતા થતી મૃગાંકલેખાએ બેઠી બેઠી
સાંભળી, પણ લાજને લીધે નિવારણ કીધી નહીં; તે બેઠે સ-
ખિઓની વાત સાગરચંદ્રે જાનો રહી સાંભળી, તેથી થભે રીયે
થકો ખડગ ઠાકીને મારવા ઠોક્યા, તેને મિત્રે દાઢાઠાલી શ-
ખ્યા અને કહ્યું કે સખિઓ પરસ્પર વાતો કરે છે એમાં મૃગાંક-
લેખાનો શા વાંકો? એમ સમજાવીને ધર લપ્પ મયો.

પછી સાગરચંદ્રે વિરજા ચિત્તે કરી પીતાની લગ્નગથે
પાણિમહાજી કીધું; પરંતુ પછી તેના પિતા સાગરદત્તે મુવાને
મારે મારો અપવાસ કરાવી આપ્યો; પણ સાગરચંદ્રે દુષ્ટાત્મા
તે મૃગાંકલેખાની સાથે દ્વેષ ધરતો કુકડો ન આવે, બોલાવે પણ
નહીં, મૃગાંકલેખાનું નામ સાંભળે તોપણ રીસ કરી ઉઠે. એ
વિષે મૃગાંકલેખા પરમાર્થ અજ્ઞાતી કર્મનો દોષ ગ્રેવકતી ધ-
ભે બેઠે કરતી થકી દુઃખે કાળ નિર્ગમન કરે છે; એમ તે વિ-
રહાગિએ પિણિત થકાં શ્રી જિનધર્મોદાધન કરતાં એકવીસ વર્ષ
નિર્ગમન કર્યા.

એકદા અવંતીસેન રાજા સાહરેશના રાજાને છતવા મારે
ભય છે, તેવારે સાગરદત્તને તેડીને રાજા કહેવા લાગ્યો કે, તમા-
રા પુત્ર સાગરચંદ્રને મારી સાથે મોકલો; સાચી જો મારા સૈ-
ન્યને અપ્ર વશ્રાદિ સર્વ વસ્તુ પુરે. તેવારે સાગરદત્તે પીતાના પુત્ર
ને કહ્યું કે, રાજા તેડી જાય છે, મારે તેની સાથે જરૂર જવું જો-
ઈએ. તે સાંભળી સાગરચંદ્રે પણ અર્થ, રથ, ડેરા પ્રમુખ સજ્જ-
તરી માતા, પિતા, બાપ, કાકા પ્રમુખને પગે લાગી વિદાયગિરી
માગી આજવા લાગ્યો. જેવારે તે મૃગાંકલેખાના ઘર આગળ
આવ્યો, તેવારે મૃગાંકલેખાને કીડી પણ બોલાવી નહીં; તોપણ
મૃગાંકલેખા આવો પગે લાગીને અશ્રુપાત કરવા લાગી, તથાપિ

તેને અવગણી નિરસ્કાર કરી ચાલ્યો, તેથી મૃગાંકડેખા વળી થકુંજ દુઃખ પામી થકી સર્યાએ આજોગતી રેવા લાગી; વળી મનમાં વિચારે છે જે ધરના દાસને પણ બોલાવે અને મુજને આવી રીતે ડેલી નાંખે છે, મારે એ મારા પુર્વ કર્મનો દોષ સમજવો, એવું ચિંતયી રહી.

હવે સાગરચંદ્ર ગામ બહાર નડીને તો ન્યાં કડકે ઉતારો કીધો છે, ન્યાં ડેરા કેમ પર્વકે સુતો છે. એવામાં વારંવાર કંજા સ્વરે કંઈક કરતી કોઈક કિત્તરીનો સ્વર સાંભળ્યો. તેવારે મનમાં વિચાર્યું જે આ રાત્રિને વિષે કોણ શ્રી કંઈક કરે છે? એમ ચિંતયી ખડગ ત્રણ રાત્રીને અનુસારે ચાલ્યો; આગળ જતાં વનના કુંજ માંડે મતીબરજો ભુવિન એવી એક સ્ત્રીને રહતી દીડી, તેની તેને રેવા લાગ્યો કે—હો બેહુન ! તું શા મારે રો છે? ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું. એવો કોઈ નથી જે મારું દુઃખ ભામે સાગરચંદ્રે કહ્યું. એવારે તારે દુઃખ શું છે તે કહે તો પછી દુઃખ ભાગમાંથી વાત છે. સ્ત્રી બોલી.—મારો પ્રાણેશ્વર હરીપ્રભ નામે જિતનું છે, મારું નામ દ્વારાવસિ છે, અમે બેઉ વિમાને બેસી યાત્રામાં મારીમાં મારા પતિ બોલ્યો; ચાલો આપણે આ વનની કુંજ માંડે કેલીનું છે ત્યાં રહીએ. મેં કહ્યું છતાં નહીં રમશું; પરંતુ મારીવતા ગિમરને વિષે ઉધાન છે ત્યાં રમશું. એવું કહીથી મારા વળી મનમાં રીતમજ બેઠો છે, ચાલતો નથી. બે પાહોર થયા વળીએ પાત્રાનું કુંજ પણ માનતો નથી, તેથી મારું હૃદય રાત્રી પડે છે, અને મારા પતિ તો વજ જેવું હૃદય કરી બેઠો છે, પણ તું નહીં કડકે, નેથી અમારો બેઠોના પ્રિયાપ કરાવી આપ.

તે નાંમના માનવચંદ્ર પક્ષા કિત્તર પાસે જઈ તેને મનાવવા લાગ્યો; ત્યાર કિત્તર દશોને બોલ્યો—મરે સાગરચંદ્ર ! તું મુજને મનાવવા આવ્યો છે, પણ તું તારું પાત્રાનું પાપ જોતો નથી? કંઈક એકવીસ વર્ષ થઈ ગયા છતાં નિરપરાધી, સતિમાંડે જિગમળી એવી મૃગાંકડેખાને તે બોલાવી પણ નથી, અને મુજને સમજવા આવ્યો છે; તો તે એ મુખાવિન

સાચુ કહ્યું જણાવે! એવું કહેતો થકોજ તે કિતર પાતાની કિતરીને વિમાનમાં બેસાડી આકાશ માર્ગે ચાલતો થયો.

પાછળથી કિતરીની દારી આપોને સાગરચંદ્રને કહેવા હાગી જે મારી સ્વામિનીએ મારે મુખે તમને કહેવરાવ્યું છે કે, તમે મારો ઉપર ઉપકાર કર્યો તેનો આશયી કાંઈ પ્રત્યુપકાર થયો નથી, મારે આ બે વસ્તુ આપુ છું તે તમે દેશ. એવું કહી એક મુળી આપો, જે ધસીને પત્ર લેપ કરીએ તો આકાશી ગમન કરવાનો રાક્ષિ આવે. વળી બીજી એક ઝોપણિ આપી, તેને ધસીને કપાળે તિલક કરીએ તો રૂપપરાવર્ત કરવાનો રાક્ષિ આવે. એવું કહી બે ઝોપણી આપીને ઘસી જતી રહી.

હવે કુવર વિચારે છે કે ધન્ય છે નેહને કે જે સ્ત્રીના સિંહડા મધે રાપ રહે છે, તોપણ પાણીમાં રેખાનીપેટ રોધ પડે છે; પરંતુ હું કેવો અશ્રમ પુરવ છું કે જે સ્ત્રીમાં રાપ અણદીઠે પલુ તેની ઉપર પાયાળુ મોલેલો રેખા સરખો કેપ કરી બેઠો છું. હા ! હા ! નિરપરાધી અજગાને એકવીસ વર્ષપર્યંત વીરહ સતાવી !! એમ ચિંતવી તે વાત ધનમિત્ર આગળ કહી, ધનમિત્રે કહ્યું.-તેં એ મોટું પાપ કીધું, એ પાપ છું તારા ઉપરથી ઉતાર; નહોં તો એ અજગા દુઃખ કરતી મરણ પામશે. એવી વાત સાંભળી મુળી ધસી પાડલેપ કરી આકાશગામિની વિદ્યા સારું મુખાંકલેખાને ઘેર ગયા; તેનાં પ્રથમ તો ધનમિત્ર ગયા, તેને મુખાંકલેખાએ હાંડી કાઢ્યો, કે અરે હું ઠોળુ છું ! જે રાત્રિને જાતે મારા ધરમાં પ્રવેશ કરે છે ! જણો હો તો નિદાન, ત્યાં તો મારા રોગને પ્રભાવે કરી જશ્ન થાઈયા ! ધનમિત્રે કહ્યું:-તે બેઠેન ! હું સાગરચંદ્ર નો મિત્ર છું, તારે ઘેર સાગરચંદ્ર આવે છે તેનો વધામનો દેરા આપ્યો છું; મારે દુઃખ છાંડીને આનંદ પામ. એવું કહેતાંપાર ત્યાં સાગરચંદ્ર પલુ આવ્યો, એણે સખિઓનો વર્મ ઉઠી ગયો અને ધનમિત્ર પલુ બીજા ધરમાં જઈ બેઠો.

હવે સાગરચંદ્ર અમુજબે પાતાને અપદાને પાતો થકો ક-

હેવા લાગ્યો કે તું નિરપરાધી છતાં મેં તુજને ધણું સંતાપી,
 ■ મારો અપરાધ તું ક્ષમા કર જેમ વિદ્યા લાગીને વિસારી
 મુકીયે તેમ મેં તુજને પરણીને વિસારી મુકી, તે મારો સર્વ
 અપરાધ તું વિસારી મુકી સતિય આણીને મારી સાથે બોલ,
 તે સાંભળી મૃગાંકલેખાયે કયું. એ સર્વ મારા પુર્વ કર્મનો કોષ
 છે, તમારો એમાં કંઈ વાંક નથી, એમ કહી શ્રી ભરથાર ધનુ
 કાળના (ચરહાગ્નિને મુખજગે કરી ઝોલરનાં હતાં. શ્રી ભર-
 તાર પરસ્પરે રમતાં શત્રિ આનંદથી, પ્રભાત થયા આગ્યો,
 તેવારે સાગરથંદ્રે કયું. હું કંઠકમાં ભડકું છું; કેમકે રાગ સંભા-
 રશે, માટે હાજર રહેવું જોઈએ. મૃગાંકલેખાયે કયુંકે તમે ભ-
 ઝોછો પણ મારે જગુરનાનનો દિવસ છે, તેથી જો ગમી રયો
 હશે તો પાછળથી સામુ સસરાને મારે ઉતાર શી આપયો ? તે
 વારે સાગરથંદ્રે તેને રવનામાંકિત મુદ્રિકા આપી મૃગાંકલેખા
 નો હાર લીધો; અને કયું કે, મારા માતા પિતા તુજને પુછે તો
 આ મુદ્રિકા દેખાડજે. એવું કહી તેનીઆંખમાંથી આંસુ હુહી
 પાતાની આંખે આંસુ આણુને સૈન્ય મંહે ગયો.

હવે મૃગાંકલેખાને ઉઠરે કોઈ પુન્યવંત દેવતાનો છત્ર આ-
 વી ઉપયોગ. ઉઠર વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યું. તેવારે પદ્માસાર્યવાહી
 સાપગુની પેઠે કોપ કરતી પુછવા લાગી; તેને મૃગાંકલેખાયે સા
 ગરથંદ્રની મુદ્રિકા દેખાડી. તોપણ સામુ સસરો એક કહેવા
 લાગ્યા છે, એવાં શ્રીનાં કપડાં અમે ધનું - ભાગીએ છીએ, તે
 અમારા કુળને વિષે કંઈક લગાડયું; માટે હવે તમે ધર બહાર
 નિકળો. એમ કહીને જેમ નિર્વન પુરૂષ પામેલી લક્ષ્મીને હાંકો
 કાકે, તેમ મૃગાંકલેખાને કાકી મુકી. તેની સાથે ચિત્રલેખા સખી
 પણ નિકળી. પદ્મા સામુએ તેના પીયર પણ કહેવરાવી મોક-
 લ્યું જે તમારી પૂત્રી કુચરિત્ર કમાઈ કરી આવે છે, માટે જોઈ
 તપાસીને ધરમાં પસવા દેજો; તેથી માતા પિતાયે પણ તેને
 કયું કે અહીંયાં તારે માટે રહેવાની જગ્યા નથી, ત્યાં તારી
 ઇન્દ્રા આવે ત્યાં જ. મૃગાંકલેખાયે વિચાર્યું જે એક વિદાતા

વડે સવે પાંદુ ધાપ અને વિપાતા પાપરો હોય તો સર્વ પા-
પર ધાપ.

હવે મૃગાંકલેખા માત્ર વિનાયે કાઠી મુકી યકી ત્યાંથી નિ-
કળી મપ્યાનસમય એક વૃક્ષની નિચે પિસામો લેઇ આગળ
ચાલી અંદરે રાત્રિ પડી. તે રાત્રિ વૃક્ષની નિચે કદાહી પ્રભાતે
ત્યાંથી ચાલતી થઇ, પણ માર્ગે જુલો પડી તેથી એક વિકટ
અટવીમાં જઈ ચડી, ત્યાં રેવા લાગી. તેવારે ચિત્રલેખાએ ક-
હ્યું.-હે બેહેન ! તું ત્રણ દિવસનો જુખી છે, મારે કંદમુગાદિક-
ના આદાર પાળી કર, તો જીવતી રહીશ. અન્યથા મર્જપાત
થશે તો બાળહત્યાનું પાપ લાગશે.

મૃગાંકલેખાએ કહ્યું.-વધપિ કંદમુગનું ભક્ષણ વૃત્તિકાંતાર-
આગારે કરી અનુસાત છે, એવો નિયમ ભંગ ન થાય, તોપણ
હું ભક્ષણ કરીશ નહીં; એવો દઢ લડને એમજ જુખી રહી.
એવામાં ત્યાં એક ચિત્રગુપ્તાનામે સાર્થવાહ આવ્યો, તેણે આવી
કહ્યું.-હે બેહેન ! મેં મારા ભાણસના મુખથડી તારું વૃત્તાંત
સંભળ્યું છે, હવે તું રહીશ નહીં, મારા સથવાસને વિષે આવ
તું કહીશ ત્યાં હું તુજને મુકીશ. એમાં સાર્થવાહનાં વચના-
ને હર્ષ પામીપકી પાતાતું સવ વૃત્તાંત સાર્થવાહની આગળ
કહી સંભળાવ્યું; અને કહ્યું કે,-હે સાર્થવાહ ! તું મુજને અ-
વતીસેન રાખના દરકમાં પહોંચાડ. હું તારો ઉપકાર માની-
શ. તેવારે સાર્થવાહે હા કહી. સાર્થવાહ તેને સાથે લેઇ આ-
ગળ ચાલ્યો, અને મૃગાંકલેખાને કુશલેચરીની પેઠે આરાધના લા-
ગ્યો; તેથી ત્યાં થકું મુખ પામી.

એવામાં ચિત્રલેખાની સખી વનમાંહે કષણે લેવા મળે,
તેને એક લિટ્ટ ઉપાડી લેઈ ગયો. સાર્થવાહે થકું જોવરાવો પણ
જડી નહીં; તેવારે મૃગાંકલેખા બેઠી. વગી પુરાં કર્મ ઉત્પ
આબ્યાં, મારી સખી પણ મારાથી વિદુરી પતી, તેથી રેવા
લાગી. તેને સાર્થવાહે આધાસન રેઇ સચજરી રાખી.

એવામાં કાશરેય નજી આવ્યો, તે રાખને વિનંયરૂપ

સાથે મિત્રાચારી છે, તે મારે તેજે માગવા થકી સાર્થવાહને આપ્યો. જાણી માગવાના અવતીસેન રાજાની સાથે પોતાના મિત્રનું ચેર છે મારે સાર્થવાહને હુલ્લો; તેવારે મુખાંકલેખા એક દેવકુળને ખુલ્લે ખુપી બેસી રહી. અરબમાહે સિંહાદિત્ત ધાપ-દાનો સ્વર સાંભળવે કરી લાવાકુળ થઇ તેથી પુત્ર જન્મ થયો, તેની ચંદ્રમાએવી કાંતિ દેખી બોળામાં લઇ રેવા લાગી:-અરે પુત્ર! આ વખતે તારો પિતા હોત તો જન્મમહોત્સવ કરત પ જ હમણાં આંહી જન્મમાં તારો જન્મમહોત્સવ કોણ કરશે? એવું કહી વિસાપ કરે છે, તેને વનદેવતાએ સમજાવીને રા-ત્રી રાખી.

અનુક્રમે પ્રમાણ થયું તેવારે સાગરચંદ્રની નામાંકિત મુદાને વસેની ગાંઠે બાંધી તે વસેથી પુત્રને હાંકી પાતે રનાન કરવા તથા વસે ધોવાને તળાવ ઉપર ગઇ; એવામાં કોઇ ભુખ્યો કુતરો આપ્યો, તે માંસની ગંધે બાગકને રાંતથી મડલું કરી લઇને ચાલતો થયો; દેવરોએ તે ઠાકરાનું આકુષ બગવાન હોવાથી તે વખત ત્યાંથી કુડક એક વૈશમળ નામે નગર છે, તેના રહે-વાસી એક એટ્ટી નહી તરે સૌચને અર્થે આપ્યો છે, તેની દ્રષ્ટિ પડ્યો; તેવારે તેજે કુતરાને હાંકી તેના મુખમાંથી બાગક છવતો પડાવ્યો. કુતરો નાશો ગયો, શેક હર્ષ પામતો હતો. નિપાનની પેઠે તે બાગક લઇને પોતાની અપુત્રીયાળી ધનવતી બાર્યાને જઈ આપ્યો. ધનવતીએ પણ એજ સમયે એક મુવેસો પુત્ર જન્મ્યો, તેને દાસીને કહી નજારી દીધો, અને ધેસો છવતો બાગક પો-તાની પાસે મુવાડ્યો; પછી ત્યાં શેકે મારે ચેર પુત્ર જન્મ થયો એવું લોકમાં કહીને મારો મહોત્સવ કીધો, અને તેનું નામ મુરેન્દ્રત્ત પાડ્યું. કુતે પુત્ર-પ્રીતના ચંદ્રમાની પેઠે વધતો મારો થાય, તે પુત્રના આપ્યો પછી તેના માહાત્મ્યથી વૈશમળ એટ્ટી ધને કરીને સાથે-સાથે વૈશમળના દેવોજ થયો. ધનવતી ને મુગભાનું કડક ઉત્તરું; તે પછી વળી બીજા પજ એક નરદેવ અને બીજો ધનક એવા બે પુત્ર થયા. મુરેન્દ્રત્ત પણ

અનુક્રમે સારે કળા ભણ્યા; વૈદ્યન પાઠ્યા, વૈદ્યમણ્ય મદિએ તેને બનિય કન્યાનું પાણિમદન કરાખ્યું, પછી તે કુંવર દોનુંદક દેવનાં મુખ ભોમવચા લાખ્યા.

હવે મૃગાંકલેખા સ્નાન કરી આવતી જુવે છે તો પુત્ર દીકા નહીં. તેવારે વિલાપ કરવા લાગી:—હા હા ! મુજને શી દુર્મતિ ઉપતી છે હું આવા રત્ન જેવા બાળકને અરણ્યમાં મુકી ને સ્નાન કરવા ગયો! એમ વિલાપ કરવા લાગી. એવામાં ત્યાં લલિતા એવે નામે એક ગાયણીવાનો સ્ત્રી આવી, તેણે મૃગાંકલેખાને સમજાવીને રાત્રી રાખી, અને પોતાના ગાકુળમાંહે તેડી ગઈ; ત્યાં તેને દુધ દહી પીવરાવી મુખીજી કરી.

એકદા ગાકુળનો ધણી વસંત નામે છે, તેણે તેને દીકી, તે વારે કામે ખીડિતથકો ભોગની પ્રાર્થના કરવા લાખ્યા; પણ તે કાંઈ બાકી નહીં, તેથી તેણે તેના કેાઈ દારીને તિરસ્કાર કરીયે તેવો તિરસ્કાર કર્યો. તેવારે લલિતાએ તેને સમજાવ્યાં જે એ સતી છે; આપણા ગાકુળમાં આવી છે, મારે એનો કેડો તું મુકી દે. તોપણ તેણે વિચાર્યું જે મારે ધેર આવી છે મારે મારું કથન માનેજ થશે, એવું નિર્ધાર્યું. એકદા મૃગાંકલેખાને ઉંધમાં મુતી દખી ઉપાડીને પોતાનેકુચેર લેક્ર ગયા, અને વિપવ ભોગવાની પ્રાર્થના કરી; તેવારે મૃગાંકલેખાએ યથાપિ “વદ્ધામિ ઓંગેળ” એ આગાર છે, તોપણ પોતાનું શીલ રાખ્યું, શીલ લોપવા કીધું નહીં, પરંતુ તેના શીલના પ્રભાવે તેજ સ્ત્રીએ તે વસંત મરણ પામીને દુર્ગતિયે ગયો. ગાકુળને મિથે મૃગાંકલેખાને શીલ મદિમા વિસ્તાર પાખ્યો. વસંતના કુંદળ ખરિવારે તેને ધણ માન આપીને લલિતાને ધેર મોકલી, પણ માર્ગમાં જુલો પડી, તેથી અરણ્યમાં નિકળી ગઈ. માર્ગમાં વાવૃક્ષની છાનાએ જઈ બેસી થકી કર્મનો પરિભ્રમ વિચારે છે.

એવામાં કર્મયોગે મકરેંદ્ર નામે તપાસ ત્યાં આખ્યા, તેણે મૃગાંકલેખાના સર્વ સમાચાર સાંભળી આમને લઈ જઈ કુલ-ખનીને આપી; તેણે તેને પોતાની પુત્રી કરી માની, અને એક

તાપસનો સાથે કોઇ મહિરનામા આમની નિકર જઇ મુકી, ત્યાં તે ગામનો સુંદર નામે સ્વામિ છે, તેના માણસે તેને પકડીને આગળ ઓગળીશ માણસ બંધીવાન છે, તેની પાસે જઇ વીસમી એને પણ મુકી. હવે તે સુંદરને ઘેર પુત્રનો જન્મ થયો છે, તે માટે તેણે દસ પુરુષ અને દસ શ્રી ભક્ષાળી દેવોને ચક્રાવતની માનતા કરી છે; તેથી એ વિષે બંધીવાનોને દેવીના માદને વિષે લગ્ન આપ્યા; ત્યાં સુંદર પોતે આવીને વિશે જજીને કહેવા લાગ્યો જે અમારે ઘેર પુત્ર જન્મ થાય તો ભક્ષાળી દેવોને દસ શ્રી તથા દસ પુરુષ મળી વીસ માણસનો બળી આપીએ એવી અમે માનતા કરી છે, માટે તમારો અહીંયાં બળી દેવાશે; તેથી જે-હને જે ઇષ્ટ હોય તેનું સ્મરણ કરો. એનું સાંભળી ઓગળીશ માણસ તો ભયે કરી ત્રાસ પામતાં બોલી શક્યાં નહીં, પરંતુ એક જુમાંકલેખા બોલી બેઃ—

હે ભાઈ સુંદર પ્રથમ મુજને મારી બળી આપો; સાધીને હું બીજા માણસનું મરણ મારી નજરે દેખું નહીં. મને મારા મરણની ચિંતા નથી, પણ ઓગળીશ જનના મરણની ચિંતા છે. એનું સાંભળી સુંદર બોલ્યો કે:-હે ભગીનિ! એકલી તુજ નેજ હું મુકું છું. તેવારે જુમાંકલેખાએ કહ્યું કે, મને મારી નાંખ, પણ ઓગળીશ જનને મુકી દે. એ ઓગળીશને મારે, તો હું એકલી છવતી રહીને શું કરું? તેવારે સુંદરે જુમાંકલેખાનો કશ્વભય પરિભ્રમ દેખી છવવધનું પચ્ચખાણ કરી વીસ માણસને મુકી દીધાં. સર્વ જુમાંકલેખાને આસીપ દેતાં પાતપાતાને સ્થાનકે ગયાં.

હવે જુમાંકલેખા ત્યાંથી ચાલતી વળી પણ માર્ગે ભુલીને એક અટવીમાં જઇ પડી, ત્યાં એક કાળ વિકાળ જેવો ભુખ્યો સિંહ તેને ખાવા આબ્યો. તેવારે જુમાંકલેખા બોલી:-“ એક મારો પતિ સાગરચંદ્ર મુકીને આજપર્યંત મેં પરપુરુષ ચિંતાવ્યા નથી, એવો મારા શીડનો એ મહિમા હોય તો આ વિગ્ર વિલય થઇ જશે.” એટલુંજ કહેતાં તે સિંહ કાપના પુતળા

લેવેા ઘડને તિડાંજ ઉભેા રહી મથેાઃ ત્યાંથી મૃગાંકલેખા આ-
ગળ થાડી. વળી સપ્તમા સમયને વિષે કાળી મસી માંહે ત્રણવાર
અભેાળી કાઢી હોય એવી એક રાક્ષસી જુઓયતી ત્યાં આવતી
હોઈ; તેવારે પણ મૃગાંકલેખાએ તેમજ કહ્યું કે—“ મારા પતિ
સામરથ્યંદ્ર વિના એ જાવર પુરૂષ મેં મારા અને કરી ચિંતવ્યો
ન હોયનેા તે મારા શીંગના પ્રભાવે કરી એ રાક્ષસી દ્વારા
ધામ્મી. ” એવાં વચનથી રાક્ષસી પણ નિરાશ થઈ થાડી ગઈ.
મૃગાંકલેખાએ તિડાં એક વડવૃક્ષની નિચે રાત્રી કાઢી પ્રભાતે
માલવા માંડ્યું; થાડાં થાડાં સિદ્ધાર્થપુરની બહાર ઉઘાને
દેવકુળને વિષે પધિમાંન ઘડી વિમામ લેવા બેઠી.

કમંના વશયથી ત્યાં એક કામસેના નામે વેરયા આવી, તે
તેનું સુંદર રૂપ દેખી ત્યાંથી દોરાવરીયે ઉપડાવીને ઘેર લઈ ગઈ,
અને કહેવા લાગીક. તુ મારે ઘેર ગુજરાનો હધી કર. મૃગાંક-
લેખાએ કહ્યું. હું કૃત્રીન જી ઘડ એ કામ ન કરું; તેવારે તેને
વેરયાયે ધણ સન્નથી. તોપણ તેણે વેરયાપણું અગિકાર ન
કીધું પાપના વશયથી તેજ રાત્રિયે કામસેના વેરયા મરજ
પામી. તેવારે તેનો દારીયે દોરાવરીયે મૃગાંકલેખાને કામસે-
નાને પાટ ધાપી. તે.પણ ત્યાં તે નિઃકલંક સાજ પાળે, તેથી
દારીનો દરાર્ય ન પડેાંથે.

કોનારા દારીયે રોશ આબીને કનકવજ રાજાની આગળ
જઈ મૃગાંકલેખાના રૂપનું વર્ણન કર્યું, તેવારે રાજાએ તેને તેડવા
માટે પાતાનો પ્રતિદાર મોકલ્યો; તેણે આવી મૃગાંકલેખાને કહ્યું
કે આજ, કનકવજ રાજા તુજને તેડે છે; તેવારે મૃગાંકલેખાએ
કહ્યું. રાજા કોણ અને હું કોણ ? એ હું નથી આવતી. તે સાં-
જગી પ્રતિદારે કહ્યું કે, રાજા.લિયોગ માનવોઈ જોઈએ, તે માટે
ખુશીથી આંત્રા તો રૂડું. તે સાંજગી મૃગાંકલેખા અજુઆકી
રહી; તેવારે તે પ્રતિદાર મુખામને બેમાઝી લઈ જવા લાગ્યે.
તેથી મૃગાંકલેખા કપરે કરી યાંડી જઈને મુખાસનથી નિચે પડી,
સુપડાં રૂડે, માર્થે કુજ પાડે, લે.કોને પધરા મારે, ઘડા તઢા બાડે.

હતા, ત્યાં દારીને હાથે ચોદાવ્યા. દારીએ ધનવંતીના કદા પ્રમાણે બે નાના લાડુ નરદેવ તથા ધનદેવને આપ્યા અને એક મોટા લાડુ મુરેંદ્રવત્તને આપ્યા; પણ મુરેંદ્રવત્ત કાર્યકૃષ્ણ હતો તેથી તેણે ખાધો નહીં, એમને એમ રાખી મુક્યો, અને બે ભાઈએ બે લાડવા ખાધા; વળી જુખ્યા થયા ત્યારે મુરેંદ્રવત્ત ચેતાને લાડવો આપી આપ કરી બે ભાઈને વહેંચી આપ્યા. તે લાડવો બે ભાઈએ ખાધા; તે ખાતાંવાર તરત મૂર્છા ખામ પડી ગયા; તેના મધ્યા આપધારિક ઉપચાર કર્યા પણ કાંઈ ઠાંકી લાગી નહીં, અને બંને ભાઈએ કાળ કર્યો. હવે વૈશમજી શેકે સર્વ સમાચાર જાણ્યા, તેથી વિચાર્યું કે ધનવંતી નિત્યે એને મારશે, માટે મુરેંદ્રવત્તને એકાંતે બોલીને સર્વ વાર્તા કહી તથા સાગરચંદ્રની નામાંકિત મુદા રત્ન આપ્યું, અને કહ્યું કે તું તામસિપ્તી નગરીએ જા. બે અર્દોઆં રહીશ તો એ કુટ્ટ્રી તુજને વિધાવિક પ્રયોગે કપડથી મારી નાંખશે.

એવું સાંભળી મુરેંદ્રવત્ત તામસિપ્તી નગરીએ આવ્યો, ત્યાં પહોં ધન ઉપારણને એકઠાં થી જાપભદેવના પ્રાસાદે પુલ્નને અર્પે ગયો, ત્યાં સાસનદેવી ચક્રેચરી માતાની મુર્તિ છે, તેનો મોટો મહિમા જાણીને અકુમ તપ કરી બ્રહ્મચર્યધારી ધર્મ દેવીનું આરાધન કરવા બેઠો; તેવારે ચક્રેચરી પ્રગટ થઈને બોલી કે:—હે વત્સ! તારો પિતા સાગરચંદ્ર અને માતા મૃગાંકલેખા એ બે તુજને સિધ્ધાર્થપુરી નગરીના ત્રિપ્રમેલક ઉદ્યાનમાં મળશે, તે માટે ખેડ કરીશ નહીં. તુજને દેખવાથી જેના રતનમાંલેખી દુષની ધારા વહેશે, તેને તું તારી માતા કરી જાણશે, અને લોક સાગરચંદ્રને દેખી કહેશે કે એ મુરેંદ્રવત્તનો પિતા છે; વળી આજ્યકી એક મહીનામાં તારાં માતા પિતા મળશે, એમ નિશ્ચય જાણશે; એવું કહી દેવી અદરશ થઈ. મુરેંદ્રવત્ત પણ દેવીને વચને થી જાપભદેવને પુછ પાત્રું કરી સિધ્ધાર્થપુર જણી આવ્યો.

હવે અવંતીસેન રાજાએ વિજયરામને છત્રી લાંબી, તેવારે

કલકથી વિદાયગીની માગીને સાગરચંદ્ર પોતાને ઘેર આબ્થો; માતા પિતાને પંચ લાગ્યો અને જે દય્ય ઉપાર્જન કરી લાગ્યો હતો તે મરે પિતાને આપીને પછી મૃગાંકજેખાને ઘેર આબ્થો; ત્યાં જેમ ચક્રુદિત મનુષ્ય શુન્ય દેખાય તેમ તે ઘર પણ મૃગાંકજેખા વિતા શુન્ય થીકું. તેવારે ચિચારું જે શું એ પીઅર મણ છે ? કિંવા કોઈ બીજે ચિચાર હોય તો તે કેમ થત ?

પછી ત્યાંથી આવી માતાને પુછ્યું, તેવારે માતાએ કહ્યું કે:—કે નાસ ' એ પાપણાનું નામ કોણ લીધે ? તું આંદીધી ગયા પછી એણે કોઈકની સાથે અનાચાર સંબો, તે થકો ગર્ભ સ્થો. જેથી કૃતને કલક લગાડ્યું. આટલે અમે ધરધકી કાઢી મુકી; એટલું સાંભળતા વારજ સાગરચંદ્ર મુઠી ખાઈ ધરનો ઉપર પડ્યો. તેને મીનકોપચારે કરી મુઠી રાજ્યાનંતર વિજ્ઞાપ કરવા લાગ્યો. તેવારે તેને માતાએ કહ્યું કે:—

કે પુત્ર ' તુ તારી શ્રી પાસ આબ્થો હતો તો અમને જ તારી કાં ન ગયો. સાગરચંદ્રે કહ્યું:—તમે મારું નામાંકીત મનાવે કેમ ન આગળ્યું? મુતરત્ન તેણે દેખાડ્યું તેમ છતાં તમે કેમ વર્ધી બાહીરે કાઢી મુકો. હંત્યાદિક ઘણા ઘોસલા દીધા. બીજું માતા પિતાની સાથે શું જોર ચાલે!

પછી સાગરચંદ્ર ધનુષઆણનો લાથો લેઈ અભિમદ્ધ કરી ચાલ્યો કે 'યાં મુચા મૃગાંકજેખા ન મળે ત્યાં શુધી મારે ઘેર આવવું નહીં. એવો નિશ્ચય કરી મિલને જામું કર્યાવિના એમ જ ચાલ્યો. તે ગામ, નગર, ખેડ, ખર્વટે ભ્રમનો પછી જનોને પુછતા પુછતા આવે છે, એવામાં હેડબ નાથે રાક્ષસ મળ્યો, તે પ્રગટ વડ કહેવા લાગ્યો કે. મુજને તારી શ્રીનું રૂપ પુછ. તે તારી શ્રી મૃગાંકજેખાને હું મળી ગયો છું. તે વચન સાંભળી સાગરચંદ્ર કોપાકુળ થયો થકો રાક્ષસને ગાળ દેઈ મારવા ઉડ્યો, રાક્ષસ પણ વેતાળરૂપે વધવા લાગ્યો, વધતાં વધતાં તાડ પ્રમાણ થયા. તેવારે કુવરે વેતાળ જાણી પંચપરમેષ્ઠીનું સ્મરણ કર્યું; તેના મહિમાથી વેતાળ નાશી ગયો.

હવે સાગરચંદ્રે સ્ત્રીના વિધેયગથી મરવાને અર્થે કેટલાંક કાષ્ટ
જોડ્યાં કરી મોટી ચિંતા રચી, અને કહેવા લાગ્યો કે:-અરે !
રવ, દાનવ, સિદ્ધ, આંધર્વ, સર્વ સાંભળજો:-મેં નિરપરાધો સ-
નિયો માંહે સિરોમણી એવી મારી પ્રિયાને ધણા વર્ષસગળ
ચંતાવી, તે માટે હું મદાપાતકી થયો છું. ને પાપ શુદ્ધ કરવાને
અર્થે અગ્નિમાંહે ઝંપાપાન કરું છું, એવું કહી જોડેલે અગ્નિમાં
પડવા કુઠે મારવા લાગ્યો, જોડણમાં મુશ્કાળામાં સિદ્ધપુત્રે
આવી વાંચો, અને કહેવા લાગ્યો કે:-હો પુરુષ ! તું આત્મધાત
ન કર, તું તારી પ્રિયા અને પુત્ર સાથે મળી ધણાં મુખ જોગવી
રક્ષા લખને મોક્ષ જઈશ. તારો મુરદેહ પુત્ર તથા મૃગાંકલેખા
સ્ત્રી સાધાર્યપુરને વિષે પ્રિયમેલક ઉદ્યાને કી મુશ્કેલીવના રે-
ત્યને વિષે મળશે; તેનું એવાજુ એજ લે મિત્રની પછીથીકી
નારો મરેકી મૃગાંકલેખાની સખિ ચિત્રલેખા તુજને માર્ગમાં
મળે, તો એ વાત તું સત્ય માનજે; પછી ચિત્રલેખાને લઈ
તું સિધાર્યપુરમાં જલે. હવે મુજને અનુસા આપ તો હું નહિ
ધર કીપે જિનનૈત્ય કુદારવા બાકે. એમ કહી સિધપુત્ર આ-
કારો કેપાયો.

એવું સિધપુત્રનું વચન સાંભળી સાગરચંદ્ર આનંદામૃત
માંહે ડીકતો થકો વિચારે છે લે પત્ય છે મુજને ! લે ખાટ ખને
મૃગાંકલેખા પુત્ર સદિત મળશે, પછી ચિતા આલવીને ત્યાંથી
ચાલ્યો; કેટલીક ભુમિ આલવી ગયો, ત્યાં રસ્તા ફરતી. હા
હા ! મૃગાંકલેખા તું ક્યાં ગઈ ? એકલી કેમ છવતી રંદીશ ?
એવા વિચાર ફરતો સ્ત્રીનો રાજ સાંભળી કુચરે બપુનું લે આ
ચિત્રલેખાનો રવર છે, તેવારે તે ત્યાં જલેને તેને મળશે, ચિત્ર-
લેખા પણ સાગરચંદ્રને આગળી પગે લાગી. સાગરચંદ્રે તેને
મૃગાંકલેખાનો સમાચાર પુછ્યો; તેવારે સખીએ કહ્યું કે:-રે રવા
મિત્ર ! મામુ અમરચંદ્રે કાલો થકી તે પિતાને ઘર મઠ, તેને પણ
રાખી નહિ; તેવારે તમારી પાસે દરક માંહે આરત્ય ચિત્રમુખ
સાધવાદનો સાથે ચાલો, ત્યાં રસ્તામાં હું ઉપજુ લેવા બઝ દ-

તે તાપમની પુત્રને અનુમદેનો થકો અનંગરેવ અજપુતને મુખે
કંઈપ્રિયને કહેવરાવતો હયો જે સત્યકીર્તિ તાપમની ઉપર કોઈ
એવું કંઈક ગણાવીએ કે જે થઈ એની પુત્ર પ્રજાવના પદો
ભવ; તે માંગણી કર્યે આઠલે પજુ કશું કે, નું છત્રે જાતે
વખત આનંદ એ કામ જરૂર પરીશ. એની પ્રાંતેડાને જાણી
પાડેઆડાગ.

હવે તેજ નમન્ને વિષે પદ્યરેવ મેણીની કમતા નામિ પુત્રી
જ. તે તરિંગાંગ શેડના પુત્રની ઉપર આશાષા છે, તે મારે તે
પુત્રી સોકોઆંદે વ્યભિચારિણી કહેવાયછે; તે કમતા કન્યા એક
દિવસ પાતાના માતા પિતાને કથા વિના ક્યાંક જતી રહીએ,
અને દેવ્યયોગથી સાવકીર્તિ તાપમ પજુ તેજ દિવસે કોઈને ક-
વા વિના મામાંતરે મરેડો છે, તેવારે સોકમાં વાત ચાલો રહી
જે કમતા કોઈનો સાથ ચાલી ગય છે, તે છત્ર પામીને કંઈપ્રિ
વિષે વાત ચલાવી જે કમતાને તો સત્યકીર્તિ તાપસ કહ મરે
છ. તે વાત સોકોએ સાથ કરી ખાતી લીધી અને સાવકીરતિને
નિરાશ થયો. પછી સત્યકીર્તિને મામાંતરથી આવતો જાણીને
કંઈપ્રિ આઠલે વિચાર્યું કે નું સોકમાંદે ખોરો પરીશ, તે માટે
સોકોને કશું કે, કુદ તાપસ આવ્યો છે તેને સિદ્ધા આપીએ,
પછી થણા સોકની સાથ જઈ યદિ મુદિને પ્રદારે કરી તાપસને
માર માર્યા; તે તાપસે ઉપશાંતપત્ન તાડના સદન કરી.

હવે કંઈપ્રિયને સાનમે દિવસે હજમમાં ફાદસો થયો, તેની
વેડનાયે મરજ પામી કુતરો થયો; કુતરો પજુ તેવીજ હજમની
વેડનાયે મરજ પામી વેરયા થક; ત્યાં અંદન વ્યવહારિયાનો પુ-
ત્ર આવક દનો, તેની માથે વેરયાનો સંખન હોવાથી વેરયા
હનધર્મ પામી. એકા તે વેરયા સરોવરે ગઈ, ત્યાં વિજાસ કરતું
રાજદંડનું મિથુન ટીકું; તેવારે કીડાયે હંસને લઈ કંકમે કરી
તેનું શરીર વિલેખું; તેથી હંસીલયે તેને મકવાસ જાણીને
એકવીશ થડી કાળ પ્રમાણ તેની સાથે કીડા કરી નહીં.
ધજીને વિરહે દુઃખ પામતિ કરજારવરે રોવા લાગિ, તેને

દેખી તે વેરધાને દરજ્જા આવી, તેવારે જળે કરી કુંકુમ ધોણ
નાંખી હંસને હિજળો કીધો; તેથી તે હંસ હંસલી બેઠે સયોગ
પામી રમવા લાગ્યાં. પછી તે વેરધા પોતાને ઘેર જઈ ઘણા કાળ
શુધી શ્રી જૈનધર્મ પાળી આપાદોષે સૌધર્મદની અમમહિપી થ-
ઈ; ત્યાંથી ચર્ચને અહીંયાં તું મૃગાંકલેખા થઈ છે, તથા અન-
ગદેવ જે રાજપુત્ર હતો તેણે કંઈપણે કરેલા પાપની અતુ-
ભાદના કીધો તેથી તે ઘણા ભય સંસારમાંહે બીજીને અહીંયાં
ચિત્રલેખા નામે તારી સખીપણે આવી ઉપન્યે છે. તે જે તા-
પસને કલકે લીધું તેના પાપે કરી તું અહીંયાં કલકે પામી,
વળી તે જે તાપસને માર્યો હતો તેણે કરે તું દુઃખ પામી તથા
અનગદેવે તારા પાપને સહાય કીધું તે માટે અહીંયાં ચિત્રલે-
ખાએ તારી સાથે દુઃખ ભોગવ્યું. વળી એકવીસ વર્ષે શુધી પ-
તિની સાથે વિયોગ પામી. એવી કર્મની વિપરીતતા જાણીને
કર્મ ઉદવાને અર્થે સાધુનો ધર્મ તથા આવકર્મ પાળો.

મૃગાંકલેખા કેવળીના મુખથી એવાં પુર્વજવનાં કર્મ સાંભ-
ળી તે ક્રોધેને આલોભ પડિજીમી પ્રાયશ્ચિત આલોભ શુધ્ધ આવક-
ર્મ પાળવા લાગી. સાગરચંદ્ર પણ સમકેતમુક્ત આવકર્મ આ-
કરી ધર્મકાર્યને વિષે તત્પર થયો. અતઃ સમયે સાગરચંદ્ર તથા
મૃગાંકલેખા બેઠે જલ દિહા લઈ કર્મ ક્ષય કરી શિવપાને અનુ-
ભવતા હતા.

અંતિ મૃગાંકલેખાની કથા.

સુભદ્રાની કથા.

પૂર્વે જ્ઞાનત વર્ષમાં વસંતપુર નામે નગરમાં જિનમત ઉપર દક્ષિણાત્મ જિનદાસ નામે શ્રેષ્ઠ વસતો હતો, તેને સીત ઉપર આત્યંત પ્રિયી ધારણ કરનારી જિનમતિ નામે વરુભા હતી; આ સદ્ગુણી દંપતિને ત્યાં એક પુત્રીનો જન્મ થયો, એ બાળા જન્મથીજ અદ્ભુત સૌંદર્યવાન હતી, તેથી મોટા ઊંમરે પ્રધાનમુલ્કોને પ્રાપ્ત કરનારી થતે એવી આશા બધાની. માતા પિતાએ પુત્રોનું સુખમાં એવું નામ પાડ્યું, અનુક્રમે તે બાળા વૃષ્ટિ પામવા લાગી; બાળપણથીજ માતા પિતાએ પોતાની લાડ કીને ઉત્તમ પ્રતિભા વ્યવહારિક બોધ આપ્યો; મુગુર પાસે બ લાભણ કરી સારી રીતે ધર્મશાસ્ત્રનું અધ્યયન કરાવ્યું; જ્ઞાનરમ્યતાં પરિપૂર્ણ જ્ઞાનનાં પામનારી બાળાના હૃદયમાં વિદ્યાની નિર્મળ બધોતનો પ્રકાશ થયો, અને બચપણથીજ શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ ધારી આધિક્ષ થઈ; યોગ્ય ઊંમરની થઈ ત્યારે નગરમાં તે બાળી કાતા રૂપ, શુભ અને જ્ઞાનની પ્રશસા થવા લાગી.

એ ઉપરથી અન્યમતાવસર્થી અનેક વલ્લિકપુત્રોએ તેના ઉપર મોહ પામી વિવાહ કરવાને પ્રાર્થના કરી, પરંતુ શ્રેષ્ઠિએ તેઓને મિથ્યાત્વની ધારીને કામપક્ષીને પાવસ આપવા જેવું તે કાર્ય જાણી પોતાની અધ્યાત્મ બાળાનો તેઓની સાથે વિવાહ કરવાની ના પાડી. અન્યદા બોધધર્મ વિચારક જુષ્ઠિદાસ નામે વલ્લિકપુત્ર સંપાનગરીથી વસંતપુરમાં વ્યાપાર નિમિત્તે આવ્યો; વાલ્મીકીયકાર્યે જિનદાસ શેઠને ત્યાં તેનું આગમન થયું. તેણે સુખદાને જોઈ મોહ પામી વાલ્મીકીયદલની પ્રાર્થના કરી, તેને પણ શ્રેષ્ઠિએ “મારી પુત્રી દુઃ મિથ્યાત્વની નહીં આપું,” એવો પોતાનો દ્વં નિયમ સંભળાવ્યો. શેઠનો એવો નિશ્ચય જાણી જુષ્ઠિદાસ ઘાડી મુઠ્ઠને મારે નિરાશ થયો; પરંતુ કન્યા ઉપર પાતે હુસ્ન થયો હતો તેથી કોઈપણ રીતે તેની સાથે વિવાહ

કરવાને વન કરવાનો નિર્ધાર કર્યો; પછી તેનું મુનિની યેચા કરી તેણે આવકાચારનું વિદ્યુત્ત મેળવ્યું. વિનમત અગિયાર કરી કપા આવક થયો. અદાવિના પણ નિત્ય દેવપૂજન, શ્રાદ્ધ સેવન અને આચરણકારિ દિવામાં પાનાનો દાગ નિર્મમન કરવા લાગ્યો. સ્વયં અગિયાર કરવાથી યાને પણ તેની પાસે પિત્રાક થય અને અનુકરને મિત્રાકનો સંબંધ તથા સ્વયંથી મુલકાથી મુલકાનો તેની સાથે વિવાહ કર્યો.

ભુદિદાસ પણ મુલકાની સાથે વિધિયુ મુખ ભોમવટો દેહલાએક દાગપરવ ત્યાંજ રહે; ત્યાં વ્યાપારમાં ૫૦૦૦૦૦ ઉપાર્જન કર્યું; એમ ૫૦૦૦૦૦ દાગ પિત્ત પછી એક દિવસે પિતાના સમક્ષ પાસે પાનાના દેશ જવાને મારે વિનંતી કરી. તેવારે કહે કહ્યું:—

“વત્સ ! તારા વિધાને હું અનુચિત આપું છું, ૫૦૦૦૦૦ તારાં માતા પિતા વેદવંશિ છે, તેથી તેઓ ચારી પુત્રી સાથે સ્નેહ ભાવથી નહીં વળે.”

તેવારે ભુદિદાસે કહ્યું:—એને હું પૂછાવુંદે રાખીયા, એ વિધે આપે કાંઈપણ વિનંતી ન કરવી. મારે અનુકર કરી અને મમન કરવાનો આજ્ઞા આપા. કહે કહ્યું:—પરને વિધે તમને કુશળ થાએ.”

એમ સમજાની આજ્ઞા લઈ મુલકાની સાથે ચાનાદે ૫૦૦૦૦૦ ભુદિદાસ વચનપૂરથી સંપાનમરીએ આવ્યો; ત્યાં મુલકાને ૫૦૦૦૦૦ દિવે રાખી, સ્વયંદે ૫૦૦૦૦૦ આગ પિનાને મર્વ વૃત્તન નિવેશ કર્યું; તેમની આજ્ઞા લઈ પાસે પણ મુલકાની એકે રહે; અને ઉપર નિર્મમ સ્નેહ થારક કરવારી મુલકા અને એ અનંત આનંદ પમાડ્યો; અને બહારે મથા પછી મર્યાં રહીને નિર્મમપૂનિએ અનિદાન પર્વનું મેલન કર્યો; એમ રૂપનિને મર્વ દાગ આનંદ વિદ્યામથાંજ નિર્મમન થયો. પુત્ર વૃત્તન આપાં આનંદ મુખને નહીં મદન કર્યો આમ અને નવું માત્રમર્વ થારક કરી તેની કિંમતે એવા લાગ્યો. એક દિવસે કહે મુનિ મુ-

ભરાના ધરને વિષે ભક્ત પાનાર્યે આવ્યા, તેને જોઇ માતા અને બેહેન બુધ્ધિદાસને કહેવા લાગ્યાં—“ભાઈ તારી શ્રી જૈનમુનિ સાથે મુખ ભોગવે છે.”

બુધ્ધિદાસે કહ્યું—“તમે એમ ન બોલો, એતો મહા સતી છે, મુકુળને વિષે તેનો જન્મ છે, જૈનધર્મને વિષે રક્ત છે, કુશીલા નથી, તમે ધર્મભાસનને કરીને એ પ્રભાણે બોલો છો, પરંતુ તે તમને ધટોત નથી.”

ભરથારનો શ્રી ઉપર આવો દરશન જોઇને તે બને અત્યંત આત્સર્યભાવને ધારણ કરતી વિશેષ છિદાવેરણ કરવા લાગી. એક દિવસ કોઇ મુનિ ભિક્ષાર્યે મુભદ્રાને ઘેર પધાર્યા, તેમના નેત્રને વિષે પવનના યોગ્યથી તુલુ પડ્યું હતું; પરંતુ છનકદંપી અને શરિરસંસ્કારથી વિમુખ એવા તે મુનિએ તુલુ અપાનયન કર્યું. ભિક્ષા આપતી મુભદ્રાને તેમના ચક્ષુ વિષે ધતી વ્યથા જાણી. દ્રઢ ભક્તિભાવથી મુનિની તે વ્યથા ટાળવાનો વિચાર આવ્યો, અને સ્પર્શ ન થાય તેવી રીતે લઘુ લાઘવી કળાઓ છંદાએ તુલુ અર્કર્ષણ કર્યું; પરંતુ તેમ કરતાં તેના કપાળને વિષે સ્થિતિ કુંકુમ તિલક મુનિના કપાળમાં અંકિત થયું. મુનિ ભિક્ષા લઇ પાછા ફર્યા, તેમને સાસુ અને નણ્ડે નિલકાંકિત જોયા.

શ્રી ભતિ જે અજ્ઞાન અવસ્થામાં હોય છે તો કેવા કુસંસ્કાર અને નિકૃષ્ટ પ્રવૃત્તિઓમાં પ્રવર્તે છે ! પાપની બહીક હોતી નથી, હર્યાથા બીજ ઉપર ગમે તેવા અપરાધ મુકે છે, તેમ આ કર્કશાઓને મિસ થાય; બુધ્ધિદાસને પ્રત્યક્ષ બતાવી માતાએ કહ્યું—“પુત્ર તારી વહુનું સોડે જો.” આવાં વચનથી બુધ્ધિદાસ પણ અભિજ્ઞાનદર્શનથી ઝાંખો થયો, તેના વચનનું પ્રતિપાલન કર્યું, સ્ત્રી ઉપર અપ્રતીત થઇ પ્રેમાંકુર નાસ પામ્યો, અને તે દિવસથી મુભદ્રાથી વિરક્ત થયો.

હવે મુભદ્રાએ પણ પતિનો નિઃસ્નેહ જાણ્યો, મનમાં અનેક તર્કો ઉત્પન્ન થયા; ધીમે ધીમે સત્યવૃત્તાંત જણાયો, તેથી મન-

આ સુતરના તાંતણે ચાલણી બાંધી તેવડે કુવામાંથી જળ કાઢી દારને પ્રજ્ઞ અજ્ઞાની છાંટશે, તેવારે દ્વાર ઉપાસે.”

હવે નગરમાં રથજો રથજો આ વાત પ્રસરી, બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિ, વૈશ્ય, શુદ્ર પ્રમુખ જાગિની અને નગરની નારીઓ કુવા કાઢે આવીને એ પ્રમાણે પાણી કાઢવાને યત્ન કરવા લાગી; પરંતુ સુતરનો તાંતણો તુટી ચાલણી કુવામાં જવાથી પાણી કાઢવાને અશક્ત થતી, તેથી તેઓને નિરાશ થઈ પોતાને સ્થાનકે જવું પડતું.

મુખ્ય અને અજ્ઞાન સ્ત્રીઓ સહજ બાળનમાં પણ પર મ-તુખ સાથે અથવા સામુ, જોડાણી, નળુંદ વિગેરે ધરનાં માણસો સાથે કલેશ કરે છે, તે આવેઃ અપવાદ મુકયો હોય ત્યારે તે શું કહેવું? પરંતુ સુભદ્રા તેવી નહોતી; તેણી સદનરીત હતી. આણું કલંક મુકયા છતાં તેણે સામુ અને નળુંદની સામે શબ્દો ચ્યાર પણ કંપ્યો નહોતો. બ્યારે અનેક સ્ત્રીઓ જઈને પાણી આવી ત્યારે ગમનેચકાને ધારણ કરનારી તે મુદ્દમાપીએ સવિનયે પોતાની સામુ પાસે જઈ કહ્યું: “હિ માતા તમારી આજ્ઞા હોય તે હું એ પ્રમાણે જળ કાઢી નગર દ્વાર ઉધાડું.”

સુભદ્રાણું બોલણું સાંભળીને સામુ બોલી:—“જૈન મુનિ સે વડે ! તારું સતોત્ર મેતા પુર્વે જાણું છે. સાંપ્રત કાળે સર્વ ન ગરજનેને જજ્ઞાવવાણું શું પ્રયોજન છે ?” સર્વ નગર અને નારીઓ પુરદ્વાર ઉધાડવાને સમર્થ ન થઈ તેણું કેવી રીતે સમર્થ થઈશ? આણું સામુણું બોલણું સાંભળી સુભદ્રા બોલી:—“તમે મુક્ત કહ્યું, પરંતુ હું પચાચારે સ્વપરીક્ષણ કરીશ; આપે નિષેધ ન કરવો.” એણું કહી નળુંદ પ્રમુખે હાંસી કંપ્યો છતાં પણ સ્નાન કરી દેવપુજન, ગુરુનમનપુર્વક કુવા કાઢે જઈ નવકાર મંત્ર ઉચ્ચારણ કરી સાસનમુરીણું સ્મરણ કરી મુર્ધાભિમુખી થઈને બોલી:—“જો હું જૈન રીતીએ શુદ્ધ રીતિસંકારને ધારણ કરનારી હોઉં તો કુવામાંથી જળ નિકળે.” એમ બોલી સુતરના તાંતણે ચાલણી બાંધી કુવામાંથી તતક્ષણે જળ કાઢ્યું.

તેના આવા શીઘ્ર મદાભ્યને લોહ લોકો હર્ષાનુર થકને જયજય શબ્દ કરવા લાગ્યા, જુષ્ઠિએ તરતજ પાસે આવો પ્રાજ્ઞાનો ધ-
રને કહ્યું:—“પતિવ્રત્ય ગ્રી પુરુદ્ધાર ઉધાડો, અને સકળ પુરુજ-
નનાં સકલ નિવારણ કરો.”

રાજાનાં એવાં વચન અવળ કરી વિદસિત થયું છે વદન તે
જેનું, એથી તે શુભદ્રા પુરુલોકે પરિવ્રત જાંઠીજનોના જય જય
શબ્દ અવળ કંવતી દક્ષિણ દિશાના દ્વાર તરફ ચાલી; ત્યાં જર્થ
નવકાર મંત્રનુ રમરણ કરી તણ અંજળી જગ છાંટયું; તેવારે જાં-
શુભીમંત્રના અપધી જેમ વિષાગ ગેત્ર વિરદેહિત થાય તેમ પુર
દ્વારનાં કમાઠ તાકાળ ઉધાડ્યાં. બીમ મધ્યે દુહંબી શબ્દ થ-
યો. પુરજનોએ હર્ષ મર્દના કરી, અને રવતાએ જિનધર્મને આ
શિય જય જયારાવ કંવો. એ પ્રમાણે પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિ-
શાના દરવાજા પણ ઉધાડયા. પછી તે મહા સતીએ રાજા પ્રાપ્ત
કયું:—“મિ આ તણ દરવાજા ઉધાડયા, હવે જે અપરાંગના સતી
પણાનો મરં ધારણ કરતી હોય તે ચાંદી દરવાજો ઉધાડો.” પ
રંતુ તે દરવાજો કોઠએ પણ ઉધાડયો નહીં, અને અધાપિપર્ધત
તે દરવાજો અજગ છે એમ સંબળાય છે.

હવે સાશુ નજાંદ પ્રમુખ દુર્જનોનાં સ્વામ મુખ થયાં, રવગ્રી
ના શિવગનો આવો ધમત્કાર લોહ કર્તારતું મુખ શરત્કતુના
અંદનીપો રેદીયમાન થયું. પછી પુરજનોએ વારંવાર સ્તવના
કરાતી તે શુભદ્રાને નગરપતિએ સદવચાતકારાદિ કાનપુર્વક મ-
હોત્સવેસદિત તેના સદન પ્રાપ્ત પહોંચાડી; ત્યાંથી તે પતિવ્રત્ય
એ પ્રતિગેશિત નૃપતિ સર્વે નગરજનો જેનધર્મને અંગિકાર કરી
સ્વરધાન પ્રાપ્ત ગયા; કુદંબી જનોએ પણ પશ્ચાત્તાપ પુર્વક ત-
દતિકે નૈતધર્મ સ્વિકાર્યો, અને જુષ્ઠિસ તે રિવમધી સત્ય
માયક થયો. પછી શુભદ્રાની સાથે અપ્રતિમ સ્નેહ ધારણ કરતો
મુખ ભોગવતો કાળ નિર્મમન કરવા લાગ્યો. એ પ્રમાણે રૂપતિ
ચિરકારપર્ધત મહારથ ધર્મ પાળીને પ્રાને સંયમ આદરપિ સદગતિ
ના સાધન થયા.

પાત્રનાર બેઠેનો અને ભાષ્યોમાં તમારા સમજવામાં આ-
વું જો કે દુષ્ટાએ કંપાના યોગથી ગમે તેવા અપવાદ મુક્યા,
પરંતુ મુખમાં જો ન શીગવતી હતી તો અતે જય પામી, તેમજ
પોતે અપવાદન બદલે ઉપકાર કરી કુટુંબી જનોને જનવર્મ પે-
માં મુલવીના ભાગલા કર્યા, આદ્ય! ધરમાં એક માણસ શુશુ-
ની આગવાથી કેરડો ફાવેલો થાય ■ તે મુખમાં અર્ધિત્રથી ■
પણ નમજાય ૩. મારે એક ભવ્ય શ્રી પુરોએ શીગવું આવું
૩૬૬ મદાન્ય મનો સત્સીળ પાળવાને આદર કરવો.

હવે મુખમાંની કથા સમાપ્ત.

કઠાવતીની કથા.

જા ૧. ૧૦૧ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
અને મનુ ૧૦૨ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૦૩ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૦૪ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૦૫ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૦૬ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૦૭ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૦૮ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૦૯ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૧૦ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૧૧ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૧૨ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૧૩ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૧૪ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૧૫ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૧૬ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૧૭ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૧૮ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૧૯ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ
૧૨૦ નિવે જવાસાએ જવસિત, મિત્રપી વાદ

અને પ્રધાનાદિ વર્ગે સંયુક્ત રાજ્ય પામતાં કેટલોક કાળ નિર્ગમન થયો.

એકદા મહેલને વિષે બેઠેલા ભુપતિ પ્રત્યે પ્રતિદારીએ નિવેદન કર્યું કે ગજથેદ્રનો પુત્ર કત્ત આવે છે. પછી રાજાની આજ્ઞાથી પ્રવેશ કરી આશુન સેવક મુદ્રી તે રાજાની સમીપે બેઠો. તેવારે રાજાએ પૂછ્યું. 'એ કુમાર : તું કુશળ છે ? ધણે દિવસે ક્યાંથી આવ્યો ?'

તત્ત્વ—દેવના ચરણ કમળ વિગ્રહનથી અને કૃમળ પડે છે, પરંતુ ચિરાગમન કારણ સાંભળો.—અમારી વ્યાપારીઓની એ વી મીની જે કે પરદેશ ફરી નાણા અવસ્થામાં દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરતું. કારણ કે તું છે કે—મુશ્કિલ થયેલા મનુષ્યથી વ્યાકરણ ખવાતું નથી, વધારે માણસથી કાચરસત્ત પાન થતું નથી, છંદ સામ્રવટે કોઈના કૃમળો ઉપાર થતો નથી, માટે વ્ય ઉપાર્જન કરતું એ વિના સર્વે કળા નિષ્ફળ છે. તે કારણ માટે હે દેવ ! અહીંથી હું દેવશાળપુરે ગયો હતો; ત્યાં પુષ્કળ દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરી ધણે કાળે હમણાં આવે આવ્યો છું.

રાજા—અતિ દુર દેશાવળી પુરે જઈ તે તારું કથન સત્ય કરી બતાવ્યું છે.

કથુ છે કે—

કોતિપાર મર્પણાં, કિં દૂર વ્યવમાયિનાં ।

કો વિદેશઃ મુવિદ્યાનાં, કઃપરઃ મિવવાદિનાં ॥

અર્થ—સમર્થ પુરુષને અતિ દુર શું વ્યવસ્થાથી પુરુષને અતિ દુર શું મુવિદ્યાવંતને (વરદેશ કથો અને મિવવાદિને શાસ્ત્ર કોણ? અધાર સમર્થ પુરુષને અત્યંત ભારણ નથી, વ્યવસ્થાથી પુરુષોને કાંઈ દુરજ નથી, મુવિદ્યાવંતને કાંઈ પરદેશજ નથી અને મિવવાદિને કાંઈ સામ્રવજ નથી. પરંતુ હે ઉત્તમ ! ત્યાં તે જે જે આશ્ચર્ય લેવાં હોય તે કહે.

તત્ત્વ—'શાસ્ત્ર સાંભળો. એ નગરને વિષે અપ્રતિમ દેવ મંદિર છે, સપરીવાર મુર્તિદ્રો ત્યાં વસે છે અને આવડે જુદા.

જણાવવા લાગ્યોઃ—હિ તાત! કુશક્ષિત હયે મને આ વિકટ અર
ણ્યમાં પ્રવેશ કરાવ્યો, પછી મેં ઉદ્દેગ પામી લગભ દોડી દીધી
ઐરલે તરત તે અટક્યો; ઐરલે અકાર્યકારીપણથી જાણે લગ્ન
પામતો હોય તેમ તત્કાળ પ્રાણવિમુક્ત થયો; તે સમયે મને
પણ અતુચ્છમુઠી પ્રાપ્ત થઈ. ક્રુષ્ણ અને તૃપામ્બ પીડિત ત્યાંજ
પડ્યો હતો ત્યાં આ ધર્મજલ્ધએ આવી મને છવાડ્યો. એમ ક
હી મને દેખાડ્યો. તે સમયે રાજાએ મને આહ્વાન કરી પો
તાના જ્યેષ્ઠ પુત્રવત્ માન્યો. સાર્યની રક્ષા કરવા મુલદાને મુકી
મને પ્રથમ દેવશાસત્રપુરે લઈ ગયા; ત્યાં હું ધણા દિવસ રહ્યો;
તે સમયમાં રાજપુત્રોએ મારું મન ઐરતુ હરણ કરી લીધું કે
મને માતા પિતા અને સ્વદેશ યાદજ ન આવ્યાં. કહ્યું છે કે—
મહિતલને વિષે એવા વિરલ મનુષ્યો મળે છે કે એઓ હાથમાં
“જાણે હાંકણાથી કોતરાઈ ગયા હોય તેમ ફાળમાત્ર વિરમત થ
તા નથી” તે રાજાને ઓદેવી નામે રાણીનો કુક્ષિથી ઉત્પન્ન થ
યેલી જયસેન કુમારની અનુભ—શુભ લક્ષણે સંયુક્ત—એક પુત્રી
છે તે રૂપે તિલોત્તમા સદૃશ—નયન મનોહારિણી—અને કસા
કસાપે સંયુક્ત હોવાથી નામ અને ગુણે કસાવતી છે, તેને યો
ગ્ય પતિ શોધ કરતાં પણ ન મળવાથી રાજા રાણી ચિંતાગુર
હતાં. કેમકે કહ્યું છે કે:—

યા માતૃ જનપતિ દીન મૂલનાં પ્રાપ્તાશ્ચ મયૌર્વનં,
ચિંતાઙ્ગિય કિલ્લ વર્દયતિ વિપુલં ગાંત્યપરેષાં મુદે;
કાંતેનાપિ વિવાર્જતા અવમૂતાઃ વિત્રોર્મૃગં દુઃસદાઃ,
પુત્રીર્ણા નયનાંબુજન્નમમયે માત્રા તનો દીયતે.

અર્થ:—પુત્રીઓ માતાને દીનમુખવાળી કરે છે; યોગ્યને વિષે
પ્રાપ્ત થયેલી ચિંતાસમુદ્વેગને વધારે છે, પરમહે જાય છે, અને પ
તિએ વર્જિત અથવા વધ્યા હોય તે માતાપિતાને દુઃખરાતા થા
ય છે, તેટલા મારેજ પુત્રીના જન્મ સમયે માતા અધુ પાડે છે.

એક દિવસ તેઓએ મને કહ્યું. રિ કત! આ તારી બહે-

નનો પર તું ચાલી આવ. કારણ કે તું પણ રેશને (વંચ પ્રવાગ
કરનાર છે, અને ઘટ્ટરનાવસુંવરા એ વાણ્ય પ્રમાણે જગતમાં
પણ એવા ઉત્તમ પુરુષો હશે, ખારે એ અમારું કાર્ય તુલ્ય કરે
મં તેમનું વચન અગિયાર હતું અને આ પ્રનિષ્ઠા મેંજ કરી
હોયો. પછી તેમની પાસેથી રજા લઈ ત્યાંથી પ્રયાણ કરી પને
રિવસે અગ્રે આવ્યો છું. મેં વિચાર કર્યો કે આ કન્યા કેવને
ધ્યાન્ય છે. પણ પાતાના સ્વામિને મુકી દાન બીજને ફોળ અ-
ધીન કરે ? એમ પારી અગ્રે આવી આ પ્રનિષ્ઠા આપનો સમી
પે મુકયો છે; હવે એમ આપને યોગ્ય લાગે તેમ કરેા. '

એમ કહી દત્ત આકર્યો. તે સમયે રામને કામાકરાગના
બાળધી વિવદ્ધ અને ચિત્તના રૂપને વિષે રજા એક બીજનનામે
મંત્રિ બોલ્યો:—

एपात्यक्त कलंक चंद्र बदना विस्मरे वधोत्तमा,
रत्नागोक मूपल्लवारुणकरा ह्यारण्यनीरावता;
द्वर द्वर कुमार मार महसं मुग्धवाच कस्योपिता,
हंमी हंमवर विहाय कश्येदकंच कारुश्य किं.

અર્થ:—આ રી કલંકરહિત ચંદ્ર જેવા વડનવાળી છે, વિક
સ્વર ધરેલા કમળ જેવા નેત્રવાળી છે, રજા અસીકના પશુવ સ
માન રાતા હસ્તવાળી છે અને લાવણ્ય ધ્વજની નરિરૂપ છે. તે
રેવકુમાર સારંગા તેજસ્વત કેવને મુકી અન્ય કેને ઉચિત્ત હોય !
શું હસી ઉત્તમ તુલસને ઠાડી કામગાના અંગને ચાબાને ? પછી
મતિસાગર નામે મંત્રી બોલ્યો:—' રે દત્ત ! તું અમારાથી પણ
અધિક યયો, કારણ કે અગ્રે તો અહિં રહી સ્વામીત્વ કાર્ય ક-
રીએ હીએ, પરંતુ તે તો પરસ્થાને જઈ સ્વામી કાર્ય કર્યું. ' તે
વારે મુખુદિ નામે મંત્રી બોલ્યો:—' એ અન્યાર્થનો નારા કરા
પાતોનો અર્થ સામે તે અધમ કહેવાય, પાતાનો અને પરનો
એમ બંનેનો અર્થ સામે તે અધમ કહેવાય, પરંતુ જેઓ પ-
રાર્થ કરવાને વિશેષ તત્પર હોય તે તો ઉત્તમ પુરુષ ગણાય છે. '

તેવારે મુખની મંત્રો બોલવો:—જે પત્નિ કરવાનો પારંખ
 કરે તે પત્નિ છે, પરંતુ જેઓ પ્રારંભ કરી તેના વિના કરે
 તે તે વિશેષ પ્રકારે પત્નિ છે. કારણ કે કથે છે કે:—

પરમ્પરેન સ્વતુ વિદ્ય મયેન નીચ: ।

માયકા વિદ્ય વિદ્યા વિમંતિ મળ્યા: ॥

વિદ્યે: પુનઃ પુનઃપિ પ્રતિ દ્યમ્વત્તા: ।

તારવ્ય મુતમમનાન પરિત મેનિ ॥

અર્થ—નીચ પુરૂષો વિદ્યાના ભગથી કેટલાં પત્ની મંત્રો પ્રા
 રંભ કરતા નથી, નીચમ પુરૂષો પ્રારંભ કરતા કાળે વિદ્યા
 આપવાનો ડાહી છે છે, પરંતુ તેમમ પુરૂષો તારવાર વિદ્યાનો
 મુલાકા કરતા પત્ની પ્રારંભ કરેલા કાળનો ત્યાગ કરતા નથી.

આ પ્રમાણે તે મંત્રો:વચનો પાત્રો:પાત્ર મંત્રો: તેમ જ
 મંત્રો: આદિ:

આના પત્ની કથાડે તે પ્રાદુર્ભિક એ કોઈન તમે
 ન પાડો છો. આ પ્રમાણે નમ્ર પુરૂષોને અનુગ્ર મનાવ મિત્ર
 નાદે રત્ના મળ્યાનું થયો. તે અમો કાળ વિશેષ પુરૂષ
 બોલો:—

માતાપિતૃમતેજાઃ મૂર્તિવંશનમદાદે,

તિષ્ઠ નેત્રાવિના યોદે દિવમાદ્ય માયકો,

મૃત્યોદયનમુમામે ક્ષામિતી દમદેશમા,

માનદાદિતિ ચક્રવી શેઠ્યને દેવ પુત્રતા.

અર્થ:—કૃતિનાવનાવ તેજસવિઃ આ મુકે મનુષ્યના અન્તર
 કેવળ આકર્ષણ કરે છે, તિષ્ઠ તેજસ્વાને કોઈને વિશે મંત્રો અન્તર
 પાડેલા છે. આવા તેજાને કોઈ અન્તર અર્થ: મુકે મનુષ્યના
 મુલાકાથી કૃતિનાવનાવ થતાં કમલોદયમા—અન્તર અન્તર કમલો
 નાની—વિદ્યા—ક્રમો—દેવ પુત્રથી પમાવ છે.

તે મંત્રો: અર્થ: વિમર્શન કરી, અન્તર કરી વિદ્યા
 પુષ્પને વિશે તપસ થયે: પત્ની બાળક કરી મળ્યાને વિશે આ

લોકોમાં ગિરનારી પ્રાપ્તિના વિચાર કરવા લાગ્યા અને બોલ્યો. 'હિં
વિધિ' તને વન્ય છે કે જેણે દેવાંગનને પણ રૂપતાંધરો પણ
બચ કરનારી એ મુલોચના બનાવી; પરંતુ હવે આકાશગતિને
વિધિ તપસ શાકે એવી પાંખો આપ, લેથી હમણાંજ તે ચંદ્ર-
વદનાનું મુખાવસીતન કરું. એવી કહી શકી અથવા કયો દિવસ
અમૃતગમાન ધરી કે જેને વિષે દુર્લભ એવી તે મુલોચનાને પુ
ત્રપાનુ'યોગથી હું પ્રાપ્ત કરીશ.' એમ ચિંતાના સંકટપર્યે ક-
લ્યાણના વ્યાકુલ ધરેલા હૃદયે ફેરસીએક કાળ અનિદ્રા કરી
સગામંડપને લેઈ આવ્યો; ત્યાં સેવાયે આવેલા અમાત્યોની
પતથી શતોપ પામી તે દિવસ તથા રાત્રી નિર્ગમન કરી; બી
જે દિવસે પ્રભાતે અમાત્ય અને સામંતોએ પાંચુન રાત્રે એ
છે તેવામાં કોઈ પૂરે રાત્રી આવી વિદ્યાર્થિ કરાંકે:—'દેવામિ
ન સીમસામનોએ નન્યાપુરેક કલ્યાણુ' છે કે, રથ, અર્ધ, હસ્ત
અને મુખોદારી આકુળ કોઈ મહા સેન્ય આપણા નગર નરક
આયે છે. જેના કોલાહલથી વનવાસી પશુઓ તાસ પામી
મથા છે."

તે સંમગી રાંધથી જેના હોડ પ્રકાશિત છે; બુદ્ધી લેતી
મિત્રાનું છે. અને રજકેડી જેને પ્રથમ છે, એવા તે નામ બોલ્યો:
'એ બો નરક. રજા રજાલો. સામંતો મનજ થાઓ અને
રજકેડી રજે ખેતર પાલો.' નામની આજ્ઞા અવળ કરી સર્વે મુ
બદા વિધિ પ્રસારના આયુષિ મયુષા થક મજ. અર્ધ, કે રથ
તેવાર કંવા લાગા; લોકો પણ શકિત થક માંદેરાંદે પુછવા
લાગ્યા અને આપણા નગરને વિષે કોલાહલ થક રજો. તે મથપે
જે નગર મથપે આવી વિદ્યાર્થિ કરી કે:—'દેવામિન! અકાળે આ
ગુ' નગરના કોઈ છે હિ નુપરતન' જે કન્યારાત્ર મિત્રને વિષે
એવાની નામના નુપરતન નિર્ધન છે તે સ્વયંવર વરવાને આયે
ર. તે સ્વયં કાળો પાર પામ્યો છે, પ્રકૃતિએ જે હાર છે અ
મે જેનું નજાર મનકન છે, તે વધકમારે સેન્ય આયે તેને લક
'વિ આજ્ઞો છે' એ સમાવારથી રાત્ર અન્યન આનંદ પા

ગો અને મુવર્ણની રસના તથા કેદાવરજી બેઠ આપી બોલ્યો
‘મા નાં આ દુર્ગત કાર્ય તેજ કમ્પુ?’

રત્ન:—‘સ્વામિન! હવે.’

તે મમયે મનિસાગર મંત્રિએ કહ્યું:—‘રાજન! દત્ત પ્રોઠ
મનુભાવવાન છે; કાર્ય નિર્માણને વિષે ઉત્તર અને વાકપાડબરે
કૃપા ૨. કહ્યું છે કે,—જે પ્રેમ આપત વરમે છે તે મૃદુ અને મધુ
વ જે છે, પરંતુ રિકત હોય તે મલોજી મર્તિરવ કરે છે; અમાર
પાત્રન વિષે પ્રાચે મહાન આડંબર હોય છે, કારણ કે જેણે
‘૧૧૧ કાંચાથી થાય છે તેવો મુવર્ણથી થતો નથી; પિતાના રવા
માં મત પ્રિયઆવાપ કરનાર સૈવક અમમ અને પદેદી રહી
નામીના મુજમાલી હોય છે તે ઉત્તમ સૈવક ગણાય છે. દત્ત મં
લીવજાલી કાંઈ બોલતો નથી પણ મને એમ સંભવ થાય છે
કે એવું આજના મુજની સ્તૂતિ કરી એ કંવાને આપના ઉપર
૧૧૧ કાંચા કરી અને પછી તેના પિતાએ કુમાર સાથે પ્રોઠેલી
તત વસ્ત્ર આપ્યો. સ્વામીને વિજાપના કરવા માટે એ
૧૧૧ નામિય પૂર્વે આપ્યો હશે.’

રત્ન: ‘મંત્રી નિમામર તમે યથાર્થ મામરજી છે, કારણ કે
જ ૧૧૧ પ્રકૃત છે તે પ્રવજા એવા બરાબર કહે છે.’

૧૧૧: ‘દત્ત મંત્રીર મનવાળો છે અને મનિમાનર તમે મુ
વિવાન છે; હવે અમને ઉચિત હોય તે પ્રમાણે કરો, એટલે
નામનામીનું નિગાર મુકો, ત્યાંની મેજીમિલ કંમાનો, તેમજ
૧૧૧ અને મીવન પ્રવાનને જયકુમાર પાર્થ પ્રોઠેલી તેનો પ્રોઠ
૧૧૧ નામ ૧૧૧; નજ અને અથાને માટે ધામ તૈયાર રવાનો
અને ૧૧૧ નામ ૧૧૧ કરો.’ રાજનો આજ્ઞા પ્રમાણે મંત્રીયોએ
૧૧૧ નામ ૧૧૧ કર્યું અને કુમાર અને તેના પદિવાન
૧૧૧ નામ ૧૧૧ કર્યું કે તેથી તેઓ અત્યંત ખુશ થયા અને જ
૧૧૧ નામ ૧૧૧ કર્યું અને કુમારને પ્રોઠેલી કરવા માંડી;
૧૧૧ નામ ૧૧૧ કર્યું અને કુમારને પ્રોઠેલી કરવા માંડી;
૧૧૧ નામ ૧૧૧ કર્યું અને કુમારને પ્રોઠેલી કરવા માંડી;

સ્નાન અને બોજન કરી ગીત નાચાડિયે મુખ સમાધિમાં તે દિવસ અને રાત્રિ નિર્ગમન કર્યા; બીજે દિવસે પાતાના મંત્રી અને સામંતાઓ પદિષ્ટા કુમાર રાજ્યમભામાં ગયો, ત્યાં અમુ દય બેઠા મુકીને રાજ્ય નૃપાળના સ્વરૂપ કમલને વિષે મત્રેક ન-ખાળ્યું; રાજ્યએ પણ સ્નેહપૂર્વક આલિંગન કરી ઉર્ધ્વ આસને બેસાડ્યા.

પછી કુમારનો મહામતિ મંત્રી રાજની રાનુખ થઈ બો-
લ્યો:—‘સ્વામિન ! તમારા ઉન્નત યુગ્મેએ આમારા ભુપતિનું
મન રંજન થયું છે, હવે મિત્રારાએ છબરથી કુમારથી બદલ વળું
જો આમારા પ્રભુના ચિત્તપરને વિષે તમારું સ્વરૂપ આલેખ્યું
છે તેથી તેમનો આપની ઉપરે ફરે રહ્યા છતાં પણ અસ્થિમન્ન
મદરા રામ વર્તે છે, વધારે મુંઝવેથી પણ એ રામને અનુસરી
પાતાના પ્રાણથી પણ પ્રિય એવી આ કન્યાને આપના પ્રત્યે
આપવા પ્રાણી છે; પણ રાજપુત્રાએ માથાથી કર્યા છતાં તે પ-
ણ આપની ઉપર સ્નેહવતી છે મારે સામે દિવસ લેવરાથી એ
તું પાણિમદ્ય કરવું એ આપને ઉચિત છે. હવે માતાદિએ
એવું એવો રીતે સન્માન કરવું આપને યતિત છે કે જેથી તે
પાતાના માતા પિતાને શુદ્ધી લય.

તે સાંભળી રાજ્ય સરખા મધુર સ્વરવાળો રાજ્ય ભુપતિ
બોલ્યો: ફરે સ્તેસી. મુનિદાન અને વરેખાજ સરખો લે લુંતેને
વિષે વિદ્યથ ભુપતિ આવા પ્રકારનો સ્નેહ વરાવે છે તે એમની
અપૂર્વ સ્ત્રીજન્મના બતાવે છે.

હવે છે કે.—

સ્વમિ સ્વમિરાવે પુણ્ય વિદ્યુત મદા ।

મિત્રુદયમ્ દુરાર મેલિતિઃ સેલમ્ભઃ ॥

સમુદય વસાનુ પર્વતો દુલ્લ નિચે ।

નિત્ત દિદિ સિરમ્ભઃ સેલિમ્ભઃ સિરમ્ભઃ ॥

અર્થ:—મન વચન અને કામને વિષે પુરુષાદનરે મમ-
મત્રે ભુવતના પ્રાણને ઉપારનો એવીથી મુકાં કરનારા અને

પરંતુ મન તો તેને વિષે સ્થાપિત રહેતું. રાજની એવી પ્રીતિ થી અંતઃપુર પણ કલાવતીમય થઇ ગયું, નગરની સર્વે ઓઝો તેણીનું સૌભાગ્ય અને ગુણ લેઇ પડેલોકે તેના સરખું ગુણ પ્રાપ્ત કરવાને ધર્મકાર્યમાં તત્પર થઇ.

બાળપણથી સદાચારને વિષે લીન થયેલી કલાવતી પણ કોઇ દિવસ મૃપાવચન બોલતી નથી, પૈશુન્ય આદરતી નથી, કલહમત્સર કરતી નથી, અને રાજની એવી પ્રીતિનું પાત્ર હોઇને હેરામાત્ર પણ ગર્વ ધારણ કરતી નથી; વળી નિરંતર અર્વની સાથે મધુર, મિત્ર, અને વિનયી વચનમાં બોલે, પદોપકાર કરવામાં તત્પર રહે અને દિવસે દિવસે વધારે સદાચારવાંત દેખાવા યત્ન કરે, બીજી અજ્ઞાન ઓઝોની પેઠે પોતાની શોક્યો સાથે પણ કલહ કંઠાસ ન કરતાં નેઓને સર્વે રીતે આનંદ પમાડતી.

એકદા ગુણશ્યાને વિષે શુભેચ્છી કલાવતી રાત્રિના ઉછા પ્રહરે કુશુભભાલાએ અર્ચાત, વિકસર થયેલા કમળે દાંડેલ અને ક્ષોરિદધિજળે ભરિત ગુર્વકલશ એકંતે પ્રાતઃકાળના વાજિંત્રનાદે જાગી, પકો તરતજ અત્યંત આનંદપૂર્વક પતિ પાસે જઈ દેવમૃત્તાંગ નિવેદન કર્યો. તેવારે રાજાએ કહ્યું-‘પ્રિય! તારે અપૂર્વ શબ્દથીને બોગવનાર પુત્ર ધર્મ.’ પતિનું એવું વચન સાંભળી આનંદ પામનારી રાણી ગુણમાં દિવસ નિગમન કરતી ગઈતું પાલન કરવા લાગી. એટલે અત્યંત શીત હિન્દુ ન જમવું, કુંવા તપા ન સહન કરવી, ગર્ભપાપક ઔપધિઓ પીવી; ગર્ભ સંરક્ષણાર્થે મુલિકા બાંધવી, ગર્ભની પુટ્ટીને અર્ધે શિષ્ટ દેવતાની સેવા કરવી, વિગેરે ગર્ભવતીને ઉચિતકાર્યો કરવા લાગી.

આ સમાચાર દેવશાસ્ટ્રપુર તરફ પહોંચ્યા, નવ ભાસ થવા આગ્યા ત્યારે આગ્રમસ્મૃતિ પિતાને ઘેર હોય એ રીતિને ધારણ કરી પિતાએ પણ કલાવતીને તેડવા માણસો મોકલ્યાં, તેઓ અનુક્રમે રાંખપુરમાં આવી રત્નમેષ્ટિને ત્યાં ઉતર્યા; કર્મ સંધાએ તેઓને પહેલી કલાવતી મળી, તેણીએ હર્વપૂર્વક માતા, પિતા,

બોદ્યેયઃ દેવી ! “રાજા પાનને વિષે ક્રીડા કરવા જાય છે, ત્યાં તમને તત્કાળ બોલાવે છે; આટે આપ જલદી રથમાં બેસો.” તે સાંભળી પતિની આજ્ઞાને આપેન રાણી તરતજ રથ ઉપર બેઠી, અને તેજ મોડા ચલાવ્યા; થોડે દુર રથ ચાલ્યો એટલે રાણીએ પુછ્યું ‘પ્રાણમિષ ક્યાં ?’ તે બોદ્યેયઃ—‘આગળ દુર છે.’ એમ કરતાં મુરબાંધનો સમય થવા આવ્યો, દિશાએ સર્વ પ્રસન્ન થઈ ત્યારે પુનઃરાણી ચાલે તરફ જોઈ બોલી, ‘અહીં કોઈ રથને રવાના થઈ જાય નથી, ઉપાન જંગલમાં નથી, ચાકરોનો રવાના થઈ જાય નથી, અને વાહનના પાંચ સંભળાતા નથી, શું અર્થ થયે? કાળજી? કે શું મને મનિગ્રાહ અથવા દગલપટ્ટી છે વત્સ ! અને અજાણને શા આટે કહે છે? સાચું બોલ મને ક્યાં લઈ જાય છે ? પ્રાણનાથ વિના હું કેમ રહી શકીશ !

રાણીનાં એવાં વચનથી નિઃકરુણના દ્રવ્યને વિષે કરુણ થઈ અને રમથી નિર્મલ હૃદયે મહાદ સ્વરે બોલ્યો:—“હિ રવિ તને પિઃકાર છે : રવી ! હું પાપીયું : મારું નિઃકરુણ નામ સત્ય છે, કરુણ કે રવે અને આવા કાર્યને વિષે બોલ્યો છે, રવિ ! સેવકની ઉપલક્ષ્ય કરેલા દ્રવ્યથી જે માણસ નિરંતર પાતાનું જીવન તથા અસાધ્ય છે તેને પિઃકાર છે : એવા મનુષ્યો જગતને રવિ જન્મ પામી ન જનમ્યા બરોબર છે; કરુણ કે કુર્મરૂપે જન્મવાને અર્થે પિતાની સાથે મુદ્દ કરે છે. જાંવરને હજી છે અને કુર્મ કાર્યને વિષે પ્રવર્તે છે. પદ્માદ્યના કરનાર સેવક ચાનકા ૬૫ મહાવ છે, રવિ ! મારે પણ પદ્મવાપિનપણે આજુ આઠા કરવાનો વખત આવ્યો છે, નહિ રમથી નિર્મલ હૃદયે અને આ રાજકુમારી છાયા નિર્મલ બેસો; વધારે કહેવાને હું શક્તિમાન નથી; રાજાની આજ્ઞા એવોજ વર્તે છે.”

તેનાં આવાં વચન સાંભળવાથી તત્ત્વને જાણનારો કહાવતો
 રથથી નિમ્ને ઉતરી મુઠા પામી અને તે મુજબ પદ્મ રૂપન હો
 તો રથ હાંકી નયન તરફ વળે; પાછીપાદે જેથી કહાવતો સ
 મીન થઈ રૂપન કહેલે, તેવામાં રાજાએ ક્રોધાકેસો—કોપી ભવ્ય

દેખાની—રાક્ષસીની પેઠે હાથમાં કૃતિકા ધારણ કરેલી—ચાંદાલીએ આવી કહ્યું:— રે પાપિષ્ઠ દુષ્ટચિત્ત તાપના બોગવવાને તત્પર થઈ તું જાણતી નથી કે તેથી રાજા પણ પ્રતિકુળ થયો છે એવા સ્નેહવંત રાજાને કમી તું અન્ય ઉપર આશ્રય થઈ મારે તે કમનું કૃપા તું બોગવ. એમ કહી આજ્ઞાલેસહિત તેના બે હસ્તે ઇંદી નાંખ્યા.

હવે હા તાત ! હા માન ! એમ બોલતી કસાવતી તરતજ મુઠા પામી બુદ્ધિ ઉપર પડી દેહલીએકારે સીંગ પવનના યોગવા મચેતન થઈ ત્યારે અત્યંત વિલાપ કરતી બોલવા લાગી:— 'હે દેવ તુ રામાદે મારા ઉપર કોપાયમાન થયો' અરેરે મેં અત્રા શાં પાપ કર્યો હશે એથી મારે આવાં કૃપા લોગવવાં પડે છે' હે આર્યપુત્ર ! હે વિજ્ઞા ! તમે આવું સાદસ કહ્યું તે યુજા કર્યું હશે કારણ કે તમારા અંતઃકરણમાં ઉત્પન્ન થયેલી શંકા શંકવતી અનુભાવ કરતી હશે, અમર જો કે મેં તો કાંઈ પણ અવગત કર્યો નથી, પરંતુ કોઈ ખત પુરવે તમને શું કમી હશે તું જાણતી નથી. હે સ્વામિનાથ ! હું મારા સીંસને કસાવિત કરું અત્રા સ્વાને પત્ર મદદા ન રાખો, મારી સર્વ મુદ્દિનો નાશ થાઓ, મારા દેહનો અંત આવો, મારું સંસ્કૃત સુદામ જાળા. હજુ હું મીઠવસત્રજ ખડિત ન કરું. કાજરકળા ગ્રોઓ વગરના વાલ પણ સત્પુરુષે અંગીકાર કરેલી નિશાળ દોષ એ કાનારવાવળા નંબે વિવરીત કરી હે પ્રીય ! તે પ્રિયપ્રતિપતિ— ને નવનિજાપતી પદ્ધતિ તમે એકદમ કેમ વિસ્મૃત થયા ! હે તાત ! હા માન હે જાણ તમારા પ્રાણથી પણ વચ્ચેલું હું અત્રા નવ વાલ પડી જુ' તેનું કેમ રક્ષણ કરવા નથી? હું અસામ્ય અવસ્થામાં પડેલી વ્યથાનુરા શું કરું? એમ કહી વિજ્ઞાના જગ્યાં ઘરને વિશે વ્યથા ઉત્પન્ન થઈ તેથી પ્રમુતિ મનવ જાણી સમજા પામી નહીં આવેલી નવીના તીર ઉપર નેહિત દાહનો પહાવો મધ્ય ભાગમાં મળે, ત્યાં મહાકાંડે દેવકુમાર સંગ પુત્રને જન્મ આવે.

આહા ! કર્મની કેવી ગતિ છે? એનું વચન નિકળે ત્યાં હજારો માણસો ખમા ખમા કરનાર નિષાર હોય, એના પ્રસવ સમયે પ્રભુતિફિયા કરવાને સેંકડો ઘડ્યો હાજર હોય, એ રાજ્યમારેલમાં મુખસંધ્યાને વિષે શાવન કરનારો, તેલીને આપે સમયે વનમાં ઝાડની ધડામાં જમીન ઉપર એકલાં નિરાધાર અવસ્થામાં આ કિયા બને એ કેવી રિગિરતા ? કર્મ કરે તે કોઈ ન કરે ! કર્મ મનુષ્યને ન હોય ત્યાં સર્વ જાય છે અને ન બને તેવાં કાર્યોમાં પ્રવૃત્ત કરે છે.

હવે પાતાને હસ્ત નધો લેધી બાગાને લઇ લે, તેથી પગ પાસે પડેલા બાગાને લેઈ તે દુષ અને શ્રાંત શરણ કરતી ઘો-
લી:--“હું બાગ ! તું બહે જન્મ્યો ! તું રીંધાયુ-મુખી-ધણે ! અમામના ઉપધી અન હું બીછ તો મું વધામળી કરું ? એમ બોલતી રોક પડી. આંખમાં આંસુ જરાય ગયાં, તમસ આવી મુઠ્ઠાનું થઇ ગઈ. આહા ! એ બાગાના જન્મ સમયે અનેક પ્રસાદનાં વાલિંગો વાધે, હજારો વધામળીઓ થાય, અને સેંકડો માણસના હાથમાં અ.નંક વર્તે તે બાગાને વધામળી-જંગલમાં કોઈ બોંધ ઉપરથી લઇ લેનાર પણ મળે નહીં ! આયો રેખાય લેઈ કંઈ માતાનું હાથ ફાલી ન જાય ! કોણ મનુષ્ય આરા બનાવથી રિલમીર ન થાય.

ધાંધીરાઈ મુઠા પામેલી કલ્યાણી શુદ્ધિમાં આયો ત્યારે તરફડતો બાગ આંગીરના નીની નીર પાસે મપેલો “ભણી અ ત્યંત હશે ત્યાંથી ખસી પગવડે તેને પાડી શખાં બોલતી:--“હે નીનીમાતા ! તિન થવેલી હું તારે આજરે આયો બેઠી મુ, રા-
રજામન ઉપર કૃપાવળી તુ મામા પુત્રનું હરજ ન કર ! હે રાજ ! હે રાજસેવને ! હે હેમમાત્ર પણ માત્રા શિવલગને મેં કલકિત કર્યું ન રે.વ તો આ મામા બાગાનું પાતન થાય એવો ઉપાય કર ! એમ તિન રવરે રૂઠન કરતી કલ્યાણી ઉપર શિવલગના પ્રમારથી નીનીનો અધિલગા રેવી પ્રસન્ન થઇ અને તમાગ જેવા થઇ તેની બાદુલતા સંવતર હરી આરા થઇ.

આ બનાવથી કડાવતી બાળે આપતથી મીંચાઇ દેાય તેમ
આપૂર્વગુપ્ત અનુભવના લાગી, હસ્તવડે બાળકને મદજ કરી
પાતાના ઉત્તમગમાં સ્થાપ્યેાન અને દેવીની સ્તુતિ કરવા લાગી.

મયદેવિ વિરમદ્રં તુષ્ય નિઃક્રમસત્મજે.

દુઃખદોનાશ્વનાથાહં ત્વયા સ્વામિનિ જીવિતા;

દુઃખાવનિવ્યાયા જીવિતચ્ચન કિમય.

કિતુચાલ્ય કમદ્વાલ્ય નત્રે મોક્ષતું નિરાશ્રયં.

ભાવાર્થ:—હે દેવિ 'તું' જયવાન થા। હે નિઃક્રમ વતસભે!
તારું વિરમણપર્થિત કટ્યાણુ થાએ। હે સ્વામિનિ તુમથી
લીન થયેલી અને અનાથ બની મને તમે છાડી. આવા બા-
પનિન વિષે પડેલા હું તેને અવિતચ્ચે કરીને શું? પરંતુ તેજ-
સથી ભાસવાળા નિરાશ્રય આ બાળકને મુકવા હું સમર્થ નહોતી.

વળી બાળકની મામુ જોઇ રૂદન કરતી બોલી:—“પુત્રની
કુપ્તિ રાખના નગરને વિષે મદાનોત્સવકર્તા થાત, પરંતુ વિ-
નિતી વિચિત્રતાને વિચાર છે: એ આન લગ્ન તો મને શા માટે
આ નિવતી છુતી પડ્યાયાં? તરતુ એના વિધિનો શું કાંઈ
મળવો? એના માન કર્મનોજ કાંઈ છે. એ પૂર્વે હું શિયળમળ
ધાન્ય કરી આપેલા મઠ દેવા તો ભવમંભથી આવા પરામર્થ
મદન કરવા ન પડત. એન છુડા છુડા પ્રકારની કટ્યાના કરી
રૂદન કરતા તે વનગુબ્ધાને પણ રૂદન કરાવવા લાગી; એવામાં
કેંક તાપમ આ બનાવો નિકળવા, તે તેનાને એજ વિચારવા
લાગ્યા કે શું આ સર્વોમુની છે? શું વિધાઈની છે? શું વન-
દેવી છે? શું કિન્નરી છે? શું નર્મગંતા છે? અથવા તુષાંગવા
છે? એન વિચારી તેનીને મનુષ્ય બન્યો ત્યાં આખી પાતાના
તંત્રવનમાં કુલકર્ત્રી બનીને સત્ર મયા; કડાવતીને કુલકર્ત્રી
મમોદિ જઈ નમસ્કાર કરેલા, એટલે તેમને કુમારિ વનમાન પૂજવા,
તેથી દુઃખનું સંભળ્યું કરીને રૂદન કરવા લાગી; તેનીને એ
પ્રમાણે રૂદન કરતો એક આ કેલ દુઃખાને છે, એમ વિચારી
કુલકર્ત્રીએ અનુગ્રહમ મપુરે અનીએ તેને આશ્વાસન કરી

અને બાદમાં-તે વાસ ! મુખ દુઃખ એ પુણ્ય પાપથી વૃક્ષાનાં
ફળ છે, અને તે પાતેજ ઉત્પન્ન કહેલાં છે, સત્ મનુષ્યે તેને વિ-
ષે ખેડ દર્પ ન કરવો; લક્ષ્મણેયુક્ત તારૂં શરીર, ગંગોદવાળિ,
મુંદર નેત્રો એ વિશેરથી તારે વિષે કુસિનતાની સંભાવના થા-
ય છે. હે પુત્રો ! તારૂં કલ્યાણ થશે ! માટે અહિં તાપસીઓ-
ની સાથે રહી ધૈર્ય અવલંબન કરી આ બાળકનું પાલન કર-
કહું છે કે 'જીવન્ મદ્દે ભર્મને' જીવતો મનુષ્ય કલ્યાણને પામે
છે. એ પ્રમાણે કૃષ્ણપતિના વચનથી હચિતારા પ્રાપ્ત થયેલી
કલાવતીએ તેનું વચન માન્ય કર્યું, એટલે ગુરૂએ તેજીને તાપ-
સીઓને સોંપી.

અહીં અંકાક્ષીએ અંગદયુગલેસહિત હસ્ત રાગને દે-
ખાડયા, તેની ઉપર જયસેન કુમારનું નામ લેઈ રાજા ખેડ સાથે
શાંકન થયો, અને નિશ્ચય કરવાને ચરપરી થઈ, તેથી તરતજ મ
જબેદિને બોલાવીને પુછ્યું કે 'દેવશાસપુત્રી હમણાં કોઈ આગ્યું
છે ?' તેણે કહ્યું 'હાજી. દેવોને તેડવા માટે રાજપુત્રો આવેલા
છે અને તેઓ માટે ઘેર હાજી છે, પ્રસ્તાવના અણાવથી તેઓ
આપતું હાન નથી કરી શક્યા.' મજબેદિનું આગ્યું બોલતું
સાંભળી રાગને વળી વધારે ચિંતા થઈ, તેથી તત્કાળ તેઓને
બોલાવ્યા અને પુછ્યું કે, 'મુંદર આકારવાળા અને અમુક મ
જીવડે નિર્મિત અંગદયુગલ તમે લાવ્યા હા ?' તેઓએ કહ્યું.
'જયસેન કુમારે પ્રેમપુર્વક દેવને અર્પણ કરવાને માટે અમને
આપ્યા હતા, પરંતુ દેવની પાસે અમે આવી શક્યા નહિ, તે
થી તે દેવોને અમે આપ્યા છે.' તેઓના એમ બોલવા સાથેજ
રાગા દુહા પામી આસન ઉપરથી નીચે પડ્યો.

રાગને અકાળ મુઠ્ઠા પ્રાપ્ત થવાથી મંત્રી વિશેરે હાહાકાર
પામ્યા, અને શીઃ વસ્તુના ઉપચારથી સંચેતન કરવા લાગ્યા;
બ્યારે મુઠ્ઠાથી ત્રિમુક્ત થયો ત્યારે રાજા ચિત્તને વિષે વિચારવા
લાગ્યો. 'અહો જુઓ મારૂં અવિચિત્રત્વ ! જુઓ મારૂં અજ્ઞાન
કુસિત્વ ! જુઓ હિતમુકે કારિતા ! જુઓ નિર્ભાગ્ય મૌલિતા !

લુઓ નિર્દય ગિતાવા લુઓ કુટખુદિ! લુઓ કુતન કારિય
 લુઓ કર્મ ચંડાલતા ! રિચર પ્રોતિવાળા મિત્ર અને ભાર્યક
 સંપત્તિને હું અધોગ્રસ્ત, એમ વિચારી પુનઃ મુઠી પામ્યો તેથી
 મત્રિચરો ફરી સચેતન કરી પ્રજ્ઞવા લાભ્યા:- 'હે સ્વામિન
 અકાળે આપને આટલી વ્યાકુળતા થવાનું શું કારણ છે ? શ
 નએ કહ્યું:- 'હે અમારો! પુરું હું નામે રાખ હતો, પણ
 વે અર્ધથી રાખ થયો, જહાર વિરાટ અને મહાગ્રીવાળો. પ
 અંતઃકરણમાં ફરિસ કંઈ, વિજય સુપતિના હિનને, જયસેન ક
 મારની વયસ્પતાને, કલાવતીના પ્રેમ રસવર્ધને અને કુળની નિર્મ
 તાને મેં મક્કીન કરી કાઢવમાં નાંખી પાતાનીજ સંતતિને મે
 છેડ કંઈ. હાહા ! નજી પ્રસવકાળવાળી રાંછીને મેં મૃત્યુ પમા
 ડી. હે પ્રધાનો ! પાપના સંતાપથી તૃપ્ત થયેસો' હું આત્મા
 મારજ કરવાને શક્તિમાન નથી, માટે તારકાળ કંથનવડે અખિ
 તેયાર કરાવો, જેથી હું તેનું શરણ કરું.

રાજાની એવી વિષમવાણી જવળ કરી સર્વે પરિકર વર્ગ એ
 ક બીજાના મુખ સામું જોવા લાભ્યા, અને વ્યાકુળ થઈ વિસા
 પ કરવા લાભ્યા; અંતઃપુનઃ શ્રીઓ એ વૃત્તાંત જાણી અમાર
 મૃંગારૂપે રેવી ક્યાં ગઈ ! હે આરંપુત તમે નિર્દય થવા ! શ
 માટે આત્મ અસમંજસ કાર્ય કર્યું ! એમ બોલતી રૂદન કરવા
 લાગી, નગરમાં ચાલરૂ એ સમાચાર પ્રસરી ગયા. હે વિધિ !
 આ શું વિષમકાર્ય કર્યું ! એમ બોલતા નરનારીના સમૂહ રથ
 જે રથને રૂદન કરવા લાભ્યા; શોકાકાંત થયેસા નગરજનોએ
 યાત્રુ ધણું લોજન કરેલું વમન કર્યું, ખાત્રુ પીત્રુ ત્યાગ કર્યું,
 અને બાગકોએ પણ તે દિવસે સ્નાનપાન કર્યું નહિ; એમ સ
 વે નગર શોકમય થઈ ગયું.

હવે અખિસ નગરને શોકાકુળ એક દિગુળ દુઃખને પામતા
 રાજા બોલ્યો:- 'હો પ્રધાનો! આત્મત વેદનાથી વ્યાકુળ થયેલ અને
 શા માટે વિજય કરાવો છો.' તે સમયે મંત્રો, સામંત અને ન
 ગરના શિષ્ટજનો રાજા સમીપે આવી વિમુક્તિ કરવા લાભ્યા:-

પરિ કિનોથર! કાળ ઉપર કારણ કોપન ન કરે! કે રાજન ! તમારો એક મોઢો દોષ થયો. હવે બીજો લે દોષ કરવા આપ તાપર થયા છો, તે કાચવા ઉપર ડામ લેવું છે; જ્ઞીકમ્ જનો અપભિન ધમ્ ખીર પુરુષાને શરણે જાય છે, પરંતુ ખીરપુરુષાજ્ઞ ક્યારે ફિરજનો ત્યાગ કરે ત્યારે તેવા જનોને કોનું શરણ ? હે સ્વામિન ! રાજ્યનો ત્યાગ કરી કુળનો ઉદ્ધાર કરી મરુત્વાંછા કોણ કરે? એવો કોણ પુર્ણ હોય કે ધર બાળીને ઉપોમ કરે. એમ અનેક પ્રકારે સમજાવ્યા છતાં તેઓની શિષ્યામણની અવગમના કરી રાજ્ય હુપાર્ક થયો. અને મંત્રીઓએ વાર્ધાહતાં આગળ થાક્યો. સેવકજનોને દુઃખ પ્રાપ્ત કરાવતો, ધર્મપુરુષાને વેરામ્ પ્રાપ્ત કરાવતો, યોગાનુવરે પાવાયેલા નેત્રવાળી નારીઓથી લે વાતો, અને છત્ર આમર તથા વાગિત્રાએ વરછત રાજ્ય નમરની બહાર નંદનવનમાં મયો.

એ સમયે બીજા ઉપાધનો અભાવ થવાથી વિશ્વંજ કરાવવા માટે ગજમેદિએ આગળ આવી વિજ્ઞપ્તિ કરી.—હે સ્વામિના જગનમુદ્ધ દેવાધિદેવનો અરે પ્રાસાદ છે તેમની પ્રથમ પુષ્પ ચંદનાદિએ પુષ્પ કરો, અને પછી તેજ સ્થળે અભિતતેજ નામે ગુરુ તેમને વંદન કરો; લેથી આ લોક અને પરલોકને વિષે મંગલ થાય.

મેદિનું અસંખ્ય વચન અને એ સર્વ ક્રિયાઓ ચરણવને વિષે સંબંધરૂપ થયો એમ બારી રાજ્ય જિનપ્રાસાદમાં ગયો, ત્યાં ભક્તિ પુર્વક વંદન-નમસ્કાર પુષ્પ કરી બહાર નિકળી ગુરુ મહારાજને વંદન કર્યું; તે સમયે ગુરુ મહારાજે દેશના આપ રાર કરી—હે રાજન જન્મ જરા મૃત્યુરૂપ નીરે પુર્ણ, આધિ, વ્યાધિરૂપ વડવાનજે સુખ અને રાગ દ્વેષ તથા અજ્ઞાનરૂપ મહા મત્સોએ વ્યાપ્ત આ જાવસમુદ્ધ દુસ્તર છે, તેને વિષે મનુષ્ય, તિર્પ્થ, નરક, અને સ્વર્ગરૂપ ચાર ગતિ છે, જેને વિષે પહોંને સર્વ જીવોએ અનંતવાર દુઃખો ભોગવ્યાં છે; વળી તેમાં ક્રોધ, માન, માયા અને લોભરૂપ ચાર રૂપ છે, જે સર્વ પ્રાણિને હસીને તાસ પમાડે છે. કશું છે કે:—

के.हो वि.पं गण.पे.ड पाणो विणय नामणो;

माय विनाशो न ह्यष्ट, त्रोटो मन्त्रविनाशमणो.

અ. હાથ નાશ નાશ કરેછે, માન વિનયનો નાશ કરેછે.
જ. માયા મત્ર, ના નાશ કરે છે અને લોક સર્વ વિનાશક છે.

१५-१७-१९७४ मा.सं.३३३ कां. अ.३३३, द्वि. अ.३३३
१५-१७-१९७४ मा.सं.३३३ कां. अ.३३३, द्वि. अ.३३३

[illegible][illegible]

૧ મે. ૧૯૫૧ નામના કચ્છ-ભાગવત! જગતને વિશે
૫૬૬ ૪૧૧૧૧ ૧ માત્ર એ પદ્મરાજ કોણ અને એનો જ

... ..
... ..
... ..

તેવામાં તેજો માયંને (પર)

મુ. ૧૪ = ૧૦ મે. ૩૦ ના રૂ. ૫ ના પાનિએ શાપિત, સાક્ષાત્ કમગી
મ. ૧૧ = ૧૦ મે. ૩૦ ના રૂ. ૫ ના પાનિએ શાપિત, સાક્ષાત્ કમગી

७.६ १० १०८ ३५५ २५ ० ३९—

ॐ नमः शिवायः कः मरुः श्रुतिः वृथस्या पार्थिवोपिच;

॥ इति श्रीमद्भगवत्गीतायां अष्टाध्याय्ये अष्टोत्तशतिकाख्ये अष्टोत्तराधिकारोऽष्टमः ॥

આથી જ તેના કામને કામી પુરૂષ કહેવાય, કામી પુરૂષ
જેના કામને કામી પુરૂષ કહેવાય તેના કામને કામી પુરૂષ

७. अथ. ११ हास ते ते वस्तुषी सतिषा पामना नधी.
 १७० १-११ ते न्याना तेना पिता पामे भागजरी करी.

આવડે, મેં જુદા જુદા સમયે આઠ બેરયા લીધાં હતાં, પણ બહુ વ્યય
પાત્રે સાક તે જાતે રાધયા વિરમવા થઈ, અને પિતાને મર રહી.

દેહકે કાળે રહેને જનાં કાલ અવરધાને પ્રાપ્ત થયેલી તેજીને
જોઈ સાધિયા મિત્રને પુછ્યું- 'આ કોણ છે ?' તેણે કહ્યું- 'તે
પ્રભો.' પુરે ત્રે જો માણની કન્યા માથે લગ્ન કર્યું દરેકને તમા
ની જાણ છે. 'એ માંજગી તે માંજગી રહ્યાં થઈ અને વિ
ચારવા લાગ્યા કે આંકે કે એની માથે લગ્ન કરી એને કાર્યના
પમારી. પુન મિત્રને પુછ્યું- 'એ પ્રાચિન કાંતાની પેઠે કુતિસન
વસ્ત્રવાણી. અતિ દુર્ગત અને મંગલશુભક વસ્ત્રવનેષ્ઠ પારજી ॥
રનારી દેમ રખાવ છે ?' તેણે કહ્યું- 'રાજના શીલાભરણે ભુવિન
કુતિસનાંઆનો એ પર્મ છે કે પાતિના વરહે શુભાશકિ પારજી ન
કરે. કહ્યું છે કે:-

વાદના દવ મુદરમિ દવગાદિ દ્યાકિના અવિ;

શીલ માને ન મુંવંનિ મદાપારાઃ કુદાંવનાઃ.

ભાવાર્થ: રમરામને દદન કયાં છતાં વૃક્ષની પેઠે શુભાષ
છે, પરંતુ સદાચારવાળી કુતિસનાંઆ શીલને ત્યાં જ કરવી નથી.

પછી રાખએ તેજીને નેકવા આરે માજસ આકલ્યાં, તેમની
સાથે તેના પિતાએ પ્રીતિપૂર્વક પાતાની પુત્રીને આકલ્યાં. તે પછી
રાખધુવનમાં આવી શુભાષ સજી સખીએ સાથે વાસજીવ
નમાં મેળી, તેના સંગમને વિધિ ઉત્તમતાને પારજી કરનાર રાખ
પછી રાખા વિસારે દવેમદિન ત્યાં ગયો, સખીય આજના જ
નારને જોઈ દેખા થઈ રાખીએ વિનવપૂર્વક આદરસન્માર આ
યો, પછી રાખએ કહ્યું- 'હે ભદ્રે' આશ્વકપૂર્વક કે લગ્ન કરી અને
વિસારી છુટી એ આવી ભુક્ષ આરે નારે રાખા કરશે. એમ કહી
રાખએ તેને અન્નપાન ખુશી કરી.

તે-એને કહ્યું- 'પ્રાણેશ' સર્વ વિષયમાં સાવધાનતા પારજી
કરનાર તમને તો દિવાની વિરહને ન જાણ, પરંતુ ત્રિપુર
મીએને પાતાના સ્વામીનું રમન દુક્ષલ દોષ છે; તેમ જાણ
અભાગને સારું આપને વિરહને જાણ. સ્વામીનોષ્ઠ । સ્નેહ પુ
ર્વક આજે મિત્રને વિરે પારજી કરો છે. કિંતુ એ અનાજાર જો
શા છે, તોપછી વિરહવિષયે આ શરીર દર્શક રહ્યું રહ્યું. એમ

કદી રતિવિલાસમાં ચતુર તે શ્રીએ લલ્લનનો ત્યાગ કરો તે રતિને વિષે રાજાને રજન કર્યો, પરંતુ નૃપતિ તેની કામકલાને વિષે ચાતુરી જોઈને શકિત થયો; ગુણો કેટલીએક વખત દોષને અર્થ થાય છે, તેવી રીતે આને વિષે રહેલો ચતુરાઈએ રાજાને સસય પમાડ્યો. રાત્રીના છેલ્લા પ્રહરમાં રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ સ્ત્રી મહિલા નથી, પરંતુ મૈત્ર રમણિક છે; એનું ચરિત્ર અને વિજ્ઞાન વિચિત્ર છે, કુલવતી નારીઓને પતિના પ્રથમે સંગમ આવી ચતુરાઈ અને હેવ ક્યાંથી હોય ? માટે નિશ્ચયે એ દુઃસિદ્ધા છે, હું એનો વધ કરું કે શું કરું ? એમ કોપાકાંત થઈ ગયો; વળી વિચાર્યું કે સત્પુરુષોને શ્રી અવધ છે માટે બીજો ઉપાય કરું. એમ વારી કોપાતુર થયેલો રાજા ત્યાંથી નિકળ્યો, અને તરતજ મંત્રિને બોલાવી હુકમ કર્યો કે 'આ દુષ્ટાત્મા સ્ત્રીનો નાશ કરો.'

મંત્રીએ તેજીને સાથે લઈ એકાંત સ્થાનમાં રાખી પછી વિચારવા લાગ્યો કે: 'આ સંસારમાં મનુષ્યોના વિચિત્ર ચરિત્રો હોય છે. તેઓને રાગદ્વેષ નથાને તેમ નાથ છે, રાગાંધ મનુષ્ય જના દોષને દોષનો નથી, અને અજ્ઞા ગુણને દોષ છે, દ્વેષાંધ તેથી વિપરીત રીતે પ્રવર્તે છે, પણ કોપ પરિતાપના ધાતથી જર્જરિત અંગવાળા જીવતિને મારે મનિસજીવિની દષ્ટને સજ કરવો એ મારી દુરજ છે.' એમ ધારી રૂદન કરતી રાણીને આઘાસન આપી જુદીયડે નૃપતિને બોધ કરવા રાજસભામાં ગયો.

સભા મંડપને વિષે આવેલો, કુસ્થાનગત ગુણસમુદ્ભવત પ્રભાતસમયના દીપવર કોગોતલે અસીધમાન, વિસ્મય અને કોપે નિમ્ન, આ શું ? આ શું ? એમ વિચારવામાં બેઠેલા રાજાને એક નમસ્કાર કરી બેઠનારા સભાજનો વિવિધ પ્રકારની વાર્તા કરવા લાગ્યા; તે સમયે વિનુવંક નામનો વાચાલ બ્રાહ્મણ પ્રથમ બોલ્યો: 'જો સભાજનો 'અનુના એક વિચિત્ર વૃત્તાંત થયો છે.' તે સાંભળી સભાજનોએ તે બહુવા આકાંક્ષા બતાવી, એટલે તે બોલ્યો: 'આ નમરૂને વિષે ગુણે મેટ પન્થ નામે શેઠ દ્વેષો, તે સર્વ

વ્યવહારિયાને વિષે મુખ્ય હતો, તેને મીનામા ભાષા હતી, તે
 ઝોના મન, મનદ, મર્મ અને સોમ નામે ચાર વિચક્ષણ પુનાઠે
 ચૌપનવચે તે ચારેને પરણાવ્યા છે, એક દિવસ મન્ય થોડેને ધણા
 મંદવાદ થઈ ગયો, વૈદોએ અસાધ્ય વ્યાધિ જણાવવાથી સ્વ
 સ્વજન વર્ગે ત્યાં એકઠા થયા, તેઓએ થોડી ભક્તિપૂર્વક પુ
 કરી અને પ્રાર્થકે દર્શાવ્યા. પછી તેઓ બોલ્યા:-શિષ્ટિ ! તમે
 નામ અને અર્થથી મન્ય છે, તમે જાતે અગણિત દ્રવ્ય ઉપાર્જન
 કર્યું, સ્વજન વર્ગનું પોષણ કર્યું અને સાન ક્ષેત્રને વિષે પ્રચુ
 દ્રવ્ય વાપરી કીર્તિ ઝલ્લરી વગાડી; પરંતુ પિતાના મરણ પછી
 સંપત્તિ વહેંચવાનો રિધિ પિતાએ ન બતાવ્યો હોય તો પુત્રે
 પરસ્પર વાલવિવાદ કરે છે, મારે અમારી સાક્ષીપૂર્વક તમે પુત્રે
 ને સમક્ષાએ દ્રવ્ય અર્પણ કરો, લેથી એઓને અંદર અંદર કલેશ
 ન થાય ને તમારો ઘરા પ્રવર્તે. તે સાંભળી થોડે પુત્રોને પિતાના
 પાસે બોલાવી કહ્યું:-પુત્રો ! તમારે એક બીજાની સાથે સંપત્તિ
 ને રહેવું; ચક્ષુવડે વદન થોભે છે અને વદનવડે ચક્ષુ થોભે છે
 પદ્મવધી વૃક્ષ થોભે છે અને વૃક્ષવડે પદ્મવ થોભે છે, તેમ તમે
 પણ એક બીજાથી અધિક થોભા પામ્યો; કોઈ વખત તમારે
 અંદર અંદર કવદ ન કરવો અને પ્રીતીયા રહેવું; કદાપિ પ્ર
 તિનો નિર્વાદ ન થાય તો ઓરડાની ચાર દિશામાં ચાર કલસ
 ફરેલા છે તે અનુક્રમે તમારે મહજ કરવા એમ કહી પચા
 યામ્યા, અને પુત્રોએ સૌકિકક્રિયા કરી.

પછી તે પુત્રોએ કેલોએક કાળ તો મુખ અને સંપત્તિમાં
 મિમન કર્યો, પણ પાછળ ત્રીઓને સોધે તેઓ પૃથક હાથવાળ
 થયા, એકેસે ચારેએ એકત્ર થઈ પિતાએ કહેલા કળસા કાલ
 તેમાં પહેલાને વિરે કુળ, બીજાને વિરે અરિથ, ત્રીજાને વિ
 ચાપડા, અને ચોથામાં સોનામોર એમ નિર્ણય. તે એક વ
 તો દીનમુખવાળા થયા અને ચોથા ખુરદે થયે.

હરે પેલા મન લોભથી નિરાશ થયેલા મનુ સાઈએ જા
 તરવારથી દણ્યા હોય તેમ પૃથ્વી ઉપર પાયા અને માથું ફેરવે

બોલ્યા:—“શત્રુરૂપ પિતાએ અમને વિદ્યામ પમાડીને કયા, સર્વ સાર વસ્તુ સોમને આપી, અમને કંઈ પણ ન આપ્યું.” ત્યારે સમજન પુરુષોએ કહ્યું.—“સધજી” ચાર ભાગે વહેતી હોય.”

સોમ:—“મને મારીને હોય. અન્યથા તેમાંથી કિંચિત્ માત્ર દ્રવ્ય હું નહિ આપું. કર્મદોષથી તમારું દ્રવ્ય કુળદગ થઈ ગયું તેમાં મારો શો ફાવ ? જેથી મારામાંથી મહુળ કરવાની ઇચ્છા રાખે છે.”

પેલા ત્રણ ભાઈઓ બોલ્યા:—“હિ મુખ ! તું સધજા ધનને વિષે હુબ્ધ થયો છે પણ તેમ નહિ બને, વ્યવહારે સમજ, અથવા સ્વજન કુટુંબીઓ કહે તે પ્રમાણે કર. તેઓ તને આપે તેટલું દ્રવ્ય તું ખુશોથી ભોગવ. એ શિવાય બીજો માર્ગ નથી.”

એમ ધણે વિવાદ થયો, પણ કોઈ સમજ્યું નહિ, તે સમયે ક્રિતસ્ત્રી લોકોએ કયું:—“તમે કલહ ન કરો, વ્યાપાર કરો અને તમારો ન્યાય કરવાને પ્રધાનાદિ રાજ્યવર્ગ પાસે જાઓ. પછી તેઓ એ તે પ્રમાણે અગિકાર કરી છ માસપર્યંત ધર્માધિકારી પાસે આંદા ખાધા, પણ કોઈએ તેનો નિવેડો ન કરી આપ્યો; આ વાત રાજાજીએ ધારણ કરવા જેવી છે.”

રાજા—“પછી તેમનો સંવાદ કોઈએ પતાવ્યો કે નહિ.”

તેણે કયું:—“સ્વામિન ! તેઓનો કલેશ કોઈએ પતાવ્યો નહિ, તેથી મુઝાઇને પ્રદેશ તરફ ચાલ્યા; એવામાં કોઈ ગામના પાદરમાં સભા કરીને બેઠેલ જૂથ પશુપાળને બોલ નમસ્કાર કરી ત્યાં ઉભા રહ્યા. તે બોલ પશુપાળે પુછ્યું કે તમે કોણ છો અને ક્યાં જાઓ છો ? તેવારે ચારે ભાઈઓએ પોતાનો વૃત્તાંત કહી બતાવ્યો. તે સાંભળી તે પશુપાળ બોલ્યો:—“તમારો પિતા પંડિત અને ક્રિતકર્તા હતો એમ જણાય છે.” તેઓ બોલ્યા:—“તાત અમારા વાતનું તમે નિવારણ કરો.”

પશુપાળ:—“તમારો પિતા વિવેકજ્ઞ હતો, તેણે જેને જે યોગ્ય હતું તે પ્રમાણે આપ્યું છે. પ્રથમ કળશમાં કુળ નિકળી

તે ઉપરથી સોંપી મીઠા પુત્રને સમસ્ત દુષ્કર્મ આપેલું છે; બીજામાં અસ્થિ નિહાયા તે ઉપરથી બીજાને સર્વે મનુષ્યોમાં અધિકારીપણું સોંપ્યું છે; ત્રીજામાં શાપા નિહાયા તે ઉપરથી ત્રીજાને વ્યાપાર, ઉદ્યોગી વિગેરે સોંપ્યું છે; માથાને સર્વે સોંપેલું છે. આપેલું છે. આટલું વિચાર કરીને તપાસ કર્યો તો આ મને વરુઓ મળી ધર્મ, એવી રીતે તેણે પિતાના નિર્ણયના અન્યાયી વિચારીને પદેચ્છે કરેલો છે. બાકીના ૧૬૫ છે તે પીછાગીના અમરના અને અર્જુનનીપેઠે અસાર છે, કોઈને ૬૫ આપેલું રહેનુંજ નથી, પિતાના વ્યયને માટે લેઓ કલેશ કરે છે તેને મુખ સમજવા, તેમજ પિતાના વ્યયમાંથી લેઓ પિતાના દાહમાંને આણું આપવા થતું કરે છે તેને અધિક મુખ સમજવા. માટે ૬૫ ઉપર મુહાવંત થઈ તેને અર્ધે કરેશ ન કરતાં પિતાની વાણી સ્નેહવટે અવધારણું કરે; તમારી અજ્ઞાનતાને લીધે તમે પિતાને કેવું નુકસાન લેજો અને સ્નેહથી તમારું લાભન પાલન કરી આ સ્થિતિએ તમને પાડોશ્યાયા તે તમારી બાળકમાં અન્યાય કરે એ તમારો વિચાર કેરો મુખ તાપણ છે, તે વિચારીને પુનઃ આ પ્રમાણે જૂઠું ન કરતાં પિતાની ભૂલ વિચારવા હિતુક થાશે.

એ પ્રમાણે વૃધ પશુપાળનાં વચન સાંભળીને હર્ષ પામી લપુ બંધવને આસિધન કમ અશુ વરસાવતા પ્રભુ બાકીના બોલ્યા:—વત્સ! લોભકુળ થઈ અમે તને જે એક પ્રમાણે તેને માટે દામા કર, તે મમમે લપુ બંધવ પછી પ્રભુ બાકીના ગરબું કમળમાં પડી બો:ચો—લે બંધુઓ!—તમે મારે તણ લુપ્ત છે. મુદ્ધ બુદ્ધિથી મે તમને જે કરેશ વચન કરતાં તેને માટે મને દામા કરે. એમ અરસપરસ દામા વાળના કરી મારે બાકીના પશુપાળ પ્રત્યે બોલ્યા:—અમારા પિતા મરી ગયા છે તથાપિ તમે દુષ્ટાઓ અમને અજ્ઞાનોને તાવ મગદ કરી સમજાવ્યા અને અમારા કલેશમાં નાશ કરાવ્યો તેથી તમે અમારા પિતાથી પણ અધિક છે. એમ કહી મમરમર કરી કરમદ્વુલ મપેલા

તે ચારે બાજુઓ પરે આન્યા; પછી આનંદમાં રહેતા તેઓ અરસ પરસનાપ્રેમમાં વૃદ્ધિ કરવા લાગ્યા.

તે સાંભળી સર્વે સપ્તાજનોએ પોતાનાં મસ્તક કુણાન્યાં અને આશ્ચર્ય પામી બોલ્યા કે, એ આશ્ચર્યકારી વાત છે. અજ્ઞાત પ્રાન્યમનુષ્ય એ વાદનો શી રીતે નિકાસ કરી શકે; કારણ કે એ વાદનો ન્યાયાધિકારીઓ અને પ્રધાન પુરુષો નિવેડો કરી શક્યા નહિ, તેનો એક ગામડીઆ પશુપાળે નિવેડો કર્યો તે આશ્ચર્યજનક કહેવાય.

એ સવ વ્યતિકર અવજ કરી નૃપતિ મનમાં વિચારવા લાગ્યા કે, પુર્વે નહિ જોષેલા પશુપાળે દુરથી તે મર્મ જાણે તે શાસ્ત્રજ્ઞ અને કુશળ મિવાતું કામકળાને વિષે કૌશલ્ય હોય તેમાં શું નવાઈ માટે નિશ્ચયે મેં જુજ કરી છે, મેં અવિચારી કામ કરી અનાર્થ પક્ષ કર્યું છે, હું નિર્લભ્ય છું, હું નિર્ભાગ્ય છું, કારણ કે મેં એવા શ્રીસ્ત્રોતોનો વિનાશ કર્યો. એમ સાંભળી વખત આંતઃકરણમાં શોધ કરી કોનવડનવાળો નૃપતિ મંત્રી પ્રત્યે બોલ્યો:—મેં નિઃપુરુષે મહા ધાપ કર્યું છે, પિતાના શુદ્ધમાં મુખે રહેલી તેજીની ઉપર મેં મહા અનાર્થ કર્યો છે, હવે હું પ્રાણ ધારણ કરવાને શક્તિમાન નથી, માટે અગ્નિમાં પડીને મરણ પામીશ.

રાજાનાં એવાં અત્યંત દુઃખભરિત વચનો અવજ કરી મંત્રી બોલ્યો:—સ્વામિન! સતસેવક હોય તે પોતાના સ્વામિનું હિતાદિત જાણે છે, વિચારે છે, મુપરીક્ષિતકાર્ય કૃણદાતા ધાપ છે પરંતુ સહસાકૃતકાર્ય કૃણદાતા યતું નથી; કારણ કે સહસા કરવામાં કાયાકાંચનો વિવેક રહેતો નથી અને વિવેક રહિત કાર્ય ઉત્કૃષ્ટ આપત્તિનો વિસ્તાર કરે છે, વગર વિચાર્યું કરનાર મનુષ્ય પોતાના ગુણ અને સમ્પત્તિનો હોપ કરે છે; તેથી હું આપની આજ્ઞા અગ્રિકાર કરી તેજીને લાઇ ગયો, પરંતુ મેં વિચાર કર્યો કે કોધના આવેશ સમયે જેવી ભુદ્ધિ હોય તેવી કોઈ વખત હોતી નથી, અને તેવા વખતમાં જો કાંઈ કાર્ય ધાપ

તો તેનું સારું પરિણામ ન થાય; આટલે હાજર તેજીનો વધ ન હોય તો મુતરસ્થાને રાખવી. આરો એ શરણ પ્રમાણે હજી શુધી થઈ તેજીને અવતી મુતરસ્થાનમાં રાખી છે.

મંત્રીની વાત સાંભળી આનંદ પ્રાપ્ત થયેલા રાજા બોલ્યો:—‘વયસ્થ! તેનું સ્વસ્થ કરવાથી તે આરા અવિતરું રક્ષણ કરે છે.’ પછી તેજીને પાતાના મ્દલમાં તેડાવી અને તેને શરણવાર અમાવી. તે દિવસથી તે કપતીનો માલ પ્રેમ થયો.

એ પ્રમાણે વાત કરી મુનિ બોલ્યા:—‘રાજન! જેમ પદાશાલ્યે સહસા કરવાથી પાતાના આત્માને બાળુજ કૈંસે પેમનું પક્ષ કરે છે, થર્મજ મનુષ્યોએ પરપાતવત આત્મપાત પક્ષ ન કરવો; કારણ કે આત્મપાત કરવો એ પક્ષ મહા પાપ છે, જે મનુષ્યો દુઃખનો ધાત કરવા આટલે દુખર આત્મપાત કરે છે તેઓ મુગમ અને સર્વ દુઃખ દર્તા થઈ શકે છે આટલે ન કરે? કારણ કે જે મેં છે તે દુઃખનો નાશ કરે છે, સત્કર્મની પ્રાપ્તિ કરાવે છે, અને અનેક પ્રકારનાં મુખ આપે છે; એટલું જ નહિ પણ માત્ર શરણ સંસારમાં મનુષ્ય માત્રને થર્મ એજ શરણસ્થ છે.

રાજા:—‘પુનઃ! દુઃખ કાવાબિમાં રખ થયેલા મનુષ્યને કો થર્મની વાત પણ કશીથી હોય? આટલે અને તે આ પ્રારંભ કરે છે કારણે થોડા થર્મસંખ્યસ આપો.

મુનિ:—‘રાજન! તું દુઃખાર્ત થઈને ચતુર હતો છે, પરંતુ તેથી તો વિશેષ દુઃખને પામીશ; કારણ કે દુઃખ પાપથી ઉત્પન્ન થાય છે, પાપ પ્રાણિધાતથી ઉત્પન્ન થાય છે અને પરપ્રાણ ધાતથી પણ આત્મપાત વિશેષ પાપકારી છે. આત્મપાતને દુઃખની પરપરા જાણી થર્મથી પાપનો ક્ષય થાય છે એમ વિચારી નિશ્ચિત થઈ જિનોકિત થર્મ કરતો તું એક દિવસ વિરમ (હીસ કર.) બેઠો મુલસદિત કેશવતી તને પ્રાપ્ત થશે; તેની સાથે તું ચિરકાળપર્યંત સોગ સોગથીશ, અને પછી રાખ્ય લક્ષ્મીનો ત્યાગ કરી કપતિ દિક્ષા અગિકાર કરશે.

— ‘ગુરુગિરાથી સ્વસ્થ’ થયેલા રાજાએ તે રાત્રી ત્યાં ઉપવન

લેવાને જુગુદ્ધ થયેલો રાજા સાંજે ગુપ્તોમાં તેજીને નહિ જોયે
તો અંતમાં પડી બચી મરશે.' ૭

... એવું આંખથી ને કપાળુ તાપસ તેને ધાતાના આશ્રમ પ્ર-
ત્યે લઇ ગયો, ત્યાં કુળપતિને નમસ્કાર કરી કુટુંબમાં સર્વ વૃત્તાં
ત જણાવી દીધે કહ્યું:— 'વિશેષ ! શાસ્ત્રને અભય આપે.

પછી નરનર કુળપતિએ કલ્યાણીને બોલાવી. ત્યાં તેમની
પાસે દમને બેઠેલો દિગ્ધ તેજીની આંખમાં અમ્મ બરાબ આબ્યાં,
એકપક્ષ થયત બોલે રાત્રી નહીં, તે બહે સખચા દુઃખને ઉ-
ભાસે તે સમયે ભણાઇ ગયા હોય તેમ અત્યંત રૂદન કર્યું. કહ્યું
ઉ કે, 'હવેને વિષે બરાબ રહેજુ' દુઃખ દેવજનને રાખવાથી
કેદરિયા થાય છે.' તેજીને એ પ્રમાણે રૂદન કરતો જોઈ આવી
અન આવી રત બોલે:— 'બેન તું ખેડ ન કર, એ સખચા કે-
મના પરિણામ છે, ધાતાનાં કરેલી કર્મજી ધાતાને બોગવવાં પડે
છે, અન્યજનો તો નિમિત્તમાત્ર છે. આ સંસારને વિષે પ્રાણી-
ઓને દુઃખ ગુપ્તની જે જાગણી મનમાં થાય છે તે સર્વે ગુપ્ત
ગુપ્ત ફેરવેલાં થાય છે. જગતમાં પિતા, માતા, પતિ, બ્રાહ્મણ,
પુત્ર, પુત્રી વિગેરે સ્વજનો દુઃકર્મના ઉત્પત્તિ સારૂપ થાય છે
'એવું મિત્રોજી પુન્યાત્વના ધર્મથી ગુપ્તકારી થાય છે; માટે આ
જીવ જીવે પડે ત્યાંથી રૂદન બારણ કહેવું. બેન ! તું સમજાવે
સંજીવણી જાને દાહી છે, તને કાંઈ વધારે કહેવું પડે તેમ
નથી; પરંતુ તે 'હો' કારણ દુઃખ બોગવું તે કરતાં અધિક તારા
વિધવાથી નૃપતિ બોગવે છે. તે ધમ્માત્મપથી સાંપ્રત- કાળે
પાવક મધ્યે પ્રવેશ કરવાને હજી છે; એ તને જીવનો નહિ
રહે તો જરૂર તે અગ્નિને શરણ થશે; માટે તું જલદી રથમાં
આરૂંધા. ૭

... એ પ્રમાણેનાં વૃત્તાંત સંભળી તે દિગ્ધ મધ્ય કારણ કે
કુટુંબનાઓનાં એ કર્મ છે કે અદિતકારી પતિવું પણ દિગ્ધ
અંદાજુ' પછી કુળપતિને નમસ્કાર કરી, બીજા તાપસોને ગિર
વચને બોલાવી; સર્વેની રથ લઇ પુત્રની સાથે રથમાં બેસી ચા

લી; મધ્યાસપરે નૃપામિત વનને વિષે પહોંચ્યાં. ત્યાં પુરુષ-
ગી કલાવતીને સાદાણ ભેટને ઉત્તરપ્રમદિત હર્ષવંત છે, તેખજ
સન્નિધી નથી મળેલા વાનવાળો રાજ્ય તેજીના અનુષ્ઠાનેવા
ને રાજિમાન થયો નહિ, હવેસંપૂર્ણ વર્ષાપના સંપન્ને પહોંચી,
મની પૂર્વ થતા સુધી પાછો આને નમરાના તાર પુરુષ
ઉત્સવ થયો.

તે સમયે હવે પામિતો અમાલ્ય અને સામતોની સાથે આ
રમાન મંદપમાં કનુચાર બેસી વૃષ્ટિ પ્રિયા પાસે ગયો, ત્યાં
અન્નેતાં નેરા કિંત બીજાની અનુષ્ઠા કોઇ હર્ષાપુષી કરાપ આ
બ્યાં, કલાવતીએ નીચું મુખ કરી વંદન કર્યું, તેવારે પિતાના
હવે કવચથી તેજીનું વાન ઝીંચુ કરી રાજવામાં નૃષ્ટિ
બિાદપો. — અરો મારા દરિદ્રાવ્યની રક્ષા કરનારી.

કિંત બોલના રાજને અરણ્યની કલાવતી બિાદી. — મારી
નિર્જામ્યવતીનો વસાહતી-સ્તુતિ શી ?

રાજ્ય-વિષયે ! કું નિર્મુલ, મૃગજ અને અનુષ્ઠા કરનાર
કું, રાજ્ય કે મં સતીએક—મુશીકા—મુજવતીને આજન બિ
પમારો.

તે સંકલ્પી કરી આ નિર્મુલ કલાવતી બિાદી. — તમે કુ
બી છે, કિંત મારા રોગ નથી, તેમ કરાણ તમારે વિષે
રહન અનુષ્ઠાવતી અને નમનેજ દરિદ્રાવ્ય માનવારી કે કું
નેનો પલ રોગ નહેાને; પરંતુ રોગ મારા કંઈએક સમયે.
રાજ્ય કે કરેના મોડે સારું કાર્ય અને છે; તેખજ સ્વમિત અને
માત્ર થાવ છે કે આપે મામ કયા અપરાધને કરે હંડ હો ?
રાજ્ય કે દરિદ્રાવ્ય મનુષ્યોને શિક્ષા કરી કિ રાજ્યનેાને કરે છે.

મમલ-કિંત વરાંચને પૂજા નહિ અને વંદનપદ્ધતી કુલ
નહિ તેમ તમે વિષે રોગને સંકલ નથી, તેખજ અઘરવ્યથી
કે કું કરેક કરે તે કરેચને કું સમિમાન નથી; પરંતુ તમા
અવરથી કું કું. કિંત કરી રોજન રાજ્ય કરી અનુષ્ઠા.
પરો કલાવતીએ રોગને વૃષ્ટિ નૃષ્ટિ પુજાથી નિર્જામ્ય

હયો, તે સાંભળી પ્રમોદિત થયેલો રાજા બોલ્યોઃ- પ્રિયે ! સુર્ય ચંદ્રની સ્થિતિપર્યંત મારા અપયસનો પશ્ચ પાગથે અને તારી ઉપર સોડપતાકા લોકમાં જલહવાયમાન થશે, તારો દુઃખાતુ તાપ સમરણ કંઈ જુદું પાંડનારો હું, તુર મહારાજની ઉક્તિ અનુસારે થયેલો તારા સંજમનો આશાસ્પ સંતુષ્ટિનીના પ્રભા વધી જાયતો રહેશે તું.

કલ્યાણીઃ—સ્વામિનાથ ! મારે મારે આપને સંતાપ લોગ થશે પડશે, અને દુઃખ ઉત્પન્ન થવાનું જાણી આપને દુઃખ થ જો મારી ઉપરની આપની કૃપાનો પ્રભાવ છે. સ્વામિન ! આપણે દુઃખને વિશે પડવા જતાં પણ સુખમાં સ્થિત થવા એ સર્વે પ્રયત્નના પ્રયત્નો પ્રભાવ સમજવોઃ પન્થ છે તે તુર મહારાજ અને કે જેણે આપને સદ્ગુણ આપી, અને તેમનાં ફોન કરાવે.

રાજાઃ—આપણે પ્રાતઃકાળે વંદન કરવા જઈશું.

એ પ્રભાણે સ્નેહાભાષ કરતાં રાજા સ્વરૂપ જણાઈ, પ્રભા તે ક્ષણે સર્વ સમૃદ્ધિ સાથે તુર મહારાજને વંદન કરવા આ દુપાં, ત્યાં જઈ તુરપાદને પશ્ચ જાણિતુંક વંદન કરી અનુક્રમે સ્થાપિતસ્થાને સર્વે બેઠા; તે સમયે તુર મહારાજને રીત મહાભય દેશિની દેશના આપણી રાજ કરીઃ—

શીલંબાળમૃતાં કુલોદયકરં શીલં શુભં,
શીલંશૌચકરં ત્રિપદ્મવેદરં દૌર્ભસદુઃપ્રાપદં,
શીલંદ્રુમગતાદિકંદદહનં ચિતામણીઃપાર્થિતો,
કયાથ ક્યાલ મવાનમાદિ વ્યવનં સ્વર્ગાપર્ગમપદં.

આવાર્થઃ—પ્રાર્થિતોને શીલ, કુળનો ઉત્પ કરનાર, રાજીર ને જરૂર પવિત્રતા કરનાર, વિપતિ અને કાળને હરનાર, દુર્ગતિ અને દુઃખનો નાશ કરનાર, દુર્ભાગ્યારિ રૂંદનો દહન કરનાર, પ્રાર્થના કરેલ ચિંતામણી સરજી, વ્યાપ્ર, સર્વ, જગ અને અનજના ઉપસર્ગને સમન કરનાર, અને સ્વર્ગ પ્રાપ્ત આપનાર છે.

દત્તસ્તેનકમલ્ય કીર્તિપટહો ગાંધેમપીકૂર્ષક,

શ્રારિચમ્પજલાંજલિ મુળગણારામસ્ય દાતાનકઃ;

સકેનઃમકલાપદાં ત્રિવપુરદ્વારે કપાટોદ્ઘટઃ;

શીલં ચેન નનં વિલુપ્ત મણિચંદ્રેન્દ્રોચંચિત્તમણિઃ

ભાવાર્થ:—એ પ્રાણિઓએ ત્રણ ભુવનને વિષે ચિંતામાંથી
સદા પાતાના શીતનો લેખ કરે છે, તેણે વર્ગને વિષે આપ
કીર્તિ-પદ્મ-મગડાપો છે; ગાંધેને વિષે મરીતો કુદ્યા લગાવે છે.
આદિત્યને વસ્ત્રાંજલિ લીધી છે, શુભ-સમુદાય આરામને વિષે
શાવાનના લગાવે છે, સર્વ આપત્તિની સાથે-સકેન કરે છે. આ
ને માફ નગરનાં દ્વાર ત્રાસી લીધાં છે.

હરતિ કલકલંકંભવને પાપવંકઃ

મુકુતમુપચિનોતિ સ્ત્રાણત્રામાનનોતિ;

નમરતિ સુસ્વર્ગંદંતિ દુર્ગોત્તમર્ગ,

રચયતિ કુચિશીલં સ્વર્ગમોક્ષીમન્ત્રીલં

ભાવાર્થ:—નિમંત્ર શીત: કુળનો મલિનતાનો નાશ કરે છે,
પાપરૂપી કાલનો લેખ કરે છે, પુણ્યની ધૃદ્ધિ કરે છે, સ્ત્રાણ
નો વિસ્તાર કરે છે, રૂપ-અમૃદને નમાવે છે, ભવકર ઉપ
દ્રવનો નાશ કરે. અને સદૃશ, માનમાં-સ્વર્ગ અને મો-
ક્ષ આપે છે.

તાંય ત્યગ્નિ રપિ મૃતત્યાદિ રપિ વ્યંત્રોત્તિમારંગા,

વ્યાકો વ્યથાનિ પર્વતો વ્યંત્રકનિ ક્ષેરોપિ પીયૂષતિ;

વિદ્રોણુમ્મવતિ વિવલ્લરિરપિ ક્રીદાનદાગ ત્યગ્નિ,

નાશંપિ મૃતત્યદ્યપિ તૃણાં ક્રીદનમાત્રા સ્થૂતં.

ભાવાર્થ:—શીતના પ્રભાવથી મનુષ્યને અંતિન કરે છે
યાવ છે, સર્વ માગ્યાર્થ યાવ છે, વ્યાક હનુરૂપ યાવ છે,
દુષ્ટ ગજ અર્થરૂપ યાવ છે; પર્વત પાતાળમુદરા યાવ છે,
વિદ્ર અમૃતમાન યાવ છે, વિદ્ર-ઉત્તમરૂપ યાવ છે, શાક
મિત્રરૂપ યાવ છે, સમુદ્ર કીડા કરવાના મહેત્વરૂપ યાવ છે, આ
ને અદિ પાતાના મુદ્રરૂપ યાવ છે.

રાજન ! શીલનું અદ્ભુત મહાત્મ્ય તો અહીં પ્રગટ છે. તો પ્રિયા હજાવતી શીલવતી હતી તો તેના પ્રભાવથી હૃદય નેશા હરેત નવોત પ્રગટ થયા; આટલે અનુભવને શીલ એ પરમ પુણ્ય છે.

વળા દે રાજન ! પ્રાણિને એ સમ્બક્તવરૂપી પવન સદાય કાય તો અમુકા કર્મરૂપ સમુદ્રનો ફાળુમાત્રમાં પાર પામે છે, એ કુજ નદિ પરંતુ દિવ્ય બોમ, સુરનરાવિની રિપિ અને વિવેક પ્રકાશની વિદ્યા પ્રાપ્ત થાય છે; પરંતુ સમ્બક્તવતી પ્રાપ્ત નજ દુર્લભ છે. સમ્બક્તવરૂપ મહારાજને એ દૃષ્ટાંતરે પ્રકાશિત કાય તો વિષ્ણુ પુરુષો દેવ ગુરુ કર્મરૂપ તત્ત્વતથો સમ્બક્ત પ્રકારે જાણે છે. સમ્બક્ત એજ સર્વ કર્મનું મુળ છે. આટલે પ્રાપ્ત કરવા સર્વ જીવજનોએ ઉત્કૃષ્ટ થવું.”

હંત્યાહિ કર્મરેશના અવળ કરી મહાદ્વક મિથ્યાત્વ મંથિનેા બેઠા કરી મિથ્યાત્વથી નિર્મુક્ત થયેલો રાજા બોલ્યો:-હું વિશેષ તમે નિરંતર ઉદ્યાતકારી સામ્રાજ્ય રાજ્યથી જેવી વિશદ રાજ્યથી જાણી તે વિવેકી પુરુષોએ અવરથ અંગીકરણીય છે. પરંતુ હું જાગ્યાન ! નિગ્રાસકા અપત્યરનેહ મારાથી દુઃયાન્ય છે, આટલે મારી શક્તિ અનુસાર અને શ્રદ્ધાકર્મ આપો.” તેવારે ફાળાદસસાગર ગુરુમહારાજને તે દંપતિને સમ્બક્ત મુક્ત થાવું થમ અંગિકાર કરાવ્યો; પણ ગુરુ મહારાજને નમસ્કાર કરી દંપત્ય થયેલ દંપતિ હસ્તિ ઉપર બેસી નગર તરફ ચાલ્યા.

હવે રાજા હજાવતીસહિત આવે છે એવા સમાચાર સાંભળીઆખા નગરને વિષે સ્ત્રી પુરુષો આનંદ પામ્યાં, આંગણિક વા જિંજાનો નાદ આકારને વિષે પ્રસંધા અને પ્રગટપણે જાણે મહા સતિના મહાત્મ્યની ઉદ્દેશપણા કરતા હોય તેમ પ્રતિદ્વારે તોરણો જાપાયાં તથા પવનઓ ફરકી, સર્વ સ્ત્રી પુરુષો રાજા રાજીનાં હૃદય કરવાને માર્ગમાં એકત્ર થયાં, કેટલીએક સ્ત્રીઓ તો જાણે તેના અપયશરૂપી અમલનું. ફાળનું કરતી હોય તેમ હજાવતીને કુમુમાંજલી કરવા લાગી, કેટલીએક સ્ત્રીઓ

સ્વતપુર્વક 'હે માતા ! તારો જય થાઓ ! તારો પુત્ર રીડી-
પુત્ર થાઓ !' એવાં આશીર્વાચન બોલતા સમી; રાજાએ રીડ
જગોને રાત વિગેરે ઘણાં સતકાર્યો કર્યાં રાજા મનુષ્યો નિર્મલન
ધર્મો, રેવા અક્ષત્વાંગી પ્રાપ્ત થઈ અને પુત્રની ઉત્પત્તિ થઈ, વિ
ગેરે જુદે ઉપર જુદેની વધામણી સાંભળી નગરને વિશે ખેડોડો
ઉત્સાહ થઈ રહ્યો; મીત, ભૂત અને વાજિત્રોએ કરીને સ્થાને
સ્થાને તે નગર રમણિક થઈ પડ્યું.

એમ આનંદમાં અગાધાર દિવસ વિત્યા પછી આરમે વિ
રો સ્વપ્નન થઈને એકવા કરી રાજાની, કુમાર મર્મમાં આબેા તે
રામને કડાવતીએ પુણે કાશ રવપ્તમાં બેથો હતો, તે ઉપરથી
પુનઃકલશ કોત્રુ કુમારનું નામ પાડ્યું, અને તે દિવસે સર્વેને
ઉત્તમ પ્રકારના બાજનથી તૃપ્ત કર્યા. એ પ્રમાણે મુખમાં કેદ
લોકાંક કાળ નિર્ભય કળે પછી સદ્યુરની સંગતિમાં માત્ર મ
વળને વિષે આશાકન, વિવાહાયથી મુકન, સતોપામનથી તુષ્ટ
અને મને કંઈમાં દ્રષ્ટ તે ઉપનિર્મિત અવસ્થાપૂર્વક માંઘા અગ્રથર્થ
મત્ર અંગીકાર કર્યું. મુર ગીરાદ્ય અપૂર્વે મિથ્યાપેત્રી તેના
મનરૂપી ભુમિને વિષે વિવેક બોધથી ઉત્પન્ન થયેલું અવ્યજ
વૃક્ષ પ્રોકતર થયું. એ વૃક્ષ સમગ્રમાંક મુજરૂપ સાખા અને પુખ્ત
સત્કારરૂપ પદ્મવે સંગૃહીત તથા કુમુદિરૂપ કુદીતથી અરુદ્ર મો
હને કુમુદાવવાયું થયું.

પછી નિર્દવર ધર્મકાર્યને વિષે રૂઢઆશયવાળા રાજા રાજ
કી છત્ર ચેત્યોતો ઉત્તાર કર્યા, કેદલાંક નરીન વેગેા બધા
બે તેનાં છત્રાંબંધની પ્રતિષ્ઠા કરી, અને અનેયક ભાગવતની
ખેડા આકાશરૂપી પુજા કરી; મૂર્તિ મદાસાએ નમન, સ્વપ્ન
અને વૈદનરૂપે અસન, પાન, રાગા, વસ્ત્ર, પાચ અને વંદાવર
બધી સદાસત્ર પ્રતિષ્ઠાભવા કાત્રી; કુખી રવપર્મોભાને ઉત્તાર
કર્યે, કારકેને કાંઈ મુકન કંઈ, અને જિનમત્રના પ્રત્યક્ષોગ
નિવાસ્ય કર્યે; એમ વિનંત્રાભર્ષન થઈ પાડન કર્યે.

એક દિવસ ધર્મમદનુજ્ય અમત્ર પિતાના મુખને સમવ

જાણી મનિને વિષે કાલ આ પ્રમાણે વિચારવા લાગે.
મરે : મરીને જનને મન મંજીરિ જનને પ્રસારના દુઃખરૂપ જ-
નો વ્યાકુળ એવો આ મંગારમનુઃ દુઃખરૂપ છે; આમથને દુ-
ન કાનાર, બુદ્ધે પુણે, અને મુન્યાનિને મંજન મદતપનંપ
ત (વદાણ) વિના તેનો પાર કેમ પમાય? પેન મંજીર મં-
જી મામથી નરભય વિના પ્રાપ્ત જની નથી; મિદાંતને વિષે
મનુષ્યભય દશ દહાંને દુર્લભ દેવો છે; દેવો દેવ મુન્ય કર્મના
માથે તે પ્રાપ્ત થાય તેા પર્મમયજી એ દુર્લભ છે, અને પર્મ
સંભજાનાં યોગ અને તોપજી તે પ્રમાણે આવરણ દરવા-
ની ચાતુરી ન દોષ, એ સર્વ મામથી પ્રાપ્ત થાય ત્યારેજ
મનુષ્ય જન્મ સર્થક થાય; આવેા મનુષ્ય જન્મ અને આ-
નો સામથી પ્રાપ્ત થયા છતાં દુઃ કાંપ કરી શક્યો ન-
દિ; માતા, પિતા, પુત્ર અને સ્વજન એ સર્વે સંસારમાં પાશ
રૂપ છે; નારુપ અને જન જાન્યનો આરા સ્વમનોપદે વિનયર
છે; નાર નરકરૂપી કારાદુઃખાચે લપ્ત જનાર છે, અને કામ્ય
દુર્ગેનિતુ કારુ છે; વિષયો વિષતુલ્ય છે, શિવ લક્ષ્મીનો સગમ
દેવપાને તેા સંયમ જોજી મેદ છે; માટે સર્વ સંગનો ત્યાગ ક-
રી મંજમ અંગિકાર કરવું. ૧ એ પ્રમાણે વિચારી હજાવનીને
પુછવું. તેવારે રાણી બેસાઃ— મદારાજા વિરંકાજપર્યંત બોગ
બોગબધા, કામ્ય પજી દર્શી અને પુરંધર પુત્ર થયેા, સાંપ્રતકાળે
આપણે ચારિત્ર મદ્દજી કરવું જોજી મેદ છે, આ જન્મને નિઃ-
માર જાણી સારણુગ સયમ અંગિકાર કરી આપણે નિરતિચાર
મન પાગતું જોજી મુજી છે.

રાણીએ પાતાનો મન અંગિકાર કર્યો એરસે ઉત્સાદ-
પત નૃપતિએ મંત્રો વર્ગને બોલાવી પુર્વજગજા દુષારને કાન્યા-
બિંધેક કર્યો, જિન મરિરોને વિષે હિસય મંગાવ્યો, પતિ મેદ
અને પાર્મીકની બદ્ધ પ્રકારે વધાચિત્ર પુખ્ત કરી, બધીવાનને ડા-
દી લીધા, પાગક વર્ગને સતોય પમાડ્યો; એમ આક દિવસ પ-
ર્યંત હિસય કરવા સાથે જન સમુદ્ધનો નાના પ્રકારના બોજના

દિ પદાર્થોવડે ચત્કર કર્યો; તે સમયે ઉદ્યાન પાસકે આવ્યાને ભુ-
પતિ પ્રત્યે વિશ્વપ્રતિ કરી કે:-સ્વામિન ! ધન્યા મુનિજને પરિવ્રુ-
ત્ત અભિતતેજ નામના ગુરુ મહારાજા ઉદ્યાનને વિષે આવ્યા છે, '
તે સાંભળી પ્રમેદિન થયેલા રાજાએ તેને વધામણીમાં ધરું' ય
વ્ય આવ્યું; પછી સર્વ ઋષિ અને પરિવારેગુણ રાજા કસાવ-
તીને સાથે લઈ મુરિવર સમીપે ગયો; ત્યાં પચ્ચાભિગમન પુરૂષ
ગુરુજીને વંદન કરી ધર્મદેશના સાંભળી. પછી અવસર પા-
મીને રાજાએ શુદ્ધિપ્રત્યે વિશ્વપ્રતિ કરી કે:-ભગવાન ! દેવી કલા-
વતીએ પુરે શું કુટુંબ કર્યું હતું, જેથી મેં નિરપરાધે તેજીના
હસ્તે છેત્રાવ્યા. '

તેવારે ગુરુ બોલ્યા:-રાજન ! તેનો પુર્ણિવ સાંભળ. મ-
હાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે મહેંડપુર નામે નગર છે, તે નગરનો ત્રિ-
વિક્રમગુરુય પરાક્રમવંત નરવિક્રમ નામે રાજા હતો, તેને સગ
શીલાચરણવાળી સીલાવતી નામે પદ્મરાજી હતી, તેની કુક્ષિયો
ઉત્પન્ન થયેલી એક મુસૌચના નામે પુત્રી હતી તે પુત્રી અનુક્રમે
મન્મથના કેલિવનરૂપ યૌવનને પામી, તેજીનું મુખ પુર્ણિમાના
ચંદ્રસમાન હતું, અંધરને વિષે અવન હતું, કંતપક્ષિન મજી
મેજી સમાન લાગતી, કાંતિ લક્ષ્મી સમાન જણાતી, ગમન દરિન
સમાન હતું, પરિમલ પારિમલક સદસ હતો, વાજી કામરૂપા
સમાન હતી, કસાફ બાજી કાસકુર વિષસમાન હતા તેથી જા-
નું દેવતાઓએ તેને મારેજ ક્ષીરસમુદ્રનું મંથન કરું હોય તે-
વો જામ થતો હતો.

સ્વામાવનો વદ્ કુતુહલ કેન્દ્રિ સીલાઃ ।

મદ્મયં કર્મ નિરતાઃ મુગ્ધાઃ મુસીયાઃ ॥

મોહન્યદાનિ વિવ્રતાન્યકૃતાવરીયાઃ ।

પ્રાયો થાંતિ મદ્મયેષુ કુનેયુવાળાઃ ॥

અર્થ:-પ્રાયે સ્વભાવથી બદુ કુતુહલેયુક્ત કીડાની સીલા-
વાળી, મુપ્ધર્મકર્મને વિષે તત્પર પ્રીતિવાળી, અતસીગવતી અને

ઉત્પત્ત થતા મરના ઉત્તરગણેણાએ બીજાની અવસેહા કરનારી બાળાઓ સર્વ મુકુળને વિષે થાય છે.

એકઃ નૃપતિના ઉત્સર્ગને વિષે તે કુમારી બેડી હતી, તે સમયે કોઈ પુરુષે આવી રાખને સુદર આકારવાળો, વિચિત્ર, કાયા બોલવામાં અતુર એક પેપર બેઠ કર્યો; રાજાએ તેને પાનાના દ્વન્દ્વ ઉપર સ્થાપન કરી બોલાવ્યો; તેવારે જન્મથી દ્વન્દ્વ એવો તે પેપર પણ દક્ષિણ ચરણ ઉપાડી હર્ષપુર્વક બોલ્યો:—

સ્વદારિ તારિ તરુણીસ્વમિતા નિલેન,

સંમૂર્તિનેષુ ચમદોદાયેષુ સિતીન્દ્ર;

અંતર્મૂર્તિ ગિરિપરસ્પરશૃંગપાતોદ,

વાતારૈસ્ત્વરિવોરપપાનિનિદ્રા.

અર્થ:—હે સિતીન્દ્ર! તે' વિહારણ કરેલી શત્રુની સ્ત્રીઓના ચામોચાસના પવનવડે મદોદયિ ઉદગતે હતે તેમાં રહેલા પર્યંતો અથગાયાથી મરેલા શિખરવડે ઉત્પત્ત થયેલા શબ્દથી તારા શત્રુઓ નિહારહિત થાય છે.

પેપરના એ પ્રમાણે બોલવાથી રજિત થઈ રાજાએ પેપર લાવનારને પણ દ્રવ્ય અને શરિરનાં આભુષણો આપી વિદાય કર્યો, પછી તે પેપર રાજાએ કુંવરીને આપ્યો; કુંવરીએ દર્શિત થઈ પાતાના વાસણુવન પ્રત્યે જઈ મુવર્ત્તિપદ્મને વિષે તેને રાખ્યો; નિરંતર કાકભ, દાક્ષ, ચારોળી, અંહર વિગેરે નાના પ્રકારનાં દુગ્ધગાદિ ખવરાવતી અને સાકરમિશ્રિત જળનું પાન કરાવતી; કોઈ દિવસ તેને પાંજરાને વિષે કાખે, કોઈ દિવસ પાનાના બોજામાં બેસારે અને કોઈ દિવસ વિવિધ પ્રકારની વાણી બોલનાં શીખરે; વળી પાનાને આમને તેને બેસારે, પાનાની પથારીએ તેને મુવાટ, પાનાની સાથે જમાડે અને પાને જ્યાં જ્યાં ફેંક કરવા અથવા ત્યાં ત્યાં સાથે લઈ જાય, એમ પાનાના આત્માની પેટે તે પેપરને કાકમાત્ર પણ અગ્રગો ન રાખે, એક દિવસ મહા સખીઓએ પારવૃત્ત રાજપુત્રી પદ્મરસ પેપરને સાથે લઈ નમસ્કૃતી સમીપે કુમુદાક્ષ નામના ઉદાનને વિષે મહા,

ત્યાં નરકાદિપાત વારણ-સિંધિ વજ્ર સંગમ કારણ લેવાનને મુ-
ખારમના પારણ સમાન એક જિનાસથ જોયું, તે જિનપ્રાસાદમા
પ્રવેશ કરી શ્રી સીમંધર સ્વામીને જોઈ મુલેચના અત્યંત હર્ષ
પામી; અને પારંવાર વંદન કરવાપુરેક સ્તુતિ કરવા લાગી.

મગજનું નિસ્તારણ વાનવાત્રં શ્રમાશ્રમ વિશ્રામ સંજીવન વિનં;
નદાનેકનાકીદ્ર પાદાર વિદં સ્તુતે સ્વામી સીમંધરં દેવદેવં.

ભારાર્થ:--જગતના પ્રાણિઓનું નિસ્તારણ કરવાને વાન
વાત્ર સમાન, શમરૂપી આરામને વિષે વિશ્રામ લેવામાં લીન
ચિત્તવાળા અને જેના ચરણકમળ પ્રત્યે અનેક ઉદ્દોષે નમ-
સ્કાર કર્યો છે, એવા સીમંધર પ્રભુની હું સ્તવના કરું છું.
પ્રાપ્ત પણ જિનેન્દ્ર ભગવંતની મુર્તિ જોઈ ચિત્તમાં ચિંતવવા
લાગ્યો:--'અહો! આજ મારો જન્મ સફળ થયો! આજ મારું
પુન્ય જાગૃત થયું' જોયો અને જિનેન્દ્ર ભગવંતનાં દર્શન થયાં,
આવું સ્વરૂપ મેં પુરે કોઈ વખત જોયું છે.' એમ કહાપી
કરતાં જાનિસ્મરણ જ્ઞાન થયું, પૂર્વજન જોયા અને જાણ્યું કે
પુરે હું સાધુ હતો, અનેક સામ્ર પડન પાડનને વિષે સાવધા
ન અને પુસ્તક ઉપરિ સંમદજુમાં તત્પર હતો, પરંતુ સંયમ
કિયાને વિષે શિયિત્ત આદરવાળો થઈ મેં ત્રણ વિરાગિત કર્યું,
અને પ્રાંતે માયા કરવાથી કાળ કરી અહિં કીર થયો. પુરું
ભવના અશ્યામથી નિર્વ્યથના ભરને વિષે પણ મને જ્ઞાન થયું;
પરંતુ મને વિચાર છે કે જ્ઞાનરીપ હસ્તને વિષે જતાં પણ અ-
જ્ઞાનરૂપ અવકારથી અંધ થઈ, ચારિત્રરૂપ ચરણથી સ્ખલિત
થઈ ભવરૂપી ખાણને વિષે પડ્યો. પરંતુ તિર્વ્યથાભવને વિષે
પણ પુન્યના પ્રભાવથી આજ મને જગત્સ્વામી જિનેન્દ્રનાં
દર્શન થયાં, હવે આજથી જિનેન્દ્રનાં દર્શન કર્યા શિવાય હું
ચારો નહિ લઉં.' એમ પાતાના મનમાં નિશ્ચય કર્યો. તે
મમયે મુલેચના પણ જિનેન્દ્રને વંદન નમસ્કાર કરી બદાર
નિકળી અને શુક્રવિજુવિત પંજર લઈ પાતાના આવાસ
પ્રત્યે ગઈ.

બીજે દિવસે નૃપપુત્રી શુકને પાંજરમાં બહાર કાઢી લોજ ન કરવા બેઠી, તેરલે પાપટ 'નમો અરિહંતાય' એમ બોલી જિનેશ્વરનાં દર્શન કરવાને બહારના ઉઘાન તરફ ઉડી ગયો; ત્યાં ભગવંતને પાંચભક્તિ પુર્વક નમસ્કાર કરી કૃપાદાર કરે તો ઉઘાનમાં સ્વેચ્છાએ ફરવા લાગ્યો. અહીં સુલોચના તેના વિયોગથી દુઃખિત થઈ અત્યંત રૂઢન કરવા લાગી, તેથી ધનુસ લોકો પાપટને કોપવા નિકળ્યા, તેઓમાંના કોઈએ કુનુભાકર ઉઘાનમાં મુખપણે રહી પાપટને પાસાળી પકડી રાજપુત્રી સમીપે આણ્યો; તેવારે કૃવશે તેને મદલુ કરી કોપથી રક્ત લોચન વાળી થઈ બેઠી:— 'હે પુત્ર! મને કમી સ્વેચ્છાએ ઉડીને તું વનમાં ગયો! યાદ કર હવેથી તને બહાર જવાજ નહિ રહે', એમ કહી તેની મતિનો ભંગ કરવાને માટે તેની પાખો ઉડી નાંખી, અને પછી કાશમહાનિધિ પાંચરામાં નાંખ્યો. પાપટ પણ મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે:— 'અહો! પિત્રાર છે આ પરાધિનતાને કહું છે કે:—

દૃઢચ્ચરં કાર્યં કાર્યેન માર્યેનવિષ ।

નઃકારાસ દંભીયાં તત્ત્વાદ્યુપારવદયતાં ॥

અર્થ:—દૃઢથી અતિ નીચકાર્ય કરવું પડે છે, માર આપો પડે છે, તેથી પરાધિનતા નરકાવાસ સરખી કહી છે.

મૃં પુર્યભવે મુનિપણને વિષે સ્વાધિનપણે પ્રમાણી ક્રિયા અનુકૂળ ન કર્યા તેવું આ કૃત છે, અથવા આતો શું દુઃખ છે, પરંતુ ભવાંતરને વિષે અનેક પ્રકારની વિરખના સહન કરવો પડે, આ ભવને વિષે ચિત્તરાગતા વદનકમળનું અવકાશન કરવા નહિ પામું. એમ ચિંતા કરતો અત્યંત દુઃખિત થયો. પુનઃ પોતાના મન સાથે વિચારવા લાગ્યો કે:— 'હે આત્મા! હવે શાકને છોડી દે, કારણ કે શાકથી નિવશ્કર્મનો બંધ થાય; વળી મારે જિનદર્શન વિના ભોજન કરવાનો નિયમ છે, મારે હવે અનશન કરે.' એમ વિચારી અનશન કરી પાંચપદ્મેશ્વરને મનરજુ કરવા લાગ્યો. એ પ્રમાણે કરતો પાંચમે દિવસે મૃત્યુ

પામી સોપર્મ દેવસૌકે મહાર મહિમજો દેવ થયા મુક્તિયાના
 પળ તેના દુઃખથી દુઃખિત થઇ અનશન કરી સમાધિમાં મૃત્યુ
 પામી તેજ દેવની દેવાંગના થઇ. ત્યાં વૈષ્ણવિક ગુપ્ત ભોગવી
 અનુક્રમે થયા પાપરનો છવ છું સંજ રાજ થયો, અને મુક્તિ
 યના તારી અમમદીવી કલાવતી થઇ. માટે હે રાજ પરમાર્થ
 થી તો પ્રાણ સ્વદૂત શુભાશુભ કર્મનાં કૃત્ય ભોગવે છે, કોઇ
 કોઇને મુખ દુઃખનો કંતા નથી, પુરં ભવે મુક્તિયાનાએ પાપરનો
 પાંખો ઉડી, તે પેરથા આ ભવમાં તે કલાવતીના હરેન ઉગાધ્યા.
 કહ્યું છે કે:—

કૃત કર્મ સયો નાં કન્પ કોટિ રવૈરપિ;

અવશ્યમેવ મોક્તવ્યં કૃતં કર્મ શુભાશુભં.

ભાવાર્થ:—સંકોડા અને કોટિ કર્મ કરેલાં કર્મનો ક્ષય થનો
 નથી, કારણ કે કરેલાં શુભાશુભ કર્મ અવશ્ય ભોગવવાં પડે છે.

એ પ્રમાણે શુના મુખથી પુર્વભવ સ્વરૂપ સ્વરૂપ કરી સં
 સારને અસાર બાજી વેરાવ્ય વાસિત અંતઃકરણવાળા તે રંગિ
 હરતકમળ જોડી આચાર્યપ્રત્યે વિશિષ્ટ કરવા લાગ્યા.—‘હે પ્ર
 ભો ! સંસાર સમુદમાં પડેલા જે અમે તમને સત્કૃતક, અને સિ
 તપરવાળી દિક્ષાદત્તી આપો.’

શુરએ કહ્યું—‘તત્વજ્ઞાનને સમજનાર તમારા જેવાએ તેમ
 કરવું એજ શુકત છે; કારણ કે ધરમાં અગ્નિ લાગ્યા છતાં કોણ
 પોતાની બહાસમાં બહાસી વસ્તુનો ઉધાર ન કરે. હે રાજન !
 શુર પુરોમાં તુંજ શુરવીર છે, જેથી આ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિયા લે
 વાને ઉત્તુક થયો.

એમ કહી આચાર્યે કલાવતીસહિત રાંખરાજને દિક્ષા
 આપી અને મહુળ આસેવન પ્રમુખ શિક્ષાનો બોધ આપ્યો;
 રાંખરાજર્ષી શુતાબ્ધાસ કરતા શુરની સાથે પૃથ્વી ઉપર વિચર-
 વા લાગ્યા; રામાયત કુંડને વિષે નિમગ્ન થઇ અનેક પ્રકારના ઉ
 પસર્ગથી પણ ઉદ્વેગ નહિ પામતાં પોતાના આત્માને રાજરાજે
 થર કરતાં અધિક માનવા લાગ્યા; ચારિત્ર્ય આરંભન કરવામાં

પોતાનું સર્વ સામર્થ્ય વાપરવા લાગ્યા; યતનાએ બેસવું, યતના
એ ચાલવું, યતનાએ બેસવું, યતનાએ ચાલવું, યતનાએ ચાલવું, યતનાએ
ચાલવું કરવા લાગ્યા. એમ બહુ દાળપર્યંત શુદ્ધ ચારિત્ર
પાળી પ્રાંતે અનસન કરી, સમાધિમાં જુગુ પામી સૌધર્મ દેવ
દેહ પાંચ પાંચોપમના આયુષ્યે દેવપણે ઉત્પન્ન થયા. હસાવતી
સાધવી પણ તેજ પ્રમાણે ચારિત્ર પાળી મૃત્યુ પામી તે દેવની
દેહીપણે ઉત્પન્ન થઇ.

વાંચનાર ! હસાવતીના ચમત્કારિ ચરિત્ર ઉપરથી બોધ લે
વાનો છે કે, શીક્ષા એ મનુષ્યનું પરમ જીવન છે; શીક્ષાથી સર્વ
પ્રકારના ઉપસર્ગનો નાશ થાય છે અને શીક્ષાથી વાંછિતાર્થની
સિદ્ધિ થાય છે; માટે જેમ અને તેમ શીક્ષણથી થવાને ઉપકૃત
થવું. રા'ખરાજનું અને પદ્મરાજનું દ્રષ્ટાંત લઇ એકદમ કોધને
તાબે થઇ સાદસ કરતાં હરવું, બીજાં જે જે શિક્ષા વચનો અને
શિક્ષા દ્રષ્ટાંતો છે તે વાંચી સાર મહજ કરવે, અને રા'ખરાજ
તથા હસાવતી રાણી સર્વ જામિનો ત્યાગ કરી શુદ્ધ ચારિત્ર મ
હજ કરવાને ઉદ્યમવાંત થયાં એટલુંજ નહિ પણ મહજ કરી
ફળે આવે પાળી દેવગતિને પામ્યા; એમ વિચારો ચારિત્ર મહ
જ કરવાને ઉદ્યમ થવું, જેથી ઉત્તમ મનિ પ્રાપ્ત થાય.

ધતિ હસાવતીની કથા.

મૃગાપુત્રની કથા.

આંબા અને રાયલુ વિગેરે ચોટાં જૂથોતરે સોલિત એવાં વન, અને કોમકરવા એવાં રમ્ય ઉદ્યાનોએ કરી વિરાજિત એવા સુમીવનામા નગરને વિષે જગજગદ નામે રાજા હોતો, તેને મૃગાવના નામની અગ્રમહિયી (પદરાજી) હતી; તે જગજગદ રાજાની મૃગાવની રાણીને એક પુત્ર થયો, માતા પિતાએ તે પુત્રનું જગમી નામ પાડ્યું; પરંતુ સોડોમાં તે મૃગાપુત્ર નામથી ઓળખાતો હતો. મૃગાપુત્ર માતા પિતાને અત્યંત વલ્લભ તેમજ સુવરાજ પદવીને પામેલો અને કુમાર અવસ્થામાં પણ હૃદયોને અધિક વસા રાખનારો હતો, અથવા આવતા કાળમાં તે મૃગાપુત્ર સર્વ સાધુઓમાં ઉત્કૃષ્ટ થવાના છે, મારે હવે તેમને દ્રવ્ય નિરૂપે દમીધર કહેલા છે. “દેવ મિત્રેધરના છત્રને દ્રવ્યજિન કહેવાય છે, તેમ આ મૃગાપુત્ર પણ દમીધર જાણવા.”

તે મૃગાપુત્ર વાસ્તુક સામ્રાજ્યમાં કહેલા લક્ષણે કરી મુકત એવા મહેલને વિષે રાગદુઃ નામના રવે, જે હૃદયે પુજવા ધોગ્ય છે એવા ગ્રામનિશઃ રવેની પેઠે પાતાની ગ્રીથો સાથે નિરંતર અત્યંત હૃદયહિત કીડા કરે છે, વળી મજિરતને કરી છોખમ ક રેલા લોપતગિયાવાળા પાતાના મહેલના ઓળખને વિષે બેઠા થઈ, ત્યાં ત્રણ રસ્તા એકઠા થાય છે એવા ત્રિક અને ચાર રસ્તા એકઠા થાય છે એવા ચાકુને વિષે થતાં કૌતકોને જુએ છે.

તેના સમયને વિષે ત્રિક અને ચેકને વિષે વિચરતા એવા છવોની યત્ના કરના બાર પ્રકારે બાહ્યાભ્યંતર તપ કરનારા, દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવે કરી અભિગ્રહ ધારણ કરનારા, સત્તરેભેદે સંયમ પાળનારા, અકાર હનર સીર્ષગરધના ધારી અને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર્ય ગુણની ખાણ એવા વિતરાગના મુનિને તે મૃગાપુત્ર તોડા; મુનિને દેખી મૃગાપુત્ર એકી

નજરે નિહા રહી વિચારવા લાગ્યા કે, આત્મ રૂપ મેં પુર્વે ક્યાં
કેં હાકું છે, એટલે આવા મુનિને મેં પુર્વે ક્યાંકેકે હોરૂં છે;
એમ ધારી તેમનું મન અતિવે દાણેત થયું; એટલુંજ નહીં
પરંતુ તે મુનિ સાથે બંને તેમને પુર્વનો પરિચયજ હોય નહીં.
તેમ માનવા લાગ્યા. તે માકુનું દર્શન થવાથી મુગ્ધાપુત્રને યશ
અપવરસાયમાં મુર્છા આવે થકે પુર્વે લાવને જણાવનારું એવું
જાનિતમરજી જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. તે જ્ઞાનરમરજી જ્ઞાન ઉત્પન્ન
ધવાથી એવી રીતે રીકું કે. હું કેવલોક્ષથી ચરંતિ મનુષ્યલયમાં
આવ્યો છું; વળી પોતાની પાછલી બતિ સંભારતાં એવું રજા
યું કે પુર્વે મેં આશ્રિત પાળ્યું હતું. એવી રીતે પુર્વે લાવની ક-
રૂં જી માલમ પડવાથી વિષય ઉપર અગ્રીતિ થરતા અને સંયમ
ને વિષે પ્રીતિ થરતા એવા મુગ્ધાપુત્ર માતા પિતા પાસે આવીને
આ પ્રકારનાં વચન બોલવા લાગ્યા:—

હે માતા પિતા ! મેં પુર્વજાવને વિષે પચ્ચમદ્વાવન સાંભ-
ળ્યાં છે, તથા નરક અને તિર્યચ્ચયોનીને વિષે મેં ઘણાં દુઃખ વે-
ગવ્યાં છે, તે પણ સાંભરી આવ્યાં છે, તે કારણ માટે હવે મા-
રું મન વેરાગવાન થવાથી વિષય મુખ ઉપરથી મારી હમણાં
કેડી ગઈ છે, તેથી મારા સંસાર સમુદ્રથી હું તરીશ; તે કાર-
ણ માટે હે માતા પિતા ! તમે મને વિદ્યા યોગની રજા આપો.
હે માતા પિતા ! કિંપાકવૃક્ષના ફળનોપેકે પ્રથમ લોગવતાં મીઠા
અને પરિજામે કડવા વિપાકવાળા તેમજ નિરંતર દુઃખદાયક
એવા ભોગ મેં પુર્વે લોગવ્યા છે, હે માતા પિતા ! આ શરિર
અનિત્ય અશાશ્વત અને અપચિત્ત તેમજ અશુભીમાંથી ઉત્પન્ન
થએલું છે, વળી તે શરીરમાં આ હવે ધાસાકાળ મુઠી રહેવા
નો છે; અને તે રહે જન્મ, જરા અને મૃત્યુરૂપ દુઃખનું અધવા
દુઃખકારક એવા કલેશાનું એટલે રોગાનું થર છે. હે માતા
પિતા ! અશાશ્વત એવા, તથા મુખ ભોગવ્યા પડેલાં અધવા
પાછળ ત્યાગ કરવા યોગ્ય એવા અને પાછીના પરપોરાની પેઠે
ફળશંકુર એવા આ શરીરને વિષે હું જરાપણ રતિ પામતો

નથી. હે માતા પિતા ! અસાર એવા તથા કોઠ અને મુળાદિકે
 વ્યાધિયો તથા વાત, પિત્ત, શ્લેષ્મ અને જ્વર વિગેરે રોગોના
 આયાસ એવા અને જરા તથા મરણથી અસ્ત એવા મનુષ્યપ-
 જ્ઞાને વિષે એક ક્ષણમાત્ર પણ દુઃ કર્મ પામતો નથી, અહો !
 ઇતિ આશ્ચર્યે ! નિમ્મે આ સંસારમાં કેવાં કેવાં દુઃખો રહેતાં
 છે ! જન્મનું દુઃખ, જરાનું દુઃખ, વળી દાક, તાપ, અને વર્ષા-
 કાળથી થતા રોગો, તેમજ મરણ વિગેરે અનેક દુઃખો છે, જે
 સંસારને વિષે ભ્રમણ કરતા એવા જીવો મહા ક્લેશને પામે છે.
 હે માતા પિતા ! મારે પરવશપણથી જરૂર ગામ નગર, વાડી,
 રહેવાનું ઘર, સોનું, રૂપું, પુત્ર, સ્ત્રી, બાંધવ, ભાઈ, પિતા અ-
 ને સ્વજ્ઞાતિ જનોને ત્યાગ કરી અવધ્ય પરભવમાં જતું પડ-
 એ, એટલુંજ નહિ; પરંતુ આ શરીરને પણ ત્યાગ કરતું પડ-
 એ. હે માતા પિતા ! જેમ કિંપાકવૃક્ષનાં ફળ કેળીતાં મુંઢર
 અને ખાતાં મીઠાં લાગે તેવાં છે, પરંતુ પરીલામે હો પ્રાણને હ
 રનારાં થાય છે, તેમ આ વિષયસુખ પણ ભોગવતાં તો મીઠાં
 લાગે છે, પરંતુ પરિણામે પ્રાણહારક છે. અર્થાત્-સંસારમાં પ-
 રિભ્રમણ કરાવનારાં છે. હે માતા પિતા ! જે પુરુષ ભાતુ સ્ત્રી-
 થા વિના દુર ગામાંતરે જાય છે તે પુરુષ જીવ અને તરસથી
 પીડાઈને નિમ્મે દુઃખી થાય છે, તે પુરુષની પેઠે જે પુરુષ ધર્મ
 કર્યાવિના ભવાંતરે જાય છે, તે પુરુષ વ્યાધી અને રોગો કરી
 પીડાઈને દુઃખી થાય છે; અને જે પુરુષ ભાતુ લઈને દુર ગામાં
 તરે જાય છે, તે પુરુષ જીવ અને તરસથી વિવરણ થઈને
 મુખી થાય છે; તેની પેઠે જે પુરુષ ધર્મ કરીને ભવાંતરે જાય
 છે તે પુરુષ કર્મ અને વેદનાએ રહિત થઈને મુખી થાય છે.
 વળી જેમ કોઈ પુરુષનું ઘર જળવા માડ્યું તે વખતે તે ઘરનો
 માલેક પોતાની આજીવીકા ચલાવવા સારૂ સારૂ વસ્તુઓને
 ઘરમાંથી બહાર કાઢી લે છે, અને અસાર વસ્તુઓને છોડી દે
 છે; તેમ જન્મ, જરા અને મરણ કરી જળતા એવા આ લોકને
 વિષે તમારી રમ્મ મેળવીને દુઃ મારા આત્માને તારીશ. તે કારણ
 મારે હે માતા પિતા ! તમે મને દિક્ષા લેવાની આજ્ઞા આપો.

એ પ્રમાણે મૃગાપુત્રનાં વચનો સાંભળી માતા પિતા કેહેવા લાગ્યાં કે:-હે પુત્ર ! તે કલો એવો જે સાધુનો ધર્મ તે ધણીજ ઉપર છે. કારણ કે સાધુને તો ચારિત્ર સંખ્યો ઉપકાર કરનારા એવા મુળ અને ઉત્તરગુણરૂપ હજાર ગુણો ધારણ કરવા પડે છે. વળી હે પુત્ર ! સાધુને સર્વ જીવો ઉપર સમભાવ રાખવો પડે છે, અથવા જમનને વિષે શત્રુ અને મિત્રને સરખા ગણવા પડે છે, અને ભવનજીવ મુખી પ્રાણાતિપાતની વિરતી કરવી પડે છે; તે કારણ મારે ચારિત્ર અતિ ઉપર છે. હે પુત્ર ! હૃદયમાં અપ્રમાદપણે મૃગાવાદને ધ્યાન પડશે, દ્વિતકારક સાથે વચન બોલવું પડશે અને ક્રિયાને વિષે નિત્ય સાવધાનપણે રહેવું પડશે, તે પણ ઉપર છે. હે પુત્ર ! ઇતિ બોતરવાની સગી માત્ર પણ તેના માણીકની રૂઝ સિવાય લેવાય નહીં, વળી અનવધ્ય એટલે રાપ વિનાનો અધ્યાત્મ અચિત્ત તથા પ્રાણુક અને બેતાજી મા રાપરહિત એવો આદાર મદળ કરવો પડશે, તે પણ અનિધી ઉપર છે. હે પુત્ર ! અપ્રત્યક્ષની વિરતિ કરવી, ઘોર એટલે મજા આકરા એવા અપ્રત્યક્ષનને ધારણ કરવું અને પારિજાત એવા કામભોગના મુખના સ્વાધી નિવૃત્ત થવું એ સર્વ મજા ઉપર છે. હે પુત્ર ! મનુષ્યો ગણાય એવું મન, મન વિગેરે માન્ય, દ્વિષ, મનુષ્યરૂપ પ્રેમવર્ગ એટલે કામભોગ કરનાર ચારિત્ર, તથા મનુષ્ય વિગેરે ઉપરથી મોહ ઉતારવો, સર્વ પ્રકારના આદંબરો પરિત્યાગ કરવો, અને હું કહેતો નથી ને મોહ માફ નથી એવું ચિંતવવું તે પણ અતિયે ઉપર છે. હે પુત્ર ! આશન, પાન, આદિમ અને સ્વાદિમ વિગેરે ચાર પ્રકારના આદાર રાત્રિને વિષે ન કરવા એટલે રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કરવો, તથા શી ગાગારિકને ચોખ્ખાજ ઉપરોંત પાનાની પાસે રાખવા તે રાત્રિપિ સંજમ કહેવાય; તે પણ ન કરવો એ સર્વ મજા ઉપર છે. હે પુત્ર ! સુખ, તન્મ, તાદ, તાપ, તથા દાંડ અને મનુષ્યો થતી વેદના સહન કરવી, આદ્યોષ એટલે દુર્વચન સહન કરવું, ઉપાધ્યક્ષ ઉપાધ્યક્ષ રહેવું, દામના સંચાલનમાં રહેવાં વળતો સ્વપ્ન અને ક્રોધનો પશ્ચિદ્ધ એ સર્વ સહન

કરવાં તે ધણું દુસ્કર છે. હે પુત્ર ! હવેનાં તથા રોકરોનાં
માર, બાદગીનાં માર, દોરડાનું બંધન, ચૂડસંધને ઘેર બિડા
મારે ફરતું, અને ફરતાં છતાં પણ બિડાની અપાતિ, વિગેરે
પરિણત થવાથી દુઃખ ન થરતું તે નિમ્મે ધણું દુસ્કર છે. હે
પુત્ર ! કબુતર વિગેરે પક્ષિયો પોતાનું, જલજન મહજ કરવામાં
મંદામદિન વર્તે છે અને ખાધ પછી કાંઈ પણ સાથે રાખતા
નથી તેમ મુનિયો પણ આહાર મહજ કરવામાં દોષ લાગવાનો
હર રાખતા પ્રવર્તે છે અને આહાર કર્યા પછી સાથે કાંઈ પણ
રાખતા નથી, વળી સાધુએને વાળનો લોચ કરવો પડે છે તે
ધરો ભાવંકર છે, અને વળી મહાત્મા પુરોવાને જે બ્રહ્મવૃત્ત ધા-
રણ કરતું તે પણ અદ્યપસત્યવચ્ચા પ્રાણીથી ન બની શકે એવું
અને ભાવંકર છે. ધણું દુસ્કર છે; તે કારણ મારે હે પુત્ર
તું સુખ લે. મનસા યે. એ છે, શરીરે મુકુમાળ છે, તથાપિ તુ
ચારિત્ર લેવાને ઉદમવંત થયો છું; પરંતુ તે સાધુ ધર્મ પાળવાને
તું સમર્થ નહીં થાય. હે પુત્ર ! ચારિત્રનો મુળમળ ઉત્તરમુળ
નો જે મોટો ભાર છે, તે સોડાના ભારની પેઠે ભારે અને ખમી
ન શકાય એવો છે; વળી તે ગુણનો મોટો ભાર જ્યાં મુખી
છતીએ ત્યાં મુખી બીજ ભારની પેઠે કોઈ પણ ઠેકાણે મુકી પિ
સામે લેવાય તેવો નથી, એટલે ચારિત્ર સ્વચરત્ર મુખી પાળવું
પડે તેવું છે. હે પુત્ર ! આકાશને વિષે મંગાના પ્રવાહના સામું
તરતું તે ધણું દુસ્કર છે. અર્થાત્ દિમાચળ પર્વ ઉપરથી પડ-
તી એવી ગગનતટી તેના સામે પુરે તરતું અને બે હાથપરે સ-
મુદ તરવો તે જેમ દુસ્કર છે, તેમ મુનિના મહાસાગર એવો
જે ચારિત્ર સમુદ તરવો તે પણ નિમ્મે ધણું દુસ્કર છે. હે
પુત્ર ! જેમ વેળુ (રેવ) ના કેળિયા સ્વાદરદિત દોષથી ખા-
યા દુસ્કર છે, તથા તરવારની ધાર ઉપર ચાલવું જેમ દુસ્કર
છે તેમ ચારિત્ર તપ પાળવો તે પણ નિમ્મે ધણું દુસ્કર છે.
હે પુત્ર ! સર્વ જેમ આકું અવગું જોયા વિના એકાંત દ્રષ્ટિ
ચાહે છે તેમ સાધુ મુનિરાજ પણ મોક્ષ માર્ગને વિષેજ દ્રષ્ટિ

દામી દર્શાવેલો છે. એમને આલે છે; વળી લોકાના જય લેખ
આવવા દુષ્ટર છે તેમ આદિત્ય પાત્રુ તેમજ ધર્મજ દુષ્ટર છે.
તે પુત્ર ! પણ વળાવવાનું થયેલો આદિત્ય તે લેખ પીચો દુષ્ટર
છે તેમ મુખ્ય વળાવવા વળાવ એવી રીતનું અવરથાને વિશે લે
આદિત્ય પાત્રુ તેમજ અતિષે દુષ્ટર છે. હે પુત્ર ! લેખ હું
આમો કેમલો વાવવાથી ભરવો દુષ્ટર છે, તેમ હીન સત્વવાળો
પુરુષોને આદિત્ય પાત્રુ તે ધર્મ દુષ્ટર છે, હે પુત્ર ! લેખ મેરૂ
પર્વત તાનુષે કરી તોળવો ધર્મો દુષ્ટર છે, તેમ નિર્યાગ તથા
નિરાકર અને પાતાના શરીરની પણ અપેક્ષા રહિત એવું આ
દિત્ય પાત્રુ તે ધર્મ દુષ્ટર છે. હે પુત્ર ! બે દાધવડે લેખ રૂપ
ધર્મુદય સદૃશ તરવો દુષ્ટર છે, તેમ લે પુરુષ તેમ વિપવથી
દેવતાં નથી પાત્રુ, તે પુરુષને કલ્પિયોને દમવારૂપ આમર
તરવો તે દુષ્ટર છે. હે પુત્ર ! મનુષ્ય સંજયી પાંચ પ્રકારના
પર્યવેશના વિષયગુણને છ' જોમવ, પછી ભુક્તલોમો થયે તે આ
દિત્ય અગિયાર હરે; કારણ કે દુષ્ટાણ તારે જોમ જોમવાતો
અવસર છે, પણ જોમ ત્યામ કરવાનો અવસર નથી.

એ પ્રકારે માતા પિતાનાં વચન સાંભળી મહા મૈત્રાની એ
વા શ્રીમાદ્વિષ્ણુ માતા પિતાને કહેવા લાગ્યા:—

હે માતા પિતા ! તમે આદિત્યની જે દુષ્ટતા દેખાવી, તે
સત્ય છે; પરંતુ હે પુરુષ આ દુષ્ટાણ નિરુદ્ધી અને પાત્રુની
ગુણ તથા અભ્યાસ કરી રહિત અને પછી એને મૂળ અને
લગર સારુ છે તેમ પુરુષને લેખ આદિત્ય પાત્રુ તે જ
પણ દુષ્ટર નથી, તેમ હે માતા પિતા ! છ' પણ નિરુદ્ધી છ'
દેખી માટે પણ આદિત્ય પાત્રુ તે જ સારુ પણ દુષ્ટર નથી. હે
માતા પિતા ! મેં દુષ્ટાણ અને જલસારા જોયા આખા રા
જ્યને બાળી મુકવાર અગ્નિ, રાત્રી, વાદ વિદેવથી થતો આ
દિત્ય અને આદિત્ય દેનારો અવતારોવારે જોયો છે. વળી
દેવતા, મનુષ્ય, નિર્લેખ અને નરકાગ્રેષ્ઠા અગ્નિવાણ તથા જન
અને મરુદ્ધુપ જાણી બિહામણા વા એવા કહેવાને વિશે મેં

શ્રેષ્ઠ ઓવાં જન્મ અને મરણ સહન કર્યા છે; વળી જેમ આ મનુષ્ય લોકને વિષે ઉજ્જવેના તથા શીતવેદના છે તે થકી પણ અનંતમણ્ડે ઉજ્જવેદના તથા શીતવેદના જે જે નરકોને વિષે હું ઉત્પન્ન થયો તે તે નરકોને વિષે મેં અશાન્તારૂપ ઉજ્જવેદના તથા શીતવેદના સહન કરી છે.

હે માતા પિતા ! નરકમાં કુંભીને વિષે પણ ઉંચા અને માથું નિમ્ન એટલે ઉંચે માથે રહી ધખધખની અગ્નિથી ઉની થયેલી કાને વિષે જુમ પાડતો એવો હું પૂર્વે અનંતીવાર પડ્યો છું, તથા મોટો દાવાનળ થવાથી મારવાડ દેશમાં રહેલી વંજમથ જેન જેમ ધખધખે તે થકી પણ અનંત થકી ધખધખ તી યિત્રી નરકમાં રહેલી કલંબગણુકા નરીની રેતને વિષે હા ઝયો તથા જ્વાળાનીપેડે શેકામ્બો છું; વળી જુમ પાડતો એવો તથા બાંધવ વિનાનો તેમજ ઝાડની માખાએ ઉંચે માથે પર માખામીવડે ધખત બંધાયેલો અને નિથે રહેલી કુંભીમાં લાડ કનો એવા હુ કરાવવડે જેમ સાકડ વેદેરાય તેમ પૂર્વે અનંતીવાર વેદેરામ્બો તથા થકી બળકર રાડો પાડતો જેમ કોડમાં રહેલી પીંજાય તેમ નરકને વિષે રહેલા મહાવંત્રમાં અનંતીવાર પીંજાયો, એવી રીતે અનેક તરેલની વેદનાએ મેં પુર્વજે અનંતીવાર ભોગવી છે.

વળી હે માતા પિતા ! સ્થાવર અને યસના બાને વિષે રાક, તાલ, જુખ અને તુષારિક અશાન્તારેની મેં મનન કરી છે, તેમાં આંખ મીંચીને ઉધારીએ એટલીવાર પન મુખ બો મન્યુ નહો. તો દિશા લેવામાં મુંઝવે છે ? વળી તમે મને મુખને ઉઘિર એવો તું મુંઝવે કશું, પરંતુ મેં તો મરે બોલોને વિષે દુખજ્ઞ બોલમન્યુ છે. એ પ્રકારે મહાપુરુષ બોલતું સાંજ રીતે માતા પિતા મુનાપુરને કહેવા લાગ્યા:-હે પુત્ર ! તમે પિતાની કબ્જા પ્રમાણે દિશા મદલ કરો તેમાં કોણ ના પાડે છે ? પણ ખાલતું વિદેશ કે દિશા જીવા થકી કાપિ રીત કે તપસ થાય તો તે મહાકાવો ઉપવ થાય નહીં, એટલે સારથ

વેદ કરાવાય નહીં, માટે દિક્ષા કરજી છે. એ પ્રકારે સાંભળીને મૃગાયુત્ર કહેવા લાગ્યા:-હૈ માતા પિતા ! તમે જે કનું તે સ ત્ય છે, પરંતુ અરુણને વિષે રહેલા મૃગને તથા બીજા પક્ષિયો ને બ્યારે રોગ ઉત્પન્ન થાય ■ ત્યારે તેના રોગ કોણ મટાડે છે? એટલે બ્યારે મૃગ વ્યાધિવડે અને પક્ષિયો રોગથી પીડાય છે ત્યારે કીયો વૈદ્ય આવીને તેમનું આપખ કરે છે? અર્થાત્ કોણ કરવું નથી; માટે જેમ મૃગ એકલો પાતાની હચ્છાએ વનમાં ભ્રમે છે તેમ હું પણ સતત પ્રકારના સંયમવડે અને બાર પ્રકારના તપવડે સી વોતરાગદેવના પ્રરેષણા ધર્મને અંગિકાર કરીશ, અને મૃગ જેમ આપખ કરાવ્યા વિના મુખી થઈ લી લોપીવાળી જગા અને તળાવમાંથી ખાતપાત કરી પાતાની મ રજી મુજબ વનમાં ફરે છે તેમ હું પણ મૃગનીપેઠે હીને સંયમ પાળવામાં ઉદયજન સંયમી એવો મુનિપણમાં મૃગચરિતે અંગિકાર કરીશ. વળી મૃગ જેમ ઉચ્ચી ફાળો મારે તેમ હું પણ ઉચ્ચદશાને એટલે મોક્ષદશાને પામીશ.

જોવી કીંતે મુખાપુત્રે માતા પિતાપ્રત્યે કષ્ટું. ત્યારે માતા પિતાએ કષ્ટું કે, હે પુત્ર ! જેમ તમને મુખ ઉપજે તેમ કરે. તે કામમાં આગારી રજા છે. એ પ્રકારે માતા પિતાનો ઉત્તર સાંભળી મુખાપુત્રે સચિત અને અચિત એ બે પ્રકારની ઉપાધિને ત્યાગ કરે. એ પ્રમાણે મર્મ પરિવર્તન ત્યાગ કરીને મુખાપુત્ર કહેવા લાગ્યા કે:-હે માતા પિતા ! હું આપની રક્તથી સર્વ કુખધા મુકાવનારી એવી વિદ્યા અગ્રિકાર કરીશ. તે સાંભળી માતા પિતાએ કષ્ટું કે, હે પુત્ર ! જાઓ અને જેમ તમને મુખ ઉપજે તેમ કરે.

હવે તેમ કરો.
 એ પ્રકારે મુળાપુત્ર માતા પિતાની રજા લેકેને આ મારે
 ધન, આ મારે ધન અને આ મારે દેવે બે સોને બહુ પડા
 રના મમનવને તથા દાધી, પાડા, ધન્ય, ધાન્ય વિગેરે કદિ તથા
 પાતાની સાથે નાતપણમાં દ્રવિયા મિત્રો તથા પુત્ર, સ્ત્રી સ્વજન
 અને પાતાની નાતવાળા દરિયો તે સર્વેનો ત્યાગ કરીને સંસાર
 રથી નિઃસ્વા.

તે અવસરે શ્રીગણેશ પદ્ય મહામય. દર્શા, જાણા. એવળા,
આદાનમય લલનિકાપદ્ય અને ઉચ્ચાર પાસવલુ બેગ વળાસિ.

એ પ્રકારે તે મૃગાપુત્ર મતિ. મૃગ, જ્ઞાનાદિકવડે યથાખ્યાત ચારિત્રવડે, શુદ્ધ બહારેષ દર્શનવડે, બાર પ્રકારના તપવડે, પંચમદાનતત્ત્વની પચીસ ભાવનાવડે અથવા અનિત્યાદિક બાર ભાવનાવડે પાતાના આત્માને સમ્યક્ પ્રકારે ભાવતા, ધન્ય વર્ષ મુખી સામાન્યપદ્ધતિ પાળીને અતે એક માસની સંલેપણ કરીને સર્વોત્તમ પ્રધાન, જન્મ, જરા અને પ્રાચુર્ય ઉપદ્રવે કરી રહિત એવા મોક્ષસ્થાનકને પામ્યા.

હે ભગ્ય છવે ! મહા પ્રભાવક એટલે રાગાદિકના અભાવવડે અને દુઃખ પ્રતિજ્ઞા પાળવાવડે મહા પ્રભાવક એવા તથા મહા વશરવો એટલે સર્વ દિશાઓને વિષે વ્યાપી રહ્યો છે જરા તે એમનો, એવા મૃગાપુત્રનું માતા પતા પ્રત્યે સંસારની અસારતા દેખાડનાર ઉપદેશરૂપ ભાવણ તથા તેમનું તપથી પ્રધાન એવું, તથા મતિ પ્રધાન એટલે મોક્ષ જવાને માટે યોગ્ય એવું અને ત્રણ લોકને વિષે પ્રસિધ્ધ એવું, આ ઉત્તમ ચરિત્ર સાંભળીને ધનને દુઃખનું વધારનાર, મમત્વ ને સંસારનું બંધન અને વળી ધન અને મમત્વ એ બંનેને મહા ભયાનક એટલે ચીર, અગ્નિ અને રાજાદિકનો ભય આપનાર બાળીને તમે મુખની પ્રાપ્તિનું કારણ તથા મોક્ષના ગુણને ભાવનારી એટલે અનંતજ્ઞાન, અનંતદક્ષા, અનંતઆયુ અને અનંતવિધિ તિમેરે મુખને ભાવનારી એવી ધર્મરથની ધોસડીને ધારણ કરો.

કતિ મૃગાપુત્રની કથા.

અહમત્તા કુંવરની કથા.

પાકાસપુર નગરને વિષે વિજયનામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેને આ નામની પટરાણી હતી, તેમને અતિમુખ (અહમત્તા) એવે નામે પુત્ર હતો. તે પુત્ર બહુ ઉચ્ચે કરીને મોટો થયો. અતુલ્ય જે વખતે છ વર્ષનો થયો, તે અવસરે નગરને બહાર ઉઘાનમાં શ્રી વીરસ્વામિ પધાર્યા, ત્યારપછી જ્ઞાનવંત એવા ગૌતમ ગણધર વીરસ્વામિને પુછીને ભક્ષા લેવાને અર્થે નગર માથે આવ્યા. તે અવસરે હાકરાઓની સાથે રમતો એવો અતિ મુક્ત કુંભાર ગૌતમસ્વામિને દેખીને પુછવા લાગ્યો કે, તમે કેવું

છા ? અને કેમ ફરો છા ? તેવારે જોતમસ્વામિએ કહ્યું કે, અમે શ્રમણ છીએ, અને શિક્ષાને અર્થે ફરીએ છીએ. ત્યારે કુંવર બોલ્યો કે:-હે પુન્ય ! આવો હું તમને શિક્ષા અપાવું; અમ કદાંતે તે કુંવર જોતમસ્વામિની આંગળીએ વજ્રગીને ધીમાને ધર લાવ્યો. તે અવસરે મોદેવી ધણી ખુશી થઈ ભક્તિએ કહીને જોતમસ્વામિને નમસ્કાર કરીને પ્રતિજ્ઞામની હતી, એટલે આદાર પાળી આપ્યો; ત્યાર પછી અતિમુક્ત કુંભારે ફરીને પુછ્યું કે:-હે સ્વામિ ! તમે ક્યાં રહો છા ? ત્યારે જોતમસ્વામિએ કહ્યું કે:-હે ભદ્ર ! જે ઉદ્યાનમાં અમારા ધર્માચાર્ય શ્રી વર્ધમાનસ્વામિ વસે છે ત્યાં અમે વસીએ છીએ, એવું કહ્યું. તે અવસરે કુંવર બોલ્યો:-તે સ્વામિન ! તમારો સાથે શ્રી વીર સ્વામિને વંદન કરવા માટે હું આવું ? ત્યારે જોતમસ્વામિએ કહ્યું કે, “યથા સુવં દવાનું મિથ” એટલે હે દેવનાઓને વસ્તુભ : જેમ તમને ગુણ ઉપજે તેમ કરો. ત્યાર પછી અતિમુક્ત કુંભારે જોતમસ્વામિની સાથે આવીને ભગવંતને વંદન કરું. ભગવતે ધનને ઉપદેશ દીધો. તે ઉપદેશ સાંભળીને પ્રતિભાષ પામ્યો એવા અતિમુક્ત કુંભાર દિક્ષા મદ્ભ કરવાને હચ્છને. મને માતા પિતાની આજ્ઞા લેવાને અર્થે ધર આવીને માતા પિતાને એ પ્રકારે કહેવા લાગ્યો કે:-હે માતા પિતા ! મેં આજ શ્રી વીરસ્વામિની પાસે ધર્મ સાંભળ્યો, તે ધર્મ કરવાને મને અભિલાષ થયો છે. તે અવસરે તે માતા પિતા કહેવા લાગ્યાં કે:-હે પુત્ર ! તું ધન્ય છું, તું કૃતપુન્ય છું, તું કૃતાર્થ છું, એટલે તને ધન્ય છે. અને કયું છે પુન્ય તે જોલું એવો તું થયો, અને કયું ॥ અર્થ નામ પ્રયોજન તે જોલું એવો તું થયો. સાચી જે તે વીરસ્વામિની પાસે ધર્મ સાંભળ્યો, અને વળી તે ધર્મ તને કયો તે કારણ માટે. ત્યાર પછી કુંવર ફરીને કહેવા લાગ્યો કે હે માતા પિતા ! હું તે ધર્મ સાંભળવા થકી કરીને સંમાદના ભવે કરીને ઉદ્ધિમ્ન એવો, અને જન્મ મરણના ભયથી ભય પામીશો એવો થયો છું; તે કારણ માટે તમારી સ્તબ્ધ કરીને શ્રી વીર પ્રભુની પાસે પ્રવચન મદ્ભ કરવાને હચ્છું છું એવું કહ્યું. પુત્રનું અપ્રિય અને કોઈ વિવેક નહોં સાંભળેવું એવું વચન સાંભળીને તેની માતા મુહૂર્તમા થઈ થકી ઉપર પડી, તે અવસરે દાસીઓએ શીતળ વજ્ર છાંડી અને પવન નાંખી મુદ્ધિમાં

આખી પછી વિજાપ કરતી પુત્ર પ્રત્યે હતેવા લાગીઃ હે માત !
હે પુત્ર ! તું અમારે એકલ પુત્ર છું, અને અમને હજુ હતેવાં
વસુમ, ખનોડા, પ્રિયકારી, અમુલ્ય રાત્રુલ્ય અને હાલને આના
ક હિતવન કરનાર એવો, અને વળી ઉંબરાના કુલનો પદ્મ હ
લિભ એવો તું અમારેકુંઃ અજ કારણ મારે કાળમાત્ર પણ તમા
મ વિદ્યોગને અમે માત્ર કરવાને સમર્થ નથી; તે કારણ મારે હે
પુત્ર ! ત્યાં મુખા અમે જીવીએ ત્યાં મુખી તું વરમાં રહે; પછી
મુખે કરીને રિસા મદલ કરજે. માતાનું બોલતું સાંભળીને કું
વર હતેવા લાગ્યો કે:-હે માતા ! તમારું કહેતું સાચુ છે, પરંતુ
મા અનુબધનો ભર અનેક જન્મ. જરા મરણ રૂપ શરીર અને
મન સમયથી અતિથે દુઃખનું ભોગવતું, તે રૂપ ઉપરે કરીને પ
રાણવ માનિયો, અમાયન, સુવાસમરના વાડાના રંગ સર
ખો, જળના પરપાસ મરખો, વીજળીના સરખો અંધળ. અને
સડી જવું, પડી જવું, નાશ પામવું એવો અનુબધબનો રૂપ
ભાવ છે. તે પ્રથમ અથવા પછી જરૂર ત્યાગવા ભેગ છે, એટલે
મુકયોજ પાછો. હવે કોણ ભણે આપણા મરે કોણ પાડેતું પ
રોડે જશે, અથવા કોણ પછી જશે એની ખબર પાતી નથી;
તે કારણ મારે તમારી આજ્ઞાએ કરીને હમણાંજ હું રિસા લે
વાને હમણું છું. એવી રીતે કુંવરે કહું ત્યાર પછી કરીને માતા
તે કુંવરને હતેવા લાગ્યાં:-

હે પુત્ર ! આ તારૂ શરીર વિરૂપ રૂપવાળું, અને લાલજ,
વધનરૂપ છુદે કરીને સદિગ એવું, અને નાના પ્રસારની વ્યા
ધિએ કરીને સદિગ એવું, અને સોભામયપદ્મએ કરીને સદિગ
એવું, અને ન હજાભેડા અને ખનોદર અને ખનોડા એવાં પાં
ચ ઉદિઓએ કરીને સદિગ એવું, અને અનેક ઉત્તમ મુખાએ
કરીને સદિગ એવું છે. તે કારણ મારે પાતાના શરીર-રૂપ ગોલા
આદિ મુખાને ભોગવોને પરિણમ અવરધાવાળો થવને પછી રિ
સા મદલ કરજે. એ પ્રસારનું માતાનું બોલતું સાંભળીને કરીને
કુંવર હતેવા લાગ્યો:-હે માતા ! હે પિતા ! હે તમે મારિનું
સ્વરૂપ કહું તે અનુબધ સંજો શરીર નિર્મય દુઃખનુંજ સ્થાનક
છે, અને નાના પ્રસારની સેરોડો વ્યાધિએને રોડાનું પર એવું;

અને દાઝાંરૂપ સાઝાંથી ઉત્પન્ન થએલું એવું, અને અમુગિ
ના પુરુષગોએ કરીને વ્યાપ્ત એવું, અને સડી જતું, પડી જતું
અને નાશ થતું એવો જેનો સ્વભાવ છે, એવું આ શરીર પ્રથ
મ અથવા પછી જરૂર ત્યાગવા જોગ થશે; એ કારણ માટે આ
વા શરીરમાં જુદિશાળી પુરૂષ દોષ તે રંછના નજ થાય. એ
રીતે કુંવરે કહ્યું. ત્યાર પછી કુંવરનાં માતા પિતા ફરીને કહેવા
સાચાં:-હે પુત્ર! આ તારા બાપ દાઝાથી આવેલું એવું વિસ્તાર
સ્વંત પન, કનક, રતન, મણિ, માની, રાજ, પરવાળાં આદિ દ્ર
વ્ય છે, જે સાત પેઠી સુધી ભરીજતોડોને આપવા માટે, અને
પાતે લોભગવા માટે, પણ ખુદી ન જાય એવું છે. તે
કારણ માટે એવું આ દ્રવ્ય તે પ્રથે પાતાની ખુશી પ્રમાણે
ફે પ્રકારે લોભગીને પાતાને સદસરૂપ કાવળાદિ ગુણોએ ક
રીને શોભાવમાન એવી, અને પાતાના મનની રૂગિ પ્રમાણે મા
લનારી એવી ધણી રાજકુળાઓ પરણીને તેમની સાથે આકાર્ય
કારી એવા સંસાર મંજથી ભોગ ગુણ લોભગીને પછી દિક્ષા
લેખ્યા. માતા પિતાનું બોલતું માંભળી કુંવર કહેવા સામો:-હે
માતા પિતા! તમે જે દ્રવ્યાંકનું સ્વરૂપ કહ્યું, તેનું એવી રીતે
જાણતું કે તે દ્રવ્ય નિઃશ્વે અગ્નિ, જળ, ઘેર, રાજ, ગૌત્રી સોડો
એ આદિક ધણા સોડોને વસે છે; પણ દ્રવ્ય કાંઈ એક જાણની
પાત્રે રહેતું નથી, અને અસાધ્યનું છે એટલે તે દ્રવ્ય કાંઈ નિરં
તર રહેતું નથી, અને પ્રથમ અથવા પછી જરૂર મુકતુંજ પડશે;
તથા મનુષ્ય યજ્ઞથી કામભોગ પણ અને દુર્ભવિનાં રૂપને આપ
વાનું. તે કારણ નાટે તે કામભોગને અર્થે કોણ પાતાના દરિ
તને નિષ્કુલ રહે? એટલે હવે પુરૂષ દોષ તેજ ન કરે. એવી
રીતે કુંવરે ઉત્તર આપ્યો; ત્યાર પછી તે કુંવરનાં માતા પિતા એ
પ્રકારે વિચરને અનુદાન એવાં બહુ વચનોએ કરીને તે કુંવરને
દોષાવધાને અનુચિત થયાં. પછી વિચરને પ્રતિજ્ઞા એવાં અને
સંજનના બાને રેખાકનાર એવાં વચનોએ કરીને આ પ્રકારે
કહેવા સાચાં કે:-હે પુત્ર! નિર્વ્યય વચન કહેતાં નિરુદ્ધાનું રહે
તું એવું પ્રિદાન અથવા કામન તે સાચું છે, અને અનુનર રહે

તાં પ્રયાગ છે, અને ચુક હોવાં દોષરહિત છે, અને આયારાદ્ય, નિ
 યામુશાદ્ય, અને નિષ્કારાદ્ય એ ત્રણ શબ્દનું નાશ કરનારું
 છે, અને મુદ્ધિનો માર્ગ છે; અને સર્વ દુઃખને નાશ કરનારું એવું
 વિવશગનું કહેતું પ્રવચન છે, તે પ્રવચનમાં એટલે જૈનસામનમાં
 રહેલા એવાજ છવો સિદ્ધિપાને વરે છે, એટલે વિવશગની આ
 જ્ઞાના પાળનાર એવાજ છવો સર્વ કર્મ કરીને સદ્વિન થાય છે. પ
 રંતુ આ પ્રવચન સોડાના ચણા આવવાની યામ અતિથિ દુખાર છે,
 અને વેળુના દેગિયાનો યામ દુઃખે તરવા એવું છે; વળી આ
 પ્રવચન છે તે નિશ્ચય ખડગાદિને એકાદ્યન કરવા એવું છે, તથા
 રોગાદિકે કરીને બાંધેલું એવું મહાસિદ્ધાદિકે દુસ્તાદિકે કરીને
 પારણ કરવા એવું છે, તથા અસિધાસમન સેવન કરવાનું છે, એ
 ટીકે એમ ખડગાદિ અનિષ્કમળ કરવાને અસાધ્ય છે તેમ આ મહા
 મન પાળવું અસાધ્ય છે. વળી જૈનશાસ્ત્રમાં સાધુઓને આપા
 ર્મીકે એરેગિયાદિ જોનવવાને ન કહે, એટલે જૈનના લે સા
 ધુદોષ તે પાળને વાસ્તે કરેલું એ આદિકે જોનાળીશોષ સદ્વિન
 વસ્તુ મદ્ય કરે નહીં. અને હે પુત્ર ! તું તે સરાયમાં મુખ
 માં ઉત્પાદ્ય થએલા છું, કોઈ દોષો પણ દુઃખમાં રહેલા નથી,
 એજ કારણ મારે તું તાક, તાપ, ક્રુષ્ણ, વખા, કાંસ, મગવડાં
 અને નાના પ્રકારના રોગાદિય પરસિદ્ધ ઉપસંગ્રામી સહન
 કરવાને સમર્થ નથી; તે કારણ મારે હમણાં તને રિક્ષા લેવાને
 આજ્ઞા આપવાને અમે કમળા નથી. ત્યાર પછી કુવરે કહ્યું
 કે:—હે માતા પિતા : તમે લે સંજમની દુકરના રેખાડી તે
 દુસ્કરના કાપર પુરવાને અને આ લોકમાંજ મુખ ખાની ખોડા
 તેવાઓને. અને પાલેકના મુખના અબ્જુ લોકોને અને વિવશ
 ની દુસ્કાવાળા લોકોને સંજમનું દુસ્કરપદ લારે છે; પણ પીર
 પુરવને અને મંસારના અવધી રિવિંધ થએલા, એવા પુરવને
 સંજમ પાળતુ કંજુ નથી. તે કારણ મારે હું તમાની આજ્ઞા
 બાજ કરીને હમણેજ પ્રવચ્ચા (રિક્ષા) લેવાને કમળું છું; ત્યાર પછી
 તે માતા પિતા રૂંદોને કહેલા લાગ્યું—હે બાળા : હે કુવર
 તું આલેલો નથી હક ન કરે તું મું થયજે છે? તું એમ સ-

મજ્જતો દુઃખ ક સંવમ લેતું મહેજ છે. પરંતુ સંવમ લેતો પાત્ર
તું મર્યા દુઃખર છે. એતું સાંભળી અનિમુજ કુંવર કહેવા સા-
ચ્યા કે:-હે માતા પિતા ! જે હું જાણું છું તેજ નથી જાણુનો.
અને જે નથી જાણુનો તેજ હું જાણું છું. કુંવરનું આતું આતું
જાણતું સાંભળી માતા પિતા કહેવા સાચ્યાં કે હે પુત્ર ! તું
આમ કેમ જાણે છે ? તેવારે કુંવરે કહ્યું કે:-હે માતા પિતા !
હું જાણું છું કે, જે જનમયો તેને જરૂર મરતું છે; પરંતુ મોટું
નથી જાણુનો કે તે ક્યારે મરશે, અથવા કાલા સ્થાનમાં મરશે
અથવા કેવે પ્રકારે મરશે; અથવા કેટલે કાળે મરશે, એ હું જા-
ણું જાણુનો; નથી હું નથી જાણુનો કે કાલા કંમલો કરીને જા-
નનાદિકન વિષે એવા ક્રોધન થાય છે ? પણ આતું જાણું છું કે
પાતાનાં કરેલાં કંમલો કરીને એવ નરકાદિકમાં ઉત્પન્ન થાય છે,
અને નીચે કુચે ઉતર આવે; ત્યાર પછી તેનાં માતા પિતાએ
તે કુંવરનું સંવમન વિષે વિચર ચિત્ત જાણીને મોટા આદર્શ
કરીને નિકળવાના નાદા મોઝાજ કર્યા. તે જાણને અનિમુજ કુંવર
અનાન પની મનિષે નરકાદિકનો વિરોધન કરી, અને પછી આ-
જાનનાં કાળ ૧૧૧ ના માતું છે સારિરે તે જોઈ કોણ, અને
માતા પિતા હવે મહુ વિચારે કરીને પરીવરેલાં એણે, માદી
પાત્રીમાં બેઠીને નાના પ્રકારનાં પાત્રીમાં શબ્દ થઈ અને
અચાત્ર નવન જાણે થઈને નિકળ્યા ત્યારે પછી કળના અર્થે
બહુ દયાવાદી નરકાદિકાની કરીને આ પ્રમાણે આર્થિક કેળા
સાચ્યા કે:-હે નાજકુંવર ! તમે પૂર્વ કરીને અને વળી ત-
મે કરીને કંમલો મરુને એણે, વળી હે ! જનમને આનંદવા
કળના ! તમારું કળનાનું થાઓ. વળી તમે ઉત્તમ કળનાં કહેનાં
પ્રકાર એવા જ ન, કળના. આદિકાએ કરીને ન એવડી મોટી
દેવોને એણે, વળી અધિકાર કહેવા એણે જાણુનો. પૂર્વ તે
પ્રકાર કહે પ્રકારે એણે, વળી તમે નિર્વિવરપત્ર કરીને નિર્વિ-
વરને પળે, એણે તમે આર્થિક દીપો ત્યાં પછી અનિમુજ
કુંવર આ પ્રકારે જાણે કહેલાં અચના કળના કહેલાં એણે,
અને અચક કહેલાં વાંછિત પ્રત્યે આર્થિક એણે, નવન
વળી અદાર વિરોધને જ્યાં શરીરમાનનું અનવરનું છે, ત્યાં

આવીને પાંડવખાંધી હતી; ત્યાર પછી માતા પિતા તે કું-
વરને આગળ કરીને શ્રી વીરસ્વામિ પાસે આવીને વંદનાદિ ન-
મસ્કાર કરીને આ પ્રકારે કહેવા લાગ્યાં કે:-હે સ્વામિન ! આ
અતિમુક્ત કુંવર અમને વહાણો છે, અને અમને મનોહર છે, અ-
ને એ અમારે એકજ પુત્ર છે; પરંતુ જેમ કમળ કાઢવને વિષે
ચાપ છે, અને વળી પાણીને વિષે વૃદ્ધિ પામે છે, પણ કાઢવ
અને પાણીએ કરીને લે'પાતું' નથી, તેમ આ અતિમુક્ત કુમાર
પણ શબ્દ, રૂપ, એ છે લક્ષણ તે જેમનું એવા કામોને વિષે
ઉપજાય છે, અને નષ્ટ. રમ અને સ્પર્શ એ છે લક્ષણ તે
જેમનું એવા ભોગોને વિષે વૃદ્ધિ પ્રાપ્ત પામે છે, પણ તે કામ
ભોગોને વિષે અને મિત્ર, જ્ઞાતિ, સ્વજન, સગવડ એવા લોકોને
વિષે લે'પાયો' નથી; અર્થાત્-મમતાએ કરીને રહ્યા છે; વળી આ
કુમાર સંસારના ભયે કરીને ઉદ્ધિષ્ટ એટલે વિરહત મનપાળો
થયો સતો આપની પાસે શિક્ષા લેવાને હચ્છે છે; તે કારણ માટે
અમે આપને આ શિષ્યરૂપ ભિક્ષા પ્રાપ્ત આપીએ છીએ. આપ
પણ આ શિષ્યરૂપ ભિક્ષા પ્રાપ્ત અગિયાર કરો. ત્યારે વીરસ્વા-
મિએ કહ્યું કે:-હે દેવાનુશ્રિયો ! જેમ તમને યુગ ઉપરે તેમ,
પણ પ્રતિયુગ એટલે મમતા કરી નહીં; ત્યાર પછી અતિ-
મુક્ત કુમાર ભગવંતનું વચન સાંભળીને ખુશ થયો સતો ભગ-
વંત પ્રાપ્ત પણ પ્રશ્નિષ્ણા કરીને અને નમસ્કાર કરીને હજારન
કુળમાં જઈને પાતાની પ્રિયજ્ઞ આભરણ માદ્ય અલંકાર પ્રાપ્ત
મુકવા લાગ્યો. તે વખતે માતા ઉજવણ વચ્ચે કરીને આભરણો
દિક પ્રાપ્ત મદલ કરીને આંખોથી આંસુ મુક્તીથી અતિમુક્ત
કુમારને એ પ્રકારે કહેવા લાગી:-હે પુત્ર ! પામેલા એવા સં-
નમજીગોને વિષે તારે પ્રયત્ન કરવો, અને ન પામેલા એવા
સંનમજીગોને પામવાને અર્થે ધરના એટલે રચના કરવી. વળી
આદિત્ય પાળવાને વિષે પોતાના પુરુષપત્નનો અભિમાન સદૃશ
કરવો, અને પ્રમાદ તો કરવોજ નહીં. એ પ્રકારે કહીને માતા
પિતા ભગવંત પ્રાપ્ત નમસ્કાર કરીને પરિવારસહિત પોતાને
રથાનકે ગયાં.

હવે અતિમુક્ત વીરસ્વામિ પાસે આવીને વંદનાદિ કરીને પ્રવર્ણિત થયો; ત્યાર પછી વીરસ્વામિએ પણ પચ્ચમહાનન પ્રદણ કરાવીને ક્રિયા કલ્યાણાદિ શિખવાને અર્થે મીતાઈ એવા સ્થવિર મુનિશોને મુખ્યો; ત્યાર પછી પ્રકૃતિએ કરીને ભદ્રક એવો અને વિનીત એવો અતિમુક્ત નામે કુંભાર અમળ એક ઉદારો ધણો વરસાદ પડતાં છતાં કાખને વિષે પાતુ અને રત્નુદરણ લેકને બહાર નિકળ્યો, અને ત્યાં જળનો પ્રવાહ વેહેનો. દેખીને બાજી અવસ્થાના વસાયકી માટીએ કરીને પાળી જાંધીને જેમ નાવનો ચક્ષાવનાર નાવ પ્રત્યે ચક્ષાવે છે, તેમ આ અતિમુક્ત સાધુપાત્રાને આ માટી નાવ છે, એ પ્રકારે કલ્પના કરીને તે પાણીમાં ચક્ષાવતો થકો રમવા લાગ્યો. તે અવસરે સ્થવિર મુનિઓ તેની અનિદો અપ્રદિત તે ચેષ્ટા દેખીને તે સાધુ પ્રત્યે હાંસી કરતા હોયને મુ. જેમ ! જેમ ભગવંત પાસે આવીને એ પ્રકારે પુછવા લાગ્યા કે:—હે રવાનિન ! આપનો અતિવાશી અતિમુક્ત નામે કુંભાર અમળ કેટલા ભવોએ કરીને સિદ્ધિપદને વરશે ? ત્યારે ભગવંતે કહ્યું કે:—હે આર્યો ! મારો અતિવાશી અતિમુક્ત સાધુ બાજી ભવમાં સિદ્ધિપદને વરશે; તે કારણ મારે હે રૂઢા પુરવો ! તમે અતિમુક્ત કુંભાર અમળની આત્માટિકને ઉધાડવા થકી હીંસના ન કરશો, અને તેને ઉચિત શેવા ન કરવે કરીને નિંધા ન કરશો, અને મને કરીને લોકની સમક્ષ મરણ ન કરશો, અને તેની અવજ્ઞા ન કરશો. વળી હું દેવાનુશ્રિયાઓ ! એ અતિમુક્ત સાધુને અખેર કરીને અગિકાર કરો અને અખેર કરીને તેની સદ્વાચ કરો, તથા, બાળ પાણી લાવી આપવારૂપ વિનય કરીને એની વેવાવચ કરો, જે કારણ મારે આ મુનિભવનો અન કરનારજ છે, એટલે સંસારનો ઉચ્છેદ કરનારજ છે, અને ચરમ શરીરવાળો છે; એટલે આ એને છેદવું શરીર છે. આવી રીતે તે જ્ઞાનવંત એવા સ્થવિર મુનિઓને ભગવંતે કહ્યું. ત્યાર પછી તે સ્થવિર મુનિઓ ભગવંતને વંદન નમસ્કાર કરીને ભગવંતના

વચનને ચિત્ત કરીને અગિયાર કરીને અતિમુક્ત કુંભાર સમજ પ્રત્યે અપેક્ષ કરીને અગિયાર કરવા લાગ્યા. જાવજ વૈધાર્ય પ્રત્યે કરતા હતા.

પછી અતિમુક્ત મુનિ જે તેપણ તે પાપસ્થાનને આજોષીને નાના પ્રકારની તપશ્વિધિકે કરીને સંજ્ઞમ પ્રત્યે સમ્યક્ પ્રકારે આશાધન કરીને અતિ અંતકૃત કેવળી થઈ સામ્પ્રપદને વર્ધા.

હતિ અક્રમતા કુંવરની કથા.

ભદ્રસિંહ મહિપાળની કથા.

સૌરાષ્ટ્ર દેશને વિષે કદ્ધાણપુર નામનું એક લાલ્યનગર હતું; તે નગરમાં સ્વભાવે ભદ્રિક અને સર્વ સદ્ગુણનું કેસિયદ્ધ એવો ભદ્રસિંહનામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો; તેને સત્ય, નીતિ, દયા, શીલ અને દાનાદિક ઉત્તમ આજ્ઞાઓએ યુક્ત તથા પતિવ્રત ધર્મને પાળનારી શુદ્ધી નામની સ્ત્રી હતી, અને આજ્ઞાપણસમાન કૃણ મેને પાળનારી શુદ્ધીપતિસિંહ નામનો પુત્ર હતો, તેથી જગતના વિષે દીપાવનાર કૃણદીપસિંહ નામનો પુત્ર હતો, તેથી જગતના વિષે મદ્દાગુઓ ગણાતો હતો. તે પાતાનાં સદાયચરણ સત્યનીઅક્રમગા રીએ રહીને ન્યાયને શુદ્ધ રીતિથી પાળતો. ગમે તેવું અકાર્ય થાય, ગમે તેવાં કષ્ટ પડે, કે નીતિ સત્યાદિક છંદવાધી ગમે તેવો મદ્દાન લાભ થતો હોય, તોપણ તે સદાયચરણો વિમુખ થઈ કેરી દુરાચરણ કરતો નહોતો.

એક દિવસ દિવસભાગમાં અમરવૃદ્ધાના વચ્ચે બિરાજેલ દિમદ્દારાજ પાસે સત્યાદિક ગુણવૃત્ત અખલિત રીતે પાળનાર શુભચનોની વાતો નિહાળી, તે વાત પ્રસન્ન જગત મપિના કંઈ જનોને જુગ જુગ દેવોએ વખાણ્યા; તેવારે દિમદ્દારાજે મૂર્તિની વાત નિજમ્થી ભદ્રસિંહ ગણનનાં અગિ વખાણ કર્યાં. ભદ્રસિંહનાં અગિ સદ્ગુણ સાંભળી સસામાં બેઠો. એક દિવસ અ-

તિ આશ્ચર્યનાથી કહેવા લાગ્યોઃ-“ હે દેવ ! શું મનુષ્યદેહમાં એટલું બધું અડગપણ હોય ? કદાપિ નહીં. જ્યાં મુખી મુખી હોય ત્યાં મુખી તો સર્વ દેહ સદ્ગુણને અડગપણે સાચવી શકે, અને ત્યાં મુખોજ તે પોતાનો નિયમ ન તોડી પ્રતિષ્ઠાનું પાલન કરે. પણ હે સ્વામિ ! જેમ જળની સાથેજ મીનનો પ્રાણ જાય છે, તેજ માફક મુખ સાથે સર્વ સત્યટેક નાશી જાય છે; જો આપ આજ્ઞા કરો તો હું ભુલોકના વિષે જજ તે મહિપાળને ચળાવું, અને તેના બધા નિયમો તોડી ખટ કરી આપ સન્મુખ હાજર કરું. ” એવાં તે દેવનાં ગર્વિષ્ટ વચન સાંભળી શંકે તેના પ્રતિ કાંઈ પણ ઉત્તર આપ્યો નહિ; તોપણ તે જોનપણાને આજ્ઞાશ્રવણી ત્યાંથી તે દેવ દુરત ભુતળના વિષે આ બોલ્યો; પછી તેણે માયાવડે મોઢું સૈન્ય વિકુર્વો મહાન રાજા બની ભદ્રસિંહપર સ્વાસી કરી; સ્વરાજ્યપર શત્રુ ચઢી આબોળજી ભદ્રસિંહ પણ પોતાના શુરા સાંમતો સાથે તેના સામે આબોળ્યો; બંને સૈન્ય પરસ્પર ભેટતાં મહા યુદ્ધ થયું; બંને તરફના હઝારો શુરા રજપૂતો રાખરૂપ થઈ ભુભાતાના યોગામાં મુતા; ધમ્મા શુરા રજપૂતોએ સ્વામિમકિતથી ધલ્લજ શૌર્ય વાપર્યું, પણ દેવ માયા આગળ અતિ તેઓ શૂન્ય નહિ; અતિ દુરમનોનો જય થયો; તેથી તેમણે ભદ્રસિંહ, સતિ મુદ્દરી, તથા કે માર કુળદીપકને અરણ્યમાં કાઢી પોતે નવિન નગર વિકુર્વો ત્યાં રાજ કરવા લાગ્યો, અને બીજારૂપે (છાયા માફક) તે સત્યવાદી નૃપ, તેની પવિત્ર પત્નિ તથા પુત્રની પુંડ લીધી, એટલે કદ આપી શુભ રેક તોઠાવવા તેમના પછાડી તે પણ ગયો.

હવે અરણ્યમાં રખડતાં તે ત્રણે રાજવંશીઓને તે દેવે અતિ ક્રુધા લગાડી, પછી મુસાફરરૂપ ધરી તેમના સન્મુખ આવી મોંસ ભેટ કર્યું; તેવારે ક્રુધાથી પીડિત મહિપાળ તેનાથી અલથા નહીં; અને બોલ્યાઃ-“ ક્રુધાએ પિંડ પડે, તોપણ અમે કદાપિ મોંસાહાર કરનાજ નથી. ” એમ કહી તે ત્રણે જણ આગળ ચાલ્યા. સ્વધારણામાં નિષ્ફળ થયેલ દેવે હવે બીજા ઉપાય શોધ્યો, અને આગળ જતાં સર્પરૂપ ધરિ તે કુળદીપકને કર્યો. સર્પ કંપ

ધર્મજીવિપ્રયોગે મગજમાં એક ઝાટકો આવો શમરૂપ થઈ
ત્યાંજ તે મરણીદગી પડયો. હવે પુત્ર મરણથી ક્રુષ્ણ, થાક, અને
નિંદાથી પીડિત દેખાતા કદમાં અતિ વધારો થયો, કદની
સીમા રૂંધી નહિ, ધૈર્ય તેમનો સંગ છંડી નાહું, અને શમ પાસે
બેસી નરનારીએ દરજામય આકૃંદ કરવા માંડ્યું. —“ હે
પુત્ર ! આ અરણ્યમાં હું તને અગ્નિસંસ્કાર પણ કેવી રીતે
કરી ? હે કૃત્તરીપક ! આવા બપોરે કદમાં શું તારે આવે
હોય હેવો જોડનો હતો ? કદ સમયે દુઃખી માત પિતાને આવી
બપોરે આદિમાં મુકી હું ચાકરી કરવાનું કરવી નાહો તે તને
શાહાને શોભતું નથી, હે વદાણા ! મારા કુળને દિપાવનાર !
મારા હૃદયના સુગાર ! બેડો થા, આ તારાં દગવળનાં પિતા
માતાને ક્યંદે આપ. અરે ! અમારા કદે ચોરા પડે છે, તે જરી
પાણી લાવી પા. અરેરે કેમ હું ઉત્તર નથી આપતો ? તારા પિ
યોગે અમે કેમ કરી છવીશું ? ધન ગયું, રાન્ય ગયું, પણ હે
પુત્ર ! તારા સંજોગે અમે તે તુલ્યવત મળતા, પણ તેં કાઢ્યાપર
ખરેખર હામ દીધો; તારા મરણનો કાળી યા અમારાથી કેમે
કરી રહ્યો નહીં. અરેરે : જેને છીંક આવતાં દશે દિશાથી ખ
મા ખમાના હાલો ઉચાર થતા, તેને આજે પાથરવા અરે !
મરણ સમયે દલ્હની સાદડી પડુ નહિં ! હાથ હાથ ! અગ્નિ
સંસ્કારને માટે કાદ પડુ નહિં. અરે ! વહાણ ! જેના શબને
અંતર કુલેલ ઊંડતાં, અગર તમરના પરિમળપાળા ઉત્તમ
કાપથી હાલો જનસમુદ્ધ વચ્ચે અગ્નિસંસ્કાર થાત, તેજ શમ
ને આજે ગિપાદિક પદિઓ શુચિયો. ધિક ! ધિક ! ધિક !
કર્નની ગતિ.” એમ વિલાપ કરતાં કરતાં તે દેખતિ મુહિત થઈ
મરણીપર દગી પડ્યાં.

આવી રીતે આકૃંદ કરતાં મુહિત થયેલ તે દેખતિ પાસે
વૈષરૂપ ધરી તે દેવ આવ્યો, અને અચેત થયેલા નરનારીને શિ
તળ જળ છાંટી સચેત કરી કહેવા લાગ્યો :—“ હે ધર્માત્મા ! તમે
આકૃંદ બધું આકૃંદ શા માટે કરો છો ? તમારા સદ્ભાગ્યોદયે
હું અહિં આવી અડચો છું, તેથી તમારા પુત્રને સજીવન થવાનો

ઉપાય બતાવું છું; હવે તમે ગમરાગો નહિ, અને ધર્મ કરી હું
 કહું તેમ કરો. હવે આ ધનુષ્ય બાણ-ગુણો આ વૃક્ષપર બેઠેલાં
 જાંજીરગનાં ઉજ્જળ વિપદરૂપ પક્ષી, ઉડો ત્વરા કરો, તેને મારી
 તેનું મૌસ કંપ પર વિલેપન કરો કે તુરત જેમ મુલોત્પત્તી અંધ
 કાર વિનાશ પામે છે તેમ સર્પનું ઝેર નાશ પામી હ્રમણાં તમા
 રે. પુત્ર તમારાથી વાતો કરવા લાગશે. આ કામ આગસ કરવા
 જેવું નથી, પુત્રનો પ્રાણ બચાવવા અણ્યાસનાં પાપ કરવું પડે
 તેનો બાડ નહીં; માટે ઉડો અને કાર્ય સાધી પુત્રને સંપન્ન કરી
 જુરી થતાં બચો. સાઈં થયું કે હું અહીં આવો ચાલો.
 નહીંતો આવા મુકુમાર પુત્રરતને તમે નક્કી ખોયુજ હતું.”

એવું સાંભળી ભદ્રસિંહે કહ્યું:-“અહો વૈષ્ણવ! મૌસ મદિ-
 રાના ત્યાગરૂપ ઉત્તમ દેક અમોઝે મહજ્જ કરીછે, તેથી મૌસ મદિરા
 ને અહીંએ નહિ, તો પછી પ્રાણીનો તો વધ થાયજ કેમ? અરેરે!
 અમારાથી પાપકાર્ય થાયજ કેમ? અમારું તે દેકરૂપ ઉત્તમ રતન
 સાચવતાં ગમે તેહજુ કષ્ટ થાય, અરે! આવા આવા હમરે!
 કુમારનો તે રતન સાચવતાં વધ થાય, તેથી અમને કંઈ વિશેષ
 દુઃખ લાગવાતું નથી; પણ હું નિયકર્મી વૈધ! તે રતન સા-
 ચવવા અમે તન, મન અને ધનથી કોઈ રીતે પહાત પડવાના
 નથી અમારા દેહમાં જ્યાં મુઘી પ્રાણ હશે ત્યાં મુઘી અ-
 મિ તેનાપર જરા કાંઈ પણ પડવા દેવાના નથી, એ નક્કી
 સમજવું. જગતના વિષે મોહ કરીને મુખરાતા પુત્રના છત્રને
 માટે પ્રાણીનો વધ કરી તેનું તથા અમારું ઉલ્લસલોકમાં આડપાણ
 ધમ્મીએ એ અમારાથી કેમ બને? આપનો ક્ષમા અમારે નથી કર-
 વી, માટે આપ આપના માર્ગે સિધાવો.” એવું સાંભળી વૈષ્ણ-
 દસિંહ તથા સતી મુલરીને મળી રીતે સમજાવ્યાં, પણ તે કોઈ
 પ્રકારે ક્યાં નહિ; તેથી નિરાશ થઈ દેવ ત્યાંથી ચાલી નિકળ્યા.
 વૈષ્ણ ગયા પછી કાષ્ટ તથા અગ્નિ માટે તેમજે ધણેપણે આ-
 સપાસ શોધ કર્યા. પણ કશો લેમ બન્યા નહિ; તેથી પુત્રશયને
 ત્યાંજ મુકી અમુપાન કરતાં તેઓ ત્યાંથી ચાલી નિકળ્યાં; તે-

મના ગયા પછી આમર આવી કુમારને સચેત કરી પાછો ભદ્ર-
સિંહના પુઠે ગયો.

કુમારીપદ ચારે તરફ લેવા લાગ્યો, પણ માતપિતાને ન લેવાં
તેથી પક્ષ આકૃષ્ટ કરતો વિચારવા લાગ્યો કે તેઓ ક્યાં ગયાં હશે?
પાશ્વર્થિક દિશક પ્રાણી તો તેમને લઈ ગયું નહિ હોય? ગમે તેમ
હોય પણ એટલું તો નિશ્ચય કે તેઓ પોતાની મરજીથી અને
એકલો મુની જાણ એમ તો હોયજ નહિ. બાવિ : એ કાળે એ
બનવાનું હોય તે કોણ જિજ્ઞાસુ કરે ? અરેરે નિઃ પણ આ
વખત અને ચેરજુદય થકા. પણ ખેર આજ છત્ર તપાસ તો
કરું. વિગેરે વિચાર કરતો, પાયાજુર લેવાપર ધારા ઉગ્રુઉ,
ઠીઠીપ લેતો રોચ રવામ જવાણામુખી છે, અને આસ પાસનું
ધન મંડળ તે કાણે મુંઝર આરસ પદ્મનુંજ હોયની! એવા
નેત્રરૂપ શીરોમાંથી અજુરૂપ નદાને વહેવડાતો તે ચાહ્યો જાણ
ઉ વાસનાં ચાસનાં તે મુખનસે જ્યાં કૃત્રિમ રાજપાત્રી કરી ઉ
ત્યાં ગયો, અને નમરમાં ફરતો ફરતો રાજગદી આમળ જાણ
હોય; ત્યાં ઝૂંબે બેઠેલા મદિપાળે તેને લેયો અને અનુચર પ્રા-
કાશ પોતા પાસે બોલાવી પોતા પગાર કરી ન્યાયાસન આપ્યું.

હવે ભ.સિંહ તથા તેની નારીએ રાત્રો દિવસ રખડી રખડી
મહા ધોર કદ સદન કર્યું. ખાઈ જળ અને વનરૂપિ તથા
જુનગ (શિવાય સર્વ તેનાથી પ્રતિકુળ થયાં, કાલ્યાં તુલ્યાં વન્ન
પણ તતપર પુરાં ન મળે. બે ત્રણ સાંધજે મહા મદેનગ અને
શાપે મગતી વનરૂપિ તથા ખાઈ જળ એજ તેમના દેહને ર-
કાવી રાખનાર ઉપકારો સાધન દગું, ઉત્તમ મુખરૂપર વિચિર
જાળિતાં પુષ્પપુષ્પમાં મુનારને અને દબરો દાસ દાસીઓ વ-
ચ્ચ બિરાજનારને વાપ વડના બધાર સાદ મુરૂનાં, જુનગને
જ પુષ્પ અને મખમલનાં જીઠાનાં સમજ મુરૂ પાતું. એ એ
નાખરિસાબને આપું કદ નોટું; પણ કદ દેવે દગું તેમને કેરો
ન હોયો; તેમ તે તો પક્ષ મરજીપત્ર સમુદ્ધના રિપે અગ્રજ

રહેલું એજ નિશ્ચય કીધો હતો. આટલા વખત મુઠી સ્વકાર્યમાં નિમ્ન થનાર દેવ હવે વધારે ક્રોધાયમાન થયો, તેથી ગમે તેમ કરી તેમના નિયમનો ભંગ કરવો, તેમના હૃદયના વિષે રહેલું ઉત્તમ રાત્રન ખુંચી લેવું, અને તેમના માથેથી સદ્ગુણ છત્ત હરણ કરી દુર્ગુણરૂપ મશીવડે તેમને નહવશવાં, એજ તે દુષ્ટાત્માનો નિશ્ચય હતો, જેથી પોતાના કાર્યમાં સફળ થવા તેણે હવે એક મંત્રવર મળી મુંચી તે કપલિને તેમાં નાંખવા ધાર્યું.

ભદ્રસિંહ તથા તેની નારી અતિ કષ્ટમાં ઢિવસો નિર્ગમન કરતાં મહા મહેનતે તે અટરિ ઉત્પન્ન કરતાં ન્યાં કુમાર કુળ રીપક ન્યાયાસનપર બિરાજેડ છે ત્યાંજ તેઓ જઇ ચડ્યાં; વિશાળ નગર જોઇ અન્નોડકની આશાએ તે નરનારીને કંઈ આ નંદિ કીધાં; પણ રાજા સમયદને સુખભોગની દાતાર રાજ ગાદીએ બેસવાનું, અને દુઃખદાતાર વનવાસ જવાના ખબર એકજ ઘડીમાં આપનાર દેવની ગનિથી કયો મહારાજ અગમ્યો. કરમાં રહેલ મુદ્રિકાનાં નામું કરી અજ લાવવાની આશા એ રાજ ભદ્રસિંહને ધક્કવાર ખુશી કર્યો. પછી નારીને નગરના પાદરે બેસારી પાતે નગરમાં આવ્યા, અને વીંદીની કિંમત ક- રાવના કરાવતા અનુક્રમે રાજગદી લગભગ આવેલ અવેરીઓની દુકાને તે જઈ ચડ્યો, ત્યાં કિંમત ચડતાં ચડતાં મુદ્રિકા દશ હજાર રૂપીએ મળાવા લાગી, એવામાં તે મહેલના ઝામે બેઠેલાં રાજરાણીએ જોયું કે તરતજ દારી મોકલી ભદ્રસિંહને ઉપર બોલાવ્યા અને વીંદી મુલવતાં મુલવતાં તેનું રૂપ જોઇ મહારાણી વ્યાહમોહ થઇ, અને વિષયભોગની તેના પ્રત્યે વિશિષ્ટ કરવા સાગ્યાં. ભદ્રસિંહે તે ન માનતાં કહ્યું-તમે રાજરાણી, પ્રજાની માતા, અને અમે તમારા પુત્ર કહેવાઈએ, માટે સત્ય ન મુકતું; આપ અધરિત કરો ત્યારે કોણ ના કરે, સદ્ગુણો ચલનથી આપે આપને દાખલો પ્રજાને આપવાનો છે, સદ્ચત્તણથી આપે પ્રજા પ્રીતિ મેળવવાની છે, અને સદ્ચત્તણથીજ આ જગતમાં અમર થઈ લક્ષ્મણી આહેથી ભોગવવા ઉચ ગતિની અભિલાષા આપે રાખવાની છે, માટે કૃત્યજન્યો તે કેમ મળશે ? સીતા,

મયંતી, દ્રાપદી વિગેરેના લાખલા આપે લેવા જેવું.
 મ મુકા વિષયાન કન્યાની અભિલાષા આપે દેવે પણ ન
 રી લેકતાં નથી, કાંજો. કુખરો સ્વામિ દેવ નોખલ ન
 તેને પ્રભુત્વ માનવો; ત્યારે મુરેડ મરખા જુવાળને છડી ન
 શા અન્યની કમ્પા કરો તે માત્ર કહેવાય. નિર્ધર રમનાર
 શાળોને શિક્ષણ કરવા અદ્વિતિયે પાશુ પલ ને દુરાત્મ ને
 માન્યુ; અને મજાન થઈ અદ્વિતિયની દેરે વજનવા મા.
 આપાં મીને અર્ધમ થવે બળી શિવજી ભુલાવાના કાળી પીરી
 ની આશા મુકી માન્યવાડી અદ્વિતિય ત્યાંથી ચાલ્યા. કાંઈ એ
 નગ્નઅભિધી પ્રવળી શહેલ નારોને અનિ કોષ મર્યા. અને જુ
 મ પાડી લાગોએને બોલાવી અદ્વિતિયને પાનાનો સાચ લેવારે
 કાચી પાને સળિ કડી પદાલી થવા તેને ધમકિયા પાડી કાઢવો.
 ધમકિયા કાંઈ પણ વાગ ન પુલનાં કોષાવેશમાંજ તેને કાંઈએ
 મર્યાવાનો દુઃખ કૌં. એકલે અનુચરો વાજકે તેને ત્યાંથી
 કાઢ્યા.

હવે નગર બહાર બોજાં મનિમુકી પતિની રાદ લેનાં
 પતિ આશવાના માર્ગે માખી સ્પિ રાખી બોજાં છે પતિને ધમ્મી
 વાર સામનાં છુડા છુડા નઈ વિરો તેના અનગાં ચિંતા દુઃખ
 કાંઈ છે. એવામાં તેનું પાનાથી દેરો કુર દેરો બાજાનું રાખ
 પેરું લેવું; આ બાજાજી આમ રખાવું કોઈ રાગિને રા
 આપી અને સદર બીરદખતો બાજી કરવા તેને દસ્તાખતમાં
 લીકું, લેવું રાખ દસ્તાખતમાં લીકું કે નાનજ તેને માલવા
 બે શીપાદેવાં આપી પાડી, અને કદુ. ને દુરા. તે પાડી
 દવારી નારી : તે આ રાજબાજાનું જુવ માખારે કીકું ? દે
 બિયામ નિર્દોષ બાજો તારું મું બદાકું હજુ. તે રાગિને
 હવે તારા જુવા દાકર થવાના છે રાગ. બાજાજી રા. દેવ
 હો કે માન્ય મનિને રાખાર બહો લા મર્યા. અને રા
 શહેરા બદ. પણ કાંઈએ કોઈ ? પાડ. મુકી અને રા. તારા બ
 ર માન્ય અનુચરોને તે દુરોઝ બદોધિને ચાલે રાખ મા. રા
 માન્ય અનુચરોને પુરોઝ રાગ કરવારે બહો કોઈ પણ નરે

કર્યા વિના તેને પણ ફાંસીની શિક્ષા ફરમાવી. નૃપ મુખમાંથી વચન નિકળતાંજ અનુચરો તેને પણ ફાંસી સ્થળે લઇ ચાલ્યા.

હવે ભદ્રસિંહ તથા તેની નારીને એકજ સ્થળે ફાંસી દેવા લાવ્યા. અહિં કષ્ટકૃપમાં ઉતરેલાં નરનારી એકબીજાને જોઇ દિવ્યમત આપી આસના વાસના કરતાં પરસ્પર કહેવા લાગ્યાં કે:-‘અહો સ્વામિ ! અહો સતિ ! હવે આપણા કષ્ટનો અંત આવ્યો. હવે આપણે દુઃખરૂપ સંસાર તણ પ્રભુ હજીર માં તુરત સિધાવીશું. આ ફાંસીરૂપ યમદૂત આપણાપર દયા કરી, કષ્ટથી મુક્તિથી, જગતપ્રભુનો હજીરમાં લઇ જવા માટે સામાનુક્ય સારી સેવા બજાવવા આવ્યા છે. હવે આપણે પ્રભુ ગુણગુણ સ્મરણ કરી, તેની મુતિ દૃઢ્યમાં સ્થાપી, તેના નામનો હેતુથી જાપ જપી તેનીજ હજીરમાં ત્વરાથી જવા આ ફાંસીને શીખીકારૂપ સમજી આનંદથી સ્વિકારીએ.’

આ વખતે દુઃખદાતા દુષ્ટ દેવ બ્રાહ્મણરૂપ ધરી તે સત્યવંત નરનારી સન્મુખ આવી તેમને કહેવા લાગ્યો:-‘રે રે ! બચવા ના અગણિત ઉપાય છતાં આ દુઃખ મુર્તિઓ ! તમે શા માટે મોતના સ્વાધિન થાઓ છો ! આ મહિપાળને પોતાની જાત નાને મારવાનો પ્રતિબંધ છે, માટે તમે મૌંસાહારી થઇ પ્રાણ રક્ષણ કરો, અથવા જો તમે તેનાથી વૂત રમે તો હું મારી વિદ્યા શક્તિવટે તેનું આપું રાજ્ય તમને છતાડી આ યમકાંતાસમાન ફાંસીથી બચાવો રાજ્યસુખ અપાવું. અરે ! સર્વથી દુઃકે રસ્તો મારી નારી તથા મને ગુન્હેગાર કરાવી તમે છુટો. અમે મહિરા જ પાસે ગુન્દાની વાત કબુલ કરીશું; તમે કોઇ પુણ્યશાળી મહાત્મા દિસો છો, માટે તમારો પ્રાણ બચાવી હું મરીશ તો મારે આ જગમાં ભુંડી લીખની પીડા મરશે, અને ભવિષ્ય ભવમાં અત્યંત મુખી થઇશ. એમ મારા અને તમારા સર્વના મુખનો રસ્તો છે તે સ્વિકારી તમારા માથે આવેલી દુઃખની વાદર અને ઓરાડી તમે મુખી માઓ, માટે મમે તે રસ્તો મહુલ કરી તમે તમારો જીવ ઉગારો ! મારા સરીખ બ્રાહ્મણની તમારા અર્થે દીધેલી આટલી શિક્ષા તમે માનો !’

પ્રજાજનનાં આ વચન માંજળી સત્ય અને શીતરૂપ પુષ્પ
ના પરિભ્રમણો લેતા વપુમાંથી મુગધ બહેકી રહી છે તેવાં તે
તેની વિનયપૂર્વક બોલ્યાં:-મહારાજ ! અમે આપનો અંતઃ
કાન્ધો આભાર માનીએ છીએ. પરંતુ પર આટલી બધી દયા
કરનાર જે તમે તેને અમે લગિ લગિ નમીએ છીએ, પણ હે
ધર્મ ! હેમ તમારા દૃઢ્યે દયાએ વાસ કર્યો છે, તેમ અમને
પણ તેજેજ પવિત્ર કીધો છે. અમે અમારો શ્રવ બચાવી તમા
રી દયા કરાવીએ એ કેવો અને કેટલો અનર્થ કરેવાય. વળી
શું ? અમે મોંઝ બંધાવું કરીએ, ઘન રમીએ કે મૃયા બોલીએ
ના ના ! કદાપિ તેમ થવાનુંજ નથી; અમે અમારા દેહની દર
દર રાખતાંજ નથી, અમને સત્કલ્પગુરુ દેહ જાળવવા અનર્થ કે
રસનું આપ કદિ ગુચવશે નહિ, સદ્ગુણ અને ગુણ દેહો મા
વગર મુથના કરશે તો અમે આપનો અંતઃકરણથી પુણ આ
ભાર માનીશું. અરે ! અમારો મુલ વૃત્તો અખંડિત રીતે પાળ
વાં એક તો શું પણ અમારાં જેવાં હજારો દેવતાનાં લય થાઓ
જે ચિંતામણિ રત્નસમાન હિંવળ. કામધેનુ સમાન મુખપ
પ્રશાન્તા, અને જાણે યમનોજ બંદાર હોયતી ! તેવાં સાંપાદિક
શુભવૃત્ત હિંવળોએ અખંડિત રહેશે.

હવે દેવનો રચેલ પ્રપચ તે દેવતાને ઉત્તમ ફળદાતા ધર્યો;
કેવળમાં તેમનું નામ અમર રાખનાર મુલ વખત તે અમરે
તેમને મેળવો આપ્યો, કેવલ સર્વો સાંપાદિક શુભવૃત્તોથી ન અ
નેત્ર તે દેવતાથી અતિ અમર દાર્યો. અને ધસવા, ધડવા, કાપ
થા અને તાવવાથી ચરબની ખરી પરિક્ષા થઈ. સાંપાદિક છંદવા
રે તેમને કદના હડા રૂપમાં ઉનાઈ, પણ તેજ કુપ તેમને મુ
ખ ધર્યો; કેવલ સર્વો મુલ વૃત્તને વળગી રહેનારને અતિ પુન્ય
વેદાય કરી, ચંડાળોએ તેમને ફાંસીએ ચઢાવ્યાં કે તરતજ તે
તેમને રાબાસનપર બિરાજેલ પાતાની પ્રથમે લેવા, એક
રમ્મ માફક સર્વ કામ થઈ ગયું. ક્યાં અરિષ્ટ, ક્યાં ચંડાળો.
એ ક્યાં ફાંસી. પુન્ય પસાયે સર્વ ફાંસી ગયું, અને અનુચરો

અને રાજા રાણા વચ્ચે પોતાનીજ રાજમાતાપર બહુસિદ્ધિ થી
તેને બિરાજેલ જાણા; વામાંને ગતિમુદરો બિરાજ્યાં છે.
અને સામે કર્ણેડી કુળદીપસિંહ ઉભો છે, રવામિ રવા
મિનીને જેડ મર્મ પ્રજા લોકના મનમાં અતિ દર્પ થયો.
મર્મિય થયામકિત નજરાણાં કરી મદિયાળને માતીથી વધામ્યા,
અને નગરમાં ડિવાળી કરી.

પછી મત્તરૂપ યોદ્ધાના બે કરી અમર બહુસિંહ મનુષ્ય
આવી ઉભો રહ્યો, અને આ સર્વે કણકાતા પોતેજ હતો તેજ
કારણ અગથી હાંવ મુખી પ્રજા મમત્ર કહી, નૃપતિની અતિ પ્ર
શંભા કરી, મદગુણી મુખ જુવામાં વળી અડગ રહેવા લોકો પ્ર
ત્યે બોધ આપી. વારવાર રાત્રા માગતો અડરૂપ થયો, પછી
બહુસિંહ કુળ પિત્તિદુને સર્વ માન્યબાર સાંધી પોતાની જગ્યા
વચના દિવન મુખ સાંતળથી પ્રમુખ કરનાં મુખરૂપ મહાપર
દિનેને ડાન આપનાં, દુર્ગાનાં મુખ કાળના પ્રમુદ રાજમર્મિ
વડોતે થઈ રૂપિત મુખ બોગવા નવા.

મજબૂતમાન વડ કુળ પોતાના પિતા માટેકે માન્ય
માન્ય કરી નીત ન્યાય પગાને પર્ષ આતા પતંગી, રેવળને મુ
ખી કરી તેમની બાગિયરૂપ દેવન નાગરૂપે ને હંદમમાન સો
જાણાં જાણ્યો. મર્માવદીયા રાજાની મદગુણી કન્યા સાધે બિલ કે
ની માંભાગનાં મુખ બોગવનાં અનુક્રમે તેને એક પુત્ર તથા એક
પુત્રીનાં પ્રાપ્તિ થઈ. બાગેક બાગકને આનંદ, નારીનું સપૂર્ણ
તા બર્ણ બોલવું અને પ્રજાની પ્રીતિએ કને કુળદીપસિંહ રાખે
રેવળનાં મુખ અનુભવવા સાગ્યે. ડાન, રવા, સમ્બ, ગીદિ, ન્યા
ય વિનેરે મદગુણકેજુ તથા રાજ-પ્રજાની પાંચરૂપ પ્રીતિ આર્થે
કેવરૂપે કોમલ વિદ્યા અને ક્રેમોત્ક્રેમ આતી ત્યાં નિવાસ કે
રો. અને દુકામાં કરીએ તે સદગુણરૂપે મજ પ્રજા રવાન સમ્બ
ન મુખ બોગવાં જાણ્યાં.

હતિ બહુસિંહ મદિયાળની કથા.

